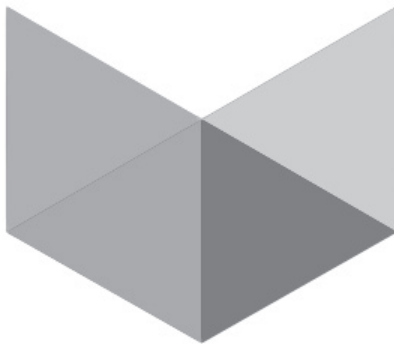

Република Србија
Аутономна покрајина Војводина
Скупштина Аутономне покрајине Војводине

ПЛАН РАЗВОЈА АП ВОЈВОДИНЕ ЗА ПЕРИОД 2023-2030. ГОДИНА

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
АУТОНОМНА ПОКРАЈИНА ВОЈВОДИНА
ПОКРАЈИНСКИ СЕКРЕТАРИЈАТ ЗА
РЕГИОНАЛНИ РАЗВОЈ, МЕЂУРЕГИОНАЛНУ
САРАДЊУ И ЛОКАЛНУ САМОУПРАВУ

РАЗВОЈНА
АГЕНЦИЈА
ВОЈВОДИНЕ

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
РЕПУБЛИЧКИ СЕКРЕТАРИЈАТ
ЗА ЈАВНЕ ПОЛИТИКЕ

немачка
сарадња

DEUTSCHE ZUSAMMENARBEIT

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC

Sprovedeno od strane:

giz

Deutsche Gesellschaft
für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

АМБИЦИОЗНО У БОЉУ БУДУЋНОСТ ВОЈВОДИНЕ И СВИХ ЊЕНИХ ГРАЂАНА

С обзиром да дефинише циљеве чијем остварењу ћемо, у свим областима друштвеног живота, тежити до краја ове деценије, као и механизме за остваривање тих циљева и одговорност свих којима ће примена тих механизма бити поверена, План развоја Аутономне покрајине Војводине (АПВ) од 2023. до 2030. године најважнији је плански документ наше покрајине.

Реч је, заправо, о документу који се практично наслања на период од 2016. до 2023. године у којем су два сазива Покрајинске владе на чијем челу сам био, уз подршку председника и Владе Републике Србије, а упркос заиста великим изазовима, почев од пандемије вируса ковид 19, до глобалних потреса изазваних ратом у Украјини - успеле да зауставе вишегодишњу друштвену регресију Војводине и покрену и интензивирају њен привредни, а самим тим и развој свих других области друштвеног живота.

Ту разлику од времена назадовања, недвосмислено потврђују сви релевантни економски показатељи у поменутом периоду - од раста вредности бруто домаћег производа, преко раста индустријске и пољопривредне производње, све веће вредности извоза и јачање сектора информационо-комуникационих технологија, до наглашеног раста запослености, односно пада незапослености.

Такав тренд је, сам по себи, наметао пројектовање још амбициознијих циљева у времену које долази и управо на томе се заснива План развоја АПВ до 2030. године. То важи за сваки од четири главна развојна правца у које су интегрисани приоритетни циљеви овог Плана - Војводину као место високог животног стандарда, енергетски одрживу, дигиталну и просторно повезану Војводину, зелену Војводину отпорну на климатске промене и интеркултуралну Војводину по мери грађана.

Оно што посебно желим да нагласим јесте да је овакво дефинисање и груписање циљева, резултат преданог рада великог броја стручњака – у процесу израде Плана учествовало је више од 100 представника јавног, приватног и цивилног сектора, као и пословне и академске заједнице – али и пажљивог ослушкивања и прихватања мишљења грађана који су, током скоро две године колико је трајао рад на овом документу, у тај рад били укључени.

Грађани су, у области економског развоја у први план ставили раст запослености и животног стандарда, у области развоја инфраструктуре саобраћајну повезаност и мобилност, а у друштвеном развоју образовање, науку, здравство и социјалну политику, подцртавши, истовремено, и изузетну важност заштите животне средине.

Глас грађана наше покрајине свих узраста и степена образовања, и сваке националне и конфесионалне припадности, схватили смо као најважнију поруку, јер нам је главни циљ исти – обезбеђивање бољег живота и садашњој и будућим генерацијама.

Циљ је да вратимо Војводину на место главног покретача развоја целе Србије за шта имамо све ресурсе – од људских до природних.

Овај План, ма колико добро био осмишљен и написан, неће се остварити сам од себе. Зато од свих од којих ће зависити његова реализација, очекујем максималну одговорност и потпуну посвећеност, а Покрајинска влада ће, уз свакодневну анализу, правовремено иницирати и доносити све одлуке које су за успешну реализацију неопходне!

Игор Мировић

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Igor Mirović', with a stylized flourish at the end.

Председник Покрајинске владе

1. Нови план за нови свет	1
1.1. Екс пост анализа Програма развоја АП Војводине – научене лекције.....	2
1.2. Осврт на процес израде Плана развоја АП Војводине 2023–2030. године	3
1.3. Транспарентност и партиципативност процеса	5
2. Развојна позиција Војводине у Републици Србији	7
3. Визија развоја АП Војводине	14
4. Развојни правци, приоритетни циљеви развоја и мере	15
4.1. Развојни правац 1. Војводина, место високог животног стандарда	18
4.2. Развојни правац 2. Енергетски одржива, дигитална и просторно повезана Војводина.....	103
4.3. Развојни правац 3. Зелена Војводина отпорна на климатске промене.....	143
4.4. Развојни правац 4. Интеркултурална Војводина по мери грађана	167
5. Спровођење плана – начини и институционални оквир	221
6. Праћење, вредновање и извештавање – институционални оквир.....	222
7. Извори финансирања Плана развоја АП Војводине 2023-2030. године.....	225

Листа скраћеница

АОО (Анкета о образовању одраслих)
АРРА (акредитоване регионалне развојне агенције)
БДВ (бруто додата вредност)
БДП (бруто домаћи производ)
БНД (бруто национални доходак)
ВСС (висока стручна спрема)
ДМО (дестинацијска менаџмент организација)
ДСИП (специфични планови имплементације директива)
ЕБРД (Европска банка за обнову и развој)
ЕЕ (енергетска ефикасност)
ЕК (Европска комисија)
ЕУ (Европска унија)
ЗЕЕРУЕ (Закон о енергетској ефикасности и рационалној употреби енергије)
ЗПП (Заједничка пољопривредна политика)
ЗПС (Закон о планском систему)
И&Р (истраживање и развој)
ИЗ (индустријска зона)
ИКТ (информационо-комуникационе технологије)
ИП (индустријски парк)
ИПА (инструмент за претприступну помоћ)
ИСЕМ (информациони систем енергетског менаџмента)
ИТС (интелигентни транспортни системи)
ЈВП Воде Војводине (Јавно водопривредно предузеће „Воде Војводине”)
ЈИС (јединствени информациони систем)
ЈЛС (јединице локалне самоуправе)
ЈПОА (јавно признати организатори активности)
МИФП (вишегодишњи индикативни финансијски план)
ММСП (микропредузећа, мала, средња предузећа)
ММФ (Међународни монетарни фонд)
МСП (мала и средња предузећа)
НВО (невладине организације)
НИО (научноистраживачке организације)

НСЗ (Национална служба за запошљавање)
НСТЈ (административно-територијална подела)
НТП (научнотехнолошки парк)
ОВУ (образовно-васпитне установе)
ОИЕ (обновљиви извори енергије)
ОУН (Организација Уједињених нација)
ОШ (основна школа)
ПЕТ центар (Центар за позитронску емисиону томографију)
ПГ (пољопривредно газдинство)
ПКС (Привредна комора Србије)
ПОУМ (План одрживе урбане мобилности)
ПРАПВ (План развоја Аутономне покрајине Војводине)
ПС (Покрајински секретаријат)
ПСКЈИОСВЗ (Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе за верским заједницама)
ПСПТ (Покрајински секретаријат за привреду и туризам)
ПСС (Пољопривредна стручна служба)
ПССО (Покрајински секретаријат за спорт и омладину)
ПСВЗЖС (Покрајински секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине)
п.п. (процентни поен)
РАВ (Развојна агенција Војводине)
РЗС (Републички завод за статистику)
РФЗО (Републички фонд за здравствено осигурање)
СДИ (стране директне инвестиције)
СЕ (социјална економија)
СЕПА (Агенција за заштиту животне средине)
СЗ (слободна зона)
СКГО (Стална конференција градова и општина)
СП (социјално предузетништво)
ССС (средња стручна спрема)
ТЕН (тоне еквивалента нафте)
УПП (унутрашњи пловни пут)
ФИНС (Научни институт за прехранбене технологије)

ХНБ (хроничне незаразне болести)

ХС (хидросистем)

ЦЕБ (Развојна банка Савета Европе)

ЦЕМ (систем енергетског менаџмента)

ЦНГ (компримовани земни гас)

ЦОР (циљеви одрживог развоја)

EFT (*European training foundation*) EWP (*Erasmus Without Paper* – Еразмус без папира)

NEET – *Not in education, Employment or Training* (не школује се, незапослен, не усавршава се путем система обуке)

RII (*Resource Innovation Institute*)

SCI (*Science Citation Index*)

SMART (*Specific, Measurable, Achievable, Relevant, Time bound*)

SWQI (*Serbian Water Quality Index* - српски индекс квалитета воде)

WGI (*Worldwide Governance Indicators* – индикатори управљања широм света)

1. Нови план за нови свет

Свет се данас суочава с тектонским променама, великим изазовима и новим трендовима, који ће дугорочно одређивати другачије навике у готово свакој сфери живота, често и с несагледивим последицама. Растућа несигурност и неизвесност чије узроке најпре треба тражити у глобалној пандемији коронавируса и сукобу у Украјини, измениће драматично наше навике и начин функционисања и то до мере да можемо говорити о настанку новог света. Управо због ових промена неопходно је поставити темеље нове развојне концепције, која ће нам помоћи да сагледамо новонастале околности у којима друштво и појединац функционишу, властита ограничења, али и прилике које стоје пред нама.

Стога, у основи Плана развоја АП Војводине јесте потреба да се дефинише ефикасан модел организације и координације развојних политика и опција које треба да одговоре на глобалне промене, али и на затечене проблеме, као и да унапреде друштвени и економски положај и животни стандард свих грађана и грађанки Војводине.

План развоја Војводине јесте најважнији плански документ Покрајине, на основу ког се дефинишу правци развоја, који служе за усмеравање ресурса како би се приоритетни циљеви развоја достигли. У основи поменутог плана налазе се визија, циљеви и мере развојне политике Покрајине у наредној деценији. Сама визија дефинисана је начелом да је „Војводина место високог животног стандарда, које пружа једнаке услове за достојанствен живот и рад свих, негујући мултикултуралност”.

Израда Плана развоја АП Војводине формално је покренута одлуком Покрајинске владе у фебруару 2021. године, а поступак припреме подразумевао је ангажман великог броја стручњака, учешће многих заинтересованих институција, организација јавног, приватног и цивилног сектора, синдиката, академске заједнице, али и широко учешће грађана и медија. То недвосмислено говори о транспарентности у изради Плана развоја, али и указује на широки консензус о сагласности у дефинисању циљева и начина за њихово постизање. Истовремено, процес израде плана у свим фазама израде прошао је јавне консултације.

Одлука да се приступи изради овог документа није произашла само из потребе проналажења одговора на новонастале изазове, већ и због чињенице да је претходни плански документ истекао, те да је новим Законом о планском систему Републике Србије, доношење оваквог развојног документа дефинисано као обавеза. План развоја АП Војводине усаглашен је с националним и европским стратешким оквиром, а циљеви развоја Војводине посебно су усаглашавани с циљевима одрживог развоја из Агенде 2030, коју су 2015. године усвојиле Уједињене нације.

Кључно за постизање циљева постављених Планом развоја јесу посвећеност одговорних институција, међусекторска сарадња и координација секторских политика, промоција свеобухватног дијалога, као и креирање окружења које ће омогућити ефективно спровођење тог плана.

Основа за сагледавање постојећег и пројектовање будућег стања у кључним сегментима друштва, налази се у анализи стања, коју је урадио експертски тим, а која је подржана и верификована путем консултација са широм јавношћу. Истовремено, треба нагласити то да је анализа обухватила више од двадесет најзначајнијих тема. Анализа постојећег стања рађена је 2020. године, те је обухватила тада доступне статистичке податке. Будући да је пандемија знатно одложила и успорила процес израде овог документа, те да је умногоме измењена светска економска и политичка ситуација, нацрт плана развоја урађен је крајем 2022. године, а анализа постојећег стања и кључни показатељи садрже ажуриране статистичке податке и информације.

План развоја АП Војводине 2023–2030. године донет је на основу Закона о планском систему Републике Србије¹ и његова садржина усклађена је са Уредбом о обавезним елементима планова развоја аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе.²

1.1. Екс пост анализа Програма развоја АП Војводине – научене лекције

Покрајинска влада иницирала је израду Плана развоја АП Војводине 2023–2030. године с циљем обезбеђивања континуитета у планирању развоја Покрајине. У оквиру тог процеса, спроведеног према Закону о планском систему, приступило се изради екс постанализе претходног планског документа – Програма развоја АП Војводине 2014–2020. године.

Спроведена анализа није систематска екс постевалуација која утврђује стварне ефекте Програма развоја објективном проценом нивоа остварености и реализације постављених мера, већ се бави утврђивањем повезаности аналитичког и стратешког дела документа, постојећом институционалном подршком, као и укљученошћу заинтересованих страна у свим фазама процеса израде документа.

Иначе, за Програм развоја АП Војводине 2014–2020. усвојена су два акциона плана за реализацију приоритета. Наведени планови представљају матрицу приоритетних предлога пројеката са активностима, роковима и буџетима које су предложиле надлежне институције. Акциони план који је иницијално усвојен за период од 2014. до 2017. године садржао је 247 пројеката, док је Акциони план за период 2018–2020. године усвојен 2018. године и садржао је 121 пројекат.

Екс постанализа показала је да је најочљивији недостатак Програма недоследна примена логике стратешке интервенције. Тачније, установљени су недостаци у садржају, у приступу изради самог програма, као и у дефинисању приоритета и припадајућих мера и активности, то јест пројеката из акционог плана. У анализи исправности дефинисања једног општег циља и четири приоритета, утврђено је да начин на који су они дефинисани није у складу са *SMART (Specific, Measurable, Achievable, Relevant, Time bound)* принципима и не исказује јасно промену која се очекује његовом реализацијом. Анализа доследности логике интервенције у примени показала је да акциони планови предвиђају мере и активности за постизање постављених циљева које су предлагачи вештачки повезивали, како би укључили своје редовне годишње активности у акциони план. Такође, утврђено је да постоји знатна доза неусаглашености мера и показатеља са ситуационом анализом. Показатељи који су пратили активности су нејасни и методолошки неисправно формулисани, те не омогућавају праћење спровођења и реализације циљева и мера.

Недостаци Програма развоја уочавају се, такође, и у неадекватно постављеној институционалној и организационој инфраструктури за креирање и спровођење Програма развоја. Иако су формално постојали, механизми за стратешку и оперативну координацију процеса у пракси нису примењивани за суштинске, него само за формалне задатке. Изостала је детаљнија подела дужности, идентификација одговорних лица и детаљније дефинисање појединачних корака за спровођење планираних активности Програма развоја. Због наведених недостатака, успостављени систем координације, праћења и извештавања није омогућавао управљање овим процесом и кориговање уочених слабости.

Упркос уоченим недостацима, степен реализације пројеката за оба акциона плана који предвиђа Програм развоја јесте висок. Тако је у периоду од 2014. до 2017. године реализовано 71,8 посто пројеката, док је у периоду 2018–2020. године тај проценат порастао на 76,5 посто реализованих

¹ „Службени гласник РС”, број 30/2018.

² „Службени гласник РС”, број 107/2020.

пројеката. Реализација пројеката по приоритетима у оба акциона плана има релативно равномерну, високу стопу. Треба напоменути и то да Акциони план за период 2014–2017. године бележи најуспешнију реализацију пројеката у области Одрживог привредног раста (78%), док је у Акционом плану за период 2018–2020. година највиша стопа реализованих пројеката у области Развоја институционалне инфраструктуре (86%). Извештавање о финансијској реализацији пројеката није било непосредно, из информационог система Покрајинског секретаријата за финансије, већ на основу података који су доставили предлагачи. Истовремено, процењене вредности реализованих пројеката из акционих планова износиле су 31,4 милијарде динара за период 2014–2017. године и 19,5 милијарди динара за период 2018–2020. године.

На основу искустава из процеса израде програма развоја, у приступу изради Плана развоја АП Војводине отклоњени су уочени недостаци. На самом почетку, дефинисан је институционални оквир у процесу планирања, укључујући јасну поделу одговорности тела и органа који ће учествовати у тим процесима. Будући изазови огледају се у адекватном спровођењу постављених механизма за праћење, вредновање и извештавање о спровођењу плана развоја.

План развоја укључује само мере које директно доприносе постизању циљева. У њему је садржана концизна ситуациона анализа, која обухвата кључне проблеме којима се баве сви дефинисани циљеви.

У изради плана развоја поштована су начела која су утврђена у Закону о планском систему, а процес је организован на транспарентан, партиципативан и инклузиван начин и укључује не само јавне институције и заинтересоване стране, већ и најширу јавност.

Применом искустава из програма развоја, омогућиће се стратешка координација и континуирано праћење спровођења плана развоја, путем периодичне процене напретка спровођења, а на основу квантитативне и квалитативне анализе. Праћење и извештавање у програму развоја било је неадекватно организовано. Зато се у плану развоја предвиђа јасно делегирање институција и лица која ће бити задужена за ове задатке, како би успостављени систем праћења и координације спровођења плана развоја био транспарентан и ефикасан.

1.2. Осврт на процес израде Плана развоја АП Војводине 2023–2030. године

Усвајањем Закона о планском систему РС (ЗПС), постављени су темељи за успостављање координираног, повезаног и ефикасног систем планирања у Републици Србији. Покрајинска влада је донела Одлуку о покретању поступка израде Нацрта плана развоја АП Војводине 2023–2030.³ Овом одлуком обезбеђен је континуитет у планирању након истека претходног планског документа.

План развоја АП Војводине јесте документ развојног планирања најширег обухвата и највишег значаја за Војводину и доноси се на период од најмање седам година. План развоја донет је за период од осам година, односно до 2030. године, што коинцидира с периодом реализације циљева одрживог развоја, постављених документом Агенда 2030. Како би се сам процес његове израде и садржај ускладили за захтевима Закона о планском систему и Уредбом о обавезним елементима плана развоја аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе, израђена је Методологија за израду Плана развоја АП Војводине 2023–2030. године⁴ коју је усвојило Координационо тело за припрему, спровођење, праћење и извештавање о реализацији Плана развоја АП Војводине 2023–

³ „Службени лист АПВ”, бр. 8/21, 34/21 и 45/22.

⁴ „Службени лист АПВ”, бр. 5/22 и 45/22.

2030. године, као и Покрајинска влада. Методологија садржи детаљан опис поступка припреме и ближе садржине Плана развоја.

Један од највећих изазова у изради Плана развоја АПВ било је обезбеђивање усклађености планских докумената, будући да у време његове израде на националном нивоу није донет ни план развоја нити инвестициони план, док су просторни планови и Републике Србије и АП Војводине били у процесу израде. Стога, приликом дефинисања циљева и мера, разматране су секторске стратегије и програми на републичком нивоу. Поред усклађивања с националним планским оквиром, План развоја укључио је и трендове развоја у оквиру ЕУ и обавезе које проистичу из процеса европских интеграција. Посебан акценат стављан је на Европски зелени план, као и на Агенду 2030 и циљеве одрживог развоја.⁵ Реч је о 17 циљева развоја и 169 потциљева који се односе на три димензије одрживог развоја – економску, социјалну и заштиту животне средине и око 240 пратећих показатеља за мерење напретка у отваравању ЦОР. План развоја – путем својих циљева и мера – одражава Агенду 2030.

Након доношења Одлуке о почетку израде ПРАПВ, Покрајинска влада донела је Одлуку о формирању Координационог тела за припрему, спровођење, праћење и извештавање о реализацији Плана развоја АП Војводине 2023–2030. године. Координационо тело је потом донело Одлуку о образовању Тематских радних група за припрему, спровођење, праћење и извештавање о реализацији Плана развоја АП Војводине 2023–2030. године. Одлуком о образовању тематских радних група образоване су четири тематске радне групе – за економски развој, за инфраструктуру, за заштиту животне средине и за друштвени развој.

Институционални оквир за управљање свим активностима у реализацији Плана развоја чине: ***Координационо тело за припрему, спровођење, праћење и извештавање о реализацији Плана развоја АП Војводине за период 2023–2030. године⁶, као и тематске радне групе*** које су чиниле основни механизам израде свих елемената Плана развоја.

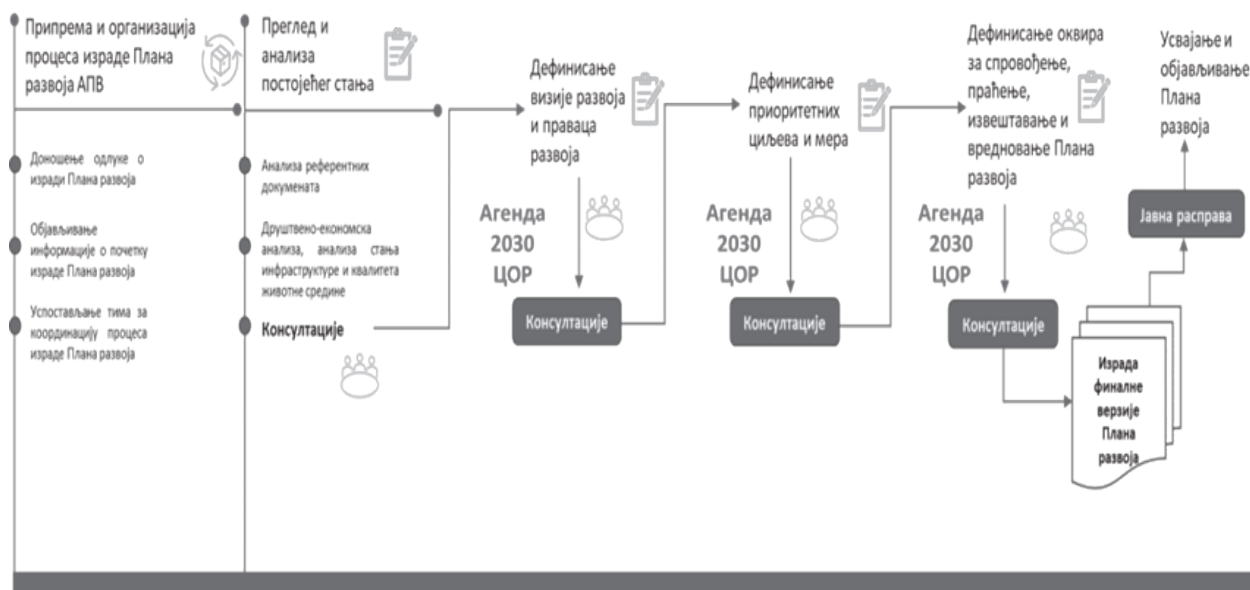
Израда Плана развоја АП Војводине организована је путем неколико међусобно повезаних и условљених фаза и формално је започела доношењем одлуке о почетку израде, а завршена је поступком његовог усвајања. Методолошки, процес је спроведен у следећим фазама: анализа стања, дефинисање визије развоја и развојних праваца, дефинисање приоритетних циљева и мера и утврђивање показатеља за праћење напретка у спровођењу Плана развоја. Израда Плана развоја додатно је унапређена и интеграцијом циљева одрживог развоја у његове основне сегменте. У складу с циљевима Уједињених нација, кључни сегменти Плана развоја усаглашени су са Агендом 2030, као и с циљевима одрживог развоја. Због тога за сваки приоритетни циљ и мере успостављена је веза с припадајућим циљевима и потциљевима одрживог развоја. Интегрисање Агенде 2030 и циљева одрживог развоја у План развоја обезбеђено је путем три, међусобно повезана, процеса:

- Методолошке смернице за интегрисање Агенде 2030 и циљева одрживог развоја у планска документа;
- Интегрисање Агенде 2030 и циљева одрживог развоја у процес израде и праћења планских докумената, укључујући и процес комуникације и видљивости;
- Изградња капацитета релевантних заинтересованих страна у интеграцији Агенде 2030 и циљева одрживог развоја у планска документа.

⁵ <https://www.un.org/sustainabledevelopment/development-agenda/>

⁶ „Службени лист АПВ”, бр. 8/21, 23/21, 25/21, 19/22 и 45/22.

Слика 1. Процес израде Плана развоја АП Војводине 2023–2030. године

1.3. Транспарентност и партиципативност процеса

Процес израде Плана развоја АП Војводине, у свакој фази израде, био је базиран на начелима јавности и партнерства, али и партиципативности и транспарентности, уважавајући принципе хоризонталне и вертикалне координације. Вертикална координација подразумевала је усаглашавање циљева развоја с циљевима постављеним различитим секторским националним стратегијама и програмима, будући да национални план развоја још увек није донет. Хоризонтална координација подразумевала је укључивање најширег круга заинтересованих институција, организација и појединаца из јавног, приватног и цивилног сектора. Партиципативност и транспарентност – као основна начела овог процеса – кључни су за обезбеђивање власништва над процесом и над документом од покрајинских органа, свих укључених актера, грађана и грађанки Војводине и друге заинтересоване јавности.

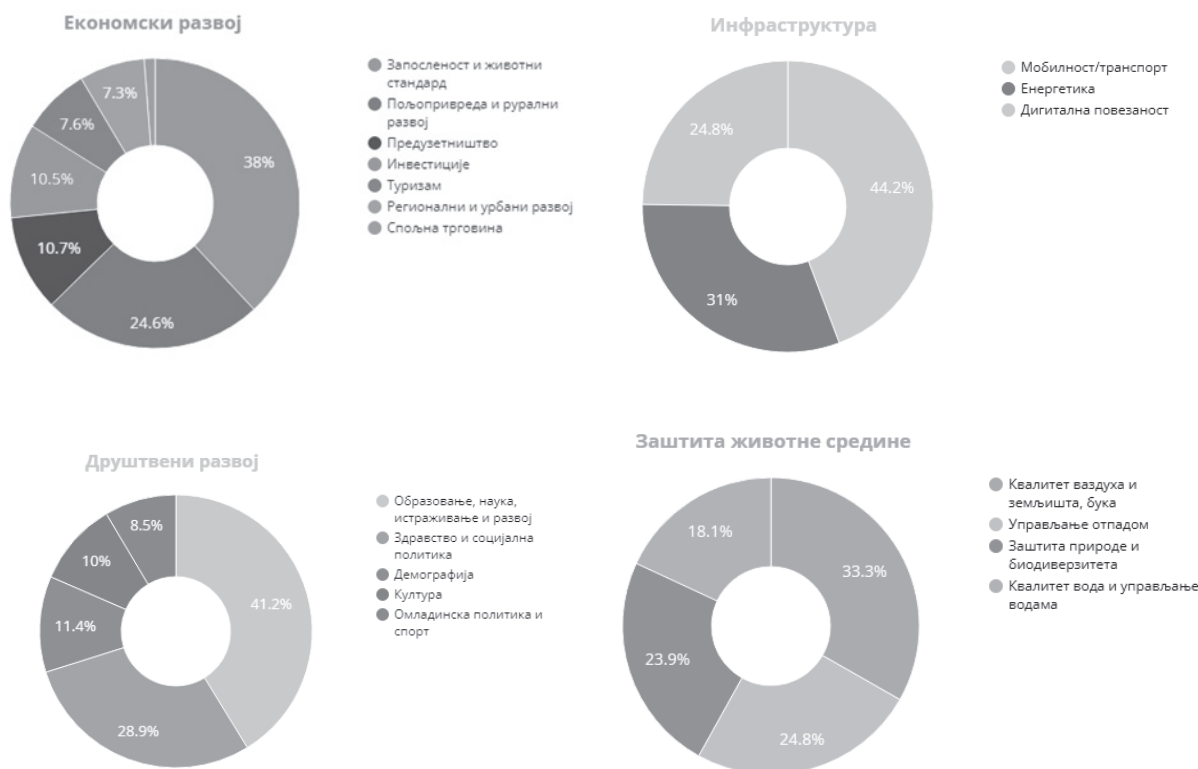
За потребе израде Плана развоја израђен је веб-сајт, <https://www.planrazvojaapv.rs>, који је служио као средство информисања и комуникације са свим заинтересованим странама и најширом јавношћу.

Прва фаза израде Плана развоја подразумевала је припрему свеобухватних анализа стања, а процес консултација за ову фазу је спроведен онлајн путем веб-сајта Плана развоја. Оваква комуникација добила је приоритет имајући у виду ванредне околности узроковане пандемијом корона вируса. Процес је трајао од 25. октобра до 12. новембра. Поред објаве на веб-сајту, позив је упућен на 600 имејл адреса представника државних и покрајинских органа, органа локалних самоуправа, научноистраживачких, струковних и других организација из области наунотехнолошког развоја, представника економско-социјалних партнера, привредних субјеката, јавних предузећа, чланова тематских радних група, као и чланова координационог тела. У овој фази, прибављен је 21 коментар, а прихваћено је и интегрисано 16 коментара.

Друга фаза обухватала је дефинисање визије Плана развоја, која се спроводила акцијом „Укључи се и ти“. Током акције, грађани и грађанке гласали су за своје приоритете за наредних осам година. Образовање, наука, истраживање и развој, запосленост, животни стандард, квалитет ваздуха и

земљишта, као и смањење буке јесу области у којима грађани и грађанке желе да виде највећи напредак. Такође, припремљен је и упитник за испитивање ставова шире јавности с детаљнијим прегледом приоритетних области. Потпуне одговоре дало је близу хиљаду појединаца.

Слика 2. Илустрација резултата истраживања

Резултати оба приступа за утврђивање приоритета који сачињавају градивни елемент визије Плана развоја презентовани су на радионицама тематских радних група које су се одржале 7. фебруара 2021. и 31. марта 2021. године. На тим радионицама утврђен је и предлог текста визије Плана развоја.

У оквиру треће фазе израде Плана развоја, консултације су спроведене радом тематских радних група и то на радионицама које су одржане 16. и 17. маја 2022. године. Тада су, применом анализе дрвета проблема и дрвета циљева, дефинисани предлози приоритетних циљева и мера. Наставак рада у овој фази спроведен је на радионици тематских радних група, организованој 5. јула 2022. године, чија су тема били показатељи за ниво мера и приоритетних циљева.

Описи мера и приоритетних циљева објављени су на веб-сајту Плана развоја АП Војводина. Процес консултација трајао је од 18. октобра до 1. новембра 2022. године, а заинтересоване стране имале су прилику да на веб-сајту Плана развоја дају сугестије и коментаре на предложени текст. У наведеном периоду прикупљено је 87 коментара, од чега је прихваћено 55 коментара, одбачено 29, а три коментара су делимично интегрисана у текст.

У последњој фази израде Плана развоја организована је јавна расправа, и то непосредно пре него што је План развоја АП Војводине поднет на разматрање и усвајање. Расправа је спроведена како би се целокупна јавност (а нарочито субјекти на које се односе планиране мере) упознала са текстом Нацрта. Јавна расправа је спроведена у периоду од 09.12.2022. године до 25.01.2023. године.

У јавној расправи учествовали су представници покрајинских органа, јавних институција, приватног и цивилног сектора, као и чланови академске заједнице. У току расправе примљено је 39 сугестија и коментара, док је у финални нацрт Плана развоја потпуно унето 19, а делимично 6 коментара.

Највећи део коментара односио се на родно уподобљавање показатеља циљева и мера, што је и учињено тамо где је то било могуће. Разлози за неприхватање одређених сугестија и предлога највећим делом леже у чињеници да предложене активности и мере нису у надлежности Покрајине, захтевају измену прописа, закона и/или Устава или не спадају у обухват Плана развоја као најопштијег развојног планског документа.

У свим фазама процеса израде Плана развоја АП Војводине учествовали су представници следећих институција: сви секретаријати Покрајинске владе, Републички завод за статистику - Сектор за АП Војводину, Универзитет у Новом Саду, Универзитет у Београду, Универзитет Едуконс, Научно-технолошки парк Нови Сад, Пословни инкубатор Нови Сад, Привредна комора Војводине, ЈВП „Воде Војводине“, ЈП „Војводинашуме“, Завод за урбанизам АП Војводине, Регионална развојна агенција Бачка, Фонд „Европски послови“, Агенција Уједињених нација за родну равноправност и оснаживање жена у Србији - *UN Women*. Учешће у изради су, такође, узели и Национална алијанса за локални економски развој – НАЛЕД, Национални савет Русина, Форум Рома Србије, Унија послодаваца Војводине, Покрајински одбор УГС Независност, Савез самосталних синдиката града Новог Сада, Кластер транспорта и логистике Војводине, Едукативни центар за обуке у професионалним и радним вештинама, гимназија „Јован Јовановић Змај“. У изради Плана развоја су учествовале и организације цивилног друштва (Новосадска женска иницијатива, Фондација Ана и Владе Дивац, Инжењери заштите животне средине, Национални центар за таленте, Европски омладински центар Војводине, Институт за медијацију, преговарање и јавне политике, Послови за младе и Европски омладински центар Војводине), као и појединци, стручњаци из појединих области.

2. Развојна позиција Војводине у Републици Србији

Друштвено-економски развој АП Војводине у периоду од 2016. до 2021. карактерише динамичан и стабилан привредни раст, континуирано спровођење економских реформи и раст животног стандарда. Захваљујући благовременим и циљаним мерама Републике негативни ефекти глобалне пандемије 2020. су били краткотрајни. У 2021. снажном опоравку је допринела рекордна стопа раста у АП Војводини од 7,6% (у Републици Србији 7,5%). Међутим, раст геополитичких тензија и избијање кризе у Украјини у 2022, и последично, раст цене енергената и глобалних цена примарних пољопривредних производа и метала, створили су јаке инфлаторне притиске који наговештавају нове осцилације привредног раста и појачавају неизвесност његовог трајања.

Динамичан привредни раст АП Војводине у периоду привредне експанзије 2016–2019. и у 2021. реално је увећао БДП за 18%, тако да је у 2021. достигао 13,7 милијарди евра. Животни стандард (БДП/ст) у истом периоду реално је повећан за 21,5%, а продуктивност привреде за 3,4%. То указује да је животни стандард брже достигао ниво транзиционих макрорегиона Европске уније него што је то био случај с продуктивношћу. **Макроекономске перформансе привредног раста Републике Србије и АП Војводине у периоду експанзије су ушле у зону стабилног раста.** Највећи допринос привредном расту дали су инвестиције и лична потрошња. Инвестиције у основна средства у АП Војводини порасле су више него двоструко. Реални годишњи раст нето зарада у АП Војводини у периоду 2018–2021. износио је 6,6% (у Републици 6,5%). Просечне нето зараде у 2021. у АП Војводини износиле су 531 евро. Просечан раст индустрије укупно и Прерађивачке индустрије у АП Војводини у раздобљу

од 2016. до 2021. године износио је 4,1% и за 4% био динамичнији од раста на нивоу Републике (2,9% и 3,3%). Најважнији ефекат спроведене фискалне консолидације јесте смањење унутрашњих и спољних макроекономских неравнотежа. Дефицит робне размене у АП Војводини је константно нижи од робног дефицита на нивоу Републике. Највећи макроекономски стабилизатор у протеклом периоду био је континуиран прилив страних директних инвестиција (СДИ). Фискална дисциплина и избалансиране јавне финансије допринеле су смањењу учешћа јавног дуга у БДП-у Републике.

Динамичан привредни раст и позитивни макроекономски резултати највише су се одразили на тржиште рада. Број запослених повећан је за 17,5%, а број незапослених смањен за 47% (97.000 у 2021. години). Посебно је битан раст запослености у размењивим секторима: Прерађивачкој индустрији (33%), Грађевинарству (43%) и у сектору Информационо-комуникационе технологије (51%). У структури незапослених, позитивни трендови су остварени смањењем незапослености жена и младих. Истовремено, у поређењу с просеком у Европској унији, стопа незапослености становништва старијих од педесет година, остала је и даље на високом нивоу. **Реформски напредак Републике Србије и АП Војводине** у последњој деценији најбрже се одвијао у области економског развоја, на шта указују најрелевантнија међународна истраживања.

Табела 1. Развојно-реформска позиција Републике Србије и АП Војводине у Европи 2021. године

Димензија	Показатељ	Вредност	Ранг у Европи (од 44 државе*)
Економски развој	Бруто национални доходак по становнику по куповној моћи (БДП/ст РРП)	21.432 \$	35
Хумани развој	Индекс хуманог развоја (UNDP)	0,802	37
Конкурентност	Глобални индекс конкурентности (WEF-GCI 2019)	60,9	34
Пословни амбијент	Услови пословања (WB 2020)	75,7	21
Дигитална оспособљеност	Индекс дигиталне оспособљености (EBRD)	68,0	21
Неједнакост	Gini коефицијент (Eurostat, 2020)	33,3	38
Родна равноправност	Глобални индекс родног јаза (WEF)	0,779	16
Развој туризма	Индекс путовања и развоја туризма (WEF)	3,8	34
Развој здравства	Глобални здравствени индекс (GHSI)	45,0	33
Институционалне реформе	Контрола корупције (WB-WGI)	-0,44	37

Извор: HDR, WEF, WB, EBRD, Eurostat; *Нису укључене државе Сан Марино, Монако, Андору и Ватикан.

Захваљујући спроведеним структурним реформама, **развојно-економска позиција Републике Србије и АП Војводине у периоду од 2015. године знатно се побољшала.** Применом модела раста који је базиран на побољшању услова пословања (21. позиција у Европи), привлачењу инвестиција и расту извозне конкурентности, као и дигиталном реструктурирању привреде (21. ранг у Европи по дигиталној оспособљености), побољшана је конкурентска позиција и економске перформансе привреде (34. позиција у Европи). Највећи проблеми од 12 стубова конкурентности уочени су код стубова који мере развијеност и квалитет *Институција, Инфраструктуре, Финансијског система, Здравства и Величине тржишта*. Релевантне процене пролазног транзиционог времена (ЕБРД транзициони индикатори) показују да је од шест реформских области (конкурентност, добро управљање, зелена економија, инклузивност, отпорност и интегрисаност са суседним и глобалним тржиштима) Република Србија у скоро свим областима остварила низ позитивних померања током

2021. године. Ове процене, међутим, показују да се и даље највише заостаје за просеком транзиционих држава чланица Европске уније у спровођењу реформи у области заштите животне средине. Европска комисија је у свом најновијем *Извештају о реформском напретку Србије за 2022. годину* (12. октобар 2022) потенцирала напредак Србије у испуњавању *економских критеријума*. Посебно је наглашено да се привреда у развоју тржишне економије налази „између доброг и умереног нивоа припремљености” уз оцену да се, после глобалне рецесије 2020, „српска привреда снажно опоравила у 2021, уз извесно успоравање у првој половини 2022”. Такође, констатовано је да је структура привреде додатно побољшана и да је привредна интеграција са Европском унијом остала на високом нивоу. С друге стране, Европска комисија указује на спорост у реформама јавне управе и управљању државним предузећима.

Мада је глобална пандемија 2020. утицала на благо погоршање перформанси хуманог развоја, Србија се у 2021. **налазила у групи држава с врло високим нивоом хуманог развоја** (Индекс хуманог развоја изнад 0,800). Важно је напоменути и то да је скоро у свим транзиционим државама економска димензија хуманог развоја (БНД/ст) развијенија од социјалне (очекивано трајање живота и просечно и очекивано време образовања). Очекивани животни век 2021. у АП Војводини је 72,5 године (69,6 за мушкарце и 75,6 за жене). **Према индексу родне равноправности, Србија се налази на високој 16. позицији у Европи.**

Такође, **Европска комисија**, у свом најновијем *Извештају о реформском напретку Србије за 2022, указује на то да реформски напредак у свим инфраструктурним областима примарно зависи од институционалних реформи*. Од шест кључних институционалних реформских области (*слобода говора, политичка стабилност, ефикасност владе, квалитет регулативе, владавина права и контрола курупиције*) чије пролазно време мери глобални композитни индикатор WGI (*Worldwide Governance Indicators*), у Србији је испољено највише проблема у области *владавине права и контроли корупције*. Показатељи у овим сферама још увек се налазе у негативној зони. Институционални и економски напредак умногоме зависи од **изградње функционалне јавне управе**, засноване на принципима професионализације, деполитизације, транспарентности, одговорности и ефикасности.

Развојна позиција АП Војводине у Републици Србији показује да се учешће репрезентативних економских индикатора креће у интервалу од 1/4 до 1/3 просека Републике, осим учешћа **Прерађивачке индустрије (37%)**.

Табела 2. Економска позиционираност АП Војводине у Републици Србији

	Република Србија		АП Војводина		Учешће АПВ у РС (%)	
	2015	2021	2015	2021	2015	2021
БДП (млрд. ЕУР)	35,7	53,3	9,5	13,7	26,6	25,6
БДВ индустрије (млрд. ЕУР)	7,9	9,1*	2,5	2,9*	32,1	31,9*
БДВ Прерађивачке инд. (млрд. ЕУР)	5,3	6,2*	2,0	2,3*	37,6	36,9*
Број запослених (хиљ.)	1.989,6	2.273,6	506,6	575,2	25,5	25,3
Број незапослених (хиљ.)	703	454	175	97	24,9	21,3
Инвестиције (мил ЕУР)	4.666	8.459*	1.144	2.600*	24,5	30,7*
Извоз робе (мил ЕУР)	12.039	21.623	3.874	7.532	32,2	34,8
Увоз робе (мил ЕУР)	16.087	28.603	4.557	8.619	28,3	30,1

Извор: Процена РЗС; *податак се односи на 2020.

У периоду привредне експанзије, због нешто бржег раста БДП-а у Републици, смањено је учешће БДП-а АП Војводине у Републици Србији (са 26,6% на 25,6%), али се **учешће индустрије, посебно прерађивачке индустрије, задржало на високом нивоу (32% и 37%)**. Сваки четврти радник у Републици ради у АП Војводини, док је сваки пети незапослен. Учешће извоза АП Војводине у Републици јесте 35%, а увоза – 30%. Животни стандард грађана у АП Војводини мерен бруто друштвеним производом по глави становника (БДП/ст.) у 2021. је нешто нижи од просечног у Републици. У Србији је износио 7.800 евра, док је у Војводини био 7.500 евра.

Компаративна анализа животног стандарда макрорегиона ниво НСТЈ-2 показује изразиту разлику између европских региона и значајан заостатак региона у државама кандидатима. **Регион Војводине константно, уз благе варијације, у периоду 2012–2021. године налази се на 41% просека ЕУ-27 (БДП/ст. по куповној моћи)**. Контактни макрорегиони НСТЈ-2 у суседним државама Европске уније (Мађарској, Хрватској и Румунији) налазе се на нешто вишем нивоу животног стандарда.

Највећи лимитирајући развојни ресурс АП Војводине у наредном периоду представљају све интензивнији трендови **демографске регресије: опадање броја становника, миграциони токови и пражњење руралног и приграничног подручја, негативан природни прираштај у свим општинама и убрзан процес старења**. Демографске процене показују да је само у последњој деценији укупно становништво у АП Војводини смањено приближно за град величине Зрењанина или за 5,5% популације. С обзиром на велику извесност наставка демографске регресије, односно смањења и убрзаног старења становништва АП Војводине (смањење за око 20% популације за наредне две деценије), један од приоритетних задатака Плана развоја АП Војводине до 2030. јесте реализација мера **унапређивања популационе политике, јачање система здравствене подршке и обезбеђење приступачне и свеобухватне социјалне сигурности становништва**.

Кључни развојни покретачи АП Војводине до 2030. године јесу структурне реформе у привреди, унапређивање образовног система и подстицање развоја иновација и предузетништва.

Даљи развој АП Војводине, као доминантно индустријског региона, зависиће од брзине спровођења структурних реформи. Комплетан коњунктурни период 2015–2021, и поред пада економског раста у 2020. години услед глобалне пандемије, карактерисале су позитивне перформансе пословања привреде. Тако је забележен раст броја предузећа за 8%, запослености за 25%, БДВ-а за 54%, добити за 66%, капитала за 50%. Истовремено, текући губици су смањени за 35%, а кумулирани за 27%. **Индустрија је мотор развоја АП Војводине, при чему је стопа раста БДВ-а у прерађивачкој индустрији само у 2021. години износила 43%)**. На динамичне структурне промене у привреди АП Војводине **указује раст сектора ИКТ (стопа раста БДВ-а од чак 221% и запослености од 94%)**. Један од структурних приоритета јесте подстицање развоја грана више технолошке сложености, јер је константно високо учешће грана ниске и средњениске технолошке интензивности (три четвртине у БДВ-у и две трећине у броју запослених).

Стратегија паметне индустријске специјализације подразумева идентификовање приоритетних индустријских грана за инвестиције и кластере засноване на знању и иновацијама. **Регионална анализа специјализованих грана у АП Војводини које имају потенцијал раста диференцирала је седам области прерађивачке индустрије (18 специјализованих грана)**. То су прехранбени производи; производња текстила и одеће; хемијски и фармацеутски производи; гума и пластика; производња електричне опреме; производња машина и производња моторних возила.

Окосницу привредног развоја АП Војводине у наредном периоду представљаће раст предузетничког сектора. У читавом периоду 2015–2021. раст сектора ММСПП (микро, мала и средња предузећа и предузетници) носио је раст привреде. Док је раст БДВ-а великих предузећа износио 38% у сектору ММСПП био је чак 69%. Сви економски параметри предузетничког сектора су на вишем нивоу, осим

спољнотрговинског пословања. Скоро 70% радника привреде АП Војводине је запослено у предузетничком сектору, који стварају 62% БДВ-а привреде Војводине. Високи трошкови пословања, спољнотрговински дефицит и огромне унутаррегионалне разлике у развијености предузетништва, уочени су као кључни проблеми. Приоритети у реформској агенди фокусирани су на стварање подстицајног предузетничког амбијента, на бржи развој иновација и *start-up* екосистема, стабилније изворе финансирања, јачање сарадње са образовним и научним институцијама и динамичнији развој социјалног предузетништва.

Ефекти коњунктуре на развој пољопривреде резултирали су бројним позитивним перформансама. Оне су забележене у сточарској производњи, код дугогодишњих засада, у стабилним трендовима у производњи жита, расту производње и промени у структури индустријског биља, повећању површина у наводњавању, развоју пчеларства, изградњи прерадних капацитета, унапређивању органске производње. Кључни проблеми односе се на вишедеценијско погоршање пољопривредних производних ресурса, смањење радне снаге и проблем старачких газдинстава, неискоришћеност водних ресурса, спора промена пољопривредне структуре и проблеми у финансирању. **Производња хране, поред енергетске стабилности, развојни је приоритет највишег ранга,** те је фокус подстицање аграрне конкурентности уз одрживо коришћење природних ресурса.

Улагања у туристичку инфраструктуру потребно је интензивније подстицати како би туризам превазишао постпандемијски пад и како би се вратио на динамичан тренд раста који је карактерисао експанзивни период. **Приоритет су подстицаји у зелену туристичку инфраструктуру, развој одрживе и инклузивне туристичке понуде и развој паметног туризма (е-туризам).** Томе ће највише допринети реализација концепта „паметних градова“, односно системско унапређивање капацитета градова и општина за иновације и дигиталну трансформацију јавних услуга, континуирана подршка државе, као и **добра локална управа.**

Приоритети унапређивања образовног система јесу успостављање доступног и функционалног образовања и целоживотно учење усклађено са потребама тржишта рада. Неопходно је, такође, повећање обима дуалног образовања у укупном стручном образовању, **континуирано подизање квалитета и ефикасности свих нивоа образовања** (резултати PISA тестова у нижем средњем образовању заостају за просеком Европске уније, иако су виши од свих држава региона), посебно високог образовања. Од јачања научноистраживачке инфраструктуре зависи и јачање иновативних перформанси привреде и унапређивања технолошког развоја. Четврта индустријска револуција тражи нова технолошка знања, али и вештине као што су креативност, иновативност и предузетништво, што диктира промене у образовним процесима. Неопходно је креирати и применити нове моделе сарадње приватног сектора и академске заједнице. У оквиру увођења иновација у образовни систем, приоритет је дигитализација свих процеса.

Јачање утицаја културе, културно-историјског наслеђа и стваралаштва представља изузетно битан фактор привредног развоја, као и укупног друштвеног развоја и напретка, наводи се у Плану развоја АП Војводине. У новој концепцији развоја, креативност, иновације и култура добијају карактеристике економски релевантних фактора. Један од важних планских задатака до 2030. године јесте унапређивање утицаја културе на креирање друштвених вредности у АП Војводини. Овај циљ биће остварен јачањем система и установа културе, унапређивањем културног стваралаштва и дигитализације културе.

Развој инфраструктуре представља темељ свеобухватног и равномернијег развоја АП Војводине. Већи степен опремљености, бољи квалитет и доступност саобраћајне инфраструктуре јачају геостратешку позицију Републике Србије и АП Војводине, унапређују квалитет животне средине и поспешују укупан друштвено-економски развој. Тежиште улагања у наредном периоду, поред ревитализације

железничког саобраћаја, биће усмерено и на развој система паметног и одрживог управљања саобраћајем и развој интегрисаног транспорта и логистичких центара.

Стратешка усмереност и приоритети развоја енергетике Републике Србије и АП Војводине, и пре глобалне енергетске кризе 2022. године, били су усмерени ка енергетској транзицији, развоју зелене енергије, већој енергетској ефикасности и рационалној употреби енергетских ресурса. Поред тога, приоритети до 2030. јесу бржа примена савремених енергетских и информационих технологија и већа регулисаност у сектору комуналне енергетике, индустрије и јавних објеката.

Кључни **еколошки проблеми** АП Војводине јесу незадовољавајући квалитет површинских и подземних вода, недовољно изграђена канализациона мрежа, велики број загађивача вода који не пречишћавају отпадне воде (од 497 загађивача вода, чак 69% не пречишћава отпадне воде), степен загађености ваздуха у урбаним срединама који је условљен радом енергетских постројења, проблеми управљања отпадом (од 43 регистроване општинске депоније само пет се могу користити у дужем периоду), као и нерешавање вишедеценијске највеће црне еколошке тачке – Великог бачког канала. Значајни финансијски подстицај за решавање ових еколошких проблема омогућава Зелена агенда Европске уније за Западни Балкан, коју је – у оквиру **зелене транзиције** – Република Србија потписала у Софији 2020. године. На тај начин, Србија се обавезала на спровођење низа задатака у складу с начелима одрживог развоја. Зелена агенда обухвата пет области које су од изузетног значаја за АП Војводину (Декарбонизација: акција за климу, чиста енергија и одржив транспорт; Циркуларна економија; Спречавање загађења; Одржива производња хране и одржива сеоска подручја; Биодиверзитет: заштита и обнова природе и екосистема). Ове области веома су важне зато што постављају високе еколошке стандарде за побољшање животне средине и квалитета живота и зато што подстичу инвестиције и иновације. За реализацију Зелене агенде Европска унија издвојила је девет милијарди евра бесповратних средстава и двадесет милијарди евра за инвестиције.

Глобална економија се крајем 2022. године суочава с бројним турбулентним изазовима. Након привредне стагнације 2020. узроковане пандемијом болести *COVID-19*, глобална економија се у 2022. додатно суочила с последицама глобалне енергетске кризе изазване ратом у Украјини. Глобална пандемија 2020. године економски је највише погодила жене, младе, сиромашне и неформално запослене. Трајне последице највише су се одразиле на тржишту рада и у неким макроекономским сегментима (на пример висина дуга, обим штедње). Друга велика последица јесте пад експанзије глобалних ланаца вредности. Последице „хибридног” модела рада (комбинација рада у канцеларији и од куће), поред различитих облика дехуманизације социјалне димензије производног процеса (поверење, невербална комуникација, социјални обрасци, посебна социјална култура, одсуство синергије), односе се и на питање родне равноправности будући да су жене, због кућних обавеза, мање у могућности да прихвате понуђена решења и социјалне неједнакости имајући у виду то да неки запослени код куће немају услове за рад.

Привреде најразвијенијих држава су у 2022. „прегрејане”, инфлација је највиша у последњих неколико деценија, финансијски услови се прогресивно погоршавају, калибрација монетарне и фискалне политике покушава да врати макроекономску стабилност, што све узрокује даљу стагнацију привредног раста. Вртоглав раст цена енергената и хране повећава непредвидљивост исхода ефеката економске политике и мера у борби против инфлације. **Глобално пооштравање услова финансирања рапидно подиже висину дуга држава у развоју.** На то се надовезује растућа неизвесност глобалног енергетског ризика, а заустављање испоруке руског гаса директно утиче на све дубљу контракцију производње у Европи. Истовремено, сигнали поновног појављивања *COVID-19* у Кини додатно усложњавају изгледе за излазак из дуготрајне рецесије.⁷ Креатори економске политике су углавном

⁷ IMF, *World Economic Outlook*, октобар 2022.

одговорили на инфлаторни шок широким мерама сузбијања цена, укључујући субвенције, смањење пореза и контролу цена. Раст цена енергената ће подстаћи очување енергије и улагања у обновљиве изворе енергије. Неопходно је појачати неценовне подстицаје за улагања у енергетску ефикасност и обновљиве изворе енергије (ОИЕ). Структурне реформе кључне су у борби против инфлације, јер је инфлација структурни, а не циклични проблем.

Највећи ризици у наредној деценији на првом месту јесу заразне болести и еколошки ризици; затим оружје за масовно уништавање, пад животног стандарда, дужничка криза и распад ИТ инфраструктуре.⁸ Једном речју, раст сиромаштва и неједнакости, даље слабљење социјалне кохезије и глобалне сарадње.

⁸ WEF, *Global Risks Reports*, 2021.

3. Визија развоја АП Војводине

Где желимо да стигнемо до 2030. године?

Визија развоја Војводине, која је формулисана у консултативном процесу с најширом јавношћу, описује жељено стање и промену коју желимо да видимо у будућности.

Слика 3. Визија развоја Војводине

У формулисању изјаве о визији развоја Војводине, путем радионица и акције „Укључи се и ти“, учествовали су више од хиљаду грађана и грађанки, тематске радне групе, као и стручњаци свих профила.

4. Развојни правци, приоритетни циљеви развоја и мере

Након опсежне анализе стања и проблема и дефинисања жељене визије развоја, приступило се дефинисању кључних развојних праваца, односно приоритетних циљева и мера за њихово остваривање⁹.

Уравнотежен и одржив друштвено-економски развој АП Војводине предвиђен је унутар четири развојна правца.

- Војводина, место високог животног стандарда;
- Енергетски одржива, дигитална и просторно повезана Војводина;
- Зелена Војводина отпорна на климатске промене;
- Интеркултурална Војводина по мери грађана.

У оквиру сваког правца дефинисани су приоритетни циљеви који ће допринети остварењу визије Плана развоја АП Војводине 2023–2030. године. Циљеви су операционализовани путем мера којима се дефинишу жељени правци усмеравања ресурса како би се оствариле жељене промене исказане посредством циљева.

Укупно је идентификовано 12 приоритетних циљева, који ће бити остварени реализацијом 47 мера.

Табела 3. Приоритетни циљеви и мере у оквиру развојних праваца

ВОЈВОДИНА, МЕСТО ВИСОКОГ ЖИВОТНОГ СТАНДАРДА
Циљ 1. Стварање подстицајног амбијента за развој ММСПП (микропредузећа, малих и средњих предузећа и предузетника) сектора и иновација
Мера 1.1. Подршка за развој иновација и стартап екосистема АП Војводине
Мера 1.2. Очување и унапређивање постојећих радних места и компанија и развој стабилних и предвидивих финансијских и нефинансијских подстицаја за развој ММСПП (микропредузећа, мала и средња предузећа и предузетници) сектора
Мера 1.3. Подстицање умрежавања привредних актера са образовним и научним установама с циљем едукације и унапређивања знања, прилагођених потребама привреде
Мера 1.4. Развој социјалног предузетништва
Циљ 2. Повећана конкурентност пољопривреде
Мера 2.1. Одрживо коришћење природних ресурса у пољопривреди – уз прилагођавање климатским променама
Мера 2.2. Повећање конкурентности и тржишне усмерености пољопривреде - уз подршку нових технологија
Мера 2.3. Одрживо управљање водама на територији АП Војводине – као неопходни фактор за побољшање животног стандарда и заштите животне средине
Мера 2.4. Унапређивање услова и квалитета живота за опстанак газдинстава на селу и привлачење младих жена и мушкараца за живот у селу

⁹ Анализа постојећег стања изведена је из аналитичких подлога које се урађене 2021. године и које се налазе на интернет страници <https://www.planrazvojaapv.rs/> . У оквиру сваког развојног правца у документу, дата је скраћена анализа постојећег стања која је 2022. године ажурирана актуелнијим подацима за изабране показатеље.

Мера 2.5. Унапређивање позиције пољопривредника и пољопривредница у систему ланца вредности

Циљ 3. Одрживи туризам у интеркултуралној Војводини

Мера 3.1. Развој приступачне и зелене туристичке инфраструктуре у Војводини

Мера 3.2. Подршка креирању и промоцији одрживе туристичке понуде (производа)

Мера 3.3. Успостављање концепта паметног туризма - унапређивање људских ресурса, управљање и дигитализација у туризму

Циљ 4. Развијена сопствена ИКТ решења која подразумевају развој едукативног капацитета институција система и интензивирање коришћења дигиталних решења у свакодневном животу друштва

Мера 4.1. Развој и унапређивање едукативног система у правцу тржишне оријентације и успостављање парадигме едукације окренуте учеснику за подршку развоју ИКТ екосистема

Мера 4.2. Развој и унапређивање инфраструктуре за развој ИКТ екосистема

Мера 4.3. Развој и унапређивање е-услуга и свих дигиталних структура намењених грађанима, грађанкама и фирмама базираним на сопственим решењима

Циљ 5. Развој и обезбеђивање високог квалитета услуга у дигиталном окружењу као и професионалне јавне управе

Мера 5.1. Унапређивање ефикасности и делотворности рада јавне управе

Мера 5.2. Повећање транспарентности, етичности и одговорности рада јавне управе, непосредне комуникације с грађанима и учешћа грађана у процесима планирања и одлучивања

Мера 5.3. Развој институционалног оквира и јачање капацитета за развојно планирање, координацију и спровођење политика на свим нивоима власти

ЕНЕРГЕТСКИ ОДРЖИВА, ДИГИТАЛНА И ПРОСТОРНО ПОВЕЗАНА ВОЈВОДИНА

Циљ 6. Креирани услови за одрживи развој енергетике

Мера 6.1. Повећање употребе обновљивих извора енергије

Мера 6.2. Унапређивање енергетске ефикасности и праксе рационалне употребе енергије

Мера 6.3. Развој подстицаја у транзицији ка одрживом развоју енергетике

Мера 6.4. Употреба информационих технологија као подршка развоју енергетског сектора

Циљ 7. Унапређен еколошки, одржив и интегрисан транспортни систем АП Војводине с развијеним системима паметног управљања

Мера 7.1. Обезбеђивање равномерног регионалног развоја унапређењем саобраћајне инфраструктуре

Мера 7.2. Развијање система паметног управљања саобраћајем

Мера 7.3. Развијање интегрисаног транспорта и логистичких центара

Мера 7.4. Развијање еколошког, паметног и одрживог саобраћајног система

Мера 7.5. Унапређивање примене стратешких, програмских и планских докумената у области саобраћаја у АП Војводини

Мера 7.6. Унапређивање нивоа безбедности саобраћаја

ЗЕЛЕНА ВОЈВОДИНА ОТПОРНА НА КЛИМАТСКЕ ПРОМЕНЕ

Циљ 8. Квалитетна животна средина са очуваним природним вредностима и одрживим коришћењем ресурса, отпорна и прилагођена на измењене климатске услове

Мера 8.1. Унапређивање стања животне средине и њене отпорности и прилагодљивости на измењене климатске услове

Мера 8.2. Одговарајуће управљање отпадом и рационално коришћење ресурса
Мера 8.3. Унапређивање система финансирања животне средине у складу с приоритетним циљевима заштите животне средине и поштовањем принципа “загађивач плаћа”
Мера 8.4. Унапређивање мониторинг и информационог система и механизма контроле загађености животне средине
Мера 8.5. Јачање институционалних капацитета, међусекторско повезивање и сарадња, подизање свести и унапређивање знања у погледу квалитетне животне средине и биодиверзитета
ИНТЕРКУЛТУРНА ВОЈВОДИНА ПО МЕРИ ГРАЂАНА
Циљ 9. Делотворне, ефикасне, доступне и приступачне здравствене и социјалне услуге које омогућавају квалитетнији животни стандард, побољшање јавног здравља и здраве стилове живота свих становника и становница АП Војводине
Мера 9.1. Унапређивање институционалног одговора на негативне демографске трендове и популациону политику
Мера 9.2. Обезбеђење доступних и приступачних услуга социјалне заштите свим грађанима и грађанкама на територији АП Војводине
Мера 9.3. Допринос АП Војводине обезбеђењу приступачне и свеобухватне здравствене заштите свих грађанки и грађана на територији АП Војводине
Мера 9.4. Обезбеђење услова за повећање доступности спорта и рекреације свим грађанима и грађанкама АП Војводине
Циљ 10. Успостављено доступно и функционално образовање, као и целоживотно учење усклађено с потребама тржишта рада и изазовима технолошког развоја
Мера 10.1. Унапређивање доступности предуниверзитетског образовања и васпитања у АП Војводини
Мера 10.2. Развој и унапређивање образовне инфраструктуре и приступ ресурсима
Мера 10.3. Унапређивање запошљивости младих и њихових компетенција и стварање културе и доступности целоживотног учења
Циљ 11. Висок квалитет и ефикасност високог образовања и научноистраживачке делатности прилагођени стварању потенцијала за убрзан развој и технолошки напредак АП Војводине
Мера 11.1. Континуирано подизање квалитета високог образовања применом резултата заснованих на врхунској науци и примени дигиталних технологија
Мера 11.2. Обезбеђење компатибилности студијских програма с потребама привреде
Мера 11.3. Развој и унапређивање научноистраживачке инфраструктуре, услова за рад и материјалног положаја истраживача у високообразовним и научноистраживачким институцијама
Мера 11.4. Обезбеђивање услова за јачање интернационалне научне сарадње и сарадње науке с привредом
Циљ 12. Унапређен утицај културе, наслеђа и стваралаштва на креирање друштвених вредности и кохезије
Мера 12.1. Унапређивање приступачности културе грађанима и грађанкама јачањем система и установа културе, заштите културног наслеђа и посебности културног диверзитета
Мера 12.2. Унапређивање културног стваралаштва, продукције и приступачности културе грађанима и грађанкама
Мера 12.3. Подршка дигитализацији културе и културног наслеђа

4.1. Развојни правац 1. Војводина, место високог животног стандарда

У току последње деценије (2012–2021), БДП АП Војводине реално је порастао за 18%, те је достигао 13,7 милијарди евра у 2021, искључиво захваљујући динамичном привредном расту у периоду од 2016. до 2019. године и у 2021. години. Санација последица глобалне финансијске рецесије 2009. у Републици Србији трајала је пет година. Након шестогодишњег просечног раста, у периоду од 2010. до 2015, од свега 0,6% годишње, АП Војводина је тек 2016. ушла у зону динамичног раста.

Табела 4. Макроекономски биланс Републике Србије и АП Војводине 2015–2021. године

		2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
БДП (млрд. ЕУР)	РС	35,7	36,8	39,2	42,9	46,0	46,8	53,3
	АПВ	9,5	9,8	10,4	11,1	11,8	12,0	13,7
БДП стопе (%)	РС	1,8	3,3	2,1	4,5	4,3	-0,9	7,5
	АПВ	-1,2	3,7	1,4	2,1	2,9	-0,8	7,6
БДП/становнику (ЕУР)	РС	5.037	5.211	5.588	6.143	6.624	6.786	7.803
	АПВ	5.023	5.220	5.560	5.968	6.347	6.506	7.477
Индустрија (мг. стопа)	РС	7,3	5,2	3,9	1,3	0,3	0,4	6,3
	АПВ	1,3	5,4	7,7	2,5	0,9	3,0	5,2
Прерађивачка индустрија (мг. стопа)	РС	5,7	6,0	6,3	1,9	0,2	0,1	5,6
	АПВ	1,6	5,1	7,7	2,6	0,4	3,3	4,8
Регистрована запосленост, према општини рада (хиљ.)	РС	1.990	2.010	2.063	2.131	2.173	2.216	2.274
	АПВ	507	511	525	546	551	563	575
Незапосленост (хиљ.)	РС	703	679	619	553	485	469	454
	АПВ	175	161	134	115	102	100	97
Нето зараде* (ЕУР)	РС	368	374	395	420	466	511	560
	АПВ	357	363	381	398	441	486	531
Нето зараде*, реалан раст (%)	РС	-2,1	2,5	0,9	4,4	8,5	7,7	5,4
	АПВ	-1,9	2,2	0,5	4,7	8,3	8,3	5,1
Инвестиције у основна средства (млрд. ЕУР)	РС	4,7	4,9	5,6	7,1	8,5	8,5	-
	АПВ	1,1	1,2	1,5	1,9	2,7	2,6	-
Извоз робе (млрд. евра)	РС	12,0	13,4	15,1	16,3	17,5	17,1	21,6
	АПВ	3,9	4,3	4,9	5,7	6,1	6,1	7,5
Увоз робе (мил. евра)	РС	16,1	17,1	19,4	21,9	23,9	23,0	28,6
	АПВ	4,6	4,5	5,3	6,5	6,8	6,4	8,6
Дефицит робне размене (мил. ЕУР)	РС	-4.347	-3.636	-4.345	-5.637	-6.339	-5.903	-6.980
	АПВ	-740	-148	-337	-855	-685	-280	-1.093
Дефицит робне размене (% БДП)	РС	-12,2	-9,9	-11,1	-13,1	-13,8	-12,6	-13,1
	АПВ	-7,8	-1,5	-3,2	-7,7	-5,6	-2,3	-8,0
Текући рачун платног биланса (мил. ЕУР)	РС	-1.234	-1.075	-2.051	-2.076	-3.161	-1.929	-2.296

Текући рачун платног биланса (% БДП)	РС	-3,5	-2,9	-5,2	-4,8	-6,9	-4,1	-4,3
Фискални дефицит/суфицит (% БДП)	РС	-3,5	-1,2	1,1	0,6	-0,2	-8,0	-4,1
Јавни дуг (мил. ЕУР)	РС	24.819	24.820	23.222	23.015	23.944	26.669	30.134
Јавни дуг (% БДП)	РС	70	67,7	57,8	53,6	51,9	57,0	56,5
Спољни дуг (мил. ЕУР)	РС	26.234	26.494	25.526	26.662	28.254	30.787	36.488
Спољни дуг (% БДП)	РС	73,4	72,0	65,1	62,2	61,4	65,8	68,4
Инфлација (крај периода)	РС	1,5	1,6	3	2	1,9	1,3	7,9

Извор: РЗС, НБС, МФИН; Напомена: *Обрачун зарада од 2018. године, на основу промењене методологије.

Макроекономске перформансе привредног раста АП Војводине 2015–2021:

- Просечна стопа раста у АП Војводини, у периоду привредне експанзије (2016–2019), износила је 2,5%, рецесиони пад узрокован глобалном пандемијом у 2020. износио је 0,8%, док је **пострецесиони раст БДП-а у 2021. износио 7,6%.**
- Највећи допринос привредном расту Србије и Војводине, у периоду од 2015. до 2021. године, дали су инвестиције и лична потрошња. **Инвестиције у основна средства у АП Војводини су више него удвостручене**, просечна стопа раста износила је 15,8%, док је на новоу републике била – 10,6%.
- **Реални годишњи раст нето зарада у Војводини, у периоду од 2018 до 2021. године, износио је 6,6%, а у Србији је био 6,5%.** Просечна нето зарада у 2021. години у Војводини износила је 531 евро, нешто нижа од просечних нето зарада у Републици Србији (560 ЕУР).
- **Просечан раст индустрије укупно и прерађивачке индустрије у АП Војводини, од 2016. до 2021, од 4,1% и 4% био је динамичнији од раста на републичком нивоу (2,9% и 3,3%).**
- Најважнији ефекат спроведене фискалне консолидације, у периоду од 2015. до 2017. године, **јесте смањење унутрашњих и спољних макроекономских неравнотежа.** На нивоу Републике Србије, по први пут од 2005, забележен је фискални суфицит у 2017. години (1,1% БДП-а) и 2018. години (0,6% БДП-а), а 2019. скоро нулти фискални резултат (-0,2% БДП-а). Услед ванредних околности и негативних ефеката глобалне пандемије на привреду и становништво, током 2020, тежина подстицајних пакета помоћи привреди и домаћинствима утицала је на раст фискалног дефицита од -8% БДП-а, да би његово учешће у 2021. години било преполовљено и износило је -4% БДП-а.
- **Дефицит робне размене у АП Војводини константно је нижи од робног дефицита на републичком нивоу.** Услед већег увоза од извоза у 2021. години, дефицит је износио 1,1 милијарди евра, односно -8% БДП-а. **Макроекономској стабилности знатно су допринеле стране директне инвестиције.** Просечан нето прилив СДИ, у периоду 2015–2021, износио је 2,8 милијарди евра, што је обезбеђивало покривеност дефицита текућег рачуна платног биланса. Посебно је значајан структурни аспект СДИ, јер је прилив, углавном, био усмерен у извозну прерађивачку индустрију.
- Фискална дисциплина и избалансиране јавне финансије допринели су смањењу учешћа јавног дуга у БДП-у, од 2015. до 2019. У том периоду, јавни дуг пао је са 70% на 51,9%, док је спољни дуг смањен са 73,4% на 61,4% БДП-а. Међутим, глобална рецесија 2020. године утицала је на њихов раст, тако да је **крајем 2021. јавни дуг износио тридесет милијарди евра или 56,5% БДП-а, а спољни дуг 36,5 милијарди евра, односно 68,4% БДП-а.**
- Динамичан привредни раст и позитивни макроекономски резултати, у периоду од 2015. до 2019. године и у 2021. години, највише су се одразили на тржиште рада. Тако је у Војводини број запослених повећан за 13,5% (са 506.313 радника у 2015. на 575.228 радника у

2021). Према Анкети о радној снази, стопа запослености мушког становништва (15–64) повећана је 11,7 п.п, са 59,1% на 70,8%, док је стопа запослености женског становништва повећана за 10,4 п.п, са 44,5% на 54,9%. Из економског и социјалног угла, посебно је битно смањење броја незапослених, који је смањен за 44,5% (са 174.800 у 2015. на 97.000 незапослених у 2021). Према АРС, стопа запослености мушког становништва, у периоду од 2015. до 2021. године, смањена је са 17,1% на 9,6%, а женског – са 16,7% на 10%.

■ Позитивни макроекономски трендови Републике Србије и АП Војводине, од 2015. до 2019. године, заустављени су глобалном пандемијом 2020. и глобалном енергетском кризом 2022. **Највећи макроекономски изазов представљају инфлациони трендови у 2022. години.** Након периода монетарне стабилности 2015–2020, када се стопа инфлације кретала у планираним границама (2020. година била је на рекордном транзиционом минимуму од 1,3%), у 2021. износила је 7,9%, а закључно са септембром 2022. достигла је 14%.

Пројекција привредног раста АП Војводина за период 2023–2030. године базирана је на усвојеним стратешким документима Владе Републике Србије у кључним развојним областима (нпр. запосленост, индустрија), стратешким документима који су у процесу усвајања (просторни план Републике Србије до 2035), релевантним међународним пројекцијама (ММФ и Светска банка), као и проценама ефеката глобалне енергетске кризе у 2022. и 2023. години. Пројекције привредног раста АП Војводине усаглашене су с пројекцијама раста на нивоу Србије, а полазишта су дата у Фискалној стратегији и у интерним документима РЗС. Циљеви и претпоставке динамичког привредног раста Војводине до 2030. године заснивају се на наставку проинвестиционог и извозног модела привредног раста до 2021.

Табела 5. **Пројекција циљаних варијабли привредног раста АП Војводине у периоду 2023–2030. године**

Циљане варијабле	Просечна стопа раста
БДП	4,2
Инвестиције	5,8
Робни извоз	8,0
Робни увоз	7,3

Извор: Прорачун на бази података РЗС.

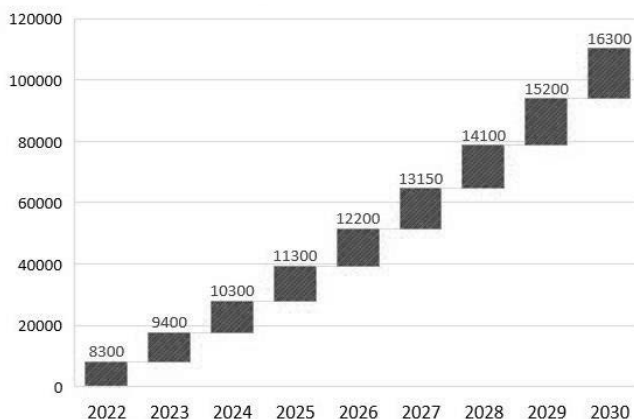
Ефекти сценарија привредног раста АП Војводине до 2030. године јесу:

- **БДП би у 2030. години достигао 28 милијарди евра;**
- **раст животног стандарда у 2030. години би се удвостручио,** БДП/ст, од процењеног у 2022. години, који је износио 8.300 евра, порастао би на 16.300 евра по становнику у 2030. години; такође, треба рећи да је пројектован раст резултата не само привредног раста, него и тренда депопулационог пада (-5,1% у периоду 2022–2030);
- раст БДП-а убрзава се кроз време, што је условљено динамиком инвестиција, а просечна пројектована стопа раста инвестиција износи 5,8 посто;
- укупан раст БДП-а у 2030. години, у односу на базну 2022. годину, увећао би се за 39%, док би укупан раст инвестиција износио 58 процената;
- **уравнотежен робни биланс до 2030. године,** робни увоз покривен је робним извозом; просечна стопа раста извоза од 8%, уз просечну стопу раста увоза од 7,3%, нивелисала би робни дефицит.

Табела 6. Пројекција раста БДП-а и инвестиција (ланчани индекси, 2022=100)

	2022.	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	2030.
БДП	100	103,3	107,2	112,4	117,2	122,2	127,5	133,0	138,7
Инвестиције	100	105,0	111,1	117,8	124,8	132,3	140,2	148,7	157,6

Извор: Прорачун на бази података РЗС.

График 1. Пројекција раста животног стандарда у АП Војводини у периоду 2023–2030. године
БДП/ст. (ЕУР)

Извор: Прорачун на бази података РЗС.

Привредној експанзији у периоду 2015–2019. године, поред фискалне консолидације, спроведене од 2015. до 2017. године, највише је допринео **модел привредног раста, базиран на расту инвестиција**. Укупне инвестиције у основна средства у АП Војводини, од 2016. до 2020. године, јесу више него удвостручене (кумулативна реална стопа раста 107,8%). На републичком нивоу, инвестиције су реално порасле за 65,8%, што указује на то да је просечна годишња стопа раста инвестиција у Војводини била за 50% динамичнија. Рекордан раст инвестиција у основна средства у Војводини остварен је 2019. године (2,7 милијарди евра) и 2020. године (2,6 милијарди евра). Инвестиције нису равномерно распоређене по регионалним областима АП Војводине. Највећа улагања у 2020. години била су у јужнобачкој области и чине чак 57 процената укупних инвестиција. Сходно томе, улагања у ову област била су 70% више од просека и 45% већа по запосленом. Екстремне регионалне диспропорције у 2020. години биле су у распону 6:1 у инвестицијама по становнику и 4:1 у инвестицијама по запосленом (однос јужнобачке и западнобачке области). Анализа инвестиција по гранама привреде АП Војводине показује изузетно позитивну константу. Улагања у размењиви сектор привреде – пољопривреда, индустрија и грађевинарство, константно су у целом периоду била на високом нивоу. У периоду од 2016. до 2018. године, улагања су била изнад 65%, а 2019/2020. године – око 50%. Оно што је посебно позитивно јесу висока инвестициона улагања у *прерађивачку индустрију*, чије је просечно учешће у целом периоду износило 27% укупних инвестиција у Војводини. У периоду 2019/2020. године, изузетно снажну динамику раста имају капиталне инвестиције у сектору саобраћаја (28% учешће у укупним инвестицијама).

У привреди Војводине у 2021. године пословало је 25.069 предузећа, у којима је био запослен 301.731 радник. У години снажног привредног раста БДВ-а привреде Војводине, порастао је за 14,3%, док је на републичком нивоу износио 12,2%. Добит је у 2021. години остварило 62,1% предузећа, а у Републици Србији – 60,8% предузећа. **Кључне перформансе пословања привреде АП Војводине, у**

периоду од 2015. до 2021. године, јесу позитивне: раст броја предузећа (8%), запосленост је увећана за четвртину, БДВ је порастао за 54%, добит за две трећине, капитал за 50%. С друге стране, нето губици су пали за 35% а кумулирани – за 27 посто. Највећи проблем привреде јесте раст неликвидности (укупне обавезе увећане су за 10% и 2021. достигле су износ од 22,7 милијарди евра, што је 24% обавеза Републике Србије). Структурне промене у привреди Војводине имале су динамичан тренд, који је вођен растом бруто додате вредности (БДВ) и растом запослености. **Индустрија је задржала улогу мотора развоја АП Војводине**, стопа раста БДВ-а *индустрије*, у периоду од 2015. до 2021. године, била је 35%, а *прерађивачке индустрије* – 108%, док је стопа раста запослености износила 35%. У 2021. години, БДВ *прерађивачке индустрије* порастао је за 43%, а запосленост за 8%. Раст размењивих сектора допуњује раст БДВ-а у сектору *грађевинарства* од 105%. **На динамичне промене у привреди указује раст сектора ИКТ** (стопа раста БДВ-а од чак 221% и запослености од 94%) и сектора *стручне, научне, иновационе и техничке делатности* (раст БДВ-а 171% и запослености 46%). Динамичан раст сектора *индустрије, грађевинарства и ИКТ* променио је структуру привреде АП Војводине у 2021. години.

Табела 7. Структурне промене у привреди АП Војводине у периоду 2015–2021. године

	Број предузећа			Број запослених			БДВ		
	2015.	2020.	2021.	2015.	2020.	2021.	2015.	2020.	2021.
Привреда АП Војводине	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Пољопривреда	7,6	7,6	7,2	8,5	6,4	5,2	7,9	7,2	6,5
Индустрија	19,7	19,0	18,1	44,3	47,4	47,7	58,0	50,3	50,7
Прерађивачка индустрија	17,5	16,8	16,0	36,9	40,8	43,1	35,3	38,1	47,6
Грађевинарство	7,3	8,1	8,3	5,6	5,8	5,9	4,6	7,0	6,1
Трговина	35,1	30,9	30,3	21,5	17,2	17,8	15,5	16,4	16,3
Саобраћај и складиштење	6,7	7,3	7,5	5,8	6,2	6,0	5,5	5,7	5,9
Информисање и комуникације	3,9	5,2	5,7	2,6	3,7	4,0	2,5	4,9	5,3
Стручне, научне, иновационе и тех. дел.	10,3	11,0	11,8	4,2	4,6	4,8	2,2	3,8	3,9
Административне и помоћне услужне дел.	3,2	3,4	3,4	3,6	3,6	3,4	1,8	1,8	1,8
Остало	6,3	7,6	7,8	3,9	5,1	5,1	2,0	2,9	3,4

Извор: Прорачун на основу база финансијских извештаја АПР-а.

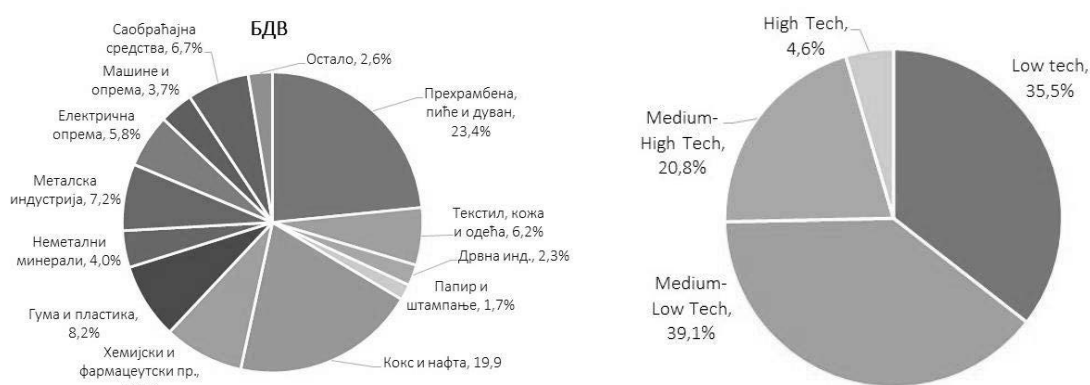
Најинтензивније структурне промене, у периоду од 2015. до 2021. године, одиграле су се у **прерађивачкој индустрији** АП Војводине. У 4.181 предузећу *прерађивачке индустрије* у 2021. години радило је више од 130.000 радника који су створили 3,1 милијарду евра додате вредности. Мада се број предузећа смањило за само један посто у односу на 2015. годину, број запослених повећан је за 47%, а БДВ чак за 108 посто. У структури *прерађивачке индустрије*, највећи раст БДВ-а оствариле су *нафтна индустрија, електронска, металска индустрија, индустрија гума и пластика, дрвна индустрија и индустрија папира*, док је највећи раст запослености регистрован у *електронској и нафтној индустрији* у периоду 2020–2021. године. Захваљујући динамичнијем расту, *прерађивачка индустрија* АП Војводине повећала је учешће у БДВ-а Републике Србије са 31,6% у 2015. на 38,5% у 2021. години. Осим *нафтне индустрије* – која је скоро комплетно заступљена у Војводини (99%) – највећи број грана прерађивачке индустрије Војводине учествују у БДВ-у гране на републичком нивоу са око 40% (*прехранбена индустрија, пиће и дуван* – 42%, *текстил, кожа, одећа* – 41%, *хемијска и*

фармацеутска индустрија – 39%, гума и пластика – 39%, електронска индустрија – 41%, машинска индустрија – 46%, индустрија неметалних минерала – 39%). Најразвијенија индустријска област – *прехрамбена индустрија, пиће и дуван*, са 1.029 предузећа и 27.000 запослених, у 2021. години створила је 730 милиона евра додате вредности.

Рецесија 2020. године није променила власничку структуру привреде АП Војводине у 2021. години. Од укупно 26.000 предузећа, у 2021. години било је 96,5% приватних (домаћих 94,5%, а страних 2,3%), а државних – 1,5% (386 предузећа). Подстицајна политика и услови пословања привукли су стране директне инвестиције (СДИ). Укупан број запослених остао је исти – 90.000. Допринос страних компанија у привреди АП Војводине 2021. години креће се у интервалу од 30% до 40% (33% у приходу, 37% – у добити, 42% – у стварању БДВ-а, 38% – у капиталу), али и 26% у губицима и 29% у укупним обавезама. Стопа раста запослености у страним компанијама, од 2015. до 2021. године, износила је 50% (у Републици Србији 65%), а БДВ – 60%, а у Србији – 91%. У истом периоду, у државном сектору АП Војводине број запослених пао је за 20%, а БДВ-а – за 35%.

Прерађивачка индустрија АП Војводине врло споро повећава степен технолошке интензивности и углавном је заснована на радно-интензивним гранама. У 2021. години, гране ниске (*Low tech*) и средње ниске (*Medium low*) технолошке интензивности учествују с три четвртине у БДВ-а, с две трећине у броју запослених и с четири петине у броју предузећа.

Графици 2–3. Гранска и технолошка структура БДВ-а прерађивачке инд. АП Војводине у 2021. години

Извор: Прорачун на основу база финансијских извештаја АПР-а.

У току читавог периода транзиције, дугом више од две деценије (2000–2021), укупан број запослености АП Војводини пао је за 6%. **Раст запослености једино је остварен у периоду привредне експанзије, од 2015. до 2021. године (17,5%).** У ранијим периодима, скоро двоструко већи пад је забележен у посткризном периоду од 2009. до 2014. године (-13,2%), него што је то био случај у првој фази транзиције 2001–2008. године, када је број запослених смањен за 8%. Захваљујући знатном приливу СДИ, највећи раст запослености у периоду 2015–2021. године регистрован је сремској области – 42%. Структурна анализа запослености (према општини рада), показује да је од 575.000 запослених у 2021, скоро 80% (457.000) запослено у правним лицима, у сектору предузетника и лица која самостално обављају делатност – 17%, док је око 3% радило у индивидуалној пољопривреди. Секторска анализа раста запослености, током периода 2015–2021, показује да је највећи раст остварен у прерађивачкој индустрији (33% повећање, са 115.000. на 153.000), грађевинарству (43%, са 21.000. на 28.000) и сектору ИКТ (51%, са 11.000 на 17.000).

На подручју АП Војводине, у 2021. години, регистровано је мање од 97.000 **незапослених**, што је 21% укупног броја незапослених у Републици Србији. Поређења ради, 2015. године било је регистровано око 175.000 незапослених, што је чинило четвртину републичке незапослености. Бржи пад незапослених у Војводини (-47%) од републичке незапослености (-37%), посебно се одразио на бржи структурни пад незапосленог женског становништва, који је био мањи за 44%. Истовремено, овај пад на републичком нивоу износио је 31%. Највећи унутаррегионални пад регистроване укупне и незапослености женског становништва остварен је у сремској области (-57% и -53%) и севернобачкој области (-54% и -51%). Анализа незапослености, према образовној структури, показује да је највеће учешће незапослених с незавршеном основном школом, основном школом и незавршеном средњом стручном спремом – ССС (42% – у 2021, раст за 4 процента поена од 2015) и незапослених са ССС (46%, пад за 5 п.п. од 2015), док се учешће незапослених с високом стручном спремом (ВСС) није променило у периоду 2015–2021. године и износило је 12 посто. У старосној структури незапослених повећано је учешће контингента са становништва старијег од 50 година (са 28% у 2015. на 39% у 2021. години). Исто тако, учешће незапослених средњих година (30–49) и даље је високо, иако се бележи пад са 47% на 42%, док је учешће младих (15–29) смањено са 25% на 19% у 2021. години. У старосној структури незапослених жена, повећано је учешће контингента 50+ (са 23% на 36%), док је смањено учешће жена средњих година (са 52% на 45%) и младих жена (са 25% на 19%). Слични су трендови и у старосној структури незапослених мушкараца: повећано је учешће најстаријег контингента (са 32% на 43%), док је смањено учешће средњих (43% на 38%) и младих година (25% на 19%). Компаративна анализа с просеком Европске уније показује да је стопа анкетне запослености у АП Војводини од 63% у 2021. нижа од просека Европске уније – 27 (68%), да је стопа запослености старијих радника (55–64) од 49% једна од најнижих у Европској унији, стопа незапослености младих, иако скоро преполовљена (са 39% на 23%) и даље висока. Тако је младој особи у Србији потребно у просеку две године да пронађе прво стабилно запослење, у односу на просек Европске уније од 6,5 месеци; такође, стопа неактивности је на високом нивоу и износи 30%.

Животни стандард, анализиран кроз призму индивидуалне потрошње домаћинства, показује благи раст у односу на просек Европске уније. У 2019. години, животни стандард у Републици Србији и АП Војводини налазио се на 49%, у 2020. години на 50%, а у 2021. години на 52% просека Европске уније. Међутим, у свим државама у региону, потрошња је више усмерена на основне животне потребе, као што су храна, пиће, одећа и становање, а знатно мање на луксузна добра. Више од половине укупне потрошње домаћинстава у Војводини у 2021. години чине издаци за храну и безалкохолна пића (35%), као и трошкови за становање, воду, струју и гас (17%). Домаћинства у Војводини су 82% расположивих средстава у 2021. години генерисала из редовних прихода из радног односа (50%) и пензија 32%.

Након позитивних перформанси у рецесионој 2020. години, **спољнотрговински биланс** привреде Војводине се 2021. суочио с рекордним растом спољнотрговинског робног дефицита (извоз је износио 7,5, а увоз – 8,6 милијарди евра). Услед динамичнијег раста увоза (35,5%) од извоза (23,8%), спољнотрговински дефицит је порастао за четири пута, са 279 милијарди евра у 2020. на 1,1 милијарду евра у 2021. години и достигао рекордних -8% БДП-а (-2,3% у 2020. години). Спољнотрговинско позиционирање привреде АП Војводине у Републици Србији континуирано је веће у извозу (35% у 2021. години), него у увозу (30%). Степен отворености привреде Војводине константно је виши (118% у 2021. години) од степена отворености Србије, који износи 94%. И поред погоршања у 2021. години, степен покривености увоза извозом у Војводини је виши од републичке покривености (87,4% наспрам 75,6%). Највећи извозни партнери привреде Војводине јесу Немачка (13%), Румунија (11%), Италија (8%), док су увозни партнери, поред Немачке (16%), Руска Федерација (11%), Италија (9%). Унутаррегионална анализа спољнотрговинског биланса показује да је највећи

степен отворености привреде сремске и јужнобачке области, те да су оне у 2021. години заједно учествовале са 57% у робном извозу, а са 66% у увозу. С друге стране, учешће јужнобачке области је милијарду евра, а сремске – 478 милиона евра. Учешће двадесет најзаступљенијих производа у укупном извозу и увозу АП Војводине износи 40%.

Предузетнички сектор (ММСПП – микропредузећа, мала и средња предузећа и предузетници) АП Војводине у 2021. години обухватио је 101.306 предузећа и радњи, који су запошљавали 258.436 радника, те који су остварили промет од 22,1 милијарди евра, БДВ од 4,7 милијарди евра, извоз од 2,6 милијарди евра и увоз од 3,2 милијарде евра. Предузетнички сектор Војводине континуирано је растао у периоду од 2015. до 2021. године, и поред рецесионе 2020. Укупан број ММСПП растао је по просечној годишњој стопи од 3,2%; број запослених по стопи од 3%; промет по стопи од 4,2%, БДВ по стопи од 8,9%, извоз по стопи од 2,8% и увоз по годишњој стопи од 4,2%. Сви показатељи развијености предузетничког сектора АП Војводине (број, запосленост, промет, БДВ, извоз, увоз) учествују у Републици Србији с једном четвртином. Компарација предузетничког и сектора великих предузећа у 2021. показује доминацију сектора ММСПП у свим параметрима, осим у спољнотрговинском пословању (учешће великих предузећа у извозу и увозу је изнад 60%). Најбржи раст БДВ-а у периоду 2015–2021. Године бележе средња и мала предузећа (стопа раста од 70%), док су највећу стопу раста промета остварили предузетници – 50%. У односу на Републику Србију, стопе раста БДВ-а средњих и малих предузећа су веће, док су стопе раста БДВ-а малих предузећа и предузетника ниже. Треба имати у виду то да су на руководећим положајима, као и међу власницима и оснивачима малих и средњих предузећа и даље доминантни мушкарци (77,9%). Жене су најчешће власници радњи (34,4%) и малих и средњих предузећа (22,1%).¹⁰

Табела 8. Учешће сектора ММСПП и великих предузећа у привреди АП Војводине 2021. године

	Предузетници	Микро п.	Мала п.	Средња п.	ММСПП	Велика п.	УКУПНО
Број	74,3	21,6	3,1	0,7	99,8	0,2	100,0
Број запослених	19,8	11,1	17,6	20,2	68,7	31,3	100,0
Промет	12,0	13,3	18,4	20,0	63,6	36,4	100,0
БДВ	14,7	8,2	16,6	22,1	61,7	38,3	100,0
Извоз	0,9	5,7	9,8	19,2	35,5	64,5	100,0
Увоз	0,7	7,1	12,6	18,0	38,4	61,6	100,0

Извор: Прорачун на основу база финансијских извештаја АПР-а.

Просечан број запослених по једном ММСПП у Војводини од 2,6 у 2021. је знатно испод просека ЕУ (5,85 у 2015. години). Промет по једном ММСПП у Републици Србији у 2021. години био је 212.000 евра, док је у АП Војводини био 218.000 евра. То је око шест пута мање од просека Европске уније (1,16 милијарди евра у 2015. години). Структура предузетничког сектора је у знаку доминације два сектора: *прерађивачке индустрије и трговине на велико и мало и поправка моторних возила*. Ова два сектора у укупном броју учествују са 38% (15.000 у *прерађивачкој индустрији*, 23.600 у *трговини*), у запослености са 50% (72.000 и 57.000), са 65% у промету (5,1 милијарди евра и 9,2 милијарде евра) и БДВ-у са 45% (1,1 и једна милијарда евра). Регионални предузетнички размештај показује изразиту концентрацију предузетништва у јужнобачкој области -42% у броју ММСПП АП Војводине, 41% у запослености, 45% у промету и 46% у БДВ-у.

Тренд **пословне демографије** у АП Војводини показује константност у броју основаних привредних друштава (2.200 у 2020. и 2021. години), раст броја основаних предузетника (8.200 у 2021. години),

¹⁰ Убацити фусноту – OSCE

варијабилност у броју угашених привредних друштава (посебно 2019. године) и константност у броју угашених предузетника (просечно око 5.500, годишње). Сумарно, нето ефекат (однос основаних и угашених) привредних субјеката у 2021. години расте (са 1,2 на 1,5). *Start up* густина (однос новооснованих привредних субјеката на 1.000 активних становника) привредних субјеката је константно око 15, предузетника – око 12, а привредних друштава – око 3. Изузетак је рецесиона 2020. година када је *start up* густина пала на 13,5.

Табела 9. Тренд пословне демографије у АП Војводини у периоду 2018–2021. године

	Привредна друштва				Предузетници				Привредни субјекти – укупно			
	Основана	Угашена	Нето резултат	Нето ефекат	Основана	Угашена	Нето резултат	Нето ефекат	Основана	Угашена	Нето резултат	Нето ефекат
2018.	1.910	1.088	822	1,8	8.781	5.366	3.415	1,6	10.691	6.454	4.237	1,7
2019.	1.913	6.351	-4.438	0,3	8.255	5.819	2.436	1,4	10.168	12.170	-2.002	0,8
2020.	2.286	1.953	333	1,2	6.931	5.614	1.317	1,2	9.217	7.567	1.650	1,2
2021.	2.207	1.691	516	1,3	8.244	5.426	2.818	1,5	10.451	7.117	3.334	1,5

Извор: Прорачун на основу података АПР-а.

У Србији не постоји јасан правни и методолошки оквир **социјалног предузетништва**, што отежава вођење адекватне политике подстицања развоја овог сектора. **Задруге** представљају далеко најзначајнији форму социјалног предузетништва у Војводини и Србији – како по броју, тако и по другим индикаторима величине и резултата пословања, а тиме и по доприносу привреди и друштву. Остали актери социјалног предузетништва, као што су преузећа из области социјалне заштите, пословна и професионална удружења, фондације и задужбине, знатно мање су заступљени у броју, доприносу запошљавању, приходу и другим показатељима величине. На територији Војводине у 2021. пословало је 840 задруга (817 у 2019. години), у којима је било запослено 2.877 радника, који су остварили 435 милиона евра промета и створили 62,8 милиона евра додате вредности. Задругарство је у АП Војводини, у односу на Србију, на знатно вишем нивоу. Задруге у Војводини учествују са 39% у броју задруга у Републици Србији, у запослености партиципирају са 54%, у промету са 71% и у укупном БДВ-у свих задруга са 6 процената. Највећи број задруга – три четвртине, послује у сектору *пољопривреда, шумарство и рибарство*, док их је знатно мање у сектору *административне и помоћне услужне делатности* (12%) и најмање у *прерађивачкој индустрији* (4%), *трговини* (3,3%) и *грађевинарству* (2%). Пољопривредне задруге у Војводини запошљавају 78% запослених, остварују 90% промета и 93% БДВ-а свих задруга у Србији. У структури непрофитног сектора у Војводини, у 2021. регистровано је 16.371 активних удружења (око 750 се константно годишње оснује, а око 350-400 се угаси) и 245 активних задужбина и фондација (просечно годишње се оснује десет, а угаси пет). **Поред задруга, предузећа социјалне заштите, удружења и других организација разграната предузетничка инфраструктура у АП Војводини укључује мрежу индустријских и слободних зона и кластера.** Од 374 индустријске зоне (ИЗ) у Србији, у Војводини је лоцирано 104, на површини од 10.700 хектара. Индустријске зоне се разликују према степену опремљености и оспособљености за привлачење инвеститора и за обављање пословних активности. Од 15 слободних зона у Републици Србији, на територији Војводине формирано је четири, док је од 46 регистрованих кластера, активно око 20. Такође, врло важну мисију од ширег привредног и друштвеног интереса у АП Војводини имају регионалне развојне агенције и пословни инкубатори (погодан простор за започињање и наставак бизниса). У АП Војводини делује девет пословних инкубатора, као и пет

акредитованих регионалних развојних агенција. Институција која је основана ради пружања подршке Покрајинској влади у дефинисању и спровођењу развојних политика, ради привлачења инвестиција и ради пружање свих облика подршке привреди је Развојна агенција Војводине. Од укупно 228 милијарди евра подстицајних средстава у 2021. у Војводини је 42% било усмерено за развој микропредузећа, малих и средњих предузећа и предузетника.

Пољопривреда представља једну од најважнијих привредних грана у нашој земљи и сматра се ослоном домаће привреде. Пољопривреду Војводине карактеришу одређене компаративне предности које се огледају у доброј комбинацији природних ресурса и климатских услова, што погодује готово свим врстама производње. Значај пољопривреде огледа се и у њеном учешћу у структури БДП-а Републике Србије, који је у 2021. износио 6,3 посто. У периоду од 2015. до 2021. године, учешће пољопривреде, шумарства и рибарства у укупном БДВ-у Војводине у просеку је износило 15%, при чему је просечна стопа раста у раздобљу од 2015. до 2020. године била 5%. Спољнотрговинска робна размена аграра Војводине у 2020. износила је 2,3 милијарде евра, док је покривеност увоза извозом аграрних производа Војводине врло висока (237,4%), што указује на развојни потенцијал овог сектора.

Број пољопривредних газдинстава у Војводини износи 127.070 или 22,5% пољопривредних газдинстава Републике Србије, што представља смањење од 13,9% у односу на 2012. годину. У периоду од 2015. до 2020. године, запосленост у сектору *пољопривреда, шумарство и рибарство* у Војводини је у опадању, са 128.500 лица (18,8% укупно запослених) на 110.400 лица (14,4% у укупној запослености у Војводини). Међу идентификованим проблемима у сектору *пољопривреде*, велики проблем представља недовољно заступљена родна равноправност, при чему међу носиоцима газдинстава жене чине тек 19,5%, док је њихов удео учешћа у укупној радној снази на газдинству 37,3%, што указује на неравноправни приступ положају који је повезан са већом моћи и одговорности на газдинству. У Војводини су од пољопривредне механизације најзаступљенији двоосовински трактори – око 120.000. Највеће процентуално учешће Војводине у укупном броју трактора у Републици Србији имају остали комбајни – 41,9 посто. Када је рећ о старосној структури трактора, највећи број старији је од 20 година, док је најмање оних до једне године старости. АП Војводина располаже са 1.983.154 хектара пољопривредног земљишта, што је 38,3% укупног пољопривредног земљишта у Републици Србији. Просечна величина коришћеног пољопривредног земљишта у Војводини је натпросечна спрема просечне величине поседа у Србији (6,22 ха/ПГ) и она износи 12,7 ха/ПГ.

Ефекат привредне експанзије на пољопривреду Војводине резултирао је одређеним позитивним перформансама, као што су раст овчарске и живинарске производње, затим раст површина, приноса и годишње производње јабуке, вишње и кајсије, као и релативна стабилност површина и знатан раст приноса и годишње производње кукуруза и пшенице. Изражен је знатан пораст цена поврћа, који у вредносном смислу компензује смањивање површина и производње, док све врсте индустријског биља показују тенденције повећања површина, приноса и годишње производње, при чему Војводина са изузетно великим процентом (око 90%) учествује у површинама и у производњи индустријског биља у Републици Србији. Биланс укупног броја грла стоке у Војводини, крајем 2020. године, износио је: говеда – 259.527, свиња – 1.260.970, оваца – 277.242 и живине – 5.462.441.

Иако је финансирање и кредитирање пољопривреде АП Војводине из покрајинског буџета и фондова допринело повећању површина у наводњавању (улагањем у опрему и водозахвате), у Војводини се наводњава 74.705 хектара, што је само 3,8% укупних пољопривредних површина у, односно 46,8%

укупно наводњаваних површина у Србији. Свега 20.057 газдинстава у Војводини наводњава своје земљиште, што је 15,8% укупног броја газдинстава.

Питање пољопривреде неодвојиво је од питања заштите животне средине, посебно у домену **квалитета вода и управљања водом**. АП Војводина поседује велике водене ресурсе у површинским водама реке Дунав, Саве, Тисе и у развијеном каналском систему Дунав–Тиса–Дунав. Квалитет површинских и подземних вода није се битно променио последњих десет година. Већина површинских вода сврстава се у II и III класу, док су одступања најизраженија за хидросистем ДТД и водотокове који имају мању способност биолошког самопречишћавања. Најугроженије деонице су на ДТД каналу Врбас–Бездан, Бегеј, Надела, Кудош и Криваја.

Квалитет **површинских вода** у Војводини је незадовољавајући. Најзагађенији водотокови су Велики бачки канал (сектор од Врбаса до Куле), Надела и Кикиндски канал. Канал Дунав–Тиса–Дунав и секундарни иригациони и транспортни канал су веома загађени, услед испуштања непречишћених индустријских и комуналних отпадних вода и дренажних вода из пољопривреде. Готово 50% узорак воде из канала и река налази се у категоријама „лош” и „веома лош”. Лош квалитет, по параметру SWQI (Serbian Water Quality Index – Српски индекс квалитета воде), одређен је на четири мерна места: Бачко Градиште (Канали ДТД), Врбица (Златица), Хетин (Стари Бегеј) и Бачки Брег (Плазовић). Према последњим мерењима (2019), побољшао се квалитет воде (према параметру SWQI) у севернобанатској области, док се на осталим подручјима погоршао или је остао непромењен.

Квалитет **подземних вода** веома је значајан, јер више од 90% изворишта за водоснабдевање у Војводини чине подземне воде. Квалитет подземних вода најбољи је у подручју Срема и југоисточног Баната (подручје Вршца), а најгори у средњем и северном Банату и западној Бачкој. Подземне воде које служе за водоснабдевање оптерећене су високим садржајем хуминских супстанци, амонијака, гвожђа, мангана, натријума и веома токсичног арсена.

Загађењу вода у Војводини највише доприносе недовољно изграђена **канализациона мрежа** и нетретиране **индустријске и комуналне отпадне воде**. Највећи проценат домаћинстава прикључених на канализациону мрежу је у јужнобачкој области, док је најмање прикључених у западнобачкој области, где су домаћинства већином прикључена на септичке јаме. Отпадне воде из домаћинстава и индустријских предузећа углавном се без прераде испуштају у водотокове, што резултује великим загађењем животне средине. У Војводини је регистровано 497 загађивача вода, од чега 69% загађивача не пречишћава отпадне воде. Изграђена су само 22 постројења за пречишћавање комуналних отпадних вода, које карактерише недовољни капацитет, техничка застарелост, недовршена изградња или техничка неисправност. У севернобачкој, западнобачкој, севернобанатској и сремској области уочава се мали пораст пречишћених отпадних вода, док се у осталим областима региструје смањење. Непромењена и алармантна ситуација остаје у средњобанатској области, где се отпадне воде уопште не пречишћавају, а највеће повећање је у сремској области.

Рурални развој – сагледан у контексту мултифункционалног развоја пољопривредних (руралних) ресурса – подразумева коришћење руралних ресурса, осим за конвенционалну пољопривреду, и за неконвенционалну (органску) пољопривреду, као и за друге намене – производњу енергије из обновљивих извора, агротуризам и еко-туризам и угоститељство, спорт, рекреацију. Концепцијски, рурални мултифункционални развој Војводине треба да буде економски исплатив и одржив за произвођаче, а еколошки и социјално прихватљив за друштво и државу. Између осталог, то значи да

је потребно предузимати мере и активности за веће укључивање жена са села у рурални развој, те пружати подршку женским сеоским удружењима, која су веома бројна и активна у Војводини.

Систем органске, односно еколошке пољопривреде има предности у односу на конвенционалну пољопривреду, јер смањује ризик за животну средину, омогућава производњу здравствено безбедних производа за исхрану људи, ревитализује земљиште као ресурс и обезбеђује добробит животиња. Укупна обрадива површина под органском биљном производњом у Војводини у 2019. години смањена је за 21,7%, у поређењу са 2015. годином, када је та површина износила око 10.162 хектара. Посматрано по групама производа, у 2019. години уочљиво је смањење површина под индустријским биљем за 46,5% и органским поврћем за 16,1%, док су површине под лековитим и ароматичним биљем повећане за 44,5%, а под крмним биљем – за 17,3%. У органској сточарској производњи Војводине најзаступљеније је гајење говеда и живине. Покрајина је у 2019. године учествовала у укупној органској производњи говеда у Србији са 66,1%, а живине – са 74,9%.

Туризам у Републици Србији и АП Војводини, до избијања глобалне рецесије, карактерише динамичан раст по свим параметрима. У периоду 2015–2019, раст укупног броја туриста у Војводини износио је 27%, док је број ноћења био 28%. Међутим, негативни ефекти глобалне рецесије 2020. години преполовили су све показатеље из области туризма: број долазака у Републици Србији пао је за 50% (са 3,6 туриста на 1,8 милиона туриста), а у Војводини за 52% (са 562.000 на 269.000 туриста). Број ноћења у Војводини пао је за 45%, а на нивоу Србије за 38%. У структури, број страних туриста је опао за 75% (са 274.000 на 71.000), а домаћих за 31 посто. Број ноћења страних туриста је опао и у Републици Србији и у АП Војводини за више од 71%. **Мада је 2021. година била година опоравка, туристички показатељи још нису достигли преткризну 2019. годину.** Раст долазака туриста у Војводину у 2021. години био је за 60% (428.000) већи од раста на републичком нивоу (раст од 39%). Број страних туриста је удвостручен, а број ноћења страних туриста био је 2,2 пута већи. Структурно, највише туриста је из држава региона, док је број ноћења највећи из Руске Федерације – 16%. Скоро половина туриста изабрала је туристичке дестинације у јужнобачкој регионалној области. Тај регион забележио је и 36% од укупног броја ноћења. Број организатора путовања смањио се за 30%, али је број посредничких агенција удвостручен. Стратешки приоритети из области развоја туризма јесу развој традиционално конкурентних видова туризма у Војводини (ловни, бањски, манифестациони и градски туризам) и дестинације с доминантном летњом понудом (Горње Подунавље, Нови Сад – Фрушка гора, Горње Потисје, Доње Потисје и Делиблатска пешчара). Природна добра чине ресурсну основу развоја туризма и већим делом су заштићена. Еко-туризам се темељи на активностима у пределима очуване природе и заштићеним природним добрима, на чијем подручју се под заштитом налазе и многобројне биљне и животињске врсте са статусом природних реткости. Посебан акценат у наредном периоду имаће реализација пројеката паметног туризма, који обухватају три компоненте у којима је дигитализација замајац иновација – паметну дестинацију (акценат је на управљању дестинацијом), паметни доживљај (персонализација доживљаја) и паметни пословни екосистем (јачање конкурентности).

Највеће ограничење у спровођењу ефикасне **унутаррегионалне политике** Војводине јесте институционална неизграђеност регионалне институционалне инфраструктуре на републичком нивоу. Политика регионалног развоја суочена је с проблемима неизграђености институција и недефинисаним националним кровним стратешким документима, којима би се усмеравали регионални развојни процеси. Најефикаснији инструмент за вођење регионалне политике представља процес придруживања Европској унији. Регионална политика Европске уније јесте политика инвестиција. Она подржава стварање радних места, конкурентност, привредни раст, унапређивање квалитета живота и одрживи развој.

Регион АП Војводине 2021. године налази се на 41% просека Европске уније. Унутаррегионалне разлике мање су на нивоу регионалних области (само је јужнобачка област за 20% изнад републичког просека), али су диспаритети на нивоу општина и градова све већи. Разлике између општина у Војводини, на основу појединачних и синтетичких индикатора развијености – дохотка по становнику, стопа (не)запослености, изграђености путне инфраструктуре и основних показатеља животног стандарда, у 2019. години достигле су однос 1:8. Ове разлике се углавном свode на разлике између градских центара и осталих општина у залеђу регионалних области.

Истраживање **регионалне специјализације** показало је да што је регионална област развијенија, њена диверсификација индустрије је већа. Идентификовање специјализованих регионалних индустријских грана које имају потенцијал за раст базиран на знању и иновацијама (паметна специјализација) идентификовала је седам индустријских области: (1) *прехранбени производи*; (2) *производња текстила и одеће*; (3) *хемијски и фармацеутски производи*; (4) *гума и пластика*; (5) *производња електричне опреме*; (6) *производња машина* и (7) *производња моторних возила*, односно 18 грана прерађивачке индустрије, које су у периоду експанзије испуниле критеријуме регионалне отпорности и регионалне конкурентности. *Нафтна индустрија*, и поред високе стопе раста БДВ-а, имала је релативно ниско учешће у запослености, тако да није испуњавала критеријуме специјализације.

Табела 10. **Регионална специјализација индустрије у АП Војводини**

Регионалне области	Индустријске гране
Севернобачка	Производња готове хране за животиње
	Производња електромотора, генератора, трансформатора и опреме
Средњобанатска	Производња биљних и животињских уља и масти
	Производња делова и прибора за моторна возила и моторе за њих
Севернобанатска	Производња основних хемикалија, вештачких ђубрива и азотних једињења, пластичних и синтетичких маса
	Производња осталих керамичких и порцеланских производа
	Ливење метала
	Производња апарата за домаћинство
	Производња машина за обраду метала и алатних машина
Јужнобанатска	Производња фармацеутских препарата
	Производња медицинских и стоматолошких инструмената и материјала
Западнобачка	Производња пића
	Производња осталог текстила
	Производња одеће, осим крзнене

Јужнобачка	Прерада и конзервисање меса и производа од меса
Сремска	Прерада и конзервисање меса и производа од меса
	Производња производа од гуме
	Производња производа од пластике
	Производња машина опште намене

Извор: Прорачун на бази података РЗС.

Ефекти регионалне подстицајне политике на локалном нивоу умногоструко ће зависити од квалитета **јавне управе**, спровођење реформи ради унапређивања ефикасности рада ЈЛС (дигитализација), транспарентности рада и јачања непосредне сарадње с грађанима. Висок степен функционалне и територијалне хијерархичности урбаних подручја у АП Војводини представља изузетан потенцијал за примену концепта развоја **паметних градова** (*Smart Cities*), имајући у виду то да је једно од важних опредељења Покрајинске владе стварање дигиталног друштва будућности. Ова концепција подразумева системско унапређивање капацитете градова и општина за иновације, кроз свеобухватан приступ дигиталној трансформацији јавних услуга, привреде и друштва, уз одрживо коришћење ресурса, одговорно понашање према животној средини и побољшање квалитета живота грађана. Реализација таквог модела подразумева сталну подршку државе и добру локалну управу.

Табела 11. **SWOT анализа у области економског развоја**

СНАГЕ/ПРЕДНОСТИ	СЛАБОСТИ/НЕДОСТАЦИ
- повољан геостратешки положај; - повољни природни услови (земљиште, клима, водни ресурси); - компаративне предности пољопривреде (комбинација природних ресурса и климатских услова); - подстицајне развојне политика и услови пословања; - развијена мрежа институција подршке привреди (нпр. бизнис инкубатори, научнотехнолошки парк, фондови); - тренд раста регионалног БДП; - тренд раста запослености и смањења незапослености; - раст домаћих и страних инвестиција; - прилив СДИ у прерађивачку индустрију; - повећање броја великих предузећа и броја запослених у тим предузећима;	- низак животни стандард становништва; - лична потрошња домаћинства више него двоструко испод нивоа Европске уније; - раст неликвидности привреде; - висока стопа неактивности, дугорочне незапослености и незапослености младих; - смањење учешћа младе популације на тржишту рада; - неусклађеност знања и вештина радне снаге с потребама привреде; - родни јаз на тржишту рада (запосленост, просечна зарада, руководеће позиције); - слаба диверсификација економских активности; - низак степен технолошке интензивности; - недовољна примена стандарда у пословању;

- континуирани раст предузетничког сектора (број, запосленост, промет, БДВ); - раст учешћа сектора ИКТ у привреди АП Војводине; - тренд дигитализације услуга (еУправа); - задовољавајућ квалитет подземних вода.	- непостојање законског и регулаторног оквира за развој социјалног предузетништва; - неизграђеност регионалне институционалне инфраструктуре; - недовољна улагања у рурални развој; - недостатак инфраструктуре у области заштите животне средине (недовољна изграђеност канализационе инфраструктуре, непречишћавање отпадних вода, неадекватан третман и одлагање отпада, постојање дивљих депонија); - прекомерно загађење вода из насеља, индустрије и пољопривреде; - недовољан број постројења за пречишћавање комуналних отпадних вода, које карактеришу недовољни капацитет, техничка застарелост, техничка неисправност, недовршена изградња; - неадекватна и неконтролисана примена вештачких ђубрива и пестицида.
МОГУЋНОСТИ/ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ/ОПАСНОСТИ
- јавно-приватна партнерства; - системско унапређивање капацитета градова и општина за иновације; - развијање посебних програма за унапређивање квалификационе структуре за потребе тржишта; - интегрисање корисника услуга социјалне заштите на тржиште рада; - подржавање иновативног предузетништва у раној фази развоја; - изградња индустријских зона на новим (гринфилд) и запуштеним локацијама (браунфилд); - већи степен финализације производа; - развој органске производње; - мултифункционални рурални развој; - развој социјалног предузетништва;	- демографска девастација и миграције; - убрзан процес демографског старења; - климатске промене; - спорост у спровођењу институционалних реформи; - раст сиромаштва и неједнакости; - споро прилагођавање променама на тржишту рада; - повећање одлива радне снаге; - низак ниво партиципације особа са инвалидитетом на тржишту рада; - родни јаз у запошљавању и зарадама; - смањење радне снаге у пољопривреди; - пражњење руралних и пограничних подручја; - нетретиране индустријске и комуналне отпадне воде;

-реализација пројеката паметног туризма (паметна дестинација, паметни доживљај и паметни пословни екосистем); -ефикаснија валоризација инфраструктурних, привредних и туристичких ресурса; -доношење програма сарадње привредних и непривредних организација са образовним институцијама ради школовања адекватних профила; -повећање површина под шумама.	-неизграђеност постројења за пречишћавање воде за пиће и отклањање арсена из воде.
---	--

У области економског развоја идентификовано је пет приоритетних циљева који ће бити остварени реализацијом осамнаест мера.

Табела 12. Приоритетни циљев и мере у области економског развоја

ВОЈВОДИНА, МЕСТО ВИСОКОГ ЖИВОТНОГ СТАНДАРДА
Циљ 1. Стварање подстицајног амбијента за развој ММСПП (микропредузећа, малих и средњих предузећа и предузетника) сектора и иновација
Мера 1.1. Подршка за развој иновација и стартап екосистема АП Војводине
Мера 1.2. Очување и унапређивање постојећих радних места и компанија и развој стабилних и предвидивих финансијских и нефинансијских подстицаја за развој ММСПП (микропредузећа, мала и средња предузећа и предузетници) сектора
Мера 1.3. Подстицање умрежавања привредних актера са образовним и научним установама с циљем едукације и унапређивања знања, прилагођених потребама привреде
Мера 1.4. Развој социјалног предузетништва
Циљ 2. Повећана конкурентност пољопривреде
Мера 2.1. Одрживо коришћење природних ресурса у пољопривреди – уз прилагођавање климатским променама
Мера 2.2. Повећање конкурентности и тржишне усмерености пољопривреде – уз подршку нових технологија
Мера 2.3. Одрживо управљање водама на територији АП Војводине – као неопходни фактор за побољшање животног стандарда и заштите животне средине
Мера 2.4. Унапређивање услова и квалитета живота за опстанак газдинстава на селу и привлачење младих жена и мушкараца за живот у селу
Мера 2.5. Унапређивање позиције пољопривредника и пољопривредница у систему ланца вредности
Циљ 3. Одрживи туризам у интеркултуралној Војводини
Мера 3.1. Развој приступачне и зелене туристичке инфраструктуре у Војводини
Мера 3.2. Подршка креирању и промоцији одрживе туристичке понуде (производа)
Мера 3.3. Успостављање концепта паметног туризма - унапређивање људских ресурса, управљање и дигитализација у туризму

Циљ 4. Развијена сопствена ИКТ решења која подразумевају развој едукативног капацитета институција система и интензивирање коришћења дигиталних решења у свакодневном животу друштва

Мера 4.1. Развој и унапређивање едукативног система у правцу тржишне оријентације и успостављање парадигме едукације окренуте учеснику за подршку развоју ИКТ екосистема

Мера 4.2. Развој и унапређивање инфраструктуре за развој ИКТ екосистема

Мера 4.3. Развој и унапређивање е-услуга и свих дигиталних структура намењених грађанима, грађанкама и фирмама базираним на сопственим решењима

Циљ 5. Развој и обезбеђивање високог квалитета услуга у дигиталном окружењу као и професионалне јавне управе

Мера 5.1. Унапређивање ефикасности и делотворности рада јавне управе

Мера 5.2. Повећање транспарентности, етичности и одговорности рада јавне управе, непосредне комуникације с грађанима и учешћа грађана у процесима планирања и одлучивања

Мера 5.3. Развој институционалног оквира и јачање капацитета за развојно планирање, координацију и спровођење политика на свим нивоима власти

Циљ 1. Стварање подстицајног амбијента за развој ММСПП (микропредузећа, малих и средњих предузећа и предузетника) сектора и иновација

Анализа предузетништва и ММСП (микропредузећа, мала и средња предузећа) сектора, као и социјалног предузетништва (СЕ) у АП Војводини, у периоду од 2015. до 2019. године, указује на то да – упркос напретку у многим областима – нису искоришћене све могућности за развој ових сектора и да сектор ММСПП, а посебно социјално предузетништво, заостају у односу на Европску унију. Иницијативе социјалног предузетништва су биле без финансијске подршке и без конкретног стратешког и институционалног оквира који би те актере препознао као посебне. „Оцене заинтересоване јавности, укључујући и предузећа, јесте да неадекватна регулација овог сектора утиче на спор развој сектора и њухов недовољан друштвени утицај.”¹¹ С новим законом о социјалном предузетништву (из 2022. године) и афирмативним политичким оквиром, развој сектора СЕ може напредовати ка европским показатељима – 2,8 милиона предузећа у сектору социјалне економије са уделом 10% у укупном пословном сектору и учешћем радне снаге са 6,3 %.¹²

Ради даљег повећања доприноса ММСПП економском и социјалном развоју (нпр. повећање броја запослених, раст прихода, БДВ-а, извоза), ублажавања изразитих заостајања у односу на Европску унију и отклањања испољених недостатака (нпр. неравномерни развој по областима, недовољна гранска диверсификација делатности ММСПП, дефицит спољнотрговинске размене, скроман допринос решавању социјалних проблема), неопходно је наставити са стварањем подстицајног амбијента за развој предузетништва и иновација.

Законски оквир и стратешка опредељења Републике Србије и АП Војводине за стварање привредно-системског амбијента који ће подстицати оснивање нових предузетничких јединица, олакшати њихово пословање и подстицати раст и развој, може се наћи у низу закона, као што су Закон о иновационој делатности („Службени гласник РС”, 129/2021), Закон о социјалном предузетништву („Службени гласник РС”, 14/2022), као и стратешких документа, међу којима су посебно значајни следећи документи: Стратегија развоја стартап екосистема Републике Србије од 2021 до 2025,

¹¹ Екс анте анализа ефеката опција јавних политика за СП, Београд / Тим за соц. укључивање 2020.

¹² Social enterprises and their ekosistem in Europe/europska komisija 2019/dostupno na <https://solidarna ekonomija rs>

Стратегија за подршку развоја малих и средњих предузећа, предузетништва и конкурентности за период од 2015. до 2021. године (односно нова стратегија МСПП 2023–2027, која је у припреми), Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2021. до 2025. године, Стратегија паметне специјализације у Републици Србији за период од 2020 до 2027, Стратегија развоја вештачке интелигенције у Републици Србији 2020–2025, Стратегија запошљавања у Републици Србији за период 2021. до 2026, Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030, Стратегија индустријске политике Републике Србије од 2021. до 2030. године, Нацрт просторног плана РС 2021–2035, Нове индустријске стратегије за глобалну конкурентност, зелену и дигиталну Европу (2020), Стратегија развоја мрежа нове генерације до 2023, Програм економских реформи за период од 2022. до 2024. године, Концепт политике развојног финансирања у области предузетништва у Републици Србији (2022) и други. Релевантни међународни оквир чини већи број стратешких докумената Европске уније и ОУН (Организација Уједињених нација), међу којима се истичу Акт о малим предузећима Европске уније (*Small Business Act*), који истиче потребу стварања подстицајног окружења у коме ће се развијати предузетништво, стварање регулативе, у складу с принципом „размишљати прво о малим”, прилагођавање инструмената јавних политика потребама малих и средњих предузећа, подстицање приступа малих и средњих предузећа финансијским средствима, Преговарачко поглавље 20, као и документ ОУН *Циљеви одрживог развоја*, чији су многи циљеви и потциљеви повезани с циљем стварања подстицајног амбијента за развој предузетништва и иновација, као и с мерама за остварење тог циља. Опредељеност Покрајинске владе за развој предузетништва и ММСП може се видети и из експозеа председника Покрајинске владе од 20. јуна 2016. године, где се, између осталог, истиче да ће „нова покрајинска влада спроводити нову политику дефинисану потребом убрзаног економског развоја”, те да је спремна да ради привлачења инвеститора у оне локалне самоуправе које се сврставају у мање развијене „подстакне развој пословног амбијента”, као и да је спремна „да привреди и привредницима, посебно у растућим гранама туризма, малим породичним предузећима и постојећим успешним компанијама, буде сервис и партнер у делу надлежности и то ефикасно и по начелима пословних модела”.

Остваривање овог циља претпоставља креирање програма којим ће се спроводити националне стратегије и креирати финансијски подстицаји који одговарају конкретним потребама привреде. Фокус ће се ставити, између осталог, на унапређивање привредне инфраструктуре, у првом реду, индустријских зона, слободних зона (СЗ), кластера, пословних инкубатора, акредитованих регионалних развојних агенција. Такође, унапређивање амбијента за развој ММСПП, иновација и привреде уопште могуће је и помоћу израде стратегије паметне специјализације за регион Војводине.

Реализација овог циља допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 5. Родна равноправност

Потциљ:

5.5 – Обезбедити да жене у потпуности и ефективно учествују и да имају једнаке могућности за руковођење на свим нивоима доношења одлука у политичком, привредном и јавном животу.

8.

Достојанствен рад и економски раст

Потциљеви:

8.1 – Одржати економски раст по глави становника у складу с националним околностима, а у најмање развијеним земљама, одржати раст бруто домаћег производа на нивоу од најмање 7% годишње.

8.3 – Промовисати развојно оријентисане политике које подржавају продуктивне активности, стварање достојанствених послова, предузетништво, креативност и иновативност и подстицати формализацију и раст микропредузећа, односно малих и средњих предузећа, укључујући и приступ финансијским услугама.

8.5 – До 2030. године постићи пуну и продуктивну запосленост и достојанствен рад за све жене и мушкарце, укључујући и младе људе и особе са инвалидитетом, као и једнаку плату за рад једнаке вредности.

ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 1.	Стварање подстицајног амбијента за развој ММСПП (микропредузећа, малих и средњих предузећа и предузетника) сектора и иновација							
Показатељи на нивоу посебног циља (показатељи исхода)	Јединица мере	Базна година/ вредност	Циљна година/вредност				Одговорна институција	Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.		
Број предузећа у АПВ (микропредузећа, мала и средња)	Број	2021/25.903	26.162	26.680	27.198	28.493	ПС за привреду и туризам	РЗС
Број предузетника у АПВ	Број	2021/75.404	77.666	81.436	85.961	90.485	ПС за привреду и туризам	РЗС
Бруто додата вредност предузећа у АПВ (микропредузећа, мала и средња)	Вредност у 000 РСД	2021/426.473	447.797	490.444	554.415	618.386	ПС за привреду и туризам	РЗС
Бруто додата вредност предузетника у АПВ	Вредност у 000 РСД	2021/133.121	139.777	153.089	173.057	193.025	ПСПТ	РЗС
Промет предузећа у АПВ (микропредузећа, мала и средња)	Вредност у 000 РСД	2021/2.114.726	2.178.168	2.326.199	2.537.671	2.749.144	ПСПТ	РЗС
Проценат потпуно опремљених индустријских зона у Војводини	%	2021/32	40	45	50	55	ПСПТ	Интерна база РАВ-а

Мера 1.1. Подршка за развој иновација и стартап екосистема АП Војводине

Иако се у Извештају Стартап Џином 2020 (*Global Startup Genome Report 2020*) Република Србија сврстава међу пет најбољих земаља у категорији приступачности талената, а Београд и Нови Сад (посматрани као јединствени стартап екосистем) издвајају, с још пет градова у региону Европе и Блиског Истока, као најперспективнији, резултати стартап фирми у Србији (од којих су неки запажени и на глобалном нивоу) пре су резултат индивидуалног ангажовања оснивача, а мање заједнице у целини. С циљем стварања окружења за развој стартапова, усвојена је Стратегија развоја стартап екосистема Републике Србије за период од 2021. до 2025. године¹³ и Акциони план за период до 31. децембра 2022. године за реализацију те стратегије,¹⁴ као и нови закон о иновационој делатности,¹⁵ који препознаје субјекте националног иновационог система и обавезује на формирање њиховог регистра. Ради отклањања слабости научноистраживачког система (фрагментираност, покритични истраживачки капацитети, непрепознатљивост на ширем међународном плану, недовољна улагања у научно-истраживачку инфраструктуру, недовољна конверзија резултата научноистраживачке активности у додатну вредност за привреду, слабе и спорадичне везе с привредом), донети су Стратегија паметне специјализације и акциони план за њену имплементацију.¹⁶ У овим актима планиране су мере и активности подршке истраживачким, развојним и иновационим активностима, са акцентом на непрекидан дијалог са свим заинтересованим странама и институцијама, које имплементирају мере. У области финансирања остварен је уочљив напредак увођењем комбинованог институционално-пројектног финансирања, чиме је омогућен дугорочнији, плански приступ у раду научноистраживачких институција. Значајну улогу у стварању подстицајног екосистема има Фонд за иновациону делатност, који финансијски подржава иновативну активност, јачајући везе између науке и привреде, као и оснивање нових и оснаживање постојећих предузећа са иновативним потенцијалом.

Значај иновација за економски и друштвени развој истиче и Стратегија индустријске политике Републике Србије за период 2021–2030. године, која се заснива на шест области интервенција: кадровско јачање, иновације, инвестиције, дигитализација, интернационализација и циркуларна економија. Нове индустријске стратегије за глобалну конкурентност, зелену и дигиталну Европу (2020) представљају нови концепт индустријског развоја усмерен ка моделу иновативно засноване конкурентности. У том контексту, препоруке Европске комисије (ЕК) за Србију односе се на имплементацију индустријске стратегије, засноване на принципима Европске уније и коришћењу праксе паметне специјализације, као и на јачању капацитета за спровођење политике предузетништва и индустријске политике. Стратегија развоја вештачке интелигенције у Републици Србији за период 2020–2025. година као посебне циљеве наводи развој образовања. Имајући у виду то да је заснивање пословног модела на технологији вештачке интелигенције усмерен ка потребама савременог друштва и привреде, као и да је развој економије заснован на вештачкој интелигенцији чест случај у стартап екосистему, стратегија подржава имплементацију мера и огледа се у подршци стартап компанијама и малим и средњим предузећима у области вештачке интелигенције и успостављање инфраструктурних ресурса за развој вештачке интелигенције. Стратегија развоја мрежа нове генерације до 2023. године дефинише шест области које је потребно развијати како би се испунили приоритети Републике Србије (социјална инклузија, хармонизација с правним тековинама Европске уније, иновације, друштвени развој, развој паметних мрежа, савремена државна администрација). У оквиру ових области, подстицаће се иновације, стварање бољих веза између науке, технологије и предузетништва, развој и примена одрживог развоја у систему

¹³ „Службени гласник РС”, број 125/2021

¹⁴ Број: 023-12110/2021-1 од 23. децембра 2021. године

¹⁵ „Службени гласник РС”, број 129/2021

¹⁶ „Службени гласник РС”, број 42/2021

образовања, раст капацитета за истраживање и развој, укључујући нове ИКТ, што је компатибилно са Стратегијом развоја стартап екосистема.

Циљ ове мере јесте развој окружења у коме ће актери научноистраживачког и иновационог система квалитативно унапредити свој положај и тако дати радикални допринос економском и друштвеном напретку. Потребно је подржавати јаче повезивање и заједничке акције између Пословног инкубатора Нови Сад и Научно-технолошког парка Нови Сад, који имају значајну улогу у развоју стартапа при чему је Инкубатор пре свега усмерен на програме инкубације стартапа, а Научно-технолошки парк покрива наставак развоја односно фазе у којима стартапи израстају у одрживе компаније. У складу са Стратегијом развоја стартап екосистема Републике Србије за период од 2021. до 2025. године, спровођење мере ће омогућити бржи, равномернији, инклузивни развој стартап екосистема у Војводини и омогућити стартаповима да постану генератори иновативности и покретачи технолошких и економских промена које ће унапредити привреду и конкурентност.

Кључну улогу подршке у оснивању и развоју стартапова имају бизнис инкубатори, развојне агенције, научнотехнолошки паркови који ће – путем образовно-информативних кампања, ради повећања знања значајних за развој пословања – повећати и информисаност о расположивим финансијским, пореским подстицајима и о значају интелектуалне својине. На тај начин, омогући ће се добијање почетне подршке у виду знања и контаката. Нацртом просторног плана Републике Србије 2021–2035, међу кључним реформским правцима у ММСПП сектору, поред заокруживање тржишне реформе и потпуне изграђености тржишних институција и законодавства, смањивања фискалних оптерећења и унапређивања приступа финансијама, подстицања развоја брзорастућих и технолошки напредних предузећа и радњи, истиче се и потреба убрзаније изградње пословне и иновативне инфраструктуре (нпр. ИЗ, ИП, пословни инкубатори, кластери). У том документу указује се на то да је план да се у Војводини изграде ИЗ и ИП на више од 40 локација, укупне површине преко 8.200 хектара, уз успостављање и развој регионалног иновационог стартап центра у Суботици.

Сарадња између предузећа и академске заједнице у Србији и даље је слаба. Према иновационим перформансама, Република Србија (индекс иновативности 0,313) у 2019. години налази се у групи шеснаест земаља умерених иноватора и значајно заостаје за просеком Европске уније (0,507) и за већином европских земаља.¹⁷ Овом мером ће се интензивирати сарадња науке и привреде, што ће допринети бржем стварању и развоју иновационог стартап екосистема и самим тим убрзати економски развој АП Војводине (Закон о иновационој делатности¹⁸).

Реализација ове мере допринеће повећању број стартап фирми, привредном расту и диверсификацији привредне структуре, повећању иновативности (нови или битно модификоване производе и услуге, нови и усавршени технолошки процеси, нетехнолошке иновације), повећању извоза и БДП-а, и стварању нових радних места и развоју економије засноване на знању.

Институција задужена за координацију спровођења и праћења спровођења мера и за извештавање је Покрајински секретаријат за привреду и туризам.

Извори података и партнерске институције: Покрајински секретаријат за привреду и туризам, Покрајински секретаријат за високо образовање и научноистраживачку делатност, Републички завод

¹⁷ Извештај о стању у науци у 2019. години, с предлозима и сугестијама за наредну годину, септембар 2020, Национални савет за научни и технолошки развој

¹⁸ „Службени гласник РС”, број 129/2021

за статистику, Фонд за иновациону делатност, Научно-технолошки парк Нови Сад, Развојна агенција Србије.

Реализација ове мере допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 5. Родна
равноправност

Потциљеви:

5.5 – Обезбедити да жене у потпуности и ефективно учествују и имају једнаке могућности за руковођење на свим нивоима доношења одлука у политичком, привредном и јавном животу.

5.а – Повећати употребу иновативних технологија, посебно информационих и комуникационих технологија, како би се промовисало оснаживање жена.

8. Достојанствен
рад и економски
раст

Потциљеви:

8.2 – Постизање виших нивоа економске продуктивности диверсификацијом, технолошком надоградњом и иновацијама, укључујући фокусирање на радно интензивне и високо профитабилне секторе.

8.3 – Промовисати развојно оријентисане политике које подржавају продуктивне активности, стварање достојанствених послова, предузетништво, креативност и иновативност и подстицати формализацију и раст микропредузећа, односно малих и средњих предузећа, укључујући и приступ финансијским услугама.

8.10 – Јачати капацитете домаћих финансијских институција како би се подстицала и ширила доступност банкарских, осигуравајућих и финансијских услуга за све.

МЕРА 1.1. Подршка за развој иновација и стартап екосистема АП Војводине							
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година/вредност	Циљне вредности				Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.	
Број регистрованих стартапа са седиштем у АП Војводини, кумулативно – <i>проценат стартапа који има најмање једну жену оснивача</i>	Број %	2021/0 2021/0	50 (15)	70 (16)	90 (18)	120 (20)	Регистар субјеката националног иновационог система
Број МСП са седиштем у АП Војводини, КОЈЕ подржава Фонд за иновациону делатност за развој иновација, ¹⁹ кумулативно – <i>од којих је број стартапа</i>	Број	2021/85 2021/57	125 77	135 97	145 107	155 117	Извештај Фонда за иновациону делатност
Број чланица у Научно-технолошком парку Нови Сад – <i>од чега стартапи*</i>	Број	2022/31 2022/18	18	25	29	32	Извештај НТП Нови Сад

¹⁹ Подразумева грант програме, програме подршке у којима Фонд за иновациону делатност додељује грантове веће од 20.000 евра (не укључује програме попут иновационих ваучера). Укључен је и Програм сарадње науке и привреде.

Број одржаних обука, тренинга, радниоца (или покренутих програма) у Научно-технолошком парку Нови Сад	Број	2022/60	70	80	90	100	Извештај НТП Нови Сад
Број заједничких развојних пројеката, које је подржао Фонд за иновациону делатност, а које су реализовали конзорцијуми сачињени од представника привреде и академске заједнице у АП Војводини, кумулативно	Број	2021/16	20	24	28	30	Извештај Фонда за иновациону делатност

*процена НТП-а на основу тренутних просторних капацитета и годишњих евалуација

Мера 1.2. Очување и унапређивање постојећих радних места и компанија и развој стабилних и предвидивих финансијских и нефинансијских подстицаја за развој ММСПП (микропредузећа, мала и средња предузећа и предузетници) сектора

Циљ ове мере јесте унапређивање пословања сектора ММСПП у Војводини. Стварање система стабилних и предвидивих финансијских и нефинансијских подстицаја омогућава боље планирање инвестиција и развојних активности сектора ММСПП, који се финансирају из спољних извора. Приоритетне активности потребно је усмерити на домаће компаније, како би оне дошле у средиште пажње. Иако постоји потреба за страним инвестицијама, домаћи инвеститори ће увек остајати и прилагођавати се променама и запошљавати раднике и раднице. Уколико би се обезбедило да на десет страних инвеститора мора бити бар стотину домаћих – то би значајно ојачало домаћу привреду.

Главни извор екстерног финансирања пословања сектора ММСПП на Западном Балкану и даље представљају позајмице од банака које нису најповољнији извор финансирања за предузећа²⁰. Подизањем нивоа информисаности о доступним изворима финансирања, повољност и предвидивост финансијских и нефинансијских подстицаја омогућило би сектору ММСПП приступ повољнијем капиталу за развој и унапређење пословања. Поред тога, у Стратегији паметне специјализације у Републици Србији за период од 2020. до 2027. године²¹ као најзначајнија препрека за увођење иновација у пословање неиновативних пословних субјеката наводе се превелики трошкови или недостатак сопствених финансијских средстава за иновације. Зато би развијање стабилних и предвидивих финансијских и нефинансијских подстицаја, као и смањење трошкова пословања, представљало стварање могућности за превазилажење овог проблема за сектор ММСПП, који због своје величине има ограничене ресурсе и финансијске капацитете.

²⁰ Стр. 66. „SME POLICY INDEX: Western Balkans and Turkey 2019“, Overview of Key Findings, Dimension 6: Access to Finance for SMEs

²¹ 2.3. Стање у пословном сектору, 2.3.2. Иновативност пословних субјеката у Републици Србији, Стратегија паметне специјализације у Републици Србији за период од 2020. до 2027. године: 21/2020-95

Успех стартапа и развој екосистема уско су повезани с могућностима за приступ финансирању, који треба да им омогући наставак кретања путем раста и развоја. Овом мером ће се омогућити развој нових модела/програма финансијске и нефинансијске подршке стартаповима према њиховим потребама, са акцентом на иновативност, родну равноправност и степен развијености локалних самоуправа путем надлежних институција АП Војводине (Покрајински секретаријат за привреду и туризам, Покрајински секретаријат за високо образовање и научноистраживачку делатност, Развојни фонд Војводине и Гаранцијски фонд АП Војводине). Покрајински секретаријат за привреду и туризам може финансирати камате Развојног фонда Војводине за стартап и трошкове обраде кредита.

Ова мера у складу је и са Структурном реформом број 6. „Развој домаћег тржишта капитала кроз увођење нових правних института и обезбеђивање већег степена заштите инвеститора” из Програма економских реформи за период од 2022. до 2024. године.²² Адекватном применом Стратегије за развој тржишта капитала за период од 2021. до 2026. године,²³ пратећим акционим планом за период 2021–2023. године за спровођење Стратегије за развој тржишта капитала за период од 2021. до 2026. године²⁴ и новим законом о тржишту капитала,²⁵ унапредиће се српско тржиште капитала и створиће се услови за коришћење ширег спектра финансијских инструмената од стране приватног сектора. Очекивани резултати јесу: смањење зависности малих и средњих предузећа од банкарског финансирања и државних субвенција, убрзани економски раст, повећање броја радних места. као и додатна подршка улагањима у иновативну индустрију.

Предлогом Концепта политике развојног финансирања у области предузетништва у Републици Србији предвиђен је низ мера, чији су циљеви јачање капацитета финансијских институција, укључујући и њихову докапитализацију, као и развој нових кредитних производа. Те мере подразумевају посредничке кредите, синдициране и субординиране кредите, намењене комерцијалним банкама и другим финансијским институцијама, који омогућавају поделу ризика између Фонда за развој РС и ових финансијских институција. Поделом ризика подстиче се кредитна активност банака и других финансијских институција, а тиме и доступност финансијских средстава сектору ММСПП. У настојању да се повећа доступност кредита, нарочито за најмања предузећа која немају довољно средстава за обезбеђење потраживања кредитора (коллатерал), значајну улогу и даље треба да има Гаранцијски фонд АП Војводине. У истом документу истиче се потреба развоја финансијске писмености – као једног од приоритета свих развојних финансијских институција, ширењем знања о могућим изворима финансијских средстава за ММСПП и развојем свести о значају познавања услова финансирања из различитих извора. Као средства за остваривање овог циља, наводе се образовно-информативне кампање, услуге консултаната за извозне послове и дијалог између корисника финансијских средстава и регулаторних институција.

Како би мера имала жељени ефекат, при креирању активности потребно је предузети следеће кораке:

²² Стр. 188, Структурном реформом предвиђено је развијање конкурентног, високо ефикасног, транспарентног и продуктивног тржишта капитала, са широким спектром финансијских инструмената и услуга, упоредивог с водећим регионалним и европским финансијским тржиштима. Циљ је креирање и развој финансијских института који се нуде на тржишту капитала, ради повећања атрактивности домаћег тржишта – како за домаће, тако и за стране инвеститоре. Усклађивањем домаћег правног и институционалног оквира с правним тековинама Европске уније, обезбедиће се већи степен заштите инвеститора и повећаће се ефикасност тржишта капитала, обезбеђујући већу јасноћу правне регулативе и већи степен правне сигурности. Реформа се заснива на усвојеној Стратегији за развој тржишта капитала 2021–2026.

²³ „Службени гласник РС”, број 102/2021

²⁴ „Службени гласник РС”, број 118/2021

²⁵ „Службени гласник РС”, број 129/2021

- Унапређивање механизма за ангажовање привредних субјеката, њихових удружења послодаваца и пословних удружења у креирање политика и програма (јачање социјалног дијалога);
- Креирање подстицајних политика по мери ММСПП сектора;
- Мултисекторски приступ креирању подстицајних мера за развој женског предузетништва;
- Развој сарадње научноистраживачких институција и привреде путем различитих програма на покрајинском нивоу;
- Унапређивање способности ММСПП сектора за финансирање побољшањем информисаности и предвидивости доступности програма субвенција (календар конкурса и програма подстицаја сектору ММСПП);
- Посебни програми подстицаја сектора ММСПП у недовољно развијенијим подручјима АП Војводине;
- Већа транспарентност доделе субвенција ради формирања поверења привреде у процес расподеле средстава;
- Иницирање доношења закона о занатству, којим би био враћен углед занатским занимањима и одговарајући професионални статус занатлијама;
- Укидање праксе високих цена комуналних услуга за правна лица (обезбедити поштовање члана 25. Закона о комуналним делатностима – непостојања разлике у ценама између различитих категорија потрошача, што је у надлежности јединица локалне самоуправе);
- Јачање свести о економском патриотизму.

Овакве активности допринеле би јачању конкурентности ММСПП сектора у Војводини, стварању нових вредности и нових радних места, повећању продуктивности, смањењу зависности малих и средњих предузећа од банкарског финансирања (и државних субвенција), већи степен иновативности у ММСПП сектору у Војводини, одрживости постојећих ММСПП и јачању капацитета сектора ММСПП, као и бољој повезаности регионалних партнера.

Институција задужена за координацију спровођења и праћења спровођења мера и за извештавање јесте Покрајински секретаријат за привреду и туризам.

Извори података и партнерске институције: Републички завод за статистику, Унија послодаваца, Привредна комора, Развојна агенција Војводине, Развојни фонд Војводине, Гаранцијски фонд, Унија послодаваца Војводине, регионалне развојне агенције и други.

Реализација ове мере допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 1: Свет без сиромаштва

Потциљ:

1.4 – До 2030. године треба обезбедити да сви мушкарци и све жене, а посебно сиромашни и припадници рањивих група, имају једнака права на економске ресурсе, као и приступ основним услугама, власништву и управљању земљиштем, односно другим облицима својине, наслеђу, природним богатствима, одговарајућим новим технологијама и финансијским услугама, укључујући микрофинансирање.

Циљ 5: Родна равноправност

Потциљеви:

5.5 – Обезбедити да жене у потпуности и ефективно учествују и имају једнаке могућности за руковођење на свим нивоима доношења одлука у политичком, привредном и јавном животу.

5.a – Спровести реформе како би жене добиле једнака права на економске ресурсе, као и приступ власништву и контроли над земљиштем и осталим облицима својине, финансијским услугама, наследству и природним ресурсима, у складу са националним законима.

5.б – Повећати употребу иновативних технологија, посебно информационих и комуникационих технологија, како би се промовисало оснаживање жена.

5.ц – Усвојити и оснажити добру политику и извршно законодавство за промовисање родне равноправности и оснаживање свих жена и девојчица на свим нивоима.

Циљ 8:

Достојанствен рад
и економски раст

Потциљеви:

8.2 – Постизање виших нивоа економске продуктивности диверсификацијом, технолошком надоградњом и иновацијама, укључујући фокусирање на радно интензивне и високо профитабилне секторе.

8.3 – Промовисати развојно оријентисане политике које подржавају продуктивне активности, стварање достојанствених послова, предузетништво, креативност и иновативност и подстицати формализацију и раст микропредузећа, односно малих и средњих предузећа, укључујући и приступ финансијским услугама.

8.4 – Прогресивно унапредити (до 2030) глобалну ефикасност ресурса у потрошњи и производњи и уложити напоре да се економски раст раздвоји од деградације животне средине у складу с десетогодишњим оквиром програма одрживе потрошње и производње, уз водећу улогу развијених земаља.

8.5 – До 2030. године постићи пуну и продуктивну запосленост и достојанствен рад за све жене и мушкарце, укључујући и младе људе и особе са инвалидитетом, као и једнаку плату за рад једнаке вредности.

8.10 – Јачати капацитете домаћих финансијских институција како би се подстицала и ширила доступност банкарских, осигуравајућих и финансијских услуга за све.

Циљ 9: Индустрија,
иновације и
инфраструктура

Потциљеви:

9.3 – Повећати приступ малих индустријских и осталих предузећа финансијским услугама, посебно у земљама у развоју, што обухвата и повољне кредите, те повећати њихову интеграцију у ланце вредности и у тржишта.

9.4 – До 2030. године унапредити инфраструктуру и прилагодити индустрије како би постале одрживе, уз већу ефикасност у коришћењу ресурса и већим усвајањем чистих и еколошки исправних технологија и индустријских процеса, при чему ће све земље предузети активности у складу са својим одговарајућим капацитетима.

9.5 – Унапредити научна истраживања, побољшати технолошке могућности индустријских сектора у свим земљама, посебно земљама у развоју, што подразумева да се до 2030. године подстичу иновације и знатно повећа број запослених у области истраживања и развоја на милион људи, као и да се повећа јавна и приватна потрошња за истраживање и развој.

9.б – Подржати развој домаће технологије, истраживања и иновација у земљама у развоју, укључујући осигурање погодног окружења у погледу политика за, између осталог, индустријску диверсификацију и додатну вредност роба.

Циљ 12: Одговорна
потрошња и
производња

Потциљеви:

12.6 – Подстицати компаније, посебно велике и међународне компаније, да усвоје одрживе праксе и да интегришу информације о одрживости у своје циклусе извештавања.

12.а – Подржати земље у развоју да јачају своје научне и технолошке капацитете како би се кретале у правцу одрживијих облика потрошње и производње.

МЕРА 1.2.		Очување и унапређивање постојећих радних места и компанија и развој стабилних и предвидивих финансијских и нефинансијских подстицаја за развој ММСПП (микропредузећа, мала и средња предузећа и предузетници) сектора					
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година/ вредност	Циљне вредности				Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.	
Удео броја запослених у предузећима (микропредузећа, мала и средња) у укупном (просечном) броју запослених у АПВ	%	2021/ 32	32	32	33	33	РЗС
Удео броја запослених код предузетника у укупном (просечном) броју запослених у АПВ	%	2021/ 13	13	13	13	14	РЗС

Мера 1.3. Подстицање умрежавања привредних актера са образовним и научним установама с циљем едукације и унапређивања знања, прилагођених потребама привреде

Предложена мера је у складу с правним и институционалним оквиром политике запошљавања у АП Војводини, који представљају Закон о запошљавању и осигурању за случај незапослености,²⁶ Закон о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом,²⁷ Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године,²⁸ Акциони план за период од 2021. до 2023. године за спровођење Стратегије запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године²⁹ и Акциони план запошљавања у Аутономној покрајини Војводини за 2022. годину.³⁰

Општи циљ Стратегије запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године јесте успостављање стабилног и одрживог раста запослености, заснованог на знању и достојанственом раду. Стратегија предвиђа међусекторске мере које ће се реализовати у сарадњи са секторима образовања, привреде, финансија и социјалне заштите. Поменуте међусекторске мере усмерене су на унапређивање понуде рада и тражње за радом и треба да доведу до раста квалитетне запослености, с посебним акцентом на увођење мера за унапређивање положаја жена, младих, особа са инвалидитетом, као и других категорија незапослених који без додатне и интензивне подршке у тражењу посла не могу самостално да поправе свој положај на тржишту рада.³¹ Стратегија развоја стартап екосистема Републике Србије 2021–2025. године, као један од посебних циљева, истиче подизање стартап предузетничког капацитета путем образовних програма.

²⁶ „Службени гласник РС”, бр. 36/2009, 88/2010, 38/2015, 113/2017 и 49/2021

²⁷ „Службени гласник РС”, бр. 36/2009 и 32/2013

²⁸ „Службени гласник РС”, број 18/2021

²⁹ „Службени гласник РС”, број 30/2021

³⁰ „Службени лист АП Војводине”, број 11/2022, на снази од 23.02.2022. до 31.12.2022. године

³¹ Стр. 87, Програм економских реформи за период од 2022. до 2024. године, Београд, јануар 2022. године

Мера је усмерена и на усклађивање образовних програма с потребама тржишта рада, с обзиром на то што је период транзиције из света образовања до проналажења првог запослења у Републици Србији скоро две године (23,4 месеца), док је тај период у Европској унији 6,5 месеци (*Eurostat*, 2009). Поред тога што нису запослени, знатан број младих истовремено је и ван процеса образовања и обуке – у Републици Србији НЕЕТ (не школује се, незапослен, не усавршава се путем система обуке) стопа младих (15–24) износи 18,1% у трећем кварталу 2021. године, што је више од просека у Европској унији (ЕУ-27: 11,1% у 2020. години, *Eurostat*). Стопа незапослености младих (15–24), која износи 23,1% у трећем кварталу 2021. године, показатељ је по коме се млади у Србији налазе у неповољнијем положају у односу на младе у Европској унији, односно ова стопа виша је за 5,7 процентних поена од стопе незапослености младих у Европској унији (ЕУ-27: 17,4% у другом кварталу 2021. године, *Eurostat*).³²

Према Стратегији паметне специјализације у Републици Србији, за образовање оријентисано ка иновативности и предузетништву потребно је јачање сарадње привреде и истраживача путем оснаживања, уз подршку намењену подизању њихових капацитета задовољењем идентификованих потреба у едукативном смислу, побољшањем способности њихове оријентисаности ка домаћим и иностраним тржиштима и стварањем прикладног екосистема који ће омогућити ефекте спроведених мера у пуном капацитету.³³

Поред тога, мера је усмерена на развијање свести о важности целоживотног учења и неформалног образовања, с обзиром на постојање неусклађености вештина на тржишту рада, где постоји потреба за знатним улагањима у образовање одраслих. Стопа учешћа у образовању и обуци становништва од 25 година до 64 године у Републици Србији износила је 3,7% у 2020. години, што је знатно ниже (око 2,5 пута) од просечне стопе у Европској унији (9,2%).³⁴

Подржавањем Зелене агенде за Западни Балкан, привреде у региону препознале су дигитализацију као прилику да се дигиталним решењима допринесе одрживој, климатски неутралној и ресурсно ефикасној економији, као и бољим јавним услугама за грађане. Подршка дигитализацији формалног образовања, као и сâм приступ интернету, представљају неопходну инфраструктуру за развој дигиталне економије и друштва.³⁵

Мера подразумева и подизање свести о важности дигиталне трансформације и унапређивање процеса и активности у спровођењу дигиталне трансформације ефикаснијим радом државне администрације, скраћивањем процедура за становништво и привреду, с фокусом на дигитализацију, помоћу које се убрзава приближавање домаће привреде ка развијеним земљама.³⁶ Развој иновативног дизајна, дигитализације и нових технолошких достигнућа, доприноси стварању модерног, конкуретног и климатски неутралног друштва.³⁷ Унапређивање и развој неопходне инфраструктуре, као циљ јавних политика из области комуникација и дигитализације, потребно је како би се осигурали услови за неометано пословање сектора ИКТ-а и креативних индустрија. Такође, дигитализација друштва у Србији и повећање продуктивности свих предузећа, све интензивнијом употребом нових технологија, јесу додатни циљеви јавних политика из ове области.

³² Стр. 87, Програм економских реформи за период од 2022. до 2024. године, Београд, јануар 2022. године

³³ Стратегија паметне специјализације у Републици Србији за период од 2020. до 2027. године: 21/2020-95

³⁴ Стр. 89, Програм економских реформи за период од 2022. до 2024. године, Београд, јануар 2022. године

³⁵ Стр. 136, Програм економских реформи за период од 2022. до 2024. године, Београд, јануар 2022. године

³⁶ Стр. 38, Програм економских реформи за период од 2022. до 2024. године, Београд, јануар 2022. године

³⁷ Стр. 130, Програм економских реформи за период од 2022. до 2024. године, Београд, јануар 2022. године

Стратегијом развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. предвиђено је оснивање Фонда за подстицање високо технолошког предузетништва, што ће подразумевати финансирање оснивања инкубатора, спиноф компанија, центара за трансфер технологија, центара за интелектуалну својину чији ће се рад континуирано пратити и вредновати. На високошколским установама планирано је оснивање организационих јединица које ће се бавити иновацијама и трансфером технологија, као што су креативни центри и центри за трансфер технологија.

Институција задужена за координацију спровођења и праћења спровођења мера и за извештавање је Покрајински секретаријат за привреду и туризам.

Извори података и партнерске институције: Покрајински секретаријат за привреду и туризам, Привредна комора Србије, Покрајински секретаријат за високо образовање и научноистраживачку делатност, Привредна комора Србије, Привредна комора Војводине, регионалне привредне коморе.

Реализација ове мере допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 4:

Квалитетно
образовање

Потциљеви:

4.4 – До 2030. године знатно повећати број младих и одраслих, који имају одговарајуће вештине, укључујући техничке и стручне, за запошљавање, достојне послове и предузетништво.

4.5 – До 2030. године елиминисати родну неједнакост у образовању и обезбедити једнак приступ свим нивоима образовања и стручном оспособљавању за рањиве групе, укључујући особе са инвалидитетом, аутохтоно становништво и децу у рањивим ситуацијама.

Циљ 8:

Достојанствен
рад и економски
раст

Потциљ:

8.6 – До 2030. године битно смањити удео младих који нису ни запослени, нити у процесу образовања или обуке.

Циљ 9:

Индустрија,
иновације и
инфраструктура

Потциљеви:

9.5 – Унапредити научна истраживања, побољшати технолошке могућности индустријских сектора у свим земљама, посебно земљама у развоју, што подразумева да се до 2030. године подстичу иновације и знатно повећа број запослених у области истраживања и развоја на милион људи, као и да се повећа јавна и приватна потрошња за истраживање и развој.

9.6 – Подржати развој домаће технологије, истраживања и иновација у земљама у развоју, укључујући осигурање погодног окружења у погледу политика, између осталог, за индустријску диверсификацију и додатну вредност роба.

Циљ 17:

Партнерством до
циља

Потциљ:

17.16 – Унапредити глобално партнерство за постизање одрживог развоја, употпуњено вишестраним партнерствима која мобилишу и деле знања, стручност, технологију и

МЕРА 1.3.		Подстицање умрежавања привредних актера са образовним и научним установама с циљем едукације и унапређивања знања, прилагођених потребама привреде					
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година/вредност	Циљне вредности				Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.	
Број закључених уговора о дуалном образовању у АПВ приказаних у јавном регистру	Број	2022/144	160	170	185	200	Регистар ПКС
Број ученика за које послодавац организује учење кроз рад у АПВ	Број	2022/1656	1.820	1.980	2.150	2.320	Регистар ПКС

Мера 1.4. Развој социјалног предузетништва

Мера подршке развоју социјалном предузетништву (СП) знатно доприноси укупном подстицању развоја предузетништва и иновација, као и економског и друштвеног развоја. Мере усмерене на област социјалне економије и предузетништва остварују се на следеће начине: производњом добара и пружањем услуга (социјалних, образовних, здравствених); радном интеграцијом; пословањем које доприноси одрживом развоју девастираних подручја и локалних заједница; пословањем којим се решавају проблеми у другим областима од општег интереса.

Концепт социјалне економије схвата се као коректив и допуна садашњем економском систему, чији је превасходни циљ остварење користи за ширу друштвену заједницу, заговарањем трансформације економског система на основу солидарних принципа.

Мере ће помоћи да субјекти социјалне економије буду вредновани и препознати, да добију већу и бољу подршку за раст и напредак, чиме ће остварити утицај и на друштво и на економију. Социјална предузећа имају велики капацитет за иновативно решавање разних друштвених проблема. Крајњи циљ социјалних иновација, путем запошљавања и социјалног учешћа, јесте да обезбеде социјалне промене које побољшавају квалитет живота људи, појединаца и заједнице у целини.

Мере за развој социјалног предузетништва представљају подршку пословању у коме се остварена добит улаже у интеграцију друштвено осетљивих група, заштиту животне средине, рурални развој, образовање, културу, социјалне иновације и друге области од ширег друштвеног интереса. Стога, значајан је утицај на економски и друштвени развој.

Закон о социјалном предузетништву (планирано примењивање је од 16.11.2022. године), као „нови бизнис модел 21. века”, може одговорити на финансијске, културне, социјалне и еколошке проблеме

заједница. Закон прописује да се активна подршка субјектима социјалног предузетништва обезбеђује спровођењем мера јавних политика, које се планирају у складу са законом којим се уређује плански систем. Прописано је да се средства за подстицање развоја социјалног предузетништва и за подршку радној интеграцији припадника и припадница друштвено осетљивих група, обезбеђују из: средстава буџета Републике Србије; средстава буџета аутономне покрајине и јединица локалне власти; поклона и донација; и других извора, у складу са законом. Закон уређује програм развоја социјалног предузетништва, као специфичан документ јавних политика којим Влада РС планира мере активне подршке субјектима социјалног предузетништва за период од пет година. Дакле, документима јавних политика препуштено је планирање мера којима ће се подстаћи развој и афирмација овог сектора. Посебним документом јавних политика могу се планирати мере јавних политика у односу на одређене друштвено осетљиве групе, односно у одређеним областима деловања.

Агенција за привредне регистре уводи регистар привредних субјеката који су пријавили статус *социјалног предузећа*, док привредни субјекти СП имају законску обавезу извештавања о испуњавању друштвене улоге, што ће омогућити доносиоцима јавних политика, али и донаторима, да једноставно идентификују привредне и непривредне субјекте који послују по начелима социјалне економије, у специфичним областима у којима додељују подстицаје. Потенцијални утицај овог сектора велик је и разнолик, а осим од афирмативног законодавног оквира, зависи и од регионалне и локалне политичке подршке.

Мере – као предуслов развоја социјалног предузетништва – омогућиће програмско позиционирање ове утицајне привредне и социјалне области у локалне политике, мерење социјалног и економског учинка, а подстицајне су за краторе практичне јавне политике, односно субјекте социјалног предузетништва. Мере активне подршке подразумевају финансијску подршку и нефинансијске мере. Реализација ове мере у складу је са Европским акционим планом за развој социјалне економије³⁸ – путем података и видљивости социјалне економије; промоције утицаја социјалне економије у заједници, укључујући и младе; повећања доприноса социјалне економије зеленој и дигиталној трансформацији.

Институција задужена за координацију спровођења и праћења спровођења мера и за извештавање јесте Покрајинска влада (годишњи извештај о развоју социјалног предузетништва на територији АП Војводине).

Извори података и партнерске институције: Покрајински секретаријат за привреду и туризам, Републички завод за статистику, Агенција за привредне регистре.

Реализација ове мере допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 1: Свет без сиромаштва

Потциљеви:

1.4 – До 2030. године обезбедити да сви мушкарци и жене, а посебно сиромашни и припадници рањивих група, имају једнака права на економске ресурсе, као и приступ основним услугама, власништву и управљању земљиштем, односно другим облицима својине, наслеђу, природним богатствима, одговарајућим новим технологијама и финансијским услугама, укључујући микрофинансирање.

³⁸ On 9 December 2021, the European Commission adopted a new Action plan on the social economy

1.5 – До 2030. године изградити отпорност сиромашних и оних у стањима рањивости и смањити њихову изложеност и рањивост од екстремних климатских догађаја, као и других економских, друштвених и еколошких шокова и катастрофа.

1.6 – Креирати јасне оквири политика на националном, регионалном и међународном нивоу, засноване на развојним стратегијама за борбу против сиромаштва и родну осетљивост, како би се подржало убрзано инвестирање у акције на искорењивању сиромаштва.

Циљ 5: Родна равноправност

Потциљеви:

5.4 – Препознати и вредновати неплаћени рад, бригу и старање у домаћинству, обезбеђивањем јавних услуга, инфраструктуре и политике социјалне заштите, као и промовисањем заједничке одговорности у домаћинству и породици, на национално прикладан начин.

5.5 – Обезбедити да жене у потпуности и ефективно учествују и да имају једнаке могућности за руковођење на свим нивоима доношења одлука у политичком, привредном и јавном животу.

5.а – Спровести реформе како би жене добиле једнака права на економске ресурсе, као и приступ власништву и контроли над земљиштем и осталим облицима својине, финансијским услугама, наследству и природним ресурсима, у складу са националним законима.

5.б – Повећати употребу иновативних технологија, посебно информационих и комуникационих технологија, како би се промовисало оснаживање жена.

5.ц – Усвојити и оснажити добру политику и извршно законодавство за промовисање родне равноправности и оснаживање свих жена и девојчица на свим нивоима.

Циљ 8:

Достојанствен рад и економски раст

Потциљеви:

8.3 – Промовисати развојно оријентисане политике које подржавају продуктивне активности, стварање достојанствених послова, предузетништво, креативност и иновативност и подстицати формализацију и раст микропредузећа, односно малих и средњих предузећа, укључујући и приступ финансијским услугама.

8.5 – До 2030. године постићи пуну и продуктивну запосленост и достојанствен рад за све жене и мушкарце, укључујући и младе људе и особе са инвалидитетом, као и једнаку плату за рад једнаке вредности.

МЕРА 1.4.	Развој социјалног предузетништва						
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година/вредност	Циљне вредности				Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.	
Број подржаних социјалних предузећа ³⁹ у АПВ	Број	2022/ 4	6	8	8	10	ПС за привреду и туризам
Број субјеката социјалног предузетништва на територији АПВ ⁴⁰	Број	2022/ 0	10	20	30	40	Регистар статуса социјалног предузетништва

³⁹Број подржаних предузећа, према критеријумима за доделу средстава по конкурс за 2020. годину Покрајинског секретаријата за привреду и туризам / Подршка развоју социјалних предузећа, односно привредних друштава и предузетника, који запошљавају особе са инвалидитетом, избегла и расељена лица и социјално угрожена лица и/или послују с привредним друштвима и организацијама, који пружају подршку социјално угроженим категоријама, за субвенционисање трошкова набавке машина и опреме и друго.

⁴⁰ Агенција за привредне регистре води регистар привредних субјеката који су пријавили статус *социјалног предузећа* од 16.11.2022. Секција АПР / Упис статуса социјалног предузећа не бележи ниједно социјално предузеће регистровано по

Циљ 2. Повећана конкурентност пољопривреде

С циљем повећања конкурентности, војвођанска пољопривреда треба да се определи за концепт одрживог развоја пољопривреде – у складу с националним стратешким документима, Просторним планом Републике Србије, Регионалним просторним планом АП Војводине, циљевима из ИПАРД 3, као и са смерницама Европске комисије и Зелене агенде ЕУ и Агенде УН 2030.

Овај концепт пољопривреду ставља у знатно шири контекст од њеног значаја у погледу самог економско-привредног доприноса. То подразумева вишеструку улогу пољопривреде и руралних ресурса, чију мултифункционалност карактеришу функције одрживог руралног развоја, очувања животне средине, дугорочно одрживог газдовања ресурсима, економска и функција подршке развоју туризма, социјална, прехранбена и културна функција (очувањем традиције и културног наслеђа на селу).

Мере и инструменти – који су неопходни за примену дефинисаног модела развоја пољопривреде Војводине – подразумевају примену инвестиционо и извозно оријентисаног модела привредног раста (при чему је значајан извор финансирања IPARD 3 ПРОГРАМ 2021–2027), који подразумева одговорну и ефикасну употребу јавних ресурса, побољшање и унапређивање образовних програма и практичне едукације и обуке у руралним подручјима, повећање конкурентности пољопривредног сектора и одржавање руралних домаћинстава на селу. Повећана конкурентност пољопривреде постићи ће се кроз одрживо управљање ресурсима у циљу побољшања квалитета живота у руралним подручјима и смањења сиромаштва.

Бруто домаћи производ пољопривреде зависи од два фактора: обима пољопривредне производње и цена пољопривредних производа. Опште је познато да је пољопривреда врло зависна од закона понуде и тражње, што значи да је вредност БДП-а у пољопривреди константна, јер се повећањем понуде (производње) смањује цена и обрнуто. Повећање конкурентности и повећање БДП-а пољопривреде може се остварити повећањем интензивности појединих линија производње, променом структуре производње и комбинацијом претходна два начина.

Интензивност појединих линија производње могуће је повећати применом савремене технологије производње (прецизно газдовање, контрола плодности земљишта, одрживо коришћење земљишта, наводњавање, аутоматизацијом производног процеса). Исто тако, интензивност појединих линија производње може се подићи, повећаним улагањем у факторе производње, као што су средства за рад (савремена механизација подржана информационом технологијама), предмети рада (органо и минерално ђубриво, хемијска и биолошка средства за заштиту) и рад (веће ангажовање жена). Бесповратна средства за интензивирање пољопривреде нуди програм Европске уније за Србију, IPARD 3.

новом закону о социјалном предузетништву („Службени гласник РС”, број 14 од 7. фебруара 2022), на дан 24.11.2022. године.

На територији АП Војводине има седамнаест предузећа за професионалну рехабилитацију и запошљавање особа са инвалидитетом, која имају дозволу за рад, на дан 17. 10. 2022. године (Закон о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом „Службени гласник РС”, бр. 36/2009, 32/2013), а која не желе да промене статус у *социјално предузеће* односно која до сада то нису учинила. Ови привредни субјекти имају посебан закон и афирмативну подршку јавне управе.

Промена структуре пољопривредне производње Војводине мора ићи у правцу повећања сточарске производње, односно повећања условних грла стоке до нивоа еколошког оптимума од којег је Војводина далеко. Истовремено, развијене земље низом мера покушавају да смање сточарство до тог нивоа, јер се тако не угрожава квалитет земљишта и животна средина. Повећање површина у наводњавању ће омогућити боље коришћење земљишта (као најважнијег ограничавајућег фактора пољопривредне производње на дужи рок), производњу поврћа (нпр. већа ангажованост рада, укључујући све групе које су недовољно заступљене, као што су жене уопште, младе жене и мушкарци), крмног биља (материјалне основе говедарске производње, такозване „тешке индустрије” у пољопривреди).

Подизањем шумских засада у виду пољозаштитних и ветрозаштитних појасева, формирала би се мрежа с циљем заштите ораница од негативног утицаја ветра и побољшали би се остали климатски услови (повољан утицај на микроклиму, позитиван утицај на водни капацитет земљишта, смањен негативан утицај ветра на процес испаравања и на процес еолске ерозије и одношења површинског слоја земљишта чиме би се повећала продуктивност пољопривредне производње). Појасеве треба формирати и на свим земљиштима чије коришћење за пољопривредну производњу не даје одговарајуће резултате тамо где је то потребно. Изменама Закона о пољопривредном земљишту омогућено је да се пошумљавају све класе пољопривредних земљишта, чиме су створене могућности за подизање оваквих појасева у АП Војводини.

Циљани концепт одрживог развоја пољопривреде, уз примену савремене технологије и интензивирања производње до еколошког оптимума, требало би да повећа конкурентност пољопривреде Војводине у светским и европским оквирима, побољша стандард пољопривредника, посебно жена на селу као носитељки пољопривредних газдинстава. Само на овај начин задовољиће се економски, еколошки и социјални циљеви пољопривреде, утврђени у националним стратешким, ЕУ и светским (ФАО) документима.

Полазиште за дефинисање реформских циљева и мера пољопривредне политике налазе се у националном стратешком документу *Стратегији развоја пољопривреде и руралног развоја 2014–2024*,⁴¹ у којој су идентификовани кључни изазови и ризици у наредном периоду. У њих се сврставају смањење заостајања у технолошком развоју за конкурентским земљама и ефикасније суочавање пољопривредног сектора са ефектима климатских промена и унапређивање пословног окружења за пољопривреднике/пољопривреднице и предузетнике/предузетнице. Стратегија паметне специјализације Републике Србије 2020–2027. године утврдила је приоритетну вертикалну област од националног интереса – храна за будућност, чији су приоритети: (1) високотехнолошка пољопривреда; (2) производи с додатом вредношћу и (3) одрживи ланац производње хране. Синергија ова два стратешка документа постоји у свим подобластима пољопривреде и руралног развоја. Прехрамбени сектор Србије може да повећа своју конкурентност ако повећа продуктивност, побољша еколошке перформансе и повећа отпорност пољопривредних газдинстава на временске прилике, деформације тржишта и друга непредвиђена економска кретања. Велики потенцијал за раст прехрамбеног сектора је у интензивирању иновативног тренда коришћења природних ресурса на оптимизован начин.

Предлог реформе ЗПП-а (Заједничка пољопривредна политика) Европске комисије јесте компатибилан са Зеленим договором и повезаним стратегијама (Стратегија за биодиверзитет и друге) и посебан акценат ставља се на повезаност циљева пољопривредне политике и циљева у вези

41 „Службени гласник РС”, број 85/14, од 12. августа 2014. г.

са животном средином и климом. Такође, ЗПП инсистира на придржавању кључних стандарда (посебно за плодород, покривач земљишта, одржавање трајних травњака, пољопривредно земљиште намењено непроизводним подручјима), увођењу обавезних еко-шема и ограничавању потрошња за животну средину и климу од 30% буџета за рурални развој и то за сваки стратешки план ЗПП-а.

Важни програмски циљеви Покрајинске владе јесу развој пољопривреде, водопривреде и шумарства, у чијем фокусу су мала и средња пољопривредна газдинства, млади пољопривредници, посебно жене, затим финансирање интензивних грана пољопривреде (прелазак на воћарску, повртарску, сточарску, виноградарску производњу), као и изградња прерађивачких капацитета и реализација пројекта наводњавања.

Реализација овог циља допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 1: Свет без сиромаштва

Потциљ:

1.4 – До 2030. године обезбедити да сви мушкарци и жене, а посебно сиромашни и припадници рањивих група, имају једнака права на економске ресурсе, као и приступ основним услугама, власништву и управљању земљиштем, односно другим облицима својине, наслеђству, природним богатствима, одговарајућим новим технологијама и финансијским услугама, укључујући микрофинансирање.

Циљ 2: Свет без

Потциљеви:

глад

2.3 – До 2030. године удвостручити пољопривредну продуктивност и приходе малих произвођача хране, а посебно жена, аутохтоних народа, породичних пољопривредних произвођача, сточара и рибара, путем безбедног и једнаког приступа земљишту, другим производним ресурсима и подацима, сазнањима, финансијским услугама, тржиштима и могућностима за остваривање додатне вредности, односно за запошљавање ван пољопривреде.

2.4 – До 2030. године обезбедити одрживе системе за производњу хране и применити отпорне пољопривредне праксе за повећање продуктивности и производње, које помажу у одржавању екосистема, те које јачају капацитет за прилагођавање климатским променама, екстремним временским условима, сушама, поплавама и осталим катастрофама, и које прогресивно побољшавају квалитет земљишта и тла.

2.а – Повећати инвестирање, уз побољшану међународну сарадњу, у руралну инфраструктуру, пољопривредна истраживања и саветодавне услуге, развој технологије и банака биљног и сточног генетског материјала како би се унапредили пољопривредни производни капацитети у земљама у развоју, а посебно у најмање развијенијим земљама.

Циљ 5: Родна равноправност

Потциљ:

5.а – Спровести реформе како би жене добиле једнака права на економске ресурсе, као и приступ власништву и контроли над земљиштем и осталим облицима својине, финансијским услугама, наслеђству и природним ресурсима, у складу с националним законима.

Циљ 11:
Одрживи
градови и
заједнице

Потциљеви:

11.a – Подржати позитивне економске, социјалне и еколошке везе између урбаних, периферних и руралних области оснаживањем националног и регионалног развојног планирања.

11.б – До 2030. године знатно повећати број градова и људских насеља, који усвајају и примењују интегрисане политике и планове усмерене ка инклузији, ефикасности ресурса, ублажавања и прилагођавања климатским променама, отпорности на елементарне непогоде, такође развити и применити, у складу са Сендаи оквиром за смањење ризика од будућих катастрофа 2015–2030, холистичко управљање ризицима од елементарних непогода на свим нивоима.

Циљ 12 :
Одговорна
потрошња и
производња

Потциљеви:

12.2 – До 2030. године постићи одрживо управљање и ефикасно коришћење природних ресурса.

12.3 – До 2030. године преполовити глобални отпад од хране по глави становника на нивоу малопродаје и потрошача и смањити губитке хране у производњи и ланцима снабдевања, укључујући губитке после жетве.

12.4 – До 2030. године постићи еколошки исправно управљање хемикалијама и свим врстама отпада током читавог њиховог употребног циклуса, у складу с договореним међународним оквирима, те знатно смањити њихово испуштање у ваздух, воду и земљиште како би се што више умањили њихови негативни утицаји на здравље људи и животну средину.

Циљ 13: Акција за
климу

Потциљ:

13.б – Промовисати механизме за подизање капацитета за делотворно планирање и управљање у вези с климатским променама у најмање развијеним земљама, и малим острвским државама у развоју, што подразумева и фокусирање на жене и младе, односно на локалне и маргинализоване заједнице.

Циљ 15: Живот
на земљи

Потциљ:

15.3 – До 2030. борити се против дезертификације, обнављати деградирано земљиште и тло, укључујући земљиште под утицајем дезертификације, суша и поплава, и тежити да се у свету неутрализује деградација земљишта.

ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 2.	Повећана конкурентност пољопривреде							
	Јединица мере	Базна година/ вредност	Циљна година/вредност				Одговор на институцију	Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.		
Показатељи на нивоу посебног циља (показатељи исхода) Учешће наводњаваних површина у укупној	%	2022/ 3,65	4	4,3	4,5	5	ЈВП „Воде Војводине”	ЈВП „Воде Војводине”

површини коришћеног пољопривредног земљишта у АПВ								
Пошумљеност	%	2022/ 7,1	7,3	7,4	7,5	7,6	ЈП „Војводи нашуме“	Национална инвентура шума Републике Србије, Програм развоја шумарства АПВ

Мера 2.1. Одрживо коришћење природних ресурса у пољопривреди – уз прилагођавање климатским променама

Пољопривреда АП Војводине није достигла критични ниво интензивности производње, нити ниво улагања фактора производње и сточарства, који угрожава животну средину од загађивања.

Одрживо коришћење природних ресурса могуће је постићи применом следећих конкретних мера:

- Повећање сточарске производње (нарочито крупне стоке, говеда и оваца, али и гуски и ћурки, за шта се бесповратно обезбеђује средства из IPARD 3 програма), до нивоа еколошког оптимума, утицаће на веће коришћење органских ђубрива и на рационалну конверзију биљних остатака и за човека нејестивих биљних производа (ливада и пашњака). Програмом заштите, уређења и коришћења пољопривредног земљишта на територији АП Војводине посебно је назначено унапређивање сточарства путем одгајивачког програма за висококвалитетна приплодна уматичена грла, ради повећања сточног фонда с циљем повећања обима продукције стајњака и примене стајњака на пољопривредном земљишту ради побољшавања и очувања плодности пољопривредног земљишта.
- Успостављање еколошки оптималнијих односа између пољопривредних, водопривредних и шумских површина пошумљавањем и формирањем система пољозаштитних и ветрозаштитних појасева у циљу заштите пољопривредног земљишта и смањења негативног утицаја ветра. Шуме имају посебан значај за животну средину, а у тим оквирима и за унапређивање плодности земљишта.
- Ублажавање последица загађења ваздуха прашином (нпр. еолска ерозија, кретање пољопривредних машина и опреме по сувом земљишту, транспорт и примена неких врста минералних ђубрива, жетвени радови), подизањем вишередих заштитних појасева, правилним избором врста отпорним на аерозагађења.
- Заштита природних или полуприродних енклава (нпр. баре, мочваре, шумарци, забрани, шушњари), умрежавање пољопривредног и водног земљишта у разне видове заштитног зеленила (нпр. шумски пољозаштитни појасеви, антиерозионе, односно водозаштитне живице, међе и друга природна станишта дивље флоре и фауне дуж пољских путева, каналске мреже, речних токова), сходно конфигурацији терена, хидролошким условима, начину коришћења земљишта и томе слично.
- Повећање површина под шумом у оквиру пољопривредног и водног земљишта повољно утиче на хидролошка својства земљишта. Шумско земљиште има знатно више пора

у својој унутрашњој грађи него земљиште изван шуме. На тај начин, шумско земљиште формира читав комплекс међусобно повезаних пора које имају способност бржег продирања, примања, задржавања и кретања воде.

- Повећање површина под наводњавањем, што је веома значајно имајући у виду очите климатске промене, с мањом количином падавина и повећаном просечном температуром ваздуха. Да би се то могло постићи, потребно је повећање мреже система за наводњавање изградњом нове и ревитализацијом постојеће мреже, као и формирањем двонаменских система од постојећих једнонаменских за одводњавање. Такво инвестиционо одржавање Војводина не може сама да финансира. Неопходне су републичка и међународна подршка; инвестиција ће се исплатити у кратком року, а ефекти ће бити дугорочни.

- Промена структуре производње на наводњаваним површинама, у смислу интензивнијих линија производње (поврћа, семенске производње, индустријског биља – нарочито соје, крмног биља и сточарства), омогућиће синергијско деловање вертикалних производних зависности у пољопривреди (производња крмног биља за сточарство и повратак органске материје у земљиште из сточарства) и боље коришћење земљишта за пострну или нападну сетву.

- Одрживо коришћење пољопривредних ресурса путем мултифункционалног концепта развоја пољопривреде, односно коришћење пољопривредних ресурса за производњу енергије (еолске, сунчеве, геотермалне, из биљних остатака) и услуге (туризам, лов, спортски риболов, угоститељство), развојем салашарског угоститељства, порибљавањем и контролом правилног и законитог коришћења водених површина (криволов, еколошка загађења).

- Примена „прецизног газдовања” треба да обезбеди економски рационалнију и еколошки прихватљиву пољопривредну производњу, аутоматизацијом производних процеса (радови пољопривредних машина без трактористе/комбајнера), прецизним дозирањем минералних ђубрива до жељеног нивоа на сваком квадратном метру парцеле, благовременом и прецизном проценом приноса (праћењем раста и развоја биљака), која омогућава благовремено деловање на висину и квалитет производа. Ефекти су двоструки: нема загађивања земљишта (сами тим ни хране произведене на њему) и трошкови су мањи, јер је максимално рационализована употреба минералних ђубрива.

- Суфинансирањем образовних и научноистраживачких делатности и организовањем скупова, семинара и конференција у области пољопривреде подстиче се образовање научног и стручног кадра неопходног за успешну производњу. Такође, на тај начин, подиже се свест потрошача о здравијој и еколошки одрживој исхрани, која је у складу с националним препорукама о исхрани, а и скреће се пажња на губитке и на расипање хране.

- Свест о безбедности хране као приоритету у очувању јавног здравља и битног фактора трговине прехранбеним производима непрестано расте међу потрошачима. Препознајући велики значај здравствене безбедности хране и неопходност увођења сертификата у пољопривредну производњу, Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство, путем својих програма, подржава економске активности у погледу подизања конкурентности вреднујући и подстичући прераду, као и увођење и сертификацију система безбедности и квалитета хране, органских производа и производа са ознаком географског порекла на газдинствима.

- Органска производња у пољопривреди јесте идеал коме се тежи. Развој органске производње одређен је документима од стратешког значаја (покрајински и национални акциони план, Програм подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја АП Војводине). Да би се то остварило, неопходно је обезбедити еколошки чисту животну средину и знатно повећати платежно способну тражњу. Пошто је Војводина

далеко од ових захтева које средњорочно треба да оствари (органска производња је у 2019. години смањена за 21,7% у односу на 2015. годину), у међувремену, потребна је помоћ државе за субвенционисање ове врсте производње, како би произвођачи и произвођачице органских производа опстали и како се овај вид пољопривредне производње не би даље урушавао. Субвенционисање би нарочито требало да буде усмерено на производњу органског поврћа.

Институција задужена за координацију спровођења и праћења спровођења мера и за извештавање јесте Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство.

Извори података и партнерске институције: Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство, Агенција за заштиту животне средине (СЕПА), ЈВП „Воде Војводине” и други.

Реализација мере допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 1: Свет без сиромаштва

Потциљ:

1.4 – До 2030. године обезбедити да сви мушкарци и жене, а посебно сиромашни и припадници рањивих група, имају једнака права на економске ресурсе, као и приступ основним услугама, власништву и управљању земљиштем, односно другим облицима својине, наслеђству, природним богатствима, одговарајућим новим технологијама и финансијским услугама, укључујући микрофинансирање.

Циљ 2: Свет без глади

Потциљеви:

2.1 – До 2030. године окончати глад и осигурати приступ безбедној, нутритивној и довољној исхрани током целе године свим људима, а посебно сиромашнима и лицима у стањима рањивости, укључујући одојчад.

2.3 – До 2030. године удвостручити пољопривредну продуктивност и приходе малих произвођача хране, а посебно жена, аутохтоних народа, породичних пољопривредних произвођача, сточара и рибара, кроз безбедан и једнак приступ земљишту, другим производним ресурсима и подацима, сазнањима, финансијским услугама, тржиштима и могућностима за остваривање додатне вредности, односно за запошљавање ван пољопривреде.

2.4 – До 2030. године обезбедити одрживе системе за производњу хране и применити отпорне пољопривредне праксе за повећање продуктивности и производње, које помажу у одржавању екосистема, које јачају капацитет за прилагођавање климатским променама, екстремним временским условима, сушама, поплавама и осталим катастрофама, и које прогресивно побољшавају квалитет земљишта и тла.

Циљ 5: Родна равноправност

Потциљ:

5.а – Спровести реформе како би жене добиле једнака права на економске ресурсе, као и приступ власништву и контроли над земљиштем и осталим облицима својине, финансијским услугама, наслеђству и природним ресурсима, у складу са националним законима.

Циљ 6: Чиста вода и санитарни услови

Потциљ:

6.4 – До 2030. године битно повећати ефикасност коришћења воде у свим секторима и обезбедити одрживу експлоатацију воде и снабдевање слатком водом како би се одговорило на несташицу воде и у знатно смањио број људи који се суочавају с несташицом воде.

Циљ 12:
Одговорна потрошња и производња

Потциљ:

12.2 – До 2030. године постићи одрживо управљање и ефикасно коришћење природних ресурса.

Циљ 13: Акција за климу

Потциљеви:

13.2 – Интегрисати мере у вези с климатским променама у националне политике, стратегије и планирање.

13.3 – Побољшати образовање, подизање свести и људске и институционалне капацитете за ублажавање климатских промена и прилагођавање, смањење њиховог утицаја и рано упозоравање.

Циљ 14: Живот под водом

Потциљ:

14.4 – До 2030. године делотворно регулисати експлоатацију рибе и окончати прекомерни риболов, као и незаконит, непријављен и нерегулисан риболов, односно деструктивне рибарске праксе, те применити научно засноване планове управљања како би се обновили залихе риба у најкраћем могућем року, бар до нивоа на којима се може произвести максимални одрживи принос који је одређен њиховим биолошким карактеристикама.

Циљ 15: Живот на земљи

Потциљеви:

15.1 – До 2030. године осигурати очување, обнову и одрживо коришћење копнених и унутрашњих слатководних екосистема и њиховог окружења, посебно шума, мочварног земљишта, планина и исушеног земљишта, у складу са обавезама према међународним споразумима.

15.2 – До 2030. године промовисати имплементацију одрживог управљања свим врстама шума, зауставити крчење шума, обновити уништене шуме и повећати пошумљавање на глобалном нивоу.

15.3 – До 2030. године борити се против дезертификације, обнављати деградирано земљиште и тло, укључујући земљиште под утицајем дезертификације, суша и поплава, и тежити да се у свету неутрализује деградација земљишта.

15.4 – До 2030. године осигурати очување планинских екосистема, укључујући њихов биодиверзитет, како би се њихови капацитети унапредили тако да пружају корист која има суштински значај за одрживи развој.

МЕРА 2.1.		Одрживо коришћење природних ресурса у пољопривреди - уз прилагођавање климатским променама					
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година/вредност	Циљне вредности				Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.	
Садржај органског угљеника у пољопривредном земљишту на територији АПВ	%	2019/ Просечан садржај органског угљеника 1,82	1,87	1,92	1,97	2,01	Извештај о стању земљишта у Републици Србији-СЕПА
Сточни фонд говеда	ком	2021/133.000	135.000	137.000	140.000	144.000	Главна одгајивачка организација у АПВ
Сточни фонд свиња	ком	2021/219.000	223.000	227.000	231.000	235.000	Главна одгајивачка организација у АПВ
Сточни фонд оваца	ком	2021/267.000	277.000	287.000	297.000	307.000	Главна одгајивачка организација у АПВ
Сточни фонд коза	ком	2021/49.000	50.000	51.000	52.000	53.000	Главна одгајивачка организација у АПВ
Сточни фонд коња	ком	2021/3000	3030	3050	3070	3100	Главна одгајивачка организација у АПВ
Сточни фонд живине	ком	2021/5.611.000	5.911.000	6.211.000	6.511.000	6.811.000	Главна одгајивачка организација у АПВ
Пољозаштитни појасеви	ха	2022/ 730	800	950	1050	1150	Програм развоја шумарства АПВ
Површине под шумама	ха	2022/ 140379	144.000	146.000	148.000	150.000	Програм развоја шумарства АПВ
Газдинстава укључена у програме обука ПСС о програмима ђубрења, плодореда и управљање стајњаком	Број	2021/ Укупно 2240 М: 1792 Ж: 448	2300 М: 1800 Ж: 500	2800 М: 2150 Ж: 650	3500 М: 2400 Ж: 900	4000 М: 3000 Ж: 1000	Покрајински секретаријат за пољопривреду, водoprивреду и шумарство
(по полу носиоца газдинства)							

Мера 2.2. Повећање конкурентности и тржишне усмерености пољопривреде – уз подршку нових технологија

Тежиште је на трансформацији и модернизацији пољопривреде. Пољопривреда мора бити заснована на знању, новим технологијама, иновацијама и на примени прецизних дигиталних технологија, чиме се остварује уштеда рационалном употребом инпута у производњи и правовременом примени агротехничких мера у пољопривредној производњи. Паметна, прецизна и дигитална пољопривреда подразумева примену ИКТ у процесу пољопривредне производње. Подршка дигитализацији пољопривреде дефинисана је у Програму подршке пољопривредним стручним службама и пољопривредним саветодавним и стручним службама у спровођењу и унапређењу саветодавних и прогнозно извештајних послова у заштити биља у АП Војводини и у Програму заштите, уређења и коришћења пољопривредног земљишта на територији АП Војводине.

Реализација ове мере подразумева следеће активности унапређивања органске производње:

- Усклађивање законске регулативе и стратешких докумената – што подразумева усклађивање дефиниције органске производње са законодавством Европске уније; приликом закупа државног пољопривредног земљишта, треба дати приоритет органској производњи, као и мониторингу и сертификацији органске производње;
- Подстицање развоја институција потребних за органску производњу на нивоу АП Војводине (формирање задруга и кластера органских произвођача);
- Промовисање пољопривредних произвођача и произвођачица за органску производњу;
- Унапређивање домаћег тржишта и подстицање извоза органских производа.

Финансијски подстицаји:

- Повећати средства из покрајинског буџета и више користити средства IPARD пројеката за набавку опреме за наводњавање, сточарску производњу, семенску производњу, производњу поврћа и производњу меда, као и за запошљавање жена, младих жена и мушкараца и других недовољно заступљених група у пољопривреди и руралним подручјима;
- Финансирати научне и стручне пројекте за унапређивање техника и технологија у пољопривреди (Пољопривредни факултет, Институт за ратарство и повртарство, Институт Биосенс);
- Омогућити материјалну подршку научним и производним организацијама у пољопривреди приликом аплицирања за међународне научне и стручне пројекте.

Мере едукативног карактера:

- Дигитализација пољопривреде у сфери доступности и брзине обраде релевантних података, те у самој процесној технологији у примарној пољопривредној производњи, као и у преради пољопривредних производа;
- Унапређивање рада Пољопривредне саветодавне службе Војводине, ради утицаја на технолошку (примена савремених технологија одрживог развоја пољопривреде), економску (остваривање

максималне економске ефективности и ефикасности пољопривредних газдинстава) и социјалну (веће запошљавање у руралним срединама, нарочито жена и младих, унапређивање услова живљења на селу) компоненту пољопривреде;

- Повезати државне институције на покрајинском, регионалном и локалном нивоу, научне и образовне институције (факултете, пољопривредни. технолошки), пољопривредне школе и научне институте (Институт за ратарство и повртарство, ФИНС, БИОСЕНС) с непосредним пољопривредним произвођачима/произвођачицама ради размене информација и идентификовања правих проблема у пољопривредној производњи, који би синергетски решавали сви учесници у тој сарадњи, у складу са својим ингеренцијама и могућностима;
- На покрајинском, регионалном и локалном нивоу организовати промотивне едукације здравог начина живота, животне средине и исхране;
- Научни и стручни рад на развоју савремених технологија производње нарочито у сточарству (*in vitro* оплодња, убрзавање производних процеса репродукције елитних грла, убрзавање процеса раста биолошким средствима), рад на „интегралним” производњама комплементарних линија производње.

Подстицање развоја прерађивачких капацитета у руралним срединама доприноси додавању вредности основних пољопривредних производа, те самим тим утиче на повећање профита који остварују пољопривредна газдинства. С обзиром на то што се делатност одвија у руралном подручју, основни производи и сировине су ближе прерађивачким постројењима, те су тако и трошкови транспорта мањи. На тај начин, стичу се услови и за отварање нових радних места, чиме се стварају повољнији услови за останак руралног становништва на селу, поготово младих, а и подстиче се повратак образованих младих на село. Ове мере дефинисане су Програмом подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја за територију АП Војводине. Такође, мере које ће допринети повећаној активацији и запошљавању или самозапошљавању жена на селу у области пољопривреде, зелене и циркуларне економије обухваћене су овим програмом.

Институција задужена за координацију спровођења и праћења спровођења мера и за извештавање јесте Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство.

Извори података и партнерске институције: Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство, Србија Органика – Национално удружење за органску производњу, Покрајински секретаријат за финансије, јединице локалне самоуправе, образовне и научне установе.

Реализација мере допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 2: Свет
без глади

Потциљеви:

2.3 – До 2030. године удвостручити пољопривредну продуктивност и приходе малих произвођача хране, а посебно жена, аутохтоних народа, породичних пољопривредних произвођача, сточара и рибара, путем безбедног и једнаког приступа земљишту, другим производним ресурсима и подацима, сазнањима, финансијским услугама, тржиштима и могућностима за остваривање додатне вредности, односно за запошљавање ван пољопривреде.

2.4 – До 2030. године обезбедити одрживе системе за производњу хране и применити отпорне пољопривредне праксе за повећање продуктивности и производње, које помажу у одржавању екосистема, које јачају капацитет за прилагођавање климатским променама, екстремним временским условима, сушама, поплавама и осталим катастрофама, и које прогресивно побољшавају квалитет земљишта и тла.

2.5 – До 2030. године одржавати генетску разноликоост семена, култивисаних биљака и узгајаних и домаћих животиња, односно њихових сродних дивљих врста, између осталог, преко правилно вођених и разноврсних банака семена и биљака на националним, регионалним и међународном нивоу, те обезбедити приступ користима, односно правично и равноправно дељење користи, које проистиче из коришћења генетских ресурса и с њима повезаних традиционалних облика знања, а према међународном договору.

2.а – Повећати инвестирање, уз побољшану међународну сарадњу, у руралну инфраструктуру, пољопривредна истраживања и саветодавне услуге, развој технологије и банака биљног и сточног генетског материјала, како би се унапредили пољопривредни производни капацитети у земљама у развоју, а посебно у најмање развијеним земљама.

2.ц – Усвојити мере које ће обезбедити правилно функционисање тржишта прехранбених производа и њихових деривата и олакшати правовремени приступ тржишним информацијама, укључујући и резерве хране, како би се ограничила екстремна нестабилност цена хране.

Циљ 5: Родна
равноправност Потциљ:

5.а – Спровести реформе како би жене добиле једнака права на економске ресурсе, као и приступ власништву и контроли над земљиштем и осталим облицима својине, финансијским услугама, наслеђу и природним ресурсима, у складу с националним законима.

Циљ 9:
Индустрија,
иновације и
инфраструктур
а

Потциљ:

9.5 – Унапредити научна истраживања, побољшати технолошке могућности индустријских сектора у свим земљама, посебно земљама у развоју, што подразумева да се до 2030. године подстичу иновације и значајно повећа број запослених у области истраживања и развоја на милион људи, као и да се повећа јавна и приватна потрошња за истраживање и развој.

МЕРА 2.2.		Повећање конкурентности и тржишне усмерености пољопривреде – уз подршку нових технологија					
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година/вредност	Циљне вредности				Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.	
Учешће жена носиоца газдинстава у укупном броју одобрених пројеката за суфинансирање инвестиција пољопривредних газдинстава у секторима примарне производње и прераде	%	2022/40	42	45	47	50	Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство
Учешће мушкараца носиоца газдинстава у укупном броју одобрених пројеката за суфинансирање инвестиција пољопривредних газдинстава у секторима примарне производње и прераде	%	2022/60	58	55	53	50	Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство
Пољопривредна површина под органском производњом АПВ	ха	2021/9024,14	9.650	9.800	10.100	10.500	ПС за пољопривреду, водопривреду и шумарство или Србија Органика – Национално удружење за органску производњу
Научностручни скупови и конференције за унапређивање техника и технологија у пољопривреди	Број	2022/ 16	19	23	27	30	ПС за пољопривреду, водопривреду и шумарство
Манифестација које подстичу здраве начине живота и исхране	Број	2022/2	2	3	3	3	ПС за пољопривреду, водопривреду

							ду и шумарство
Број кампања за промовисање пољопривредних произвођача за органску производњу у АПВ	број	2022/ 2	2	2	2	2	ПС за пољопривреду, водопривреду и шумарство
Удео средстава у буџету ПСПВШ, намењен за набавку опреме за наводњавање, сточарску производњу, семенску производњу, производњу поврћа и производњу меда	%	2022/6,77	7	7,5	8	8,5	ПС за пољопривреду, водопривреду и шумарство
Удео средстава у буџету ПСПВШ, намењен унапређивању женских економских иницијатива, пољопривредних газдинстава у власништву жена и женског предузетништва у пољопривреди, набавком опреме за наводњавање, за сточарску производњу, семенску производњу, производњу поврћа и производњу меда	%	2022/ 2,74	3	3,25	3,5	3,75	ПС за пољопривреду, водопривреду и шумарство
Удео средстава у буџету ПСПВШ, намењен финансирању научних и стручних пројеката за унапређивање технологија у пољопривреди	%	2022/ 0,25	0,3	0,37	0,42	0,5	ПС за пољопривреду, водопривреду и шумарство
Удео средстава у буџету ПСПВШ, намењен подршци научним и	%	2022/ 0	0,1	0,1	0,1	0,1	ПС за пољопривреду, водопривре

производним организацијама у пољопривреди приликом аплицирања за међународне научне и стручне пројекте							ду и шумарство
Удео средстава у буџету ПСПВШ, намењен дигитализацији пољопривреде	%	2022/ 0,12	0,14	0,16	0,18	0,2	ПС за пољопривр еду, водопривре ду и шумарство
Удео средстава у буџету ПСПВШ, намењен за унапређење рада Пољопривредне саветодавне службе Војводине	%	2022/ 2,54	2,7	2,8	2,9	3	ПС за пољопривр еду, водопривре ду и шумарство

Мера 2.3. Одрживо управљање водама на територији АП Војводине – као неопходни фактор за побољшање животног стандарда и заштите животне средине

Управљање водама за Аутономну покрајину Војводина од пресудног је значаја за њен свакодневни живот. Стратегија управљања водама на територији Републике Србије до 2034. године („Службени гласник РС”, број 3/17; у даљем тексту: Стратегија) представља свеобухватни документ којим се утврђују дугорочна политика управљања водама, правци одрживог деловања у области коришћења вода, заштите вода, уређења водотока и заштите од штетног дејства вода. У планском периоду, очекује се уочљиво унапређивање стања у сектору вода, у поређењу с постојећим стањем. На основу Стратегије, спроводиће се реформе сектора вода како би се достигли потребни стандарди у управљању водама, укључујући организационо прилагођавање и системско јачање стручних и институционалних капацитета на националном, регионалном и локалном нивоу.

Према свом положају и терену, Војводина је најниже подручје у овом делу Европе, што се може видети по томе што се у њу сливају реке са свих страна света, са истока банатски водотоци попут Тамиша, Бегеја, Брзаве, Златице, са севера Тиса и Дунав, са запада Драва и Сава и с југа Дрина, Колубара, Велика Морава. Попут површинских вода које се сливају ка Војводини, подземне воде такође имају токове који се крећу ка нашем подручју, због чега је већина територије у прошлости била мочварно подручје неповољно за живот. Више од 50% територије Војводине угрожено је од поплава – и од спољних и од унутрашњих вода. Стога, у Војводини постоји више од 22.000 километара каналске мреже, са 160 црпних станица и више од 1.500 других водних објеката, чија је примарна намена заштита од поплава од унутрашњих вода тј. одводњавање. У месецима када недостаје довољне количине воде на пољопривредним површинама, део каналске мреже и објеката користи се за наводњавање. Такође, у Војводини је изграђено више од 1.500 километара насипа прве одбрамбене линије, ради одбране од поплава од спољашњих вода.

Главне изворе загађења вода представљају нетретиране индустријске и комуналне отпадне воде, дренажне воде из пољопривреде, оцедне и процедне воде из депонија, као и загађења услед пловидбе рекама. У периоду од 1998. до 2018. године, анализом 26.282 узорка са 260 мерних места, узоркованих у просеку једном месечно, најгоре стање је на територији АП Војводине. Индикатору квалитета „лош“ и „веома лош“ припада 40% узорака са ове територије, а само класи „веома лош“ чак 75% узорака. У АП Војводини регистровано је више од 500 концентрисаних загађивача, доминантно из индустрије. Отпадне воде из домаћинства и индустријских предузећа углавном се испуштају без прераде у водотокове, што резултује великим загађењем животне средине. Према подацима из Извештаја о стању животне средине у Републици Србији за 2020. годину, проценат загађених (непречишћених) отпадних вода има повољан (опадајући) тренд у периоду 2010–2019. Највише непречишћених отпадних вода (95%–100%) налази се у јужнобачкој, средњобанатској и сремској области. Најмање их је у севернобачкој (32%) и севернобанатској (42,3%) области. Постројења с највећим капацитетом налазе се у Суботици, Сомбору и Врбасу. Проценат становништва обухваћеног третманом за пречишћавање отпадних вода има повољан (растући) тренд у периоду 2010–2019. Највише пречишћених отпадних вода свим врстама третмана, испуштених у системе за одвођење отпадних вода, у 2019. години има севернобачка област (96,1%), док средњобанатска област нема пречишћавање отпадних вода. Када се говори о укупном броју домаћинства која су 2018. године била прикључена на канализациону мрежу по областима у АП Војводини, највећи број домаћинства био је прикључен у јужнобачкој области (146.164). Поред тога што јужнобачка област има највећи број становника на територији једне области у АП Војводини, ова област има и највећи проценат прикључености на канализациону мрежу (65,35%).

Проценат становника прикључених на јавни водовод у Републици Србији константно расте у периоду од 2000. до 2019. године. Највећи проценат прикључености на јавни водовод у 2019. години је у западнобачкој, севернобанатској, јужнобанатској, средњобанатској и сремској области. Физичко-хемијску неисправност воде за пиће у 2019. години има око четвртина јавних водовода градских насеља Републике Србије и она је претежно на територији АП Војводине. Микробиолошку неисправност воде за пиће има око 23,6% јавних водовода и ова неисправност је такође претежно на територији АП Војводине. Квалитет подземних вода основних издани најбољи је у подручју југоисточног Баната, а нешто гори је у јужном Срему, северној и јужној Бачкој. Сличног квалитета су и воде у јужном Банату, а најгорег квалитета су воде у северном и средњем Банату и западној Бачки, где поједине компоненте (органске материје, гвожђе, манган и арсен) битно одступају од норми квалитета воде за пиће. Велики део подземних вода у АП Војводини садржи високе концентрације арсена. Већина водовода не поседује технологије за уклањање арсена из подземних вода, те је садржај арсена у води за пиће, на већем делу подручја АП Војводине, изнад 10 $\mu\text{g/l}$, што је законски лимит. Најугроженији региони су северни и средњи Банат, западна Бачка, а делом и северна и јужна Бачка. Исправни централни водоводни системи у АП Војводини постоје у севернобачкој, јужнобачкој и сремској области. Број централних водоводних система с физичко-хемијском и микробиолошком исправношћу највиши је у јужнобачкој и јужнобанатској области.

Хидросистем Дунав–Тиса–Дунав (ДТД) представља једно од највећих инжењерских подухвата у нашој земљи. Сам Хидросистем ДТД јесте мултифункционални систем чије су функције одводњавање, наводњавање, пловидба, допремање воде, прихватање воде, рибарство, спорт, рекреација, туризам... Због свега тога, Хидросистем ДТД има велики потенцијал за даљи развој у многим областима којим се може повећати животни стандард становништва, што може значајно

утицати на рурална подручја која се налазе дуж њега. Стога је неопходно даље улагање у његово одржавање.

Реализација ове мере укључује:

- Реконструкцију постојећег система и изградњу нових канализационих система с повећањем становништва прикљученог на мрежу. Крајњи циљ јесте 100% становништва прикључено на канализациону мрежу, чиме се директно утиче на животни стандард становништва и на квалитет животне средине и површинских и подземних вода. Ефекти реализације ове мере највише би се одразили на рурална подручја којима највише недостаје овакав вид инфраструктуре.
- Реконструкцију постојећих и изградњу нових постројења за прераду индустријских и комуналних отпадних вода, што је у директној вези с развојем нове канализационе мреже. Прерадом отпадних вода, постиже се прописан квалитет испуштене воде, уз очување животне средине и повећање животног стандарда свих грађана.
- Реконструкцију постојећих и изградњу нових постројења за прераду пијаће воде и водоводне мреже с циљем достизања 100% становништва које има исправну воду за пиће.
- Редовно одржавање постојећих система за одводњавање, чиме се директно утиче на спречавање поплава узрокованих унутрашњим водама које угрожавају пољопривредну производњу. Такође, одвођењем вишкова вода, добија се квалитетније земљиште, што утиче на повећање приноса.
- Ревитализацију постојеће мреже за наводњавање и изградњу нове развијањем започетих регионалних хидросистема и пренаменом једнонамеске мреже за одводњавање у двонаменску. Веће површине за наводњавање омогућиће стабилнију и већу производњу, чиме ће се – посебно становништву у руралним подручјима – омогућити стабилнија и већа зарада и подизање животног стандарда. У времену када климатске промене нису само прогноза, већ представљају стварност и свакодневицу, наводњавање јесте један од основа за успешну пољопривредну производњу.
- Реконструкцију и редовно одржавање заштитних водних објеката ради одбране од поплава. Више од 50% површине Војводине угрожено је од поплава од спољашњих вода, чиме је директно животно угрожено становништво, њихова имовина и велике пољопривредне површине, те је неопходно улагати у заштитне водне објекте, тј. у њихову реконструкцију и редовно одржавање, као и у изградњу нових објеката, тамо где је то потребно. Сигурним системом заштите једино је могуће обезбедити сигуран развој у свим осталим областима.
- Редовно одржавање хидросистема ДТД.

Институција задужена за координацију спровођења и праћења спровођења мера и за извештавање јесте Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство.

Извори података и партнерске институције: ЈВП „Воде Војводине”, Републички завод за статистику.

Реализација мере допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

МЕРА 2.3.

Одрживо управљање водама на територији АП Војводине - као неопходни фактор за побољшање животног стандарда и заштите животне средине

Циљ 6: Чиста вода и санитарни услови

Потциљеви:

6.1 – До 2030. године постићи универзалан и једнак приступ безбедној и приуштивој пијаћој води за све.

6.2 – До 2030. године постићи адекватан и једнак приступ санитарним и хигијенским условима за све, као и окончање праксе обављања дефекације на отвореном, уз обраћање посебне пажње на потребе жена и девојчица, односно оних у стањима рањивости.

6.3 – До 2030. године унапредити квалитет воде смањењем загађења, елиминисати одлагање и на најмању могућу мери свести испуштање опасних хемикалија и материјала, преполовити удео непречишћених отпадних вода и знатно повећати рециклирање и безбедну поновну употребу на глобалном нивоу.

6.5 – До 2030. године спровести интегрисано управљање водним ресурсима на свим нивоима, уз прекограничну сарадњу, ако је то потребно.

6.б – Подржати и појачати учешће локалних заједница у унапређивању управљања водоснабдевањем и санитацијом.

Циљ 11:
Одрживи градови и заједнице

Потциљ:

11.5 – До 2030. године знатно смањити број смртних случајева, број угрожених људи и директне економске губитке у односу на глобални бруто домаћи производ изазван катастрофама, укључујући и оне повезане с водом, усмеравајући пажњу на заштиту сиромашних и оних у стањима рањивости.

Циљ 12:
Одговорна потрошња и производња

Потциљ:

12.2 – До 2030. године постићи одрживо управљање и ефикасно коришћење природних ресурса.

Показатељи на нивоу посебног циља (показатељи исхода)	Јединица мере	Базна година/ вредност	Циљна година/вредност				Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.	
Проценат становништва прикљученог на канализациону мрежу на територији АПВ	%	2022/ 51	53	57	60	63	Јавна комунална предузећа у ЈЛС, Републички завод за статистику
Степен обухваћености јавним водоводним системима	%	2022/ 81	83	87	90	93	Јавна комунална предузећа у ЈЛС, Републички

							завод за статистику
Проценат становништва обухваћеног третманом за пречишћавање отпадних вода	%	2022/21	23	27	30	45	Јавна комунална предузећа у ЈЛС, Републички завод за статистику
Проценат наводњаваних пољопривредних површина у АПВ	%	2019/ 3,8	10	15	20	25	ЈВП „Воде Војводине”, РЗС
Проценат годишње уложених средстава за редовно одржавање система за одводњавање у односу на потребно	%	2023/ 39	55	70	85	100	ЈВП „Воде Војводине”
Проценат годишње уложених средстава за редовно одржавање водних објеката за заштиту од поплава у односу на потребно	%	2023/ 60	70	80	90	100	ЈВП „Воде Војводине”
Проценат годишње уложених средстава за редовно одржавање хидросистема ДТД у односу на потребно	%	2023/ 60	70	80	90	100	ЈВП „Воде Војводине”

Мера 2.4. Унапређивање услова и квалитета живота за опстанак газдинстава на селу и привлачење младих жена и мушкараца за живот у селу

Опстанак села у многоме зависи од квалитета живота људи на селу, пре свега, младих и жена. Неопходно је побољшање економског положаја и статуса жена које живе у сеоским подручјима и чине једну од најрањивијих група, у погледу животног стандарда, приступа услугама и запослености, посебно старијих жена на селу. Жене на селу немају једнак приступ имовини услед традиционалних и друштвених образаца, који фаворизују мушкарце као носиоце имовинских права. Подстицање останка младих жена и мушкараца у руралним подручјима и њихов повратак из градова јесте од немерљиве важности за демографску обнову руралних подручја АП Војводине. Стога је неопходно осигурати услове за рад и живот на селу. Приоритет је да се подржи нова генерација младих

пољопривредних произвођача и произвођачица, савладавањем специфичних изазова с којима се суочавају млади мушкарци и младе жене када закораче у сектор пољопривреде. Оваква подршка мотивисаће их да остану да живе и раде на селу, стварајући себи и својим породицама нова радна места. Све то уједно чини и жељени одрживи развој и укупно повећање друштвене и економске виталности руралних подручја. С друге стране, неопходно је подстаћи и развој непољопривредних активности на селу. Да би газдинство остварило више прихода, постоји могућност да то оствари пружајући услуге домаћим и страним туристима. Осим тога, то је и шанса за останак већег броја младих жена и мушкараца на селу – и оних који би пружали те услуге, као и оних који би их снабдевали производима са свога прага. Рурални туризам обезбеђује додатне приходе становницима руралних предела пласманом пољопривредних производа на пијаци у сопственом дворишту, као и пласман производа домаће радиности. Развој руралног туризма доприноси унапређивању економских потенцијала жена са села за бављење туризмом, као и запошљавању радно неактивних и теже запошљивих категорија становништва.

- Концепт руралног развоја потребно је заснивати на Зеленој агенди Европске уније (*EU Green Deal*), односно на синергији заштите животне средине, друштвеног и привредног развоја, локалној традицији и посебности, индивидуалној и заједничкој мотивацији и креативности, као и на партнерству јавног и приватног сектора. За подстицање таквог руралног развоја, потребно је развити посебан приступ, посебне мере и фондове;
- Промовисати специфичне одлике домаћих производа и ширење знања о доброј пољопривредној пракси ради очувања животне средине, креирање подстицајних инструмената за запошљавање у циљу смањивања степена сиромаштва и повећање квалитета живота у руралним подручјима АП Војводине, посебно у приграничним општинама;
- Саветодавна служба АП Војводине требало би да буде промотер и активни помагач пољопривредним произвођачима у аплицирању на међународне IPARD и друге пројекте, јер само богато село обезбеђује његов одрживи развој.

Институција задужена за координацију спровођења и праћења спровођења мера и за извештавање јесте Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство.

Извори података и партнерске институције: Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство, Покрајински секретаријат за финансије, јединице локалне самоуправе.

Реализација мере допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 2: Свет без глади

Потциљеви:

2.3 – До 2030. године удвостручити пољопривредну продуктивност и приходе малих произвођача хране, а посебно жена, аутохтоних народа, породичних пољопривредних произвођача, сточара и рибара, кроз безбедан и једнак приступ земљишту, другим производним ресурсима и подацима, сазнањима, финансијским услугама, тржиштима и могућностима за остваривање додатне вредности, односно за запошљавање ван пољопривреде.

2.a – Повећати инвестирање, укључујући кроз побољшану међународну сарадњу, у руралну инфраструктуру, пољопривредна истраживања и саветодавне услуге, развој технологије и банака биљног и сточног генетског материјала како би се унапредили пољопривредни производни капацитети у земљама у развоју, а посебно у најмање развијеним земљама.

Циљ 5: Родна Потциљ:

равноправност

5.a – Спровести реформе како би жене добиле једнака права на економске ресурсе, као и приступ власништву и контроли над земљиштем и осталим облицима својине, финансијским услугама, наследству и природним ресурсима, у складу са националним законима.

Циљ 15: Живот на земљи

Потциљеви:

15.1 – До 2030. године осигурати очување, обнову и одрживо коришћење копнених и унутрашњих слатководних екосистема и њиховог окружења, посебно шума, мочварног земљишта, планина и исушеног земљишта, у складу са обавезама према међународним споразумима.

15.2 – До 2030. године промовисати имплементацију одрживог управљања свим врстама шума, зауставити крчење шума, обновити уништене шуме и повећати пошумљавање на глобалном нивоу.

15.4 – До 2030. године осигурати очување планинских екосистема, укључујући њихов биодиверзитет, како би се њихови капацитети унапредили тако да пружају корист која има суштински значај за одрживи развој.

МЕРА 2.4.		Унапређивање услова и квалитета живота за опстанак газдинстава на селу и привлачење младих жена и мушкараца за живот у селу					
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година/вредност	Циљне вредности				Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.	
Буџетска подршка пољопривреди усмерена на унапређење квалитета живота младих жена и мушкараца на селу у АПВ (% буџета ПСПВШ)	%	2022/ 2,47	2,5	2,5	2,5	2,5	Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство

Мера 2.5. Унапређивање позиције пољопривредника и пољопривредница у систему ланца вредности

Подстицањем економских активности ради подизања конкурентности додавањем вредности кроз прераду производа из примарне пољопривредне производње значајно ће ојачати одрживост пољопривредне производње, поготово у случају мањих газдинстава. Надаље, подстицање удруживања пољопривредних произвођача и произвођачица у задруге и удружења задруга знатно може да повећа видљивост и конкурентност на тржишту, што доводи до побољшања одрживости и остваривања већег профита. Такође, успостављање координације с научним и стручним установама умногоме би допринело унапређивању и модернизацији пољопривредне производње, постизању високог приноса и квалитета производа, а самим тим и повећању профита.

- За унапређивање позиције пољопривредника и пољопривредница у систему ланца вредности, поред економског јачање -остваривања већег дохотка и економичније производње и пословања на газдинству, неопходно је и његово социјално унапређење, што се постиже, пре свега едукацијом. За едукацију пољопривредника и пољопривредница треба да буду задужене и држава и образовне институције, а главни организатор тога треба да буде Пољопривредна саветодавна служба Војводине.

- Едукација треба да буде широка: од примене нових техника и технологија у пољопривредној производњи, преко информатизације и дигитализације, до едукације о незагађивања околине, правилне исхране, неопходности редовног одржавања плодности земљишта, одржавања система за наводњавање и осталих производних система.

Институција задужена за координацију спровођења и праћења спровођења мера и за извештавање је Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство.

Извори података и партнерске институције: Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство, Задружни савез Војводине, Покрајински секретаријат за финансије, јединице локалне самоуправе.

Реализација мере допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 4: Квалитетно образовање

Потциљеви:

4.4 – До 2030. године знатно повећати број младих и одраслих, који имају релевантне вештине, укључујући техничке и стручне, за запошљавање, достојне послове и предузетништво.

4.5 – До 2030. године елиминисати родну неједнакост у образовању и обезбедити једнак приступ свим нивоима образовања и стручном оспособљавању за рањиве групе, укључујући особе са инвалидитетом, аутохтоно становништво и децу у рањивим ситуацијама.

4.7 – До 2030. године обезбедити да сви ученици стекну знања и вештине потребне за промовисање одрживог развоја, између осталог, путем едукације о одрживом развоју и одрживим стилевима живота, људским правима, родној равноправности, као и о промовисању културе мира и ненасиља, припадности глобалној заједници и поштовања културне разноликости и доприноса културе одрживом развоју.

Циљ 5: Родна равноправност

Потциљ:

5.а – Спровести реформе како би жене добиле једнака права на економске ресурсе, као и приступ власништву и контроли над земљиштем и осталим облицима својине, финансијским услугама, наслеђу и природним ресурсима, у складу с националним законима.

Циљ 8:
Достојанствен рад и економски раст

Потциљ:

8.6 – До 2030. године битно смањити удео младих који нису запослени, нити су у процесу образовања или обуке.

МЕРА 2.5.		Унапређивање позиције пољопривредника и пољопривредница у систему ланца вредности					
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година/вредност	Циљне вредности				Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.	
Задруге у АПВ	Број	2022/ 500	550	600	650	700	Задружни савез Војводине
% задруга у којима су жене директори или се налазе у органу управљања задругама	%	2022/18,5	19	19,5	20	21	Задружни савез Војводине
Удео средстава у буџету ПСПВШ, намењен за набавку опреме за прераду воћа и поврћа	%	2022/ 0,25	0,5	1	1,5	2	ПС за пољопривреду, водопривреду и шумарство
Удео средстава у буџету Покрајинског секретаријата за пољопривреду, водопривреду и шумарство, намењен за набавку опреме за прераду воћа и поврћа који користе жене	%	2022/ 0,1	0,2	0,4	0,5	0,75	ПС за пољопривреду, водопривреду и шумарство
Удео средстава у буџету ПСПВШ, намењен за набавку опреме за за производњу пива, вина и ракије	%	2022/ 0,77	1	1,5	2	2,5	ПС за пољопривреду, водопривреду и шумарство
Удео средстава у буџету ПСПВШ, намењен за набавку опреме за за производњу пива, вина и ракије, који користе жене	%	2022/ 0,16	0,25	0,35	0,5	1,2	ПС за пољопривреду, водопривреду и шумарство
Удео средстава у буџету ПСПВШ, намењен за набавку опреме за прераду млека и меса	%	2022/ 0,19	0,25	0,5	1	1,5	ПС за пољопривреду, водопривреду и шумарство
Удео средстава у буџету ПСПВШ, намењен за набавку опреме за прераду млека и меса, који користе жене	%	2022/ 0,11	0,2	0,4	0,5	0,75	ПС за пољопривреду, водопривреду и шумарство
намењен за набавку опреме за прераду млека и меса, који користе жене							ПС за пољопривреду, водопривреду и шумарство

Циљ 3. Одрживи туризам у интеркултуралној Војводини

Дефинисање дугорочног плана развоја одрживог туризма у Војводини подразумева очување разноврсности културе, традиције, религије и језика различитих народа односно очување мултикултуралних и мултиконфесионалних специфичности Војводине. Развој одрживог туризма у АП Војводини укључује различите учеснике, притом имајући у виду њихове специфичности и карактеристике, с циљем да се у туристичку понуду и производе уграде елементи мултикултуралности, укључујући историјске и традиционалне потенцијале и ресурсе локалног становништва. Концепт развоја одрживог туризма, унапређивања постојећих туристичких производа и услуга, као и креирање нових, мора бити базиран на иновацијама и пратити развој нових технологија како би се унапредила приступачност туристичких производа и услуга током читавог туристичког циклуса. Поред тога, развој туризма мора да буде усмерен ка инклузивности, односно ка развоју услуга и производа, који ће бити доступни свима и отворени за све, а посебно за осетљиве друштвене групе.

У складу с важећим прописима и планским документима Републике Србије, развој одрживог туризма у АП Војводини ће бити интегрисан у економски, социјални, културни и еколошки развој територијалних целина, урбаних и руралних насеља и инфраструктуре. Овакав приступ ће допринети јачању међународне, националне и регионалне конкурентности АП Војводине, активирању и заштити туристичких простора, уз поштовање локалних вредности, традиције и идентитета.

Кључни кораци у реализацији овог циља обухватају креирање подстицајног амбијента за развој конкурентне, одрживе и паметне туристичке привреде Војводине и с њом повезаних делатности. Такође, истовремено је потребно развијати и унапређивати туристичке капацитете (људске ресурсе и техничке капацитете) како би се постигло унапређење и Војводина више промовисала као пожељна туристичка дестинација како на домаћем тржишту тако и у региону, Европи и свету. Развој одрживог туризма ће се базирати на подизању квалитета постојеће туристичке понуде, као и на јачању постојећих и увођењу нових туристичких производа, у складу са захтевима међународног и домаћег тржишта. Стратешки приоритет је одрживо разграничење заштићених зона и зона туристичких центара, како би се – с једне стране – издвојила подручја са еколошки најосетљивијим и највреднијим природним целинама и зеленим коридорима, а с друге стране – утврдила подручја са израженим погодностима за развој националних туристичких дестинација.

Реализација овог циља допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030.

Циљ 8: Достојанствен рад и економски раст

Потциљ:

8.9 – До 2030. године осмислити и применити политике за промовисање одрживог туризма који отвара радна места и промовише локалну културу и производе.

производња

Потциљ:

12.6 – Развијати и примењивати алате за праћење утицаја одрживог развоја на одрживи туризам који ствара радна места и промовише локалну културу и производе.

ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 3. Одрживи туризам у интеркултуралној Војводини								
Показатељи на нивоу посебног циља (показатељ и исхода)	Јединица мере	Базна година/вредност	Циљна година/вредност				Одговорна институција	Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.		
Број туриста у АПВ	Број	2021/428.373	478.000	488.000	498.000	520.000	ПС за привреду и туризам и Туристичка организација Војводине	РЗС
Број остварених ноћења	Број	2021/1.179.984	1.300.000	1.500.000	1.700.000	1.850.000	ПС за привреду и туризам и Туристичка организација Војводине	РЗС
Учешће броја туриста у АПВ у укупном броју туриста у РС	%	2021/16,53	21	22	23	25	ПС за привреду и туризам и Туристичка организација Војводине	РЗС
Учешће броја остварених ноћења у	%	2021/14,46	18	19	20	22	ПС за привреду и туризам и Туристичка	РЗС
АПВ у укупном броју ноћења у РС							организација Војводине	

Мера 3.1. Развој приступачне и зелене туристичке инфраструктуре у Војводини

Реализација ове мере допринеће одрживом развоју туризма у Војводини, водећи рачуна о потреби заштите животне средине уважавањем заштићених подручја природе и постојећих природних ресурса. Мера ће допринети смањењу негативних ефеката конвенционалног туризма на квалитет животне средине и створити услове за побољшање културног интегритета локалне заједнице. Мера промовише и енергетску ефикасност, рециклажу, очување водних ресурса, као и стварање прилика за економски раст локалних средина.

Инфраструктурно уређење подразумева утврђивање тематских или интегралних путоказа везаних за саобраћајне правце, пешачке стазе, планинарске руте и друго. Веома значајан сегмент развоја приступачне и зелене инфраструктуре у Војводини представља и развој туристичке сигнализације, као и квалитетно информисање и лака доступност локалитетима. Због тога је потребно ојачати унутрашње путеве, односно локалне путеве овог подручја како би туристички садржаји и у мањим местима били приступачнији (салаши, пољопривредна газдинства, сеоске манифестације и друго), унапредити туристичку сигнализацију и развити туристичку инфраструктуру која ће омогућити коришћење одрживих, алтернативних и за животну средину мање штетних видова превоза. Транзиција ка одрживој мобилности допринеће пре свега смањењу емисије штетних гасова и загађујућих материја у туристички атрактивним срединама.

Важан сегмент укупне развојне политике представља просторно-функцијско структурирање територије Покрајине на зоне туристичких кластера са примарним туристичким просторима дестинација, туринг праваца и градских, бањских и планинских центара и места, као и са секундарним туристичким просторима. Кроз подручје Војводине пролазе два европска коридора (друмски X и водни VII), као и две европске бициклическе стазе (ЕУРОВЕЛО 6 и ЕУРОВЕЛО 9), што обезбеђује континенталну приступачност Војводини. Унутрашња саобраћајна мрежа је релативно разграната и повезује добро развијени полицентрични урбани систем Војводине на задовољавајући начин.

У складу са опредељењем да је зелена инфраструктура неопходна за развој еколошког туризма, као и туризма уопште, радна група за праћење реализације инфраструктурних пројеката на територији Војводине, састављена од представника републичких и покрајинских органа, покренула је пројекат успостављања тзв. зелених стаза на једној од деоница пруга које се више неће користити. У току је израда пројектно-техничке документације за реотварање железничке пруге Петроварадин – Сремска Каменица – Лединци – Беочин (дужине 17,2 км), на којој је обустављен јавни превоз путника и робе, у зелену стазу намењену рекреативним, спортским, културним и услужним активностима грађана.

Транзиција ка одрживој мобилности подразумева и смањење емисије загађујућих материја у туристички атрактивним срединама, коришћење алтернативних видова превоза или еколошки прихватљивијих горива. Кључни предуслов за реализацију ове мере односи се на планирање, изградњу и обнову општих и туристичких инфраструктурних система, као и објеката супраструктуре, ради подржавања развоја ове гране привреде. Елементи који доприносе реализацији ове мере јесу:

- Унапређивање путева, сигнализације, комуналне мреже, покривености интернетом;
- Унапређивање приступачности туристичке инфраструктуре;

- Унапређене енергетске ефикасности у туризму;
- Ревитализација заштићених подручја природе, објеката и споменика под заштитом државе;
- Увођење зеленог/еколошког индекса у планску документацију и поступак одобрења изградње туристичке инфраструктуре;
- Унапређивање квалитета јавних простора у свим урбаним срединама посебно оцењеним у односу на инклузивност, уродњеност и безбедност.

Институција задужена за координацију спровођења и праћења спровођења мера и за извештавање јесте Покрајински секретаријат за привреду и туризам.

Извори података и партнерске институције: Покрајински секретаријат за привреду и туризам, јединице локалне самоуправе.

Реализација ове мере допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 7: Доступна и обновљива енергија

Потциљеви:

7.2 – До 2030. године знатно повећати удео обновљиве енергије у глобалном енергетском миксу.

7.а – До 2030. године унапредити међународну сарадњу како би се олакшао приступ истраживању и технологији чисте енергије, укључујући обновљиву енергију, енергетску ефикасност и напредну и чистију технологију фосилних горива; промовисати инвестирање у енергетску инфраструктуру и технологију чисте енергије.

Циљ 9: Индустрија, иновације и инфраструктура

Потциљ:

9.1 – Развити квалитетну, поуздану, одрживу и отпорну инфраструктуру, укључујући регионалну и прекограничну инфраструктуру, како би се подржали економски развој и људско благостање, с фокусом на јефтином и једнаком приступу за све.

МЕРА 3.1. Развој приступачне и зелене туристичке инфраструктуре у Војводини							
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година /вредност	Циљне вредности				Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.	
Број реализованих пројеката на унапређивању туристичке сигнализације у АПВ	Број	2021/2	2	3	3	4	ПС за привреду и туризам
Број ЈЛС у АПВ, где је унапређена зелена туристичка инфраструктура и/или туристичка сигнализација	Број	2021/3	3	3	4	5	ПС за привреду и туризам

Мера 3.2. Подршка креирању и промоцији одрживе туристичке понуде (производа)

Реализације ове мере се односи на јачање постојећих и креирање нових одрживих туристичких производа и услуга, који се заснивају на сопственом идентитету и промоцији вредности Војводине, укључујући и њихов пласман на домаћем и међународном тржишту. Сходно томе, мера ће допринети јачању капацитета свих релевантних актера и заинтересованих страна с циљем јачања постојеће и креирања нове туристичке понуде (производа и услуга), усклађене са савременим трендовима на глобалном туристичком тржишту, омогућујући притом аутентична искуства, доживљаје и производе високог квалитета. Ова мера ће допринети и томе да туризам постане водећи промотер имиџа Војводине као модерне, за посете, одмор и пословање пожељне дестинације, остварујући сталну иновативну функцију у примени савремених стандарда, нових технологија и заштити природе.

Развој туристичког потенцијала Војводине такође треба да омогући и подстакне унапређивање прилика за одрживо запошљавање и самозапошљавање, укључујући јачање капацитета женског туристичког предузетништва и укључивање припадника и припадница из осетљивих друштвених група – као произвођача и пружалаца атрактивних и иновативних туристичких понуда и услуга (инклузивни туризам).

Операционализација ове мере ће бити усклађена с важећим планским документима Републике Србије, пре свега са Стратегијом развоја туризма Републике Србије за период од 2016. до 2025. године, а затим и с Просторним планом Републике Србије, Регионалним просторним планом АП Војводине, као и с другим документима развојног планирања. Дефинисање и развој туристичких дестинација и производа, као и алата и канала представљања и промоције туристичких потенцијала Војводине, детаљније ће бити разрађено у оквиру локалних планова развоја јединица локалне самоуправе на територији Војводине, с фокусом на следећим дестинацијама: Нови Сад, Фрушка гора и Сремски Карловци: Град Нови Сад, Сремски Карловци и НП Фрушка гора, са околним насељима и салашима; Суботица, Палић и Потисје; Горње Подунавље с бачким каналима: Сомбор, Апатин, Оџаци, Бач, Бачки Петровац, Бачка Паланка; Јужни Банат: Вршац, Бела Црква, Панчево, Ковачица, Зрењанин, Мокрин.

Стратегијом развоја туризма за период од 2016. до 2025. године, између осталог, предвиђен је модел раста, који представља детаљно постављање циљева, проверу њихове рационалности и остварљивости путем међународно стандардизованих параметара и методологија у туристичком планирању. Према подацима Републичког завода за статистику, у 2021. години број долазака туриста у АПВ износи 428.373 (домаћих: 283.271, страних: 145.102), а број ноћења туриста – 1.179.984 (домаћих: 791.373, страних: 388.611). У 2022. години, број долазака туриста у АП Војводину је повећан и он је у периоду од јануара до августа износио 450.432 (домаћих: 234.563, страних: 215.869). Број долазака туриста повећао се за 62 % у односу на исти период прошле године (август 2021-август 2022). У периоду од јануара до августа 2022. године, број ноћења туриста износио је 1.272.424 (домаћих: 661.427, страних 610.997). У поређењу са истим периодом прошле године (од августа 2021. до августа 2022. године), број ноћења туриста се повећао за 29,4%.

Ради креирања одрживих и на животну средину најмање штетних туристичких производа и услуга, у наредном периоду би требало дефинисати методе за утврђивање еколошког отиска туристичких производа и/или организација на животну средину. Такође, потребно је развити механизам за

подршку туристичким организацијама и другим актерима за оцену еколошког отиска туристичких производа и/или организације за њихове производе и услуге.

Кључни предуслови за реализацију ове мере односе се и на планирање и промоцију туристичких дестинација и производа, као и на идентификацију, дефинисање и креирање извора и модела финансирања, укључујући како средства с националног, покрајинског и локалног нивоа и донације, али и модела јавно-приватног партнерства, којим се доприноси остваривању циљева одрживог туризма у Војводини. Елементи који доприносе реализацији ове мере јесу:

- улагање у туристичке услуге и туристичке производе;
- брендирање и маркетинг туристичких дестинација;
- успостављање сарадње националних заједница – националних мањина, с циљем неговања и очувања мултикултуралности;
- јачање капацитета произвођача (малих и средњих предузећа, предузетника, газдинстава и стартапова) и пружаоца услуга у туризму, с фокусом на жене;
- развој туристичких производа и понуда у вези са историјом и културом;
- развијање модела утврђивања еколошког отиска туристичких производа и/или организација и подршка смањењу еколошког отиска туризма.

Институција задужена за координацију спровођења и праћења спровођења мера и за извештавање јесте Покрајински секретаријат за привреду и туризам.

Извори података и партнерске институције: Покрајински секретаријат за привреду и туризам, Туристичка организација Војводине.

Реализација ове мере допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 5: Родна
равноправност

Потциљ:

5.а – Спровести реформе како би жене добиле једнака права на економске ресурсе, као и приступ власништву и контроли над земљиштем и осталим облицима својине, финансијским услугама, наслеђу и природним ресурсима, у складу с националним законима.

Циљ 8:
Достојанствен
рад и економски
раст

Потциљ:

8.9 – До 2030. године осмислити и применити политике за промовисање одрживог туризма који отвара радна места и промовише локалну културу и производе.

Циљ 17:
Партнерством до
циља

Потциљ:

17.17 – Подржати и промовисати делотворна јавна, јавно-приватна партнерства и партнерства цивилног друштва, изграђена на искуствима и стратегијама проналажења ресурса за партнерства.

МЕРА 3.2.		Подршка креирању и промоцији одрживе туристичке понуде (производа)					
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година /вредност	Циљне вредности				Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.	
Број релизованих пројеката у области одрживих туристичких производа	Број	2021/2	3	3	4	5	ПС за привреду и туризам
Однос вредности релизованих пројеката у области туристичких производа, који подржавају животну средину, и укупне вредности подржаних туристичких пројеката	%	2021/100	100	100	100	100	ПС за привреду и туризам
Удео подржаних пројеката предузетница и привредних друштава чије су власнице и управљачи жене у укупном броју подржаних пројеката у области одрживог туризма	%	2021/30	30	32	33	35	ПС за привреду и туризам
Конкурси намењени јачању капацитета женског туристичког предузетништва	Број	0	1	1	2	2	ПС за привреду и туризам
Конкурси за развој туристичких производа и понуде везаних за историју и културу	Број	1	1	1	2	2	ПС за привреду и туризам
Удео додељених средстава на конкурсима за развој туристичких производа и понуда у вези са историјом и културом, којима се промовишу жене, укључујући жене из осетљивих друштвених група	%	0	20	20	25	25	ПС за привреду и туризам

Мера 3.3. Успостављање концепта паметног туризма – унапређивање људских ресурса, управљање и дигитализација у туризму

Фокус мере усмерен је на стварање предуслова за успостављање паметне туристичке привреде и пре свега се односи на унапређивање квалитета формалног и неформалног образовања свих релевантних актера и заинтересованих страна у сектору туризма, као и на континуирано усавршавање запослених на свим административним нивоима и запослених у сектору туризма. Паметни туризам подразумева растући феномен примене информационих и комуникационих технологија за развој иновативних алата и приступа за унапређивање туризма. Принципи паметног туризма огледају се у побољшању туристичких искустава, ефикасности управљања ресурсима, максимизирању конкурентности дестинације/града, с нагласком на одрживим аспектима. Стога,

потребно је да туристичке дестинације у промоцији искористе паметне технологије како би оптимизовали доношење одлука у пословном планирању и побољшали туристичко искуство.

Паметни туризам доприноси економској, еколошкој и социокултурној сфери развоја дестинације. Економске користи од паметног туризма долазе као резултат повећаног улагања у инфраструктуру и супраструктуру туристичког подручја, чиме се помаже повећању његове конкурентности, коришћењем дигиталних технологија. Еколошки аспект је уско повезан са одрживошћу, јер паметне туристичке дестинације обично укључују системе који омогућавају самодовољност (нпр. зелене површине, побољшан квалитет воде и ваздуха и одржива мобилност). Коначно, социокултурни аспект односи се на хедонистичку вредност створену индиректно путем иницијативе паметног туризма. Људи желе да се ангажују и да заједнички стварају квалитетан простор у којем живе, желе да он буде туристички квалитетан, али без претераног искоришћавања ресурса.

Другим речима, паметна дестинација јесте она са стратегијом за нове технологије, иновације и приступачност током читавог туристичког циклуса: пре, током и након путовања. Паметна дестинација јесте она која има на уму не само туристе, него и становнике подручја, имајући при томе у виду вишејезичност, културне специфичности и друге аспекте туристичког планирања. Дакле, паметне дестинације су кључне за трансформацију туристичког сектора, а континуираним праћењем, интегрисањем и анализом података о свим аспектима туризма, олакшава се доношење правовремених одлука о правцима развоја, одређивању приоритета и предвиђању изазова у овој области. Подаци који су потребни прибављају се алатима заснованим на новим технологијама, који умногоме помажу менаџерима дестинација да обраде велике количине података захваљујући којима могу ефикасније да управљају дестинацијама.

Будућност путовања заснива се на технологији, па ће за послове и радна места у туризму бити потребне нарочите техничке вештине. Као и у другим привредним секторима, тако и у туризму, снажан је утицај технологије на радна места, а захваљујући примени аутоматизације природа неких, до скоро неопходних послова у туризму, биће замењена другим, или такви послови неће бити потребни. Међутим, дигитализација подразумева и стварање нових могућности запошљавања, нових радних места и то нарочито високо образованих људи с новим вештинама у области информационо комуникационих технологија, а за тај сектор се предвиђа раст. Стартап, микропредузећа, мала и средња (ММС) предузећа јесу покретачи технолошких иновација и предузетништва у туризму и сматра се да ће преузети све значајнију улогу у развоју вештина потребних за будуће послове. Због тога, у сектору туризма требало би дати приоритет јачању стартап и ММС предузећа како би могли постати саставни део ланца вредности туризма и подстаћи образовање, обуке и политике засноване на знању, технологији и вештинама које подстичу иновације и запошљавање.

Један од начина управљања људским ресурсима у сектору туризма јесте оснивање дестинацијске менаџмент организације, односно организација за управљање туристичком дестинацијом (ДМО) које су одговорне за укупно управљање подручјем (планирање, организовање, контрола и вођење) и за предузимање акција ради постизања дефинисаних циљева. Оне представљају концепт организационог функционисања управљања дестинацијом и укључују учеснике из јавног и приватног сектора, који делују по моделу партнерства у погледу заступљености финансирања. Битне предности овако посматране дестинацијске менаџмент организације у вези су с кредибилитетом у својству стратешког лидера у маркетингу и развоју туристичке дестинације, као и са способношћу за подржавање партнерства с привредом и службама и агенцијама јавног сектора, ради сарадње чији је циљ дефинисање и остваривање колективне визије дестинације.

Покрајинска и локална администрација, које су додатно едуковане, могу успешно да артикулишу процес и да буду медијатори између актера приликом унапређивања управљања, развоја људских ресурса и дигитализације у области развоја концепта паметног туризма. Управо је зато значајно унапредити капацитете и ефикасност запослених у туризму – и пружалаца услуга, као и управљача. Континуирано одржавање обука и семинара, водећи рачуна о равномерној заступљености запослених жена и мушкараца, те упознавање с новим трендовима, законским уредбама, финансијским могућностима и иновацијама, као и упознавање с положајем и потребама жена и мушкараца из различитих друштвених група у производњи и пружању туристичких услуга, биће приоритетни задатак покрајинске управе. Елементи који доприносе реализацији ове мере јесу:

- додатно обучавање запослених у локалним самоуправама о новим трендовима у развоју туризма као привредне гране;
- јачање капацитета за примену информационих и комуникационих технологија у процесу планирања и развоја туризма;
- јачање професионалних удружења, цивилних организација и удружења грађана и њихове улоге у процесу планирања и спровођења конкретних активности у туризму;
- развој иновативних алата и приступа за унапређење туризма;
- унапређивање сарадње јавног и приватног сектора у развоју туристичких производа и дестинација и успостављању целовитог ланца вредности и атрактивне промоције;
- унапређивање сарадње покрајинске управе с локалним самоуправама у планирању и развоју туризма и координацији активности, с фокусом на примени ИКТ у дефинисању политике развоја туризма;
- обавезна примена савремених стандарда у туристичкој индустрији.

Институција задужена за координацију спровођења и праћења спровођења мера и за извештавање јесте Покрајински секретаријат за привреду и туризам.

Извори података и партнерске институције: Покрајински секретаријат за привреду и туризам.

Реализација мере допринеће следећим циљевима и подциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 16: Мир,
правда и снажне
институције

Потциљ:

16.6 – Развити делотворне, одговорне и транспарентне институције на свим нивоима.

МЕРА 3.3.		Успостављање концепта паметног туризма – унапређивање људских ресурса, управљање и дигитализација у туризму					
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година/вредност	Циљне вредности				Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.	
Број спроведених консултација са заинтересованим	Број	2021/12	20	25	27	30	ПС за привреду и туризам

странама у процесу израде политика развоја туризма у АП Војводини							
Број пројеката сарадње јавног и приватног сектора у развоју производа, успостављању целовитог ланца вредности и активностима маркетинга	Број	2021/11	13	15	20	25	ПС за привреду и туризам

Циљ 4. Развијена сопствена ИКТ решења која подразумевају развој едукативног капацитета институција система и интензивирање коришћења дигиталних решења у свакодневном животу друштва

Развој сопствених ИКТ решења подразумева развој едукативног капацитета институција система и интензивирање коришћења дигиталних решења у свакодневном животу друштва. Економски бенедит развоја сопствених решења огледа се у развоју независног и високо профитабилног сектора на светском нивоу, који промовише Војводину као светску ИКТ регију. На тај начин, смањује се и спречава одлив мозгова и омогућава рад на најсавременијим светским технологијама и предузетничко остваривање. Ово омогућава развој друштва кроз равномерни регионални развој заснован на повећању доступности радних места и е-услуга у свим регионима, урбаним и руралним срединама. ИКТ јесте платформа која даје подршку свим старосним групама: младима да учествују и користе нове технологије, старијима да им повећа квалитет живота. ИКТ је родно равноправни систем који свим родовима осигурава једнак приступ свим радним местима, једнак третман у развоју каријере и тиме потпуну равноправност. Исто се односи и на све маргинализоване групе, попут националних или конфесионих мањина и особа са инвалидитетом. Ово је систем који у потпуности омогућава креативни развој. Неопходна је подршка друштва да се подигне ниво знања свих група и то перманентном едукацијом у овој области, иначе друштво неће моћи да функционише у будућности, већ ће се створити дигитални јаз у односу на друге земље.

У 2020. години, 81% домаћинстава у земљи имало је интернет везу, а 74,3% – рачунар (Републички завод за статистику). Број рачунара у домаћинствима се мења у зависности од региона земље. Око 91% домаћинстава у Београду има рачунар. Коришћење интернет услуга у Србији је знатно изнад просека Европске уније, 40% српских предузећа наручује он-лајн. Све то представља добру основу за развој ИКТ индустрије и њено коришћење. У Србији је регистрован раст броја домаћинстава која користе интернет, 78% домаћинстава у Србији користи интернет. У Републици Србији више од 3.990.000 лица користи рачунар више пута у току дана (2022. година); 30,2% интернет популације у 2022. години користило је интернет да би одштампали званичне обрасце с веб-странице или јавне администрације. У последња три месеца, 47,8% корисника интернета је куповало/поручивало робу или услуге путем интернета.⁴²

ИКТ сектор Србије ствара око 10% БДП-а земље и сврстава се међу четири највећа извозна сектора. Извоз знатно расте из године у годину. У 2021. години је износио 1,7 милијарди УСД и прстигао је

⁴² <https://www.stat.gov.rs/sr-latn/vesti/20221021-upotreba-ikt-a-pojedinci-2022/?s=2702>

пољопривреду која је традиционално била главни извозни сектор Србије (Стартап скенер – Дигитална иницијатива Србије, 2020).

У технолошком сектору Србије било је око 2.500 фирми које су запошљавале више од 28.000 мушкараца и жена у 2019. години (Владина Комисија за заштиту конкуренције). У ИКТ сектору, односно делу који се бави програмирањем и повезаним услужним делатностима, запослено је 42.759 људи. У области рачунарског програмирања, просечна нето зарада у 2021. години износила је 220.601 динара, што је три пута више од просечне нето зараде у Србији. Истовремено, 23,6 % свих МСП је у ИКТ-у (Стартап скенер - Дигитална иницијатива Србије, 2020).

Главни послодавци у овом сектору укључују истакнуте америчке компаније и њихове филијале. Српске технолошке компаније производе софтвер за индустрије у распону од пољопривреде до медицине, он-лајн игре и врше тестирање. У структури услуга у Војводини, повећава се учешће БДВ сектора ИКТ (са 7% у 2015. на 10% у 2019; Републички завод за статистику – РЗС). Знатан раст запослених регистрован је у сектору ИКТ (36%), са 11 хиљада у 2015. на 15 хиљада у 2019. години (РЗС).

Све ово јесу показатељи тога да је ИКТ сектор врло важан за економски развој Војводине. Основу његовог напретка чине развој и унапређивање едукативног система. Евидентан је мањак ИКТ стручњака/стручњакиња, што показује опсежно истраживање под називом *ICT sector skills needs analysis in Vojvodina*, које је 2016. године обавила Европска фондација за обуку (*European training foundation – ETF*). Ово истраживање показује да је 76,5% компанија исказало да има проблем са аквизицијом квалификоване ИКТ радне снаге; 78,6% ангажоване радне снаге у 2016. години били су запослени са завршеним терцијарним образовањем, а само 4,1% са завршеном адекватном средњом стручном школом. Сада је ситуација још гора, с обзиром на то што ИКТ сектор расте, а не прати га број уписаних ђака у стручним средњим школама, нити на специјализованим факултетима. Поред неопходних стручњака/стручњакиња чији недостатак је евидентан, неопходно је унапређивање постојећих и развој нових иновативних екосистема (стартапови, фондови, НТП, инкубатори, агенције, кластери, хабови).

Као посебно значајне области рада ИКТ индустрије истичу се блокчејн и гејминг, који су окупљене око својих заједница међу којима се издвајају Српска блокчејн иницијатива и Асоцијација индустрије видео игара Србије. Блокчејн стартапи су само у 2021. години искористили више од стотину милиона долара инвестиција, а домаћи тимови креирали су неке од најважнијих глобалних блокчејн пројеката односно радили на њима. Као индустрије с највећим потенцијалом препознају се и биотех и агритех, на чијем развоју активно раде специјализоване организације. Фонд за иновациону делатност препознао је постојећи потенцијал и да би подржао овај екосистем објавио је почетак свог првог акцелераторског програма Катапулт, који ће до 2025. године подржавати не само компаније у раним фазама развоја, већ и оне у фази раста. Научнотехнолошки паркови у Србији реализују прединкубационе програме, али упркос томе, стартапови имају потребу за додатним програмима који су у складу с њиховим фазама развоја. У 2021. години, ИКТ екосистем, заједничким снагама, забележио је завидне резултате. Усвојена је прва национална Стратегија развоја стартап екосистема од 2021. до 2025. године, а стартапи и анђели инвеститори су по први пут препознати у домаћем законодавству. Поред формирања првог домаћег фонда предузетничког капитала, све је већи број страних фондова у Србији, који прате рад домаћих компанија и инвестирају у њих. Како би се додатно подстакло креирање фондова предузетничког капитала у Србији, поменутом стратегијом развоја стартап екосистема Србије одређена је мера суфинансирања нових домаћих фондова. Пореским олакшицама, које је држава усвојила у претходној години, стартапима ће на располагању бити

пореске олакшице за зараде оснивача/оснивачица, чланова/чланица тима, који раде на пројектима истраживања и развоја, као и посебни подстицај за заштиту интелектуалне својине. Покрајинска влада мора да прати стратешка опредељења исказана у оваквим стратегијама и да омогући креирање програма подршке стартапима на покрајинском нивоу (финансирање, база података, менторство успешних; Стартап скенер – Дигитална иницијатива Србије, 2020). Коришћење фондова Европске уније и других фондова, путем програма попут ХОРИЗОН 2020, мора се олакшати, јер омогућава прилив знатног капитала.

За развој демократског друштва, неопходан је развој е-управе, која омогућава укључивање свих друштвених група у коришћење државних услуга и њихово креирање. Требало би додати и то да је е-управу потребно базирати на сопственим решењима како би се ангажовали домаћи стручњаци/стручњакиње, те обезбедила потребна сајбер безбедност. Ово повлачи њихово запошљавање у е-управи, ангажовање у развојним компанијама и основа је дигиталне писмености свих грађана и грађанки који морају да се обуче да користе ове услуге. У 2017. години, укупан број запослених у ИКТ сектору износио је 25.890, што је за 74% више него 2011. године. Ово показује да је просечна годишња стопа раста у периоду 2011–2017. године износила 9,7% (Стратегија развоја дигиталних вештина у Републици Србији за период 2020–2024).

У већ превазиђеној стратегији е-управе Србије за период 2009. до 2013. године не спомиње се потреба за увођењем машинског учења и вештачке интелигенције у ову област, као и великих база података, на основу којих би се ови алати уградили у развој е-управе. Само на тај начин, Србија може добити креативна решења дизајнирана по специфичним потребама.

Реализација овог циља допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 4: Квалитетно образовање

Потциљеви:

4.4 – До 2030. године знатно повећати број младих и одраслих, који имају релевантне вештине, укључујући техничке и стручне, за запошљавање, достојне послове и предузетништво.

4.6 – До 2030. године на глобалном нивоу повећати број стипендија које су доступне земљама у развоју, посебно најмање развијеним земљама, малим острвским државама у развоју и афричким земљама, за похађање вишег образовања, укључујући стручну обуку и информационе и комуникационе технологије, као и техничке, инжењерске и научне програме, у развијеним земљама и осталим земљама у развоју.

Циљ 5: Родна равноправност

Потциљ:

5.6 – Повећати употребу иновативних технологија, посебно информационих и комуникационих технологија, како би се промовисало оснаживање жена.

Циљ 8:
Достојанствен рад
и економски раст

Потциљеви:

8.2 – Постизање виших нивоа економске продуктивности кроз диверсификацију, технолошку надоградњу и иновације, укључујући фокусирање на радно интензивне и високо профитабилне сектор.е

8.3 – Промовисати развојно оријентисане политике које подржавају продуктивне активности, стварање достојанствених послова, предузетништво, креативност и

иновативност и подстицати формализацију и раст микропредузећа, односно малих и средњих предузећа, укључујући и приступ финансијским услугама.

Циљ 9: Индустрија, иновације и инфраструктура

Потциљеви:

9.5 – Образовање ће унапредити научна истраживања, побољшати технолошке могућности индустријских сектора, што подразумева да се до 2030. године подстичу иновације и знатно повећа број запослених у области истраживања и развоја на милион људив, као и да се повећа јавна и приватна потрошња за истраживање и развој.

9.б – Подржаће се развој домаће технологије, истраживања и иновација.

9.ц – Знатно ће се повећати приступ информационим и комуникационим технологијама.

ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 4.		Развијена сопствена ИКТ решења која подразумевају развој едукативног капацитета институција система и интензивирање коришћења дигиталних решења у свакодневном животу друштва						
Показатељи на нивоу посебног циља (показатељи исхода)	Јединица мере	Базна година/ вредност	Циљна година/вредност				Одговорна институција	Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.		
Удео ИКТ у БДП Војводине*	%	2020/0,5	1,0	3,0%	5,0%	10,0%	ПСПТ	РЗС
Удео ИКТ у изнозу Војводине*	%	2021/0,7	5,0%	8,0%	10,0%	12,0%	ПСПТ	РЗС
Проценат одраслих (16–74) са основним дигиталним вештинама АПВ*	%	2019/56,0%	58%	62%	67%	73%	ПСПТ	РЗС
Број ИКТ стручњака у АПВ	број	6.000	6.180	6.300	6.360	6.420	ПСПТ	ИКТ Кластер Војводине

*Процена

Мера 4.1. Развој и унапређивање едукативног система у правцу тржишне оријентације и успостављање парадигме едукације окренуте учеснику за подршку развоју ИКТ екосистема

Један од циљева ове мере јесте развој инфраструктуре за едукацију за рад на најсавременијим технологијама (производња и коришћење, умрежавање постојећих едукативних и научноистраживачких институција).

Огромну потешкоћу у достизању потенцијала који има развој ИКТ сектора у Војводини представља проблем недостатка стручних, образованих лица. Постоји оскудан број анализа стања потреба за ИКТ кадром у Војводини, а све указују на огроман недостатак високо стручних лица у тој области. Европска тренинг фондација (*European training foundation – ETF*) 2017. године урадила је анализу потреба за стручним особљем у Војводини, анализирајући стање у 40 компанија. Резултат анализе показао је да ИКТ компаније имају проблем да обезбеде да њихова радна снага има адекватне вештине. Ово је

истакло две трећине компанија које су биле обухваћене анализом. Штавише, 85% њих искусило је одређене потешкоће у попуњавању слободних радних места у 2016. години, док је 67,5% исказало да је недовољна понуда квалификованих кандидата/кандидаткиња који поседују одговарајуће вештине за ИКТ специјалисте. Фактори које ИКТ компаније виде као главне препреке разликују се међу групама занимања. ИКТ компаније уочиле су недовољну понуду квалификованих кандидата/кандидаткиња и недостатак радног искуства код потенцијално запослених, а могло би се рећи и неадекватно знање стечено током образовања. Према општем мишљењу, ова ситуација је настала јер ИКТ сектор расте брже од образовног система који не може да одговори на све већу потражњу за квалификованом радном снагом. Стога, треба укључити ИКТ стручњаке/стручњакиње у креирање образовних програма и спровођење наставе.

У управљању системом образовања потребно је осигурати спровођење принципа једнаких могућности за жене и мушкарце. Морају се разматрати и уважавати различити интереси, приоритети и различите потребе жена и мушкараца. У Војводини, приликом планирања, управљања и спровођења планова, пројеката и политика развоја и унапређивања образовне инфраструктуре за област ИКТ, спроводиће се поступак уродњавања и интегрисања родне перспективе у планирање образовне политике и развој образовне инфраструктуре ради испуњења њене сврхе. У том смислу, планираће се мере којима се подстиче веће учешће девојчица и жена у ИКТ, укључујући девојчице и жене из маргинализованих друштвених група (подстицаји за образовање, преквалификација за ИКТ сектор, посебно жена из маргинализованих друштвених група, програми развоја ИТ компетенција за жене и слично).

За развој квалитетног ИКТ кадра неопходно је непрекидно управљање образовном структуром, препознавање проблема, покретање иницијатива, учешће у изради и реализацији мера и акционих планова из стратешких и планских докумената везаним за одрживо образовање. Мање општине и градови суочени су с константним одливом квалитетних кадрова у веће средине због већих могућности за развој професионалне каријере, а управо ИКТ сектор омогућује да се спречи локални и међународни одлив мозгова и да се осигура равномерни регионални развој, уз посебне мере којима ће се осигурати инклузивност и равноправност. Ради превазилажења ових проблема, потребно је организовати регионална одељења која би се бавила креирањем и спровођењем мера стимулisaња развоја ИКТ сектора. Неке активности у вези с координацијом, едукацијом, формирњем лабораторија и промовисањем рада у ИКТ сектору потребно је спровести у оквиру АП Војводине. Ове активности могу се реализовати и путем различитих стимулација покрајинске администрације, које би биле усмерене ка запошљавању младих кадрова на пројектима из области ИКТ с циљем развоја сопствених решења у мањим и недовољно развијеним локалним самоуправама, као и различитим мерама усмереним на образовање, доквалификације и преквалификације припадника и припадница маргинализованих друштвених група.

Институција задужена за координацију спровођења и праћења спровођења мера и за извештавање јесте Покрајински секретаријат за привреду и туризам.

Извори података и партнерске институције: Републички завод за статистику, универзитети, Едукативни центар, пословни инкубатори, научно технолошки паркови и други.

Реализација ове мере допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 1 : Свет без сиромаштва

Потциљеви:

- 1.1 – Образовањем за на тржишту потребна знања, искорениће се екстремно сиромаштво.
- 1.2 – Смањиће се број мушкараца и жена, који живе у било ком облику сиромаштва.
- 1.4 – Образовањем за атрактивна занимања и целоживотним учењем ће се обезбедити да сви мушкарци и жене, а посебно сиромашни и припадници рањивих група, имају једнака права на економске ресурсе, као и приступ основним услугама и одговарајућим новим технологијама и финансијским услугама.

Циљ 4: Квалитетно образовање

Потциљеви:

- 4.3 – До 2030. године обезбедити једнаку доступност приступачног и квалитетног стручног образовања на свим нивоима, укључујући и универзитетско, за све жене и мушкарце.
- 4.4 – До 2030. године знатно повећати број младих и одраслих који имају релевантне вештине, укључујући техничке и стручне, за запошљавање, достојне послове и предузетништво
- 4.5 – До 2030. године елиминисати родну неједнакост у образовању и обезбедити једнак приступ свим нивоима образовања и стручном оспособљавању за рањиве групе, укључујући особе са инвалидитетом.

Циљ 5: Родна равноправност

Потциљеви:

- 5.1 – Окончати свуда и све облике дискриминације жена и девојчица, чиме оне добијају могућност да буду равноправне.
- 5.5 – Образовање у траженој струци ће обезбедити да жене у потпуности и ефективно учествују и имају једнаке могућности за руковођење на свим нивоима доношења одлука у политичком, привредном и јавном животу.

Циљ 9: Индустрија, иновације и инфраструктура

Потциљеви:

- 9.5 – Образовање ће унапредити научна истраживања, побољшати технолошке могућности индустријских сектора, што подразумева да се до 2030. године подстичу иновације и знатно повећа број запослених у области истраживања и развоја на милион људи, као и да се повећа јавна и приватна потрошња за истраживање и развој.
- 9.6 – Подржаће се развој домаће технологије, истраживања и иновација.
- 9.ц – Знатно ће се повећати приступ информационим и комуникационим технологијама.

МЕРА 4.1.		Развој и унапређивање едукативног система у правцу тржишне оријентације и успостављање парадигме едукације окренуте учеснику за подршку развоју ИКТ екосистема					
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година/вредност	Циљне вредности				Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.	
Број ученика уписаних у средње школе информатичког-рачунарско-програмерског профила – мушки	Број	Школска 2021/2022 . 13.278	13.900	14.600	15.300	15.900	РЗС

Број ученика уписаних у средње школе информатичког-рачунарско-програмерског профила – женски	Број	Школска 2021/2022 . 4.426	4.650	5.100	5.300	5.500	РЗС
Број специјализованих студијских програма основних студија, који прате стање на тржишту и трендове ИКТ индустрије	Број	2022/24	25	26	27	28	Извештаји универзитета
Број специјализованих студијских програма мастер струковних студија, који прате стање на тржишту и трендове ИКТ индустрије	Број	2022/32	33	34	35	36	Извештаји универзитета
Број курсева за целоживотно учење информатичко-рачунарско-програмерског профила, које на годишњем нивоу организује Едукативни центар	Број	2021/13	20	25	30	35	Извештај о раду Едукативног центра
Број различитих врста курсева информатичко-рачунарско-програмерског профила, које организује Едукативни центар	Број	2021/2	5	7	9	11	Извештај о раду Едукативног центра
Број студената информатичко-рачунарско-програмерског профила – мушко	Број	2020/4.285	4.700	4.900	5.050	5.150	РЗС
Број студената информатичко-рачунарско-програмерског профила – женско	Број	2020/2.119	2.440	2.500	2.540	2.600	РЗС

Мера 4.2. Развој и унапређивање инфраструктуре за развој ИКТ екосистема

Циљеви ове мере су повећање броја стартапова, повећање броја пројеката финансираних из Европске уније, фондова за унапређивање инфраструктуре за развој ИКТ екосистема, креирање програма подршке стартаповима на нивоу покрајине (финансирање, база података, менторство успешних).

У истраживању које је обавила иницијатива Дигитална Србија и које је објављено у оквиру Старт ап скенера 2022,⁴³ процењује се да Србија има 360 стартапова који су активни у локалном екосистему. Старт ап Скенер 2022 омогућио је боље разумевање локалног екосистема, лакше идентификовање прилика и изазова, могућности за унапређивање екосистема, али и за његову промоцију.

⁴³ <https://www.dsi.rs/objavljen-startap-skener-2022-kako-izgleda-srpski-startap-ekosistem-u-brojkama/oooo>

Истраживање показује да просечан оснивач стартапа у Србији има између 30 и 40 година, диплому високог образовања и претходно искуство рада у корпорацији или вођењу сопственог бизниса. „Само у прошлој години, домаћи стартапи привукли су више од 123 милиона евра инвестиција, а ове године очекујемо додатно убрзање темпа развоја екосистема. Више од половине стартапова који су учествовали у истраживању процењују да ће њихов бизнис у 2022. години порасти за 50%. И у погледу бизниса и у погледу нових радних места, индиковани раст екосистема достиже 50% у само једној години. То потврђује став да су знање и иновације највећа прилика за Србију и да стартап екосистем може бити мотор развоја домаће привреде и економије.” Истраживање је показало да су неки од најзначајнијих проблема с којима се стартапови сусрећу финансирање (64,2%), придобијање купаца (42,4%), запошљавање кадра са адекватним вештинама (41,7%), невидљивост Србије на глобалном тржишту (34,4%). Чак 76,2% стартапова као област експертизе запослених одабрало је технолошке области. У наредних дванаест месеци, преко 95,2% стартапова планира да отвори нова радна места. Оснивачи 73,5% стартапова планирају запошљавање новог кадра из техничких области.

Стартапови су се у највећем делу финансирани из сопствених средстава (93,4% у узорку) и грантова (52,3%), а потом уз помоћ породице и пријатеља (21,9%). Мањи део је означио да су им извори финансирања били инкубатори/акцелератори (14,6%) и пословни анђели (11,9%). Остали (предузетнички капитал, јавне субвенције, програми Европске уније, банкарски кредити, краудфандинг) испод су 10% удела као извори финансирања старатапа. Високи проценат стартапова који се финансирају из сопствених средстава може утицати на спорији раст и интернационализацију стартапа у раним фазама, с обзиром на то што су то циљеви на које умногоме утиче на доступност капитала. Ради превазилажења наведених препрека у развоју стартапова, следи да је неопходна подршка државе било субвенцијама за набавку опреме, запошљавањем, инкубаторима, пореским олакшицама, менторством или пружањем помоћи у оснивању фондова ризичног капитала. Из тог разлога, реализација ове мере треба да омогући да се младим и образованим људима у Војводини пруже додатни разлози да остану у својој регији и да таленат остваре на најбољи могући начин. Такође, потребно је пружити подршку малим привредним субјектима да наставе раст и развој на глобалном тржишту. ИКТ сектор у наредном периоду треба снажно подржати како би се реформисао у правцу стварања високих додатних вредности у виду нове интелектуалне својине која остаје у Србији или пружања иновативних услуга.

Зато је неопходно креирање пореског окружења које је подстицајно за развој економије засноване на знању и иновацијама и које за циљ има хоризонтално подстицање истраживања, развоја и стварања нових производа. Циљ је да подстакну компаније да унапреде пословање и буду конкурентне на глобалном тржишту.

Институција задужена за координацију спровођења и праћења спровођења мера и за извештавање јесте Покрајински секретаријат за привреду и туризам.

Извори података и партнерске институције: Покрајински секретаријат за привреду и туризам, Агенција за привредне регистре, Министарство науке, технолошког развоја и иновација, инкубатори, научнотехнолошки паркови и други.

Реализација ове мере допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 5: Родна
равноправност

Потциљеви:

5.1 – Окончати свуда и све облике дискриминације жена и девојчица, чиме оне добијају могућност да буду равноправне.

5.5 – Образовање у траженој струци ће обезбедити да жене у потпуности и ефективно учествују и имају једнаке могућности за руковођење на свим нивоима доношења одлука у политичком, привредном и јавном животу.

5.a – Спровести реформе како би жене добиле једнака права на економске ресурсе, као и приступ власништву и контроли над земљиштем и осталим облицима својине, финансијским услугама, наслеђу и природним ресурсима, у складу с националним законима.

5.b – Повећати употребу иновативних технологија, посебно информационих и комуникационих технологија, како би се промовисало оснаживање жена.

Циљ 8:

Достојанствен рад
и економски раст

Потциљеви:

8.3 – Промовисати развојно оријентисане политике које подржавају продуктивне активности, стварање достојанствених послова, предузетништво, креативност и иновативност и подстицати формализацију и раст микропредузећа, односно малих и средњих предузећа, укључујући и приступ финансијским услугама.

8.5 – До 2030. године постићи пуну и продуктивну запосленост и достојанствен рад за све жене и мушкарце, укључујући и младе људе и особе са инвалидитетом, као и једнаку плату за рад једнаке вредности.

8.6 – До 2030. године битно смањити удео младих који нису запослени, нити су у процесу образовања или обуке.

Циљ 9: Индустрија,
иновације и
инфраструктура

Потциљеви:

9.5. – Образовање ће унапредити научна истраживања, побољшати технолошке могућности индустријских сектора, што подразумева да се до 2030. године подстичу иновације и знатно повећа број запослених у области истраживања и развоја на милион људи, као и да се повећа јавна и приватна потрошња за истраживање и развој.

9.6 – Подржаће се развој домаће технологије, истраживања и иновација.

9.ц – Знатно ће се повећати приступ информационим и комуникационим технологијама.

Циљ 10: Смањити
неједнакост унутар
и између држава

Потциљеви:

10.1 – До 2030. године прогресивно постићи и одржати раст прихода доњих 40% становништва по стопи вишој од националног просека.

10.2 – До 2030. године оснажити и промовисати социјалну, економску и политичку инклузију свих, без обзира на старост, пол, инвалидитет, расу, етничку припадност, порекло, религију или економски и неки други статус.

10.3 – Осигурати једнаке могућности и смањити неједнакост исхода, укључујући елиминисање дискриминаторних закона, политика и пракси и промовисање одговарајућег законодавства, политика и деловања у том погледу.

10.4 – Усвојити политике, посебно фискалне, политике у области зарада и социјалне заштите, те прогресивно постићи већу равноправност.

10.5 – Побољшати регулисање и праћење глобалних финансијских тржишта и институција, те појачати примену тих прописа.

МЕРА 4.2.		Развој и унапређивање инфраструктуре за развој ИКТ екосистема					
		Циљне вредности					
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година/вре дност	2024.	2026.	2028.	2030.	Извор провере
Број ИКТ стартапова*	број	2022/50	60	70	80	100	АПР
Удео ИКТ стартапова који воде жене у укупном броју стартапова*	број	2020/10	20	25	30	35	АПР
Број научно-технолошких паркова	број	2022/1	2	3	4	5	Извештај и Министарства науке и технолошког развоја
Број стартап инкубатора	број	2022/5	6	7	8	9	Извештај и инкубатора
Број акцелератора	број	2022/0	1	2	3	4	Извештај и инкубатора
Иницијатива за измену Закона о порезу на доходак грађана, и других закона у области поресек политике	број	2022/0	1	2	3	4	ПС за привреду и туризам

*Процена

Мера 4.3. Развој и унапређивање е-услуга и свих дигиталних структура намењених грађанима, грађанкама и фирмама базираним на сопственим решењима

Циљ ове мере јесте омогућити увођење нових е-услуга, фаворизовање домаћих/локалних решења, стварање великих база података неопходних за развој напредних решења (вештачка интелигенција и машинско учење), интензивирање коришћења дигиталних решења у свакодневном животу с циљем обезбеђивања добробити за све грађане и грађанке.

Портал еУправа покренут је у јуну 2010. године и резултат је рада бројних државних институција и локалних самоуправа, које су објавиле своје електронске сервисе и информације у вези са услугама које пружају грађанима, грађанкама и привреди. Од оснивања, грађани и грађанке су више од три и по милиона пута користили разне услуге портала. Активних корисника је скоро милион. Корисници могу да користе 800 електронских сервиса разних државних органа, што портал чини најкоришћенијим и најпосећенијим од свих националних портала. На више од 360 локација у 150 градова и општина, сви грађани могу бесплатно да преузму параметре за двофакторску аутентикацију (eID) и да на тај начин користе услуге електронске управе.⁴⁴ Путем услужног ауто-пута

⁴⁴ <https://euprava.gov.rs/postanite-egradjanin>

органа, до данас је размењено 5.300.000 службених докумената, а на Порталу еУправе регистровано је 960.000 корисника, заказано је 1.300.000 термина за лична документа, а путем „Бебо, добродошла на свет” пријављено је 190.000 беба.⁴⁵ Тиме је Србија сврстана у групу десет земаља које су највише напредовале у дигитализацији јавне управе, поставши најбоља у региону и међу првих 40 од 193 земље света.⁴⁶

Стручна анализа стања, потреба и захтева треба да одреди стратешке правце развоја у области е-услуга израдом стратегије и акционог плана за развој е-услуга и великих база података. Стратегија треба да се развије уз сарадњу с факултетима у Војводини и да усмери развој е-услуга израдом семинарских, мастер и докторских радова, или кроз стартапове, у НТ парковима, као и да укључи привредне компаније, невладин сектор, финансијске институције, државну администрацију и друге. Ово је потребно урадити у широком партиципативном процесу, у који морају бити укључени корисници и кориснице из свих друштвених група, како би овај развој био прилагођен потребама својих крајњих корисника и корисница.

Институција задужена за координацију спровођења и праћења спровођења мера и за извештавање јесте Покрајински секретаријат за привреду и туризам.

Извори података и партнерске институције: Покрајински секретаријат за привреду и туризам, Управа за заједничке послове покрајинских органа, УНС, НТП, организације цивилног друштва.

Реализација ове мере допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 5: Родна
равноправност

Потциљеви:

5.1 – Окончати свуда и све облике дискриминације жена и девојчица, како би добиле могућност да буду равноправне.

5.5 – Образовање у траженој струци ће обезбедити да жене у потпуности и ефективно учествују и имају једнаке могућности за руковођење на свим нивоима доношења одлука у политичком, привредном и јавном животу.

5.a – Спровести реформе како би жене добиле једнака права на економске ресурсе, као и приступ власништву и контроли над земљиштем и осталим облицима својине, финансијским услугама, наслеђу и природним ресурсима, у складу с националним законима.

5.б – Повећати употребу иновативних технологија, посебно информационих и комуникационих технологија, како би се промовисало оснаживање жена.

Потциљ:

9.1 – Развијати квалитетну, поуздану, одрживу и отпорну инфраструктуру, укључујући регионалну и прекограничну инфраструктуру, како би се подржали економски развој и људско благостање, с фокусом на економски прихватљивом и једнаком приступу за све.

Циљ 9:
Индустрија, иновације
и инфраструктура

Циљ 11:
Одрживи градови и
заједнице

Потциљеви:

11.1 – До 2030. године осигурати да сви имају приступ основним услугама.

⁴⁵ <https://europa.rs/izvestaj-sigma-konstatovao-napredak-u-funkcionisanju-javne-uprave/>

⁴⁶ <https://www.rts.rs/page/stories/sr/story/125/drustvo/4977649/hradjani-usluge-elektrnske-euprava.html>

11.a – Подржати позитивне економске, социјалне и еколошке везе између урбаних, периферних и руралних области, оснаживањем националног и регионалног развојног планирања.

11.3 – До 2030. године унапредити инклузивну и одрживу урбанизацију и капацитете за партиципативно, интегрисано и одрживо планирање и управљање људским насељима.

11.6 – Смањити негативан утицај градова на животну средину. До 2030. године, смањити негативан утицај градова на животну средину (мерено по глави становника), с посебном пажњом усмереном на квалитет ваздуха и управљање отпадом – и на општинском нивоу, као и на другим нивоима.

Циљ 17:
Партнерством до
циљева

Потциљ:

17.6 – Дељење знања и сарадња за приступ науци, технологији и иновацијама. Унапредити сарадњу север–југ, југ–југ и триангуларну и међународну сарадњу у области науке, технологије и иновација, као и приступ овим областима. Интензивирати дељење знања према договореним условима, између осталог, унапређивањем координације у оквиру постојећих механизма, а посебно на нивоу УН, као и путем глобалних механизма управљања технологијама.

МЕРА 4.3.		Развој и унапређивање е-услуга и свих дигиталних структура намењених грађанима, грађанкама и фирмама базираним на сопственим решењима					
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година/в редност	Циљне вредности				Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.	
Стратегија и акциони план за развој е-услуга и великих база података	број	2022/0	1	1	1	1	ПС за привреду и туризам
Број е-сервиса Војводине	број	2022/20	22	24	26	28	Управа за заједничке послове покрајински х органа
Број коришћења е-услуга у АП Војводини – годишње*	број	2022/20 0.000	220.00 0	250.00 0	300.00 0	350.00 0	Управа за заједничке послове покрајински х органа
Број нових великих база података на покрајинском нивоу развијених у АПВ	број	2022/0	1	2	3	4	Управа за заједничке послове покрајински х органа
Задовољство корисника услугама е-управе	Анкета	% позитив них одговор а	20	25	30	35	Управа за заједничке послове покрајински х органа

Број обука за подршку и ИТ описмењавање за коришћење услуга е-управе	Број	2022/0	1	2	3	4	Управа за заједничке послове покрајинских органа
Број полазника обука за подршку и ИТ описмењавање за коришћење услуга е-управе – годишње	%	2022/0	60	80	100	120	Управа за заједничке послове покрајинских органа

*Процена

Циљ 5. Развој и обезбеђивање високог квалитета услуга у дигиталном окружењу, као и професионалне јавне управе

За постизање овог циља биће потребно изградити функционалну и отворену јавну управу која ће на свим нивоима давати деловорне одговоре на потребе друштва и тиме допринети економском напретку, као и унапређивању квалитета живота грађана и грађанки у АП Војводини. Реализација овог циља ће се заснивати на следећим начелима: професионализација, деполитизација јавне управе, запошљавање и напредовање на основу професионалних резултата и равноправног третмана. Достижање овог циља подразумева континуирани развој људских ресурса у управи и јачање компетенција државних службеника како би се обезбедило трајно усклађивање њихових знања и вештина с брзим променама у окружењу, модернизацији и дигитализацији, отворености ка променама и иновацијама. Остварење овог циља заснива се на креирању власти коју карактерише поузданост и предвидивост, транспарентност и партиципативност, развијена управљачка одговорност, ефикасност, делотворност, као и доследности у примени и спровођењу реформи, уз поштовање принципа субвенционисаности и децентрализације.

У складу с визијом плана развоја АП Војводине, у наредном развојном периоду, модернизација јавне управе ће тежити достизању свих параметара транспарентне, партиципативне, дигиталне и ефикасне управе са услугама, по мери грађана и привреде.

Реализација овог циља допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 5: Родна равноправност

Потциљ:

5.ц – Усвојити и оснажити добру политику и извршно законодавство за промовисање родне равноправности и оснаживање свих жена и девојчица, на свим нивоима.

Циљ 16: Мир, правда и снажне институције

Потциљ:

16.6 – Развити делотворне, одговорне и транспарентне институције на свим нивоима.

Циљ 17: Партнерством Потциљ:

до циљева

17.17 – Подржати и промовисати делотворна јавна, јавно-приватна партнерства и партнерства цивилног друштва, изграђена на искуствима и стратегијама проналажења ресурса за партнерства.

ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 5.	Развој и обезбеђивање високог квалитета услуга у дигиталном окружењу, као и професионалне јавне управе							
Показатељи на нивоу посебног циља (показатељи исхода)	Јединица мере	Базна година/ вредност	Циљна година/вредност				Одговорна институција	Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.		
Капацитет ЈЛС у АПВ за управљање људским ресурсима у локалној управи	%	2022/ 67,0	69,0	71,0	73,0	75,0	ПС за регионални развој, међурегиона лну сарадњу и локалну самоуправу	СКГО
Просечна вредност индекса добре управе у издвојеним областима : 1) одговорност; 2) транспарентност, отвореност и партиципација	%	2021/ 59,0	60,0	61,0	62,0	63,0	ПС за регионални развој, међурегиона лну сарадњу и локалну самоуправу	СКГО
Просечан капацитет ЈЛС у АПВ за спровођење начела доброг управљања у складу са индексом доброг управљања	Индекс (компо-зитни) %	2021/ 53,5	54,5	55,5	56,5	57,5	ПС за регионални развој, међурегиона лну сарадњу и локалну самоуправу	СКГО

Мера 5.1. Унапређивање ефикасности и делотворности рада јавне управе

Реализација ове мере усмерена је на наставак професионализације администрације и унапређивање квалитета рада јавне управе, између осталог, подизањем ефикасности пружања јавних услуга

грађанима и привреди, развојем модерних и брзих механизма испоруке и повећања доступности јавних услуга.

Мера подразумева низ повезаних активности усмерених и на развој административних, институционалних и кадровских капацитета за унапређено управљање људским ресурсима и усклађивање јавно-службеничког система заснованог на заслугама, затим унапређивање политике задржавања кадрова у локалној самоуправи и професионализације на положају и стручног усавршавања, као и стандардизацију административних поступака и процеса.

Како би мера имала жељени ефекат, при креирању активности потребно је предузети следеће кораке:

- развој дигиталне инфраструктуре, оптимизација и дигитализација услуга и процеса јавне управе;
- повећање доступности електронске управе грађанима и привреди и поједностављење писане и електронске јавне комуникације институција;
- унапређивање управљања људским ресурсима на принципима професионализма, компетентности и квалитета јавне управе;
- унапређивање функционалности и одрживости локалне самоуправе.

Мера припада групи институционално управљачко организационих, регулаторних, информативно-едукативних мера.

Реализација мере ће допринети следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 16: Мир,
правда и снажне
институције

Потциљ:

16.6 – Развити делотворне, одговорне и транспарентне институције на свим нивоима.

Циљ 17:
Партнерством до
циљева

Потциљ:

17.17 – Подржати и промовисати делотворна јавна, јавно-приватна партнерства и партнерства цивилног друштва, изграђена на искуствима и стратегијама проналажења ресурса за партнерства.

МЕРА 5.1. Унапређивање ефикасности и делотворности рада јавне управе							
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година/ вредност	Циљне вредности				Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.	

Број службеника на положају, руководиоца ужих унутрашњих јединица и запослених, који обављају послове управљања људским ресурсима покрајинских органа, а који су похађали обуку о утврђивање радних циљева и оцењивање службеника и каријерни развој	Број	2022/44	49	54	59	64	Служба за уривљање људским ресурсима АПВ
Број службеника у покрајинским секретаријатима, који су похађали обуку о електронској управи	Број	2022/3	20	40	60	80	Извештај Национална академија за јавну управу
Број службеника у градским општинама и ЈЛС у АПВ, који су похађали обуку о електронској управи	Број	2022/116	130	140	150	160	Извештај Национална академија за јавну управу
Број ЈЛС у којима је реализована или започета обука запослених службеника за електронску управу	Број	2022/18	25	30	35	45	Покрајински секретаријат за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу
Број стандардизованих административних процедура покрајинских секретаријата према правним лицима*	Број	2022/70	75	85	95	100	Покрајински секретаријат за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу
Број службеника покрајинских секретаријата, градских општина и ЈЛС у АПВ, који су успешно окончали обуку у области унапређивања квалитета пружања услуга и креирања услуга по мери грађана	Број	2022/35	45	55	65	75	Извештај Националне академије за јавну управу

* Од 2023. године, стандардизација административних процедура (поступака) радиће се и за физичка лица.

Мера 5.2. Повећање транспарентности, етичности и одговорности рада јавне управе, непосредне комуникације с грађанима и учешћа грађана у процесима планирања и одлучивања

Реализација ове мере усмерена је на унапређивање квалитета јавних политика, успостављањем и јачањем оквира, капацитета и инструмената за квалитетно креирање, спровођење и праћење јавних политика. Мера ће пружити подршку унапређивању процеса и капацитета за праћење ефеката како плана развоја, тако и појединачних јавних политика – на основу остварених резултата, што ће се непосредно одразити и на јачање конкурентности приватног сектора. Циљ ове мере јесте да допринесе усклађивању и унапређивању координације јавних политика, заснованих на принципима инклузивности и партиципативности у процесу доношења одлука, омогућавањем активног учешћа грађана и других заинтересованих страна у управљању јавним политикама.

Транспарентност и одговорност рада јавне управе биће унапређена и путем буџетског процеса јачањем капацитета и механизма за средњорочно планирање, планирање и расподелу средстава из буџета, повећањем одговорности управљања јавним финансијама и омогућавањем веће партиципативности грађана током процеса израде буџета.

Како би јавне политике и средства за њихову реализацију омогућавала једнакост и равносправност у задовољавању потреба и приступа услугама и економским ресурсима, мера ће допринети и јачању механизма за родну равноправност.

Ради повећања правне сигурности, посебан акценат ће се ставити на бољи квалитет комуникације између јавних институција и грађана и привреде. У те сврхе, биће развијени посебни стандарди и смернице за побољшање и поједностављење писмене и он-лајн комуникације органа јавне управе.

Како би мера имала жељени ефекат, активности ће бити усмерене на следеће:

- јачање транспарентности, етичности и одговорности у обављању послова јавне управе;
- успостављање оквира и капацитета и инструмената за квалитетно креирање и праћење јавних политика;
- унапређивање транспарентности буџетског процеса и јачање капацитета за буџетско планирање и механизма за расподелу средстава из буџета АП Војводине;
- јачање механизма за родну равноправност;
- развој пословног екосистема и сарадње с грађанима и предузетницима, на основу отворених података.

Мера припада групи институционално-управљачко организационих, регулаторних, информативно-едукативних мера.

Реализација мере ће допринети следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 5. Родна
равноправност

Потциљеви:

5.5 – Обезбедити да жене у потпуности и ефективно учествују и имају једнаке могућности за руковођење на свим нивоима доношења одлука у политичком, привредном и јавном животу.

5.ц – Усвојити и оснажити добру политику и извршно законодавство за промовисање родне равноправности и оснаживање свих жена и девојчица, на свим нивоима.

Циљ 16. Мир,
правда и снажне
институције

Потциљеви:

16.6 – Развити делотворне, одговорне и транспарентне институције на свим нивоима.

Циљ 17.
Партнерством до
циљева

Потциљ:

17.17 – Подржати и промовисати делотворна јавна, јавно-приватна партнерства и партнерства цивилног друштва, изграђена на искуствима и стратегијама проналажења ресурса за партнерства.

МЕРА 5.2.		Повећање транспарентности, етичности и одговорности рада јавне управе, непосредне комуникације с грађанима и учешћа грађана у процесима планирања и одлучивања					
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година/ вредност	Циљне вредности				Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.	
Број службеника покрајинских органа, градских служби, градских општина и ЈЛС у АПВ, који су похађали обуку о правима на приступ информацијама од јавног значаја	Број	2022/18	20	22	24	26	Служба за управљање људским ресурсима АПВ
Број одржаних консултација са грађанима и заинтересованом јавношћу у поступку израде буџета АПВ	Број	2022/0	2	2	2	2	Покрајински секретаријат за финансије
Број службеника из редова запослених/овлашћених лица/доносилаца одлука покрајинских органа, градских служби, градских општина и ЈЛС у АПВ, који су похађали обуку о етици и интегритету	Број	2022/22	32	42	52	62	Служба за управљање људским ресурсима АПВ
Број службеника покрајинских органа, градских служби, градских	Број	2022/12	22	32	42	52	Служба за управљање

општина и ЈЛС у АПВ, који су похађали обуку о изради спровођењу и праћењу спровођења планова о интегритету							људским ресурсима АПВ
Проценат програма за које су дефинисани родни циљеви и показатељи у односу на укупан број програма у буџету	%	2021/57	100	100	100	100	ПС за финансије

Мера 5.3. Развој институционалног оквира и јачање капацитета за развојно планирање, координацију и спровођење политика на свим нивоима власти

Предуслов равномерног развоја јесте постојање адекватног институционалног оквира и капацитета, који треба да обезбеде стабилну основу за креирање, координацију и спровођење планских докумената на свим нивоима власти, укључујући и локални ниво. У складу са Законом о планском систему, јединице локалне самоуправе су у обавези да израђују планове развоја, који представљају дугорочне документе развојног планирања за период од најмање седам година. Планови развоја се надаље разрађују документима јавних политика и средњорочним планом јединице локалне самоуправе. С обзиром на неуједначеност кадровских, образовних и материјалних потенцијала скоро половине општина у АП Војводини, неопходно је велико ангажовање и подршка регионалних и покрајинских институција у изради планских докумената, као и креирање механизма за њихово спровођење и праћење. Сходно томе, у наредном периоду, приоритет развоја треба да буде усмерен на подизање капацитета регионалних и покрајинских органа и локалних самоуправа у области развојног планирања, укључујући израду планова развоја, као и средњорочних планова. Кључна улога покрајинске структуре јесте да континуирано пружа подршку развоју дугорочне међуопштинске сарадње и да обезбеди планско, буџетско финансирање развојних пројеката и програма.

У сарадњи с јединицама локалне самоуправе радиће се на повећању њихове ефикасности и ефикасности, водећи рачуна о праву грађана да самостално одлучују о управљању конкретним, локалним проблемима. У оквиру ове мере, биће пружена подршка унапређивању капацитета за квалитетно и ефикасно пружање управних, комуналних и услуга јавних установа свим корисницима. У наредном периоду, активности ће бити фокусиране и на унапређивање организације и управљање које обезбеђује одговорно и ефикасно функционисање система и међусобне односе градова и градских општина, као и јединица локалне самоуправе у АП Војводини.

Међусобна сарадња јединица локалне самоуправе, изградња њихових институционалних веза и заједнички одговори на изазове биће подстицани пружањем подршке у анализи података о локалној самоуправи, пословима из надлежности локалне самоуправе, начином на који се ови послови обављају и организационим облицима кроз које се обављају. Обједињавањем и анализом наведених података створиће се предуслови за заједничко обављање послова више јединица локалне

самоуправе, допринеће се развоју, као и унапређивању пружања јавних услуга путем модела међуопштинске сарадње и јавно-приватног партнерства.

Како би мера имала жељени ефекат, активности ће бити усмерене на следеће:

- унапређивање вертикалног и хоризонталног надзора у обављању изворних и поверених послова;
- унапређивање капацитета за квалитетно и ефикасно пружање управних, комуналних и услуга јавних установа свим корисницима;
- унапређивање организације и управљања које обезбеђује одговорно и ефикасно функционисање система и међусобне односе аутономне покрајине, града, градских општина и јединица локалне самоуправе у АП Војводини;
- унапређивање пружања јавних услуга путем модела међуопштинске сарадње и јавно-приватног партнерства.

Мера припада групи институционално управљачко организационих, регулаторних, подстицајних, информативно-едукативних мера.

Реализација мере ће допринети следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 16. Мир, правда Потциљ:
и снажне институције

16.6 – Развити делотворне, одговорне и транспарентне институције на свим нивоима.

Циљ 17.
Партнерством до
циљева

Потциљ:

17.17 – Подржати и промовисати делотворна јавна, јавно-приватна партнерства и партнерства цивилног друштва, изграђена на искуствима и стратегијама проналажења ресурса за партнерства.

МЕРА 5.3:		Развој институционалног оквира и јачање капацитета за развојно планирање, координацију и спровођење политика на свим нивоима власти					
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година/ вредност	Циљне вредности				Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.	
Број израђених и објављених извештаја о спровођењу плана развоја	Број	2022/0	1	2	2	2	Извештаји са седница КТ
Проценат ЈЛС које су оствариле међуопштинску сарадњу у области управљања отпадом	%	2022/ 71,1	75,0	85,0	95,0	100,0	ПС за регионални развој, међурегионалну

							сарадњу и локалну самоуправу
Проценат ЈЛС које су оствариле међуопштинску сарадњу у области превентивног деловања и отклањања елементарних непогода на локалном нивоу	%	2022/ 42,2	60,0	70,0	80,0	100,0	ПС за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу
Проценат ЈЛС које су оствариле међуопштинску сарадњу у области традиционалних привредних и културних манифестација	%	2022/ 15,5	30,0	60,0	90,0	100,0	ПС за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу
Проценат ЈЛС које су оствариле међуопштинску сарадњу у области унапређивања квалитета услуга снабдевања пијаћом водом и управљања отпадним водама	%	2022/ 11,1	30,0	60,0	90,0	100	ПС за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу
Број инспектора и службеника овлашћених за вршење инспекцијског надзора у АПВ, који су похађали обуке за унапређивање знања и вештина у обављању инспекцијског надзора	Број	2022/52	57	62	67	72	Служба за уривљање људским ресурсима АПВ
Број ЈЛС које имају израђење локалне планове развоја	Број	2022/30	45	/	/	/	ПС за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу
Број усвојених средњорочних планова ЈЛС	Број	2022/2	35	45	/	/	ПС за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу
Број пројеката подржаних средствима из буџета АПВ за учешће у суфинансирању пројеката који се финансирају из фондова ЕУ	Број	2017/ 122	130	130	130	130	Пс финансије

4.2. Развојни правац 2. Енергетски одржива, дигитална и просторно повезана Војводина

Покрајина улаже знатне напоре у правцу развоја **енергетског сектора**, добро идентификује развојне приоритете, поседује добре стручне и административне капацитете као и потребну инфраструктуру, активно развија енергетску политику. Генерално, Војводина је спремна за примену програма, иницијатива и пројеката енергетске ефикасности, коришћења потенцијала обновљивих извора енергије и примену нових енергетских технологија. Међутим, у већини енергетских делатности Војводине и даље је изражен недостатак организованог и системског приступа с циљем реализације планираних побољшања. То се посебно односи на различите аспекте енергетске ефикасности, примену савремених енергетских технологија и регулаторне активности у сектору комуналне енергетике, индустрије и јавних објеката. Резултати су слабији од очекиваних првенствено због недовољно изграђених механизма контроле реализације важећих стратегија, законских и подзаконских решења у области енергетике, али и постојања државног предузетништва у појединим секторима.

На територији Војводине обавља се експлоатација **домаће примарне енергије** – угља, нафте, природног гаса, обновљивих извора енергије, увоз нафте и природног гаса, производња електричне и топлотне енергије, као и транспорт и дистрибуција енергије и енергената до крајњих корисника.

Енергетски интензитет, односно потрошња укупне примарне енергије у Републици Србији по БДП-у, јесте 1,85 пута већи од просека ЕУ. Ови неповољни показатељи су последица недовољне употребе примарне енергије на стварање нове вредности (на раст БДП-а). На то указује и нижа емисија угљен-диоксида и нижи обим коришћења енергије по становнику. Увозна енергетска зависност Републике Србије је 34,8% (2018), и у поређењу с већином европских држава није велика, али је веома изражена у сектору нафте, нафтних деривата и природног гаса.

Када је реч о **угљу**, на територији Покрајине се експлоатише и прерађује лигнит, а стање укупних билансних резерви је више од 270 мил. тона (количине које се рентабилно могу експлоатисати). У Војводини се производња релативно квалитетног лигнита одвија на подводном копу у Ковину са експлоатацијом од 215.000 хиљада тона у 2020. години. У 2019. ископано је 207.000 хиљада тона лигнита. Укупне геолошке резерве угља АП Војводине износе: лигнит 275.000, а мрко-лигнитски 8.729 хиљада тона. Позната су и друга лежишта лигнита и мрког угља, као што су на северним и западним обронцима Фрушке горе и на десној обали Дунава, где постоји више потенцијалних лежишта као што су Черевих, Баноштор, Сремска Каменица.

У оквиру овог сектора се обављају експлоатација **домаћих резерви нафте**, увоз, транспорт и прерада сирове нафте и нафтних деривата, дистрибуција и продаја/извоз деривата нафте. Нафтна индустрија Србије а.д. (НИС) једина је компанија у републици која се бави истраживањем и производњом нафте. НИС поседује прерађивачки комплекс са два погона у Панчеву и Новом Саду, укупног капацитета прераде 7,3 милиона тона сирове нафте годишње, у којима се производе различити нафтни деривати – течни нафтни гас, моторни бензини и дизел, авио-горива, мазива, уља, путни и индустријски битумени, сировине за петрохемијску индустрију. Производња течног нафтног гаса, као деривата нафте и природног гаса, обавља се у Елемиру у погону за припрему и транспорт нафте и гаса, као и у Оџацима у погонима „Стандард гаса“ д.о.о. и Хипол а.д., где се пропан добија као нуспроизвод у технолошким процесима.

У сектору **природног гаса**, осим увоза, обављају се и експлоатација домаћих резерви, њихова примарна прерада, сакупљање, транспорт и дистрибуција до крајњих потрошача. Војводина, као и

Србија, снабдева се природним гасом из домаће производње (око 12%) и увозом из Русије (око 88%). У Републици Србији се најважнија налазишта налазе у Војводини (Елемир, Кикинда и Пландиште). Снабдевање увозним гасом обавља се гасоводима преко Мађарске и Бугарске. Дистрибуцију природног гаса у Војводини обавља ЈП Србијагас и двадесет предузећа за дистрибуцију. Укупан број активних прикључака у АП Војводини је 256.000 (стање из 2019. године ⁴⁷), а укупан број потрошача у сектору мале привреде и индустрије је 420 (подаци из 2020. године ⁴⁸).

Производња природног гаса у Србији реализује се на подручју Војводине. Производња је стагнирала дужи низ година на око 200 милиона кубних метара годишње, затим значајније расла у 2011. и 2012. години, да би 2014. достигла ниво од преко 450 милиона кубних метара годишње. Након 2014. године, производња стално опада. У 2018. години, у Војводини је произведено 1,3 милиона тен нафте и природног гаса. Преостале билансне резерве нафте и гаса (17,6 милиона тен) могу се сматрати релативно малим уз чињеницу да је највећи број актуелних нафтних и гасних лежишта пронађен пре више од 25 година и већ су у поодмаклој фази експлоатације.

Електроенергетски сектор Војводине сачињавају електроенергетски извори за производњу електричне енергије (термоелектране, термоелектране–топлане и електране које користе обновљиве изворе енергије), системи за пренос електричне енергије преко којих се обавља пренос електричне енергије произведене у земљи и обавља размена са системима суседних земаља, као и електро-дистрибутивни системи преко којих се електрична енергија испоручује крајњим потрошачима. Оператор дистрибутивног система на територији Војводине јесте „ЕПС Дистрибуција” д.о.о. Београд.

Електрична енергија се преузима из јединственог електроенергетског система којим управља ЕПС. Дистрибуција до крајњих корисника у Војводини обавља се на два начина. Један је посредством десет електро-дистрибутивних предузећа (Нови Сад, Суботица, Панчево, Зрењанин, Сомбор, Рума, Кикинда, Сремска Митровица, Врбас и Сента), а други – директним снабдевањем индустријских корисника (ХИП Петрохемија и ХИП Азотара Панчево и БФЦ Лафарж Беочин). Испоручена електрична енергија у Војводини од 2015. до 2019. износи око 8.200 гигават сати годишње. Приметна је негативна стопа раста од -0,93% годишње или кумулативно 3,8 посто. Основни разлог успоравања потрошње, у околностима без успоравања привредног раста, јесте растућа брига о рационалном коришћењу енергије код крајњих потрошача али и смањивање губитака у производњи и дистрибуцији.

Системи даљинског грејања (СДГ) представљају инфраструктуру за снабдевање топлотном енергијом за потребе грејања простора, као и снабдевање топлотом потрошном водом, и у надлежности су јавних комуналних организација. У 22 анализираних топлана у Војводини функционише око 50 вреловодних и 85 топловодних котлова укупне инсталисане снаге за грејање и топлу потрошну воду ТПВ око 1,2 гигават и просечне старости преко двадесет година. Потрошња природног гаса је на нивоу од 120 милиона кубних метара годишње, што је око 8% укупне потрошње гаса у Војводини, док је мазут заступљен знатно мање са 2,5 хиљ. тона годишње.

У Војводини постоје и три **термоелектране** топлане (ТЕ-ТО) укупне номиналне електричне снаге 403 мегавата (MW) и укупне топлотне снаге 505 мегавата. Међутим, због високе производне цене електричне енергије из ових електрана, капацитет се користи углавном као вршна производња (185

⁴⁷ Агенција за енергетику Републике Србије.

⁴⁸ ЈП „Србијагас”, Нови Сад.

гигават сати у 2017. односно 238. у 2018), што је испод 15% расположиве техничке могућности капацитета. Техничко стање и расположивост ових погона су на високом нивоу.

Производња **биомасе** на територији Војводине је у просеку 10,75 мил. тона годишње. Од тога је остатак ратарске био масе 6, орезиве воћарско-виноградске биомасе 0,095, сточарске биомасе (стајњак) 3,9, шумске биомасе 0,35 и комуналног, органског отпада 0,39 милиона тона годишње. Највећи ресурс је у остацима ратарске и шумске производње, а енергетски потенцијал се креће око 490 хиљада тен/год, што представља око 11% потреба, сведених на примарни облик енергије.

Потенцијал **сунчеве радијације** на простору АП Војводине се креће просечно око киловат сати по дану. Просечна енергија глобалног сунчевог зрачења на хоризонталну површину на дневном нивоу је од 1 до 1,4 киловат сати током јануара, а од 6,0 до 6,3 киловат сати током јула.⁴⁹ Овај потенцијал је 20% већи од потенцијала на локацији централне Европе што упућује на то да постоје солидни услови за коришћење овог ресурса у Војводини.

Укупни енергетски потенцијал малих **хидроелектрана** у АП Војводини јесте око 80 гигават сати или око 1% садашње потрошње електричне енергије. Истраживања су показала да постоји могућност коришћења хидроенергетског потенцијала на Дунаву (ХЕ Нови Сад, снаге 130–210 мегавата_е, просечне производње 985–1500 гигават сати годишње и на Сави (ХЕ Обреж, снаге 70 мегавата_е, просечне годишње производње 440 гигават сати годишње), уз дељење произведене електричне енергије са суседним државама.

Изузетно повољна геостратешка позиција пружа АП Војводини повољне компаративне услове за развој и ефикасно функционисање свих видова саобраћаја који су предуслов за бржи привредни раст, јачање конкурентности и равномернији унутаррегионални развој. С обзиром на то што се налази у средишту Европе, на раскршћу мултимодалних европских коридора TEN-T (некадашњи паневропски коридори 7 и 10), развој инфраструктуре представља кључну развојну осовину која Републику и Покрајину интегрише са Европом на истоку и западу. Преко њене територије простиру се природне, најкраће и најрационалније друмске и железничке везе са земљама западне Европе и Блиског истока, које саобраћајно повезују земље Централне Европе – средњег Подунавља с јужним Јадраном, Егејским и Црним морем. Пловне реке и изграђени канали ДТД представљају изузетан потенцијал за развој водног саобраћаја.

Војводина има **разуђену мрежу путева** која омогућује добру унутрашњу и регионалну повезаност, као и повезаност са суседним државама. Путна мрежа у АП Војводини дуга је 6.188 км и чини 15,2% укупне путне мреже Србије. На територији Војводине простире се 69 праваца државних путева. Највећи део путне мреже је са савременим коловозним застором (92,3%), високо је учешће аутопутева у укупној мрежи државних путева. По коефицијенту густине, путна мрежа Војводине је испод просека Србије, а заостаје и за суседним земљама. Путна мрежа на подручју Војводине је хомогена, омогућује добру регионалну и локалну приступачност, има довољан капацитет за садашњи и процењени саобраћај у средњорочном периоду. Приоритет у наредном периоду јесте развој саобраћајне инфраструктуре с функцијом смањења унутаррегионалних разлика, развој система паметног и одрживог управљања саобраћајем и развој интегрисаног транспорта и логистичких центара.

⁴⁹ Ламбић М. и др. Студија о процени укупног соларног потенцијала – соларни атлас и могућности „производње” и коришћења соларне енергије на територији АП Војводине, 2011.

Железничка мрежа Војводине је функционална и довољног капацитета, али не поседује довољно техничко-експлоатационих перформанси за пружање квалитетнијих услуга превоза, које железницу чине конкурентном. Она обухвата 43% укупне мреже пруга Републике Србије. Двоколосечних пруга је свега 7%, а електрифицирано је само 18,5%, што је знатно испод европског просека, док је са друге стране, густина железничке мреже Војводине знатно изнад просека ЕУ, Србије и већине држава из окружења.

Војводина је богата мрежом **унутрашњих пловних путева**, с густином која је у врху европских земаља. Реке су пловне дуж целог тока. Дунавом се обавља око 90% укупног робног промета на УПП Републике Србије. Основни проблем у вези с пловним путевима јесте недостатак континуираног техничког одржавања. Луке у Војводини су адекватног капацитета, док је стање лучке инфраструктуре и помоћне структуре релативно незадовољавајуће.

Интермодални саобраћај је слабо развијен у АП и углавном се врши транспорт и претовар контејнера у међународном саобраћају. Постоје два контејнерска терминала у лукама Нови Сад и Панчево. Контејнерски терминал у луци Нови Сад је мањег капацитета и омогућава претовар контејнера из пловила, са железничких кола и с друмских возила, док у луци Панчево постоји контејнерски терминал капацитета 50 TEU/h .

На територији Републике Србије постоји 18 **аеродрома** са дозволом за коришћење, намењених за обављање јавног авиопревоза или обуку пилота, од којих је осам у Војводини. Као најопремљенији се издваја аеродром Вршац (оспособљен за регионално летење ваздухоплова мањег капацитета и величине, школовање пилота, одржавање ваздухоплова, авио-такси, пољопривредну авијацију и пружање услуга из ваздуха). Осталих седам аеродрома у Покрајини су: Кикинда LYKI, Нови Сад – Ченеј LYNS, Панчево LYPA, Сремска Митровица – Велики Радинци LYSM, Суботица LYSU, Зрењанин – Ечка LYZR и Војка–Војка.

Савремене **мреже електронских комуникација** треба да обезбеде пренос података великим протоцима и широкопојасни приступ интернету до сваког корисника. Широкопојасни приступ је веома значајан за развој, како руралних и удаљених области, тако и за развој индустријских зона и повезивање привредних региона државе. На тај начин се унапређују комуникација, размена информација и знања. Један део развоја електронских комуникација огледа се и у примени интелигентних транспортних система (ИТС) и обезбеђењу инфраструктуре дуж друмских и железничких коридора, с циљем испуњења технолошких захтева који су саставни део међународних стандарда.

У Војводини је у знатном обиму изграђена савремена електронска комуникациона мрежа и остала инфраструктура која омогућава доступност универзалних широкопојасних сервиса великом броју домаћинства, привредним субјектима, државним установама и организацијама. Захваљујући изграђеним оптичким коридорима дуж појединих аутопутева, делимично је решен транспорт дигиталних сигнала између чворишта електронских комуникација. Широкопојасна интернет конекција у 2021. обухватила је 78% домаћинства Војводине, коришћење интернета у предузећима је стопостотно, вебсајт има 96% предузећа у прерађивачкој индустрији а у Републици Србији 93 посто. Један од сегмената развоја електронских комуникација се огледа и у примени интелигентних транспортних система – ИТС и обезбеђењу инфраструктуре дуж друмских и железничких коридора, како би се испунили технолошки захтеви по међународним стандардима.

Простор Војводине у целости је покривен **радиодифузним системом** кроз мрежу радио-релејних репетитора и емисионих радио-станица. У већим градским центрима и у мање насељеним срединама изграђен је кабловски дистрибутивни систем за дистрибуцију радио и телевизијских програма, као и могућност за пружање других сервиса. На целом простору Војводине уведене су услуге мобилне телефоније. То је урађено радио преносом и мањим делом – оптичким кабловима. Покривеност територије и становништва Републике Србије и АП Војводине сигналом 3G мреже је на задовољавајућем нивоу, док је покривеност 4G мрежом недовољна.

Табела 13. **SWOT анализа у области инфраструктуре**

СНАГЕ/ ПРЕДНОСТИ	СЛАБОСТИ/ НЕДОСТАЦИ
- Изузетно повољна геостратешка позиција - Мултимодални европски коридори TEN-T који пролазе преко територије РС и АПВ - Повољан распоред градских насеља – полицентричност и приступачност - Разграната мрежа путева и значајно учешће путева са савременим коловозним застором - Функционална железничка мрежа пруга добре густине - Пловне реке и изграђени канали ДТД - Разуђена мрежа УПП који су погодни за пловидбу бродова разних величина - Постојање мреже аеродрома – летишта са одговарајућом инфраструктуром - Добра покривеност становништва фиксном телефонијом и мобилном 3G мрежом - Добар потенцијал ОИЕ (биомаса/биогаз, геотермална енергија и у одређеној мери еолска и сунчева енергија) - Постојање стимулативних тарифних услова за ОИЕ као и фондова за њихово финансирање - Релативно добро развијена гасна и електро дистрибутивна мрежа - Постојање производних капацитета за енергетску опрему и услуге - Добри стручни и административни капацитети	- Неравномеран унутаррегионални развој - Слабо развијен интермодални саобраћај - Неповољно стање и опремљеност саобраћајне инфраструктуре на локалном нивоу - Непостојање интегрисаног информационог система о путевима - Низак квалитет железничке инфраструктуре - Недовољно коришћење УПП за превоз робе и путника - Недостатак инфраструктуре електронских комуникација и недостатак сигнала у мање развијеним областима и подручјима - Недовољна покривеност територије оптичким кабловима - Увозна енергетска зависност - Технолошка застарелост постојећих енергетских капацитета - Високи губици у производњи и дистрибуцији енергије - Недовољно коришћење високоефикасних технологија за производњу и потрошњу енергије - Нереални паритети цена енергије и енергената и неекономска цена електричне енергије - Велика употреба електричне енергије за топлотне потребе, посебно у домаћинствима

	- Недовољно коришћење природног гаса у широкој потрошњи - Ниска енергетска ефикасност у сектору зградарства - Недовољно коришћење ОИЕ - Недовољан степен гасификације индустрије - Недовољна међуопштинска/међуокружна сарадња у планирању развојних активности
МОГУЋНОСТИ/ ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ/ ОПАСНОСТИ
- Развој система паметног и одрживог управљања саобраћајем - Развој интермодалног транспорта и укључивање лука у мултимодални логистички ланац - Развој водног саобраћаја - Имплементација нових енергетских технологија - Либерализација тржишта електричне енергије и природног гаса - Већи степен коришћења потенцијала ОИЕ - Усавршавање стручних кадрова у области ОИЕ - Развој законске и подзаконске регулативе - Развој фонда енергетске ефикасности и ОИЕ	- Глобалне нестабилности које могу утицати на повећање цене увозних енергената - Недостатак финансијских средстава за модернизацију инфраструктуре - Повећан негативни утицај саобраћајног система на животну средину - Висока енергетска зависност - Неповољна структура домаћих енергетских извора - Постојања државног предузетништва у појединим секторима енергетике - Неразвијеност регионалног тржишта електричне енергије, природног гаса и енергетских услуга - Слаби подстицаји за рационално коришћење енергије

У области инфраструктуре идентификована су два приоритетна циља која ће бити остварена реализацијом десет мера.

Табела 14. Приоритетни циљеви и мере у области инфраструктуре

ЕНЕРГЕТСКИ ОДРЖИВА, ДИГИТАЛНА И ПРОСТОРНО ПОВЕЗАНА ВОЈВОДИНА
Циљ 6. Креирани услови за одрживи развој енергетике
Мера 6.1. Повећање употребе обновљивих извора енергије
Мера 6.2. Унапређивање енергетске ефикасности и праксе рационалне употребе енергије
Мера 6.3. Развој подстицаја у транзицији ка одрживом развоју енергетике
Мера 6.4. Употреба информационах технологија као подршка развоју енергетског сектора

Циљ 7. Унапређен еколошки, одржив и интегрисан транспортни систем АП Војводине с развијеним системима паметног управљања

Мера 7.1. Обезбеђивање равномерног регионалног развоја унапређењем саобраћајне инфраструктуре

Мера 7.2. Развијање система паметног управљања саобраћајем

Мера 7.3. Развијање интегрисаног транспорта и логистичких центара

Мера 7.4. Развијање еколошког, паметног и одрживог саобраћајног система

Мера 7.5. Унапређивање примене стратешких, програмских и планских докумената у области саобраћаја у АП Војводини

Мера 7.6. Унапређивање нивоа безбедности саобраћаја

Циљ 6. Креирани услови за одрживи развој енергетике

Развој одрживе енергетике, као приоритетни циљ, темељи се на Стратегији развоја енергетике Републике Србије до 2025. са пројекцијама до 2030. године⁵⁰ и подразумева низ активности. То су пре свега стварање институционалних, финансијских и техничких услова за рационалну употребу енергије и повећавање удела обновљивих извора енергије (ОИЕ); унапређивање законских и логистичких услова за динамичније инвестирање у енергетски сектор; унапређивање система заштите животне средине у свим областима енергетских делатности.

Анализа стања указује да је укупна потрошња примарне енергије у Републици Србији у протеклој деценији стабилна уз пад производње од 3,0% и раст увоза 6,9% годишње, што је неповољан тренд с обзиром на потенцијале. Основне карактеристике сектора енергетике Србије према земљама ЕУ јесу ниска потрошња примарне и електричне енергије по становнику, као и висока емисија угљен-диоксида према утрошку примарне енергије и према БДП-у. Ови показатељи указују на економско и технолошко заостајање Србије у односу на развијене земље. С друге стране, у односу на земље региона не постоје већа одступања. Потрошња примарне енергије по становнику у Србији има тренд благог пораста. Чињеница да овај показатељ расте а да део привреде са енергетски интензивном производњом стагнира, знак је одсуства ефеката мера енергетске ефикасности и успорене модернизације енергетске инфраструктуре. Енергетски интензитет или однос потрошње примарне енергије по БДП-у у Републици Србији је веома висок, три пута већи од просека ЕУ28. Ово указује на то да се енергија не користи довољно за стварање БДП-а, већ за очување животног стандарда и покривање губитака и нерационалну потрошњу. Ипак, у односу на претходну деценију овај показатељ је бољи за 20%. Показатељ интензитета емисије угљен-диоксида указује колико је производња „чиста према околини” и показатељ је двоструко већи од просека ЕУ28 и највећи у региону, што је веома неповољно. Показатељ интензитета емисија угљен-диоксида по јединици БДП-а је такође неповољан и двоструко већи од просека ЕУ28. Овај показатељ упућује на директну везу између привредног раста и повећаних емисија, што указује на то да привредни раст у Србији није праћен применом савремених технологија и уз примену обновљивих извора енергије. Позитивно је да раст потрошње електричне енергије не прати раст емисија CO₂, што указује на повећавање учешћа ОИЕ у производњи електричне енергије.

У области законодавства дешавају се позитивни помаци. У 2021. години, четири закона у сектору енергетике и рударства ступила су на снагу. У питању су два измењена и допуњена закона: Закон о енергетици и Закон о рударству и геолошким истраживањима, као и два потпуно нова закона: Закон

⁵⁰ „Сл. гласник РС”, број 101/2015.

о коришћењу обновљивих извора енергије и Закон о енергетској ефикасности и рационалној употреби енергије. Нова законска решења су добра основа за развој сектора, отварање нових радних места за жене и мушкарце и напредак ка климатски неутралном развоју.

На међународном плану, ЕУ путем комуникације Европске комисије *Next steps for the sustainable European future* (следећи кораци за одрживу европску будућност) дефинише циљеве и принципе одрживог развоја (Агенда УН 2030). Прописи ЕУ за које је преузета обавеза имплементације, сходно Уговору о оснивању Енергетске заједнице јесу: а) Енергетска ефикасност (Директиве 2006/32/ЕЗ и 2010/30/ЕУ); б) Обновљиви извори енергије (Директива 2009/28/ЕЗ); в) Заштита животне средине (Директиве 85/337/ЕЕЗ, 2001/80/ЕЗ, 2010/75/ЕУ, 1999/32/ЕЗ, 79/409/ЕЕЗ).

Реализација овог приоритетног циља допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 7:

Доступна и обновљива енергија

Потциљеви:

7.1 - До 2030. обезбедити универзални приступ економски прихватљивим, поузданим и модерним енергетским услугама.

7.2 - До 2030. значајно повећати удео обновљиве енергије у глобалном енергетском миксу.

7.3 - До 2030. удвостручити глобалну стопу побољшања енергетске ефикасности.

ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 6.	Креирани услови за одрживи развој енергетике							
Показатељи на нивоу посебног циља (показатељи исхода)	Јединица мере	Базна година/ вредност	Циљна година/вредност				Одговорна институција	Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.		
Потрошња укупно расположиве енергије по становнику (kg en/capita) у Републици Србији	kg en/capita	2020/ 2262.82	2250	2240	2230	2200	Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај	Енергетски биланс Републике Србије
Удео [%] ОИЕ у структури примарних извора енергије у Републици Србији	%	2020/ 23	23,5	24	24,5	25	ПС за енергетику, грађевинарство и саобраћај	Енергетски биланс Републике Србије
Удео становништва које има приступ електричној	%	2019/ 99,8	99,8	99,9	99,9	99,9	ПС за енергетику, грађевинарство и саобраћај	Републички завод за статистику

енергији (ЦОР) у Републици Србији								
Потрошња ел. енергије по становнику (kWh/capita) у Републици Србији	kWh/ca pita	2020/ 4033,67	4020	4010	4005	4000	ПС за енергетику, грађевинарст во и саобраћај	Енергетски биланс Републике Србије
Укупан број реализованих пројеката за примену ОИЕ**	Број	2021/ 21	75	130	185	240	ПС за енергетику, грађевинарст во и саобраћај	ПС за енергетику, грађевинарс тво и саобраћај
Укупна инсталисана снага инсталација/ уређаја/постро јења за производњу енергије из ОИЕ **	kW	2021/ 63.5	380	550	710	900	ПС за енергетику, грађевинарст во и саобраћај	ПС за енергетику, грађевинарс тво и саобраћај
Енергија произведена из ОИЕ (за реализоване пројекте примене ОИЕ), на годишњем нивоу**	MWh	2021/ 82	440	680	960	1210	ПС за енергетику, грађевинарст во и саобраћај	ПС за енергетику, грађевинарс тво и саобраћај
Укупно смањење емисије CO ₂ у објектима у којима су реализовани пројекти примене ОИЕ, на годишњем нивоу**	t	2021/ 82	320	560	800	1060	ПС за енергетику, грађевинарст во и саобраћај	ПС за енергетику, грађевинарс тво и саобраћај
Корисници подстицаја за за примену обновљивих извора енергије, по полу (за индивидуалне кориснике) **	%	2021/ жене 19,4%, мушкар ци 80,6%	жене 27%, мушка рци 73%	жене 32%, мушка рци 68%	жене 35%, мушка рци 65%	жене 40%, мушка рци 60%	ПС за енергетику, грађевинарст во и саобраћај	ПС за енергетику, грађевинарс тво и саобраћај
Број пројеката за које су	Број	2021/ 29	50	80	110	140	ПС за енергетику,	ПС за енергетику,

додељени подстицаји за примену мера ЕЕ							грађевинарство и саобраћај	грађевинарство и саобраћај
Укупна годишња уштеда енергије у објектима у којима су примењене мере ЕЕ **	MWh	2021/ 1670	4000	7000	10000	13000	ПС за енергетику, грађевинарство и саобраћај	ПС за енергетику, грађевинарство и саобраћај
Укупно смањење емисије CO ₂ у објектима у којима су примењене мере ЕЕ на годишњем нивоу**	t	2021/ 740	1500	2500	3500	4500	ПС за енергетику, грађевинарство и саобраћај	ПС за енергетику, грађевинарство и саобраћај
Укупан број обновљених објеката	Број	2021/ 0	0	50	100	150	Фонд за енергетску ефикасност	Фонд за енергетску ефикасност
Број постојећих јавних објеката на којима је извршена енергетска санација и којима је повећан енергетски разред**	Број	2021/0	80	80	80	80	Покрајинска влада и кредит ЕБРД	Покрајинска влада и кредит ЕБРД

**за пројекте које суфинансира покрајински секретаријат надлежан за послове енергетике

Мера 6.1. Повећање употребе обновљивих извора енергије

Овом мером промовише се и подстиче већа употреба обновљивих извора енергије и то путем следећих специфичних елемената:

1. Употребом проверених и економски оправданих технологија, као што су соларне електране, ветроелектране, електране на биомасу / биогаз и технологије коришћења енергије тла, соларне енергије и биомасе за задовољење топлотних потреба – грејање/хлађење простора и припрема топле потрошне воде.
2. Уз стварање повољних услова за индивидуална производна решења (мали соларни системи, топлотне пумпе, пећи на различите типове биомасе, акумулатори енергије и друго), подстицањем привредних субјеката и индивидуалних домаћинстава да производе енергију за сопствене потребе, односно да имплементирају индивидуална решења која користе ОИЕ. Посебне подстицајне мере биће усмерене на жене, као и на припаднике и припаднице

друштвено осетљивих група за производњу енергије за сопствене потребе, односно за примену индивидуалних решења која користе ОИЕ.

3. Уз улагања у истраживања нових облика обновљиве енергије и развој нових технологија, што подразумева активности у домену научно-истраживачких делатности усмерених на иновативно коришћење обновљиве енергије и развој нових технологија у тој области.

4. Системска подршка умрежавању и формирању заједница обновљивих извора енергије.

Када је у питању национални регулаторни оквир, Република Србија је 2021. године донела Закон о коришћењу обновљивих извора енергије („Службени гласник РС”, број 40/21 – ЗОИЕ) и тиме се усагласила са директивом ЕУ РЕД II – „Обновљива енергија” (Директива ЕУ 2018/2001), која је у ЕУ ступила на снагу 1.7.2021. године. Основни циљ доношења новог закона јесте повећање коришћења обновљивих извора енергије. Закон је усмерен на то да се омогуће нове инвестиције, смањи утицај енергетског сектора на животну средину и допринесе одрживом коришћењу природних и других ресурса. Законом се обезбеђују инвестиције у велике енергетске системе који користе ОИЕ, али и директно укључивање грађана и привреде у енергетску транзицију. Стратегија развоја енергетике до 2025. године с пројекцијама до 2030. године сугерише транзицију ка одрживој енергетици стварањем институционалних, финансијских и техничких услова за коришћење нових извора енергије (примарно ОИЕ) и унапређивање система заштите животне средине у свим областима енергетских делатности.

Када је у питању међународни и стратешки оквир, Република Србија је усвојила Декларацију Зелене агенде у октобру 2020. године, на конференцији у Софији, где се обавезала да заједно са ЕУ и уз њену подршку иде ка циљу постизања угљеничне неутралности континента до 2050. године. Овим се, између осталог, предвиђа реформа енергетског сектора и замена фосилних горива чистим и ОИЕ. Домаће законодавство је применило смернице Директиве ЕУ2018/2001, где се промовишу ОИЕ и купци-произвођачи и Директиве ЕУ2019/944, којом је уведен појам енергетске заједнице грађана, којом се предвиђа производња и потрошња, као и складиштење и размена енергије унутар заједнице.

Кључни резултат ове мере јесте снажан подстицај енергетској транзицији и одрживом развоју енергетике. Већа употреба ОИЕ обезбеђује декарбонизацију енергетског система уз смањење увозне зависности. Иако су трендови у области примене ОИЕ позитивни, они су и даље недовољни, а расположиви капацитети у великој мери неискоришћени. У Војводини је приметан снажан раст капацитета ветроелектрана, али и стагнација капацитета соларних електрана, док број електрана на биогас има стабилан раст. Производња и коришћење биомасе нису системски организовани и заснивају се на појединачним иницијативама. Од утврђеног потенцијала у геотермалној снази, у Војводини се користи око 2% постојећих могућности.

Овом мером промовише се и подржава већа употреба ОИЕ тако што ће се подстицати изградња соларних електрана, ветроелектрана, електрана на биомасу и биогас и употреба геотермалне енергије. Такође ће се подстицати привредни субјекти, јавни сектор, као и индивидуална домаћинства да производе енергију за сопствене потребе, односно имплементирају индивидуална производна решења која користе ОИЕ. У те сврхе, подржаће се и активности у домену научно-истраживачких делатности усмерених на иновативно и делотворно коришћење обновљиве енергије и развој нових технологија у тој области.

Институција задужена за координацију спровођења и праћења спровођења мера и за извештавање јесте Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај.

Извори података и партнерске институције: Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај, Министарство рударства и енергетике, ЈП Електропривреда Србије.

Реализација ове мере допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 7:
Доступна и
обновљива
енергија

Потциљ:
7.2 - До 2030. значајно повећати удео обновљиве енергије у глобалном енергетском миксу.

Циљ 9:
Индустрија,
иновације и
инфраструктура

Потциљ:
9.4 - До 2030. унапредити инфраструктуру и прилагодити индустрије како би постале одрживе, уз већу ефикасност у коришћењу ресурса и већим усвајањем чистих и еколошки исправних технологија и индустријских процеса, при чему ће све земље предузети активности у складу са својим одговарајућим капацитетима.

Циљ 12:
Одговорна
потрошња и
производња

Потциљ:
12.ц. - Рационализовати неефикасне субвенције у складу с националним околностима, узимајући у обзир специфичне потребе и услове земаља,водећи на најмању меру могуће негативне утицаје на њихов развој.

МЕРА 6.1.		Повећање употребе обновљивих извора енергије					
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година/вредност	Циљне вредности				Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.	
Инсталисана снага ветроелектрана у АПВ	MW	2021/ 397,5	500	600	700	800	Регистар повлашћених произвођача електричне енергије, Министарство

							рударства и енергетике
Инсталисана снага биогас електрана у АПВ	MW	2021/ 32,5	40	50	60	70	Регистар повлашћених произвођача електричне енергије, Министарство рударства и енергетике
Инсталисана снага соларних електрана у АПВ	kW	2021/ 1818,92	2000	2200	2400	2600	Регистар повлашћених произвођача електричне енергије, Министарство рударства и енергетике
Инсталисана снага соларних електрана купаца-произвођача у АПВ	kW	2021/ 0	1000	1200	1400	1600	Регистар купаца-произвођача, ЈП Електроприреда Србије
Инсталисана снага електрана које користе биомасу	kW	2021/ 0	0	500	1000	1500	Регистар повлашћених произвођача електричне енергије, Министарство рударства и енергетике
Број пројеката за примену ОИЕ у индивидуалним домаћинствима који су суфинансирани средствима из буџета	Број	2021/ 21	60	100	140	180	Покрајински и секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај
Број жена-корисника пројеката за примену ОИЕ у	Број	2021 и 2022/	18	30	42	54	Покрајински

индивидуалним домаћинствима		10					секретарија т за енергетику, грађевинар ство и саобраћај
Број корисника из општине чији степен развијености спада у IV или III групу према Уредби о утврђивању јединствене листе развијености региона и јединица локалне самоуправе за 2014. годину („Сл. Гласник РС”, бр. 104/2014)	Број	2021 и 2022/ 8	18	35	50	60	Покрајинск и секретарија т за енергетику, грађевинар ство и саобраћај
Инсталисана снага инсталација/уређаја/построје ња за производњу енергије из ОИЕ у индивидуалним домаћинствима (соларни фотонапонски панели, котлови на биомасу) **	kW	2021/ 63,5	210	310	400	500	Покрајинск и секретарија т за енергетику, грађевинар ство и саобраћај
Енергија произведена из ОИЕ у индивидуалним домаћинствима у којима су реализовани пројекти примене ОИЕ, на годишњем нивоу	MWh	2021/ 82	240	400	560	740	Покрајинск и секретарија т за енергетику, грађевинар ство и саобраћај
Смањење емисије CO ₂ у индивидуалним домаћинствима у којима су реализовани пројекти примене ОИЕ, на годишњем нивоу	t	2021/ 82	240	400	560	740	Покрајинск и секретарија т за енергетику, грађевинар ство и саобраћај
Број пројеката за примену ОИЕ у јавним установама, који су суфинансирани средствима из буџета	Број	2021/ 0	15	30	45	60	Покрајинск и секретарија т за енергетику, грађевинар ство и саобраћај
Инсталисана снага инсталација/уређаја/построје ња за производњу енергије из ОИЕ у јавним установама (соларни фотонапонски	kW	2021/ 0	170	240	310	400	Покрајинск и секретарија т за енергетику,

панели, соларни термални колектори, котлови на биомасу, топлотне пумпе) **							грађевинарство и саобраћај
Енергија произведена из ОИЕ у јавним установама у којима су реализовани пројекти примене ОИЕ, на годишњем нивоу	MWh	2021/ 0	200	280	360	470	Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај
Смањење емисије CO ₂ у јавним установама у којима су реализовани пројекти примене ОИЕ, на годишњем нивоу	t	2021/ 0	80	160	240	320	Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај

**за пројекте које суфинансира покрајински секретаријат надлежан за послове енергетике

Мера 6.2. Унапређивање енергетске ефикасности и праксе рационалне употребе енергије

С циљем унапређивања регулаторног оквира, Република Србија је у априлу 2021. године донела Закон о енергетској ефикасности и рационалној употреби енергије („Службени гласник РС”, број 40/21 – ЗЕЕРУЕ). Путем ЗЕЕРУЕ, област енергетске ефикасности усклађена је с важећом регулативом ЕУ, изузев с директивом о енергетским својствима зграда, што је уређено прописима из области грађевине.

Овом мером се промовише и подстиче унапређивање праксе рационалне употребе енергије и енергетског планирања и то путем следећих специфичних елемената:

1. Припрема и доследно спровођење локалних планова енергетске ефикасности ЗЕЕРУЕ (Закон о енергетској ефикасности и рационалној употреби енергије) дефинише правни оквир, налажући израду програма и плана енергетске ефикасности сваке јединице локалне самоуправе, као обвезника система енергетског менаџмента (СЕМ). То је обавеза у складу са Стратегијом и Акционим планом Републике Србије. План енергетске ефикасности дефинише и детаљније разрађује мере енергетске ефикасности и предвиђа активности за спровођење како је програмом дефинисано.

Спровођење ове мере подразумева креирање модела, које би израдило министарство надлежно за послове енергетике, за израду локалних планова за ЕЕ (енергетску ефикасност) којим ће се дати усмерење и подстаћи увођење система енергетског менаџмента.

Приликом дефинисања локалних планова потребно је навести и утицај на унапређивање родне равноправности и навести користи програма за жене и/или за мушкарце. Правни основ је Закон о родној равноправности („Службени гласник РС”, број: 52/21) и Закон о забрани дискриминације („Службени гласник РС”, бр. 22/09 и 52/21). Основни начин за „урудавање” јесте укључивање родне перспективе у циљеве и показатеље у оквиру програмске структуре буџета и то у секторима зградарства, јавних енергетских система, јавне расвете и слично. Приликом описа програма важно је

навести активности које ће буџетски корисник спровести ради остваривања циља у коме је дефинисана родна компонента. Резултати су: а) постављање посебног циља за жене као афирмативне мере која обезбеђује смањење или уклањање неравноправног положаја – у питању су циљане интервенције попут развоја женског предузетништва, ангажовања незапослених жена, субвенције у секторима где су жене заступљеније; б) диференцирање формулисања циљева и показатеља тако да се јасно односе на жене и мушкарце.

2. Спровођење и унапређивање система енергетског менаџмента

Као један од кључних механизма, ЗЕЕРУЕ уводи Систем енергетског менаџмента, који обухвата широк скуп регулаторних, организационих, подстицајних, техничких и других мера и активности које у оквирима својих овлашћења утврђују и спроводе субјекти овог система.

Циљ је да се обавезу велики потрошачи енергије и јавни сектор да рационално користе енергију и остваре уштеде енергије применом мера за које сматрају да ће донети максималне уштеде уз минимална улагања. Остваривањем уштеда енергије и смањивањем трошкова за утрошену енергију код обвезника система, СЕМ доприноси повећању конкурентности привредних друштава, ослобађању средстава из буџета намењених за трошкове енергије, смањењу негативних утицаја енергетског сектора на животну средину, као и повећању сигурности и квалитета снабдевања енергијом.

Покрајинска влада треба да усмери своје активности на уређивање свог система за праћење рада свих енергетских менаџера у локалним самоуправама и у индустрији на територији Војводине. Покрајинска влада ће у нормирању система за праћење енергетског менаџмента посебно водити рачуна о заступљености жена на позицији енергетских менаџерки и осигурати равномерну заступљеност жена и мушкараца, а такође ће обезбедити подстицајне едукативне мере и оснаживање жена за већу партиципацију у овом сектору.

Институција задужена за координацију спровођења и праћења спровођења мера и за извештавање јесте Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај.

Извори података и партнерске институције: Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај, Покрајинска влада.

Реализација ове мере допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 5: Родна
равноправност

Потциљ:

5.а - Спровести реформе како би жене добиле једнака права на економске ресурсе, као и приступ власништву и контроли над земљиштем и осталим облицима својине, финансијским услугама, наслеђству и природним ресурсима.

Циљ 7:
Доступна и
обновљива
енергија

Потциљ:

7.3 - До 2030. удвостручити глобалну стопу побољшања енергетске ефикасности.

Циљ 9: Индустија, Потциљ:

иновације и
инфраструктура

9.4 - До 2030. унапредити инфраструктуру и прилагодити индустрије како би постале одрживе, уз већу ефикасност у коришћењу ресурса и већим усвајањем чистих и еколошки исправних технологија и индустријских процеса, при чему ће све земље предузети активности у складу са својим одговарајућим капацитетима.

МЕРА 6.2.		Унапређивање енергетске ефикасности и праксе рационалне употребе енергије					
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година/вредност	Циљне вредности				Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.	
% ЈЛС које су именовале енергетског менаџера у односу на број ЈЛС у АПВ, који су обвезници система по закону	%	2021/70	90	100	100	100	ПС за енергетик у, грађевинарство и саобраћај
Формиран систем за праћење рада свих енергетских менаџера обвезника система енергетског менаџмента у локалним самоуправама, установама и у индустрији на територији АПВ	Да/не	2021/не	да	да	да	да	ПС за енергетик у, грађевинарство и саобраћај
Број именованих енергетских менаџера у ЈЛС, разврстано по полу	Број	2021/5 жена и 14 мушкараца	7 жена и 16 мушкараца	9 жена и 18 мушкараца	9 жена и 18 мушкараца	9 жена и 18 мушкараца	ПС за енергетик у, грађевинарство и саобраћај
Покривеност покрајине информационом	km ²	2021/11542 km ²	13500	14761	14761	14761	ПС за енергетик у,

системом енергетског менаџмента (ИСЕМ)							грађевина рство и саобраћај
Број пројеката за које су додељени подстицаји за примену мера ЕЕ у јавним установама	Број	2021/ 29	50	80	110	140	Покрајинс ки секретариј ат за енергетик у, грађевина рство и саобраћај
Број корисника из општине чији степен развијености спада у IV или III групу	Број	2021/9	16	25	34	44	Покрајинс ки секретариј ат за енергетик у, грађевина рство и саобраћај
Смањење потрошње енергије у јавним установама у којима су примењене мере ЕЕ, на годишњем нивоу	MWh	2021/ 1670	4000	7000	10000	13000	Покрајинс ки секретариј ат за енергетик у, грађевина рство и саобраћај
Смањење емисије CO2 у јавним установама у којима су примењене мере ЕЕ, на годишњем нивоу	t	2021/ 740	1500	2500	3500	4500	Покрајинс ки секретариј ат за енергетик у, грађевина рство и саобраћај
Број постојећих јавних објеката на којима је извршена енергетска санација и којима је повећан енергетски разред**	Број	2021/0	80	80	80	80	Покрајинс ка влада и кредит ЕБРД
Број корисника у јавним објектима којима је	Број	2021/ 0	56.000	56.000	56.000	56.000	Покрајинс ки секретариј

извршена енергетска санација и којима је повећан енергетски разред**							ат за енергетик у, грађевинарство и саобраћај
--	--	--	--	--	--	--	---

**за пројекте које суфинансира покрајински секретаријат надлежан за послове енергетике

Мера 6.3. Развој подстицаја у транзицији ка одрживом развоју енергетике

Овом мером подстиче се унапређивање услова за остваривање одрживог развоја енергетике путем следећих специфичних елемената:

1. Припрема пројеката за обезбеђивање средстава из фондова ЕУ

Као земља кандидат за чланство у ЕУ, Србија учествује у међународним програмима попут Хоризон, Еразмус+, Интеррег–ИПА и другим, који финансијски подржавају квалитетне пројекте држава чланица ЕУ и држава кандидата, а циљ је да домаћи пројекти буду што заступљенији. Покрајинска администрација поседује капацитете за подршку припреми, спровођењу и праћењу реализације пројеката овог типа и та подршка треба да се односи на: Идентификацију и формулацију пројеката; Усклађивање предлога пројеката с програмским и секторским приоритетима АП Војводине; Осигурање расположивости буџетских фондова за ко-финансирање; Обезбеђивање веће укључености локалних заједница, уз партнерство с научним и истраживачким институцијама, приватним сектором и цивилним друштвом.

Резултат примене ових пројеката била би боља припремљеност свих заинтересованих партнера за конкурентно учешће у програмима ЕУ. Такође, унапредила би се комуникација и координација између институција и дала подршка апликантима посредством обука, тренинга, семинара, вебинара, кампова за писање пројеката.

2. Мере енергетске ефикасности при расподели јавних средстава

Обавеза коју прописује ЗЕЕРУЕ јесте дужност наручилаца јавне набавке да приликом израде техничке спецификације, критеријума за доделу уговора или услова за извршење уговора, у поступку јавне набавке добара или услуга, као и приликом доделе уговора примењују захтеве у погледу енергетске ефикасности, у мери у којој је то трошковно исплативо, економски оправдано, одрживо у ширем смислу, технички изводљиво и обезбеђује довољну конкурентност. Минимални критеријуми у погледу енергетске ефикасности у поступку јавне набавке одређене врсте добара регулисани су Правилником о минималним критеријумима у погледу енергетске ефикасности у поступку јавне набавке добара. Законски оквир јавних набавки у Републици Србији експлицитно помиње енергетску ефикасност, чиме се подстиче укључивање мера енергетске ефикасности у јавне набавке. Закон такође предвиђа да мере енергетске ефикасности могу бити укључене у спецификацију предмета јавне набавке и као елемент критеријума за избор најповољније понуде. Од 1. јула 2020. године у примени је нови Закон о јавним набавкама („Сл. гласник РС”, бр. 91/2019) који сугерише да се јавна средства пласирају уз критеријуме као што је примена приступа трошковне ефикасности – трошкови током животног циклуса. Критеријуми обухватају: 1) трошкове набавке; 2) трошкове употребе (потрошња енергије и других ресурса); 3) трошкове одржавања; 4) трошкове на крају животног циклуса (као што су трошкови рециклирања).

Резултат је интеграција енергетске ефикасности у јавне инвестиције и набавку добара, изградњу објеката, инвестиционо и текуће одржавање објеката и опреме, као и у оперативне трошкове објеката и опреме која користи енергију.

3. Развој покрајинског фонда за енергетску ефикасност и фонда за обновљиве изворе енергије
Формирање Фонда за енергетску ефикасност и Фонда за обновљиве изворе енергије на покрајинском нивоу било би у интересу свих актера енергетских делатности. Фондови би били намењени пре свега за суфинансирање и подршку грађанима и привреди за пројекте примене мера енергетске ефикасности и примену ОИЕ. ЗЕЕРУЕ омогућава да се и на покрајинском и на локалном нивоу могу формирати овакви буџетски фондови. Фонд за енергетску ефикасност и фонд за ОИЕ на нивоу Војводине били би намењени улагањима оријентисаним ка одрживим енергетским решењима у сектору зградарства, производних објеката и јавне инфраструктуре, а с циљем постизања енергетских и климатских циљева ЕУ и сузбијања енергетског сиромаштва.

Као резултат, Фондови би обезбеђивали средства намењена финансирању пројеката, програма и активности које се односе на унапређивање енергетске ефикасности и примену ОИЕ, и то: примену техничких мера с циљем ефикасног коришћења енергије и технологија у секторима производње, дистрибуције и потрошње енергије, подстицање развоја система енергетског менаџмента за субјекте који нису обвезници тог система, промовисање и спровођење енергетских прегледа објеката, производних процеса и услуга, подстицање развоја енергетских услуга, подстицање употребе ОИЕ за производњу електричне и топлотне енергије за сопствене потребе, и друге намене у складу са ЗЕЕРУЕ. Посредством Фонда за унапређивање енергетске ефикасности и развој иновативних могућности финансирања омогућиће се континуирана енергетска обнова стамбеног фонда, која обухвата интервенције на вишепородичним стамбеним објектима и породичним кућама, са одређеним приоритетима у програмима/субвенцијама за грађанке и грађане из осетљивих друштвених група који су у ризику од енергетског сиромаштва (самохране мајке, старији мушкарци и жене, особе са инвалидитетом, Роми и Ромкиње, избеглице и слично). Овом мером утицаће се на смањење енергетског сиромаштва, повећаће се енергетска ефикасност, односно смањити утрошак примарних извора енергије и утицати на смањење загађења ваздуха.

У програму обнове објеката приоритет би требало да буде обнова школа, дечјих вртића, болница и зграда јавног сектора. При обнови се мора водити рачуна о специфичним условима за објекте уписане у регистар културне баштине. Приликом обнове објеката, мере побољшања енергетске ефикасности и здравих климатских услова становања ваља повезати с мерама заштите од пожара и побољшања сеизмичке отпорности објеката.

Током спровођења свих мера треба водити рачуна о родно одговорном буџетирању које доприноси унапређивању родне равноправности и положаја жена и стварању једнаких услова за жене и мушкарце и припаднике и припаднице осетљивих друштвених група. Покрајинска влада је увела компоненту родно одговорног буџетирања од 2016. године и такав приступ је интегрисан кроз дугорочне циљеве и задатке свих представника власти. Родно одговорно буџетирање треба да има системски приступ уз успостављен систем праћења. Као резултат, родно одговорно буџетирање доприноси побољшању транспарентности буџета и омогућава бољи увид у користи које жене и мушкарци имају од буџетских политика и колико буџетска средства доприносе смањењу неједнакости.

Институција задужена за координацију спровођења и праћења спровођења мера и за извештавање јесте Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај.

Иzvори података и партнерске институције: Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај, Фонд за енергетску ефикасност.

Реализација ове мере допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 5: Родна равноправност

Потциљ:

5.a - Спровести реформе како би жене добиле једнака права на економске ресурсе, као и приступ власништву и контроли над земљиштем и осталим облицима својине, финансијским услугама, наслеђству и природним ресурсима.

Циљ 7:
Доступна и обновљива енергија

Потциљеви:

7.3 - До 2030. удвостручити глобалну стопу побољшања енергетске ефикасности

7.a - До 2030. унапредити међународну сарадњу како би се олакшао приступ истраживању и технологији чисте енергије, укључујући ОИЕ.

Циљ 9: Индустрија, иновације и инфраструктура

Потциљ:

9.4 - До 2030. унапредити инфраструктуру и прилагодити индустрије како би постале одрживе, уз већу ефикасност у коришћењу ресурса и већим усвајањем чистих и еколошки исправних технологија и индустријских процеса, при чему ће све земље предузети активности у складу са својим одговарајућим капацитетима

Циљ 12:
Одговорна потрошња и производња

Потциљ:

12.ц. - Рационализовати неефикасне субвенције у складу с националним околностима, узимајући у обзир специфичне потребе и услове земаља,водећи на најмању меру могуће негативне утицаје на њихов развој.

МЕРА 6.3.		Развој подстицаја у транзицији ка одрживом развоју енергетике					
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година/вредност	Циљне вредности				Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.	
Основан покрајински фонд за	Да/не	не	не	да	да	да	ПС за енергетику

енергетску ефикасност							грађевина рство и саобраћај
Удео средстава из Фонда за енергетску ефикасност који је расподељен грађанима, по полу и припадности осетљивој друштвеној групи	%	2021/0	25 % женама и 75% мушкарцима	30 % женама и 70% мушкарцима	35 % женама и 65% мушкарцима	40 % женама и 60% мушкарцима	Фонд за енергетску ефикасност
Број обновљених јавних објеката	број	2021/0	0	20	40	60	Фонд за енергетску ефикасност
Број обновљених стамбених објеката	број	2021/0	0	30	60	90	Фонд за енергетску ефикасност

Мера 6.4. Употреба информационих технологија као подршка развоју енергетског сектора

Овом мером се подстиче унапређивање процедура за даљи развој енергетског сектора и то путем следећих специфичних елемената:

1. База знања о енергетским системима и потрошачима на нивоу АП Војводине

С обзиром на то што Војводина иницира, развија и реализује сопствене програме на пољу одрживе енергетике, неопходан је институционализован, системски и свеобухватан приступ поузданим подацима, односно увид у стање у области енергетских делатности Војводине. Такав увид могуће је постићи употребом информационих технологија за прикупљање и анализу података, који би практично представљали базу знања о енергетским системима и потрошачима на нивоу покрајине. Таква мера би подстакла стварање предуслова за напредну анализу и поуздану оцену стања енергетског сектора Војводине, на чему би се потом темељиле стратегије развоја, енергетске политике, програми реализације циљева, енергетски и акциони планови.

Резултат би био алат за континуирано прикупљање података о производњи и потрошњи енергије, за анализу и управљање енергетским токовима и системима, као и за развијање техничких и организационих вештина и процедура које омогућавају спровођење препорука ЗЕЕРУЕ. У основи се налази база података о енергетским системима и потрошачима АП Војводине, која би по функционалности омогућила следеће:

- Континуално прикупљање података и надзор производње и потрошње свих врста енергије и енергената;
- Обраду и анализу прикупљених података и њихову интерпретацију кроз систем унапред дефинисаних енергетских и финансијских извештаја, графика и анализа;
- Контролу над трошковима за енергију, енергенте и воду и постављање циљева за смањење;
- Статистичку контролу уноса података и постављање аларма за прекорачења задатих вредности;

- Једноставно и лако праћење резултата спровођења пројеката повећања енергетске ефикасности;
- Једноставно и лако праћење резултата спроведених мера за доступност модерних и обновљивих извора енергије, свим грађанима и грађанкама, а где год је то могуће исказати по полу, укључујући и припаднике и припаднице осетљивих друштвених група и сузбијања енергетског сиромаштва.

2. Мониторинг и контрола спровођења мера енергетске ефикасности

Процес контроле, надзора и управљања енергетским токовима и системима укључује организационе аспекте (уз јасно дефинисање одговорности и процедуре), као и примену информационих система за прикупљање и анализу података. То је интегрисана структура са информационим системом у средишту, који омогућава редовно и централизирано прикупљање података о производњи и потрошњи енергије те анализу прикупљених података на различитим нивоима, као на пример, анализу потрошње енергије на нивоу поједине јавне зграде или кумулативно на нивоу града или општине.

У ЗЕЕРУЕ се предвиђа рад енергетског менаџера који би припремао мере енергетске ефикасности у оквиру програма и плана енергетске ефикасности, као и рад енергетског инспектора који би радио мониторинг и контролу спровођења мера енергетске ефикасности. И саветодавни и инспекцијски рад се обавља у оквиру делокруга утврђеног ЗЕЕРУЕ и те активности би могле бити у потпуности синхронизоване и интегрисане са употребом информационих система за прикупљање и анализу података. Резултат би био боље енергетско планирање, квалитетнија припрема мера енергетских санација и ревитализација, и систематизована и доследна контрола спровођења мера енергетске ефикасности. Употреба информационих технологија била би значајна подршка покрајинским службама у процесу мониторинга и контрола, јер према ЗЕЕРУЕ, покрајинској администрацији се поверава надзор над спровођењем ЗЕЕРУЕ, тј. вршење инспекцијског надзора на територији аутономне покрајине. Надзор подразумева проверу да ли је Обвезник система именовао енергетског менаџера, да ли је израдио и доставио Министарству годишњи извештај о остваривању циљева и донео програм и план енергетске ефикасности у складу са ЗЕЕРУЕ, да ли је извршио енергетски преглед у року и у складу са ЗЕЕРУЕ, и тако даље.

3. Примена енергетске аналитике за програме подршке јавном сектору, становништву и привреди АП Војводине

Процес контроле, надзора и управљања енергетским токовима и системима треба да се базира на поузданим енергетским билансима, специфичним показатељима и другим подацима. Квалитетна енергетска аналитика даје увид о потребама унапређивања енергетске ефикасности и могућностима коришћења ОИЕ, и као таква представља суштински предуслов за жељену промену ка рационалнијој употреби енергије и адекватном избору енергената, као и коришћењу ефикаснијих уређаја и технологија. Неопходно је да ова аналитика омогући дубље увиде у потребе и изазове са којима се грађани и грађанке, укључујући и оне из друштвено осетљивих група суочавају у контексту унапређивања енергетске ефикасности и приступу могућностима коришћења ОИЕ. Након анализе, креирати подстицајне мере које ће уважавати потребе свих грађана и грађанки, а посебно жена, имајући у виду енергетско сиромаштво жена. Битно је стварање знања и свести у друштву о драгоцености енергије и потреби њеног рационалног коришћења. Неопходно је дати већи значај енергији уз поуздану аргументацију.

Резултат су правовремени и добро осмишљени пројекти и програми у области рационалне употребе енергије, као подршка јавном сектору, становништву и привреди АП Војводине.

Институција задужена за координацију спровођења и праћења спровођења мера и за извештавање је Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај.

Извори података и партнерске институције: Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај.

Реализација ове мере допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 7:
Доступна и
обновљива
енергија

Потциљ:
7.1 - До 2030. обезбедити универзални приступ јефтиним, поузданим и модерним енергетским услугама.

Циљ 9:
Индустрија,
иновације и
инфраструктура

Потциљ:
9.4 - До 2030. унапредити инфраструктуру и прилагодити индустрије како би постале одрживе, уз већу ефикасност у коришћењу ресурса и већим усвајањем чистих и еколошки исправних технологија и индустријских процеса, при чему ће све земље предузети активности у складу са својим одговарајућим капацитетима.

МЕРА 6.4. Употреба информационих технологија као подршка развоју енергетског сектора							
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година/вредност	Циљне вредности				Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.	
Формирана база података о енергетским системима и потрошачима на нивоу АП Војводине	Да/Не	2021/не	да	да	да	да	ПС за енергетику, грађевинарство и саобраћај
Успостављен систем за прикупљање и анализу података у сврхе контроле и надзора система енергетског менаџмента	Да/Не	2022/не	да	да	да	да	ПС за енергетику, грађевинарство и саобраћај
Број кампања за повећање знања и подизање свести грађана и грађанки о рационалнијем	број	2021/2	6	10	14	18	ПС за енергетику, грађевинарство и саобраћај

коришћењу енергије и о коришћењу ОИЕ							
---	--	--	--	--	--	--	--

Циљ 7. Унапређен еколошки, одржив и интегрисан транспортни систем АП Војводине с развијеним системима паметног управљања

Успостављање регионалне повезаности Војводине, бољим коришћењем субрегионалних потенцијала, зависиће, пре свега, од јачања капацитета за кретање људи, добара, као и преноса и информација између разних насеља. Већи степен опремљености, бољи квалитет и доступност саобраћајне инфраструктуре јачају геостратешку позицију Републике Србије и АП Војводине, унапређују квалитет животне средине и поспешују укупан друштвено-економски развој. Саобраћајна инфраструктура представља темељ свеобухватног и равномерног развоја Војводине. Саобраћајна инфраструктурна повезаност с другим деловима Србије и суседним државама учиниће регион АП Војводине атрактивнијим и конкуретнијим за нове будуће инвестиције.

Дужина државних путева на територији Војводине, према категоријама јесте следећа: IA реда: 258 км; IB реда: 1035 км; IIA реда: 1650 км; IIB реда: 400 км.

Циљеви развоја путне инфраструктуре у АП Војводини за период 2021–2035. године јесу: завршетак изградње и модернизација путних праваца на европским коридорима и трасама међународних путева; ревитализација, модернизација и доградња постојеће путне мреже; изградња и подизање квалитета саобраћајне инфраструктуре у насељеним местима; завршетак и изградња обилазница насељених места на приоритетним и оптерећеним путним правцима; рехабилитација и реконструкција мреже општинске путне мреже; формирање квалитетних база података о саобраћајним токовима и путној инфраструктури; подизање нивоа услуге, као и безбедности саобраћајно-транспортног система. Међу циљеве, такође, сврставају се и класификација јавних путева према нивоу безбедности; реализација пројеката који стимулишу улогу јавног превоза путника/путница; унапређивање и постизање ефикасне институционалне координације.

Јавни аутобуски превоз путника/путница у градским и приградским подручјима знатно је већи у односу на ванградске-међумесне релације. Око две трећине путовања обавља се на јавним градским и приградским линијама, односно међумесним линијама до 50 км, док само трећину чине остала међумесна путовања.

Постоји потреба за стратешким приступом праћењу и планирању превозних потреба у међумесном превозу на територији Војводине, а с циљем одрживог развоја и демографске обнове, као и за дефинисањем и спровођењем акционих планова, који би представљали скуп неопходних мера ради постизања задовољавања реалних превозних потреба путника/путница. Циљ је да се смањи број појединачних путовања дневних миграција и да се промовише јавни превоз, пре свега у међумесном саобраћају. Неопходно је преиспитивање политике регистрације редова возње на националном нивоу, као и креирање новог законског основа за дефинисање и управљање међумесним регионалним линијама.

Када је реч о безбедности саобраћаја на путевима, у последњој деценији постоји тренд смањења броја саобраћајних незгода у Војводини, али последице су и даље веома тешке. У анализираном периоду (2012–2021. година) евидентирано је 44.089 лица с лаким телесним повредама (38% жена

и 62% мушкараца), 9.671 лице с тешким телесним повредама (35% жена и 65% мушкараца) и 1.625 погинулих лица (21% жена и 79% мушкараца). Побољшање безбедности рањивих категорија у саобраћају, а то пре свега деце и младих, мора да буде један од стратешких циљева АП Војводине.

Реализација овог циља допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 9: Индустрија, иновације и инфраструктура

Потциљ:

9.1 Развијати квалитетну, поуздану, одрживу и отпорну инфраструктуру, укључујући регионалну и прекограничну инфраструктуру, како би се подржали економски развој и људско благостање с фокусом на економски прихватљивом и једнаком приступу за све.

Циљ 11: Одрживи градови и заједнице

Потциљ:

11.2 До 2030. обезбедити приступ сигурним, приуштивим, доступним и одрживим транспортним системима за све, побољшати безбедност на путевима, пре свега проширењем јавног превоза, с посебном пажњом на потребе оних у стањима рањивости, жена, деце, особа са инвалидитетом и старијих лица.

ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 7. Унапређен еколошки, одржив и интегрисан транспортни систем АП Војводине с развијеним системима паметног управљања								
Показатељи на нивоу посебног циља (показатељи исхода)	Јединица мере	Базна година/ вредност	Циљна година/вредност				Одговорна институција	Извор провере
			2024	2026	2028	2030		
Број саобраћајних незгода на територији АПВ	Број	2021/7.192	6.800	6.400	6.000	5.600	ПС енергетику, грађевинарство и саобраћај	ПС за енергетику, грађевинарство и саобраћај, Агенција за безбедност саобраћаја

Мера 7.1. Обезбеђивање равномерног регионалног развоја унапређењем саобраћајне инфраструктуре

Изградња, реконструкција и модернизација магистралних железничких пруга у Војводини у складу с регионалним просторним планом АП Војводине један је од основних предуслова за унапређење железничког саобраћаја и развој интермодалног транспорта. Међутим, за коришћење пуног потенцијала ових пруга неопходно је имати развијену и квалитетну мрежу регионалних и локалних пруга у Војводини, која ће омогућити локални превоз и имати сабирну функцију путничких и робних

токова ка главним пружним правцима. Да би се тај циљ постигао, потребно је планирати у Националном програму јавне железничке инфраструктуре реконструкцију регионалних и локалних пруга за брзине до 120 km/h и носивости 22,5 тоне по осовини у складу с Регионалним просторним планом АП Војводине. Такође, треба размотрити увођење нових приватних оператера на мрежи локалних пруга у Војводини.

Потребно је разрадити укидање коридора, појединих укинутих железничких пруга, како би се трасе очувале, тако да у највећој мери обезбеђују несметан развој железничке инфраструктуре, до спровођења анализе потреба градова и индустрије на територији АП Војводине у смислу оправданости очувања наведених коридора.

Стварање услова за повећање обима превоза путника и робе на железничкој мрежи у Војводини зависи од њене приступачности, развоја индустрије, броја становника и њиховим потребама за путовање и квалитета превозне услуге. За повећање обима превоза путника и робе на железничкој мрежи у Војводини у наредном периоду, потребно је дефинисати одговарајуће подстицаје за коришћење економски и еколошки прихватљивог железничког саобраћаја и рестриктивне мере за коришћење друмског, пре свега аутомобилског и камионског саобраћаја. Ова мера ће утицати и на појаву више оператера на железничкој мрежи у Војводини, нарочито у путничком саобраћају.

Динамичан и успешан развој економије региона умногоме зависи од саобраћајне приступачности која је, пре свега, одређена развијеношћу и квалитетом путне инфраструктуре. Стога је с циљем стварања услова за динамичан и одржив регионални развој неопходно реализовати пројекте изградње следећих друмских саобраћајница дефинисаних у Регионалном просторном плану АП Војводине: брза саобраћајница дела државног пута IB реда број 21: Нови Сад – Ириг – Рума, Аутопута Рума – Шабац; Аутопут Београд (Борча) – Зрењанин – Нови Сад, Аутопут Сремска Рача – Кузмин, Аутопут Београд – Вршац – граница са Румунијом, Брза саобраћајница IB реда: Гранични прелаз с Мађарском (Бачки Брег) – Сомбор – Кула – Врбас – Србобран – Бечеј – Кикинда – гранични прелаз с Румунијом (Наково). У циљу повећања квалитета живота у урбаним срединама, смањењем емисије штетних гасова и буке, потребно је завршити изградњу обилазница око свих градова и изместити трасе државних путева из урбаних средина. Реализацијом активности 2, дужина путева највишег ранга износиће 716 км, што у односу на постојеће стање представља повећање од 178%. Густина путне мреже ауто-путева и брзих саобраћајница изражена односом дужине путне мреже износиће 33,4 км/1000 км². Густина путне мреже изражена кроз дужину путне мреже у односу на 1000 становника (попис из 2022. године, прелиминарни резултати за АПВ: 1.749.356 становника) износиће 410 м/1000 становника. Реализацијом овог дела мера Војводина ће се сврстати у ред средње развијених регија земаља Европске уније, односно регија северне Италије, Аустрије, јужне Немачке и тако даље. Спровођење ових активности директно је повезано с циљевима одрживог развоја, конкретно с потциљем 9.1 будући да ће оне омогућити равномеран регионални развој на подручју Војводине, с обзиром на тренутне неравномерности које су изражене пре свега недовољно добром развијеношћу мреже путева високог ранга на подручјима Севернобанатског, Средњобанатског, Јужнобанатског и Западнобачког округа, где је густина аутопутева испод 5 км/1000 км². Предложена мера усаглашена је с постојећим планским документима и легислативним актима, а за највећи део предложених линијских инфраструктурних објеката урађени су пројекти.

Изградња обилазница и измештање државних путева из урбаних средина омогућиће знатно смањење изложености становника емисији свих врста загађивача који су продукт друмског саобраћаја и допринети постизању Приоритетног циља 9, односно здравог живота.

Реализација активности усаглашена је и с мером 11.6, с обзиром на то што ће изградња квалитетне путне мреже утицати на значајно смањење броја и последица саобраћајних незгода.

Развој водног саобраћаја у АП Војводини мора бити обликован и законски ослоњен на Стратегију развоја водног саобраћаја у Републици Србији од 2015. до 2025. године, на основу које је донет и Акциони план за спровођење Стратегије развоја водног саобраћаја Републике Србије од 2015. до 2025. године. Истовремено, развој државних водних путева на територији АП Војводине је поверен ЈВП „Воде Војводине”, које је истовремено одређено и за овлашћено правно лице за техничко одржавање ових државних водних путева.

За развој и унапређивање речног транспорта неопходно је планирати рехабилитацију унутрашњих водних путева, Дунав, Тиса, Сава, Бегеј и каналска мрежа ХС ДТД. На каналској мрежи ХС ДТД треба обезбедити редовно чишћење, продубљивање и одржавање канала и сигнализације и унапређивање речног информационог система. Такође, неопходно је модернизовати опрему и проширити уска грла у складу с међународним критеријумима, планирати изградњу марина на Дунаву и омогућити укључивање лука у мултимодални логистички ланац.

У области ваздушног саобраћаја, развој потенцијалних регионалних аеродрома треба дефинисати према регионалним могућностима. Као цивилне аеродроме општег типа планирати Нови Сад – Ченеј, Вршац, Суботица, који ће бити чворишта у регионалном систему ваздушних лука, првенствено за путнички саобраћај (чартер летови), мањих авиокомпанија. Такође, посебно у светлу пренамене/реструктурирања војних аеродрома у Сомбору и Белој Цркви, под управом Министарства одбране, неопходно је планирати ове ваздушне терминале у мрежи перспективних аеродрома мешовите (опште/спортске) намене.

Планирану мрежу објеката ваздушног саобраћаја употпуњују спортски аеродроми/летишта: Зрењанин (Ечка), Кикинда (Дракслеров салаш), Панчево (Утва), Сремска Митровица (Велики Радинци), Бела Црква (Чешко Село), Ковин, Бечеј (Фантаст), Нови Бечеј (Бочар), Рума, као и на другим локацијама на којима постоје могућности, заинтересованост и економска оправданост. Положај ових аеродрома је врло значајан и с гледишта садашње и будуће туристичке и пословне понуде Војводине, с обзиром на близину атрактивних природних, туристичких локалитета.

У систему управљања развојем саобраћаја и инфраструктуре треба осигурати примену принципа једнаких могућности за жене и мушкарце. Приликом управљања људским и материјалним ресурсима разматраће се и уважавати различити интереси, потребе и приоритети жена и мушкараца, укључујући жене и мушкарце из осетљивих друштвених група. Током планирања, управљања и спровођења планова, пројеката и политика развоја и унапређивања саобраћаја и инфраструктуре спроводиће се поступак уродњавања и интегрисања родне перспективе у планирање саобраћајне политике и развоја инфраструктуре с циљем повећања мобилности и унапређивања безбедности.

За квалитетно управљање саобраћајном структуром, препознавање проблема, покретање иницијатива, учешће у изради и реализацији мера и акционих планова из стратешких и планских докумената у вези са одрживом мобилности на локалном нивоу, веома је важно развијати људске ресурсе. Мање општине и градови суочени су с константним одливом квалитетних кадрова у веће

средине због већих могућности и потенцијала за развој професионалне каријере. Многе локалне самоуправе немају у административној структури дефинисана одељења или позиције чији се делокруг рада односи на планирање и развијање политике саобраћаја у градовима. Зато је тешко ове средине укључити у међународне и националне пројекте који се односе на унапређивање мобилности и саобраћаја уопште. Такође, неопходно је прикупљати и анализирати податке на локалном нивоу, како би се препознале потребе жена и мушкараца, посебно из осетљивих друштвених група у саобраћају и након тога осигурали модалитети транспорта који су прилагођени препознатим потребама.

Често је економски неоправдано у малим локалним самоуправама спроводити мере које се односе на одрживу урбану мобилност, као што је на пример организовање јавног превоза или изградња саобраћајне инфраструктуре. Ради превазилажења ових проблема потребно је организовати регионална одељења која би се бавила креирањем и спровођењем мера и развијањем политике одрживе мобилности. Одређене активности које се односе на координацију, едукацију, промовисање и институционално организовање потребно је спровести у оквиру АП Војводине. Ове активности се могу реализовати и путем различитих стимулација покрајинске администрације које би биле усмерене ка запошљавању младих кадрова на пројектима из области саобраћаја у мањим и недовољно развијеним локалним самоуправама. Неопходно је радити на развојном планирању, на повезивању руралних, периферних и урбаних области, с циљем повећавања доступности приступа особама из руралних и периферних делова градским срединама, посебно женама и особама из осетљивих друштвених група.

Спровођење ове мере утицаће на постизање мере 6, с обзиром на то што развој људских ресурса омогућава динамичнији развој одрживе мобилности, самим тим утиче и на смањење броја и последице саобраћајних незгода. Поред тога, ова мера омогућава и достизање Приоритетног циља 9 будући да би њено спровођење утицало на повећање квалитета живота, мобилности и приступачности становника локалних самоуправа. Развој и унапређивање квалитета људских ресурса омогућава развој одрживе мобилности и боље управљање саобраћајном инфраструктуром.

Институција задужена за координацију спровођења и праћења спровођења мера и за извештавање јесте Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај.

Извори података и партнерске институције: Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај, Агенција за безбедност саобраћаја, ЈП „Путеви Србије“, „Инфраструктура железнице Србије“ АД, ЈВП „Воде Војводине“, Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре.

Реализација ове мере допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 3: Здравље и благостање

Циљ 5: Родна равноправност

Потциљ:

3.6 Смањити број смртних случајева и повреда у друмском саобраћају. До 2020. преполовити број смртних случајева и повреда у друмском саобраћају на глобалном нивоу.

Потциљ:

5.4 Вредновати неплаћену бригу и старање и промовисати заједничку одговорност у домаћинству. Препознати и вредновати неплаћени рад, бригу и старање у домаћинству, обезбеђивањем јавних услуга, инфраструктуре и политике социјалне заштите, као и промовисањем заједничке одговорности у домаћинству и породици, на национално прикладан начин.

Циљ 9: Индустрија, иновације и инфраструктура

Потциљ:

9.1 Развијати квалитетну, поуздану, одрживу и отпорну инфраструктуру, укључујући регионалну и прекограничну инфраструктуру, како би се подржали економски развој и људско благостање с фокусом на економски прихватљивом и једнаком приступу за све.

Циљ 11: Одрживи градови и заједнице

Потциљ:

11.а Снажно национално и регионално развојно планирање. Подржати позитивне економске, социјалне и еколошке везе између урбаних, периферних и руралних области оснаживањем националног и регионалног развојног планирања.

МЕРА 7.1.		Обезбеђивање равномерног регионалног развоја унапређењем саобраћајне инфраструктуре					
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година/вредност	Циљне вредности				Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.	
Дужина изграђене категорисане државне путне мреже у АПВ	km	2022/3.250	3.300	3.400	3.500	3.600	ПС за енергетику, грађевинарство и саобраћај, Агенција за безбедност саобраћаја, ЈП „Путеви Србије”
Густина железничке мреже по јединици површине у АПВ	km/km ²	2022/0,067	0,068	0,069	0,070	0,071	ПС за енергетику, грађевинарство и саобраћај, Агенција за безбедност саобраћаја, „Инфраструктура железнице Србије” АД
Удео железничких пруга са експлоатационом брзином од најмање 100км/ч у односу на укупну дужину	%	2022/18,7	25	30	35	40	ПС за енергетику, грађевинарство и саобраћај, Агенција за безбедност саобраћаја, „Инфраструктура

категорисане железничке мреже у АПВ							железнице Србије” АД
Годишњи робни промет на каналима ХС ДТД	1000 тона	2021/239,71	250	260	270	280	ПС за енергетику, грађевинарство и саобраћај, ЈВП „Воде Војводине”
Број аеродрома с дозволом и сагласношћу за коришћење у АПВ	број	2022/10	11	12	13	14	Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре
Удео III и више категорије пловности државних водних путева у односу на укупну дужину категорисаних државних пловних путева на територији АПВ	%	2022/0,574	0,585	0,595	0,605	0,615	ПС за енергетику, грађевинарство и саобраћај

Мера 7.2. Развијање система паметног управљања саобраћајем

Паметно управљање саобраћајем подразумева коришћење система информационо-комуникационих технологија у друмском саобраћају, који се односе на путеве, возила и учеснике и учеснице у саобраћају и користе се за управљање саобраћајем и мобилношћу, као и за везе са осталим видовима саобраћаја. Овако дефинисани системи препознати су под називом Интелигентни транспортни системи (ИТС), а елементи ових система у Републици Србији дефинисани су Законом о путевима и Стандардима које су основала национална тела за стандарде. У ужем смислу, под овим системима подразумевају се телекомуникациони, оптички, електронски и стационарни уређаји за праћење, снимање, контролу, безбедност и регулисање саобраћаја, контролу стања коловоза и даљинско обавештавање и упозоравање, бројачи саобраћаја и путне метеоролошке станице.

Крајњи циљ развоја ИТ апликација и њихова примена на путној и уличној мрежи треба да буде оптимална употреба података о саобраћају и путовањима, управљање саобраћајним токовима у реалном времену, повећање безбедности саобраћаја и формирање система за комуникацију на релацији возило—пут.

Стручна анализа стања, потреба и захтева треба да одреди стратешке правце развоја интелигентних транспортних система, односно система за паметно управљање саобраћајем. Анализама је потребно обухватити процену потреба, разрадити визију развоја ИТС-а и приоритетне циљеве, размотрити најадекватнију варијанту ИТС архитектуре и институционалних аранжмана, утврдити потенцијалне и стварне капацитете људских и техничких ресурса и дати акциони план развоја ових система. Путем ове активности потребно је реализовати унапређивање сарадње с домаћим и међународним

институцијама у области науке, технологије и иновација, односно спровести остале активности предвиђене потциљем 17.6 Агенде 2030.

Како би се управљало ИТС системом и оперативно пратили подаци о коришћењу и стању ИТС инфраструктуре, потребно је формирати управљачки центар. У оквиру ове тачке потребно је претходно детаљно размотрити концепт рада центра (оперативно радно окружење, начин формирања база података, протоколи размене података и њихове анализе, архивирања, чувања и доставе података и слично). Реализација ове активности такође треба да буде остварена кроз потциљ 17.8 Агенде 2030.

На основу резултата активности *Израда стручне анализе стања, потреба и захтева*, потребно је приступити јачању капацитета људских и техничких ресурса. Путем подактивности јачања капацитета људских ресурса потребно је спровести унапређивање образовних система у области ИТС-а, где би се као крајњи резултат активности оформио кадар стручан за рад у овој области. Поред тога, јачање капацитета људских ресурса може бити реализовано и кроз посебне радионице намењене постојећем стручном кадру. С друге стране, јачање капацитета техничких ресурса подразумева све активности неопходне за опремање саобраћајног система ИТС инфраструктуром. Овим активностима потребно је обухватити елементе дефинисане потциљем 17.8 Агенде 2030 са посебним акцентом на активности коришћења и развоја информационих и комуникационих технологија у области интелигентних транспортних система.

Институција задужена за координацију спровођења и праћења спровођења мера и за извештавање јесте Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај.

Извори података и партнерске институције: Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај, Агенција за безбедност саобраћаја, „Инфраструктура железнице Србије” АД, ЈВП „Воде Војводине”, Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре.

Реализација ове мере допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 17:

Партнерством до
циљева

Потциљеви:

17.6 Дељење знања и сарадња за приступ науци, технологији и иновацијама. Унапредити Сарадњу север–југ, југ–југ и триангуларну и међународну сарадњу у области науке, технологије и иновација, као и приступ овим областима, и унапредити дељење знања према узајанмо договореним условима, између осталог и путем унапређене координације у оквиру постојећих механизма, а посебно на нивоу УН, као и кроз глобалне механизме управљања технологијама.

17.8 До 2017. у потпуности операционализовати технолошке банке и механизам за изградњу капацитета у најмање развијеним земљама у области науке, технологије и иновација, те унапредити коришћење иновативних технологија, а посебно информационе и комуникационе технологије

МЕРА 7.2.		Развијање система паметног управљања саобраћајем					
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година/вредност	Циљне вредности				Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.	
Центар за праћење и управљање подацима у саобраћају	број	2022/0	0	0	0	1	ПС за енергетику, грађевинарство и саобраћај
Дужина железничке мреже под системима паметног управљања	км	2022/40,4	148,5	234	274	354	ПС за енергетику, грађевинарство и саобраћај, Агенција за безбедност саобраћаја, Инфраструктура „Железнице Србије“ АД
Интегрисани систем за праћење података о превозињу бродова у систему ХС ДТД	број	2022/0	0	0	0	1	ПС за енергетику, грађевинарство и саобраћај, Агенција за безбедност саобраћаја, ЈВП „Воде Војводине”

Мера 7.3. Развијање интегрисаног транспорта и логистичких центара

Неопходно је планирати изградњу нових логистичких центара са интермодалним терминалима по Регионалном просторном плану АП Војводине и националном програму железничке инфраструктуре, који ће представљати места у којима ће се вршити трансформисање великих, најчешће хомогених робних токова великих транспортних јединица у којима су сконцентрисане све активности везане за транспорт, логистику и дистрибуцију које обављају различити оператори. Овим ће се омогућити ефикаснији и јефтинији транспорт, трансфер знања и нових технологија, већи прилив инвестиција, побољшање привредне структуре општина и региона, стварање услова за унапређивање регионалног развоја, већу запосленост, заштиту и унапређивање животне средине.

Изградња логистичких центара омогућиће и развој и коришћење интермодалног транспорта. Неопходно је увезати главне луке друмско-железничким коридорима, чиме се ствара предуслов за формирање интермодалног чворишта на укрштају главних транспортних праваца и креирање мултимодалних логистичких ланаца. Потребно је сагледати перспективу даљег развоја ових лука са ефикасним увезивањем с другим видовима саобраћаја, уз могуће поступно проширење и трансформације. За развој интермодалних терминала потребно је обезбедити усклађеност са стратегијом привредног развоја и развоја интермодалног транспорта и с просторно-планском документацијом.

Упоредо, треба планирати изградњу и унапређивање процеса управљања људским ресурсима и успостављање система за стручно усавршавање запослених у области развоја интегрисаног транспорта и логистичких центара.

Институција задужена за координацију спровођења и праћења спровођења мера и за извештавање јесте Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај.

Извори података и партнерске институције: Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај, Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре.

Реализација ове мере допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 9: Индустрија, иновације и инфраструктура

Потциљ:

9.1 Развијати квалитетну, поуздану, одрживу и отпорну инфраструктуру, укључујући регионалну и прекограничну инфраструктуру, како би се подржали економски развој и људско благостање са фокусом на економски прихватљивом и једнаком приступу за све.

МЕРА 7.3.		Развијање интегрисаног транспорта и логистичких центара					
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година/вредност	Циљне вредности				Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.	
Број контејнерских терминала	број	2022/2	2	3	4	5	Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај, Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре

Мера 7.4. Развијање еколошког, паметног и одрживог саобраћајног система

У складу са Агендом УН, као и у документима Европске комисије, истиче се потреба за одрживим и паметним развојем градова, којим би се обезбедили бољи квалитет живота, већа социјална кохезија, безбедност, еколошка ефикасност и одржив економски развој. Одржив и паметан саобраћајни систем поред употребе информационих технологија (дефинисаних у оквиру Мере 11.2.) подразумева и нове моделе који омогућавају јединствену политику, корелацију и интеграцију с паметном управом, економијом, окружењем, људима и начином живота. Општи циљеви паметног и одрживог саобраћајног система, који се прилагођавају локалним условима, јесу брже и јефтиније путовање уз смањење свих видова загађења. Реализација ове мере треба да донесе конкретне резултате који се односе на функционално и безбедно коришћење саобраћајне инфраструктуре, смањење гужви и застоја, уз рационално коришћење енергије и смањење загађења.

Унапређивање квалитета јавног превоза потребно је спроводити посредством три кључна аспекта. Први аспект односи се на промоцију и подизање атрактивности јавног превоза као система одрживе мобилности, с посебном пажњом на потребе деце, жена, особа са инвалидитетом и старијих особа, а крајњи резултат треба да буде повећање удела јавног превоза у видовној расподели путовања.

Други аспект односи се на унапређивање рада самих превозника у смислу обнављања возног парка, увођењем аутобуса који као погонску енергију користе ЦНГ или електричну енергију те не тај начин директно утичу на смање негативног утицаја на животну средину. Трећи аспект унапређивања јавног превоза односи се на преиспитивање политике регистрације редова вожње на националном нивоу, односно креирање новог законског основа за дефинисање и управљање међумесним регионалним линијама.

Унапређивање бициклистичког саобраћаја треба да буде реализовано унапређивањем бициклистичке инфраструктуре, интеграцијом бициклистичког саобраћаја с другим видовима превоза и унапређивањем безбедности бициклистичког саобраћаја. Побољшање бициклистичке инфраструктуре потребно је спроводити активностима изградње нових бициклистичких стаза и реконструкције постојећих, унапређењем паркиралишта за бицикле, изградњом бајк-шеринг система (аутоматско изнајмљивање јавних бицикала) и слично. Интеграција бициклистичког саобраћаја с другим видовима превоза треба у највећој мери да се односи на интеграцију с јавним превозом (аутобуски јавни превоз и шински превоз). Интеграцијом ова два вида превоза директно се утиче на постизање већег ефекта смањења негативног утицаја на животну средину, што је у складу с потциљем 11.6 Агенде 2030. Унапређивање безбедности у бициклистичком саобраћају потребно је спроводити промотивним и едукативним кампањама, као и дефинисањем различитих техничких и регулативних мера у складу с локалним захтевима. У оквиру првог и другог аспекта ове активности посебна пажња треба да буде усмерена на мушкарце и жене из осетљивих категорија становништва (у складу с потциљем 11.2 Агенде 2030) и на њихову приступачност коришћења бициклистичког саобраћаја, испитивањем њихових потреба и осмишљавањем посебних мера које ће им осигурати приступачност и доступност бициклистичког саобраћаја. Крајњи резултат ове активности треба да буде повећање удела бициклизма у видовној расподели путовања.

Активности које су везане за измештање саобраћаја из градских језгара морају бити реализоване у најмање два корака. Први подразумева дефинисање захтева и потреба у складу с локалним условима и дефинисање политике развоја саобраћаја у градовима, док други обухвата спровођење инфраструктурних и техничко-регулативних мера. Први корак реализује се кроз израду планова, студија и других стратешких докумената у оквиру којих се дефинишу конкретни проблеми и дају планови и мере за њихово решавање. Инфраструктурне мере могу да подразумевају изградњу нових капацитета (путне и уличне мреже) с циљем растерећења уличне мреже у градском језгру. Спровођењем одређених техничко-регулативних мера у градским језгрима, попут увођења наплате паркирања или формирања пешачких зона, директно се утиче на атрактивност смањења коришћења аутомобила у овом подручју, а самим тим и измештање саобраћаја. Главни резултат спровођења ове мере треба да буде смањење негативног утицаја на животну средину, смањењем емисије загађивача који настају као продукт саобраћаја.

У оквиру ове мере планирано је спровођење активности које подразумевају увођење система изнајмљивања електричних возила, као што су електрични бицикли и електрични тротинети. Наиме, ова превозна средства су еколошки прихватљива с обзиром на то што не емитују загађења. С друге стране, карактеристике ових возила су такве да дају велику флексибилност у кретању уз коришћење знатно мање физичке енергије за разлику од истог типа конвенцијалног возила. Увођењем система који омогућава изнајмљивање ових возила, она постају у већој мери приступачнија грађанима и грађанкама, па у том смислу делују подстицајно на промену вида превоза, пре свега на престанак коришћења аутомобила. Неопходно је прописати и посебне локалне мере којима се жене, као и

припадници и припаднице различитих друштвено осетljivих група, подстичу на коришћење електричних возила с циљем задовољавања својих потреба у приступу локалним услугама и слично. Ова активност је у вези са смањењем негативног утицаја саобраћаја на животну средину, односно са потциљем 11.6 Агенде 2030.

Институција задужена за координацију спровођења и праћења спровођења мера и за извештавање јесте Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај.

Извори података и партнерске институције: Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај, Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре.

Реализација ове мере допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 11: Одрживи градови и заједнице

Потциљеви:

11.2 - До 2030. обезбедити приступ сигурним, приуштивим, доступним и одрживим транспортним системима за све, побољшати безбедност на путевима, пре свега проширењем јавног превоза, с посебном пажњом на потребе оних у стањима рањивости, жена, деце, особа са инвалидитетом и старијих лица.

11.6 - До 2030. смањити негативан утицај градова на животну средину мерен по глави становника, са посебном пажњом на квалитет ваздуха и управљање отпадом на општинском и другим нивоима.

МЕРА 7.4.		Развијање еколошког, паметног и одрживог саобраћајног система					
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година/вредност	Циљне вредности				Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.	
Повезаност локалних самоуправа са центром округа међумесним линијским саобраћајем	број	2022/39	42	46	50	54	Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај, Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре

Мера 7.5. Унапређивање примене стратешких, програмских и планских докумената у области саобраћаја у АП Војводини

Поједини градови АП Војводине (Нови Сад, Зрењанин, Суботица) имају дугогодишњу традицију планирања саобраћаја, израдом саобраћајних студија и других планских докумената. Међутим, начин планирања саобраћаја који укључује детаљне саобраћајне анализе није изражен у мањим јединицама локалне самоуправе. Данашњи трендови раста степена моторизације и проблема у саобраћајним системима и те како имају тенденцију раста те се у градовима и општинама јавља потреба за израдом докумената који за циљ имају планско и стратешко решавање саобраћајних проблема.

План одрживе урбане мобилности (ПОУМ) јесте иновативни начин планирања градског транспортног и урбаног система који на одржив начин задовољава, првенствено, потребе људи. Циљеви таквог планирања транспортног система су приступачност одредишту и услугама, повећање безбедности саобраћаја, смањење ефеката стаклене баште и потрошње фосилних горива, атрактивност градских садржаја, побољшање квалитета живота, здравија животна средина и смањени штетни утицај на здравље грађана. ПОУМ је стратешки план направљен тако да задовољи потребе за кретањем становништва и привреде у градовима и окружењу, а наслања се на постојећу праксу планирања уз уважавање начела интегралности, партиципације и евалуације. Основ за израду оваквих планова представља Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године („Сл. гласник РС”, бр. 47/2019). Ова активност у складу је са елементима потциљева 11.2, 11.3 и 11.6 Агенде 2030.

Саобраћајне студије су стратешки документи у ком се дефинише и истражује један или више делова саобраћајног система у посматраном територијалном подручју града или општине. Саобраћајна студија треба да утврди тренутне или потенцијалне недостатке посматраног саобраћајног система или једног његовог дела и акционим плановима дефинише мере за њихово отклањање. Резултат саобраћајне студије треба да дâ предлог скупа мера заснованих на егзактним подацима о саобраћајном систему. Саобраћајне студије морају да буду уродњене, као и да имају посебне мере намењене женама, као и мушкарцима и женама из осетљивих друштвених група. Саобраћајна студија није обавезујући документ, а израђује се на основу одлуке скупштине јединице локалне самоуправе. Ова активност је у складу с потциљем 11.2 Агенде 2030.

Израда научних докумената – пројеката служи развоју иновативних решења области саобраћаја. Ова врста пројеката намењена је научним институцијама, које у оквиру ове активности могу наступати и с партнерима из привреде. Резултат ове активности треба да буде производ или научни резултат који је могуће директно имплементирати у саобраћајни систем. Ова активност везана је за елементе потциљева 9.1, 9.5 и 9.6 Агенде 2030.

Институција задужена за координацију спровођења и праћења спровођења мера и за извештавање јесте Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај.

Извори података и партнерске институције: Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај, Агенција за безбедност саобраћаја.

Реализација ове мере допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 9:

Индустрија,
иновације и
инфраструктура

Потциљеви:

9.1 - Развијати квалитетну, поуздану, одрживу и отпорну инфраструктуру, укључујући регионалну и прекограничну инфраструктуру, како би се подржали економски развој и људско благостање с фокусом на економски прихватљивом и једнаком приступу за све.

9.5 - Проширити научна истраживања, унапредити технолошке капацитете у свим земљама, посебно земљама у развоју, што подразумева да се до 2030. подстичу иновације и значајно повећа број запослених у области истраживања и развоја на милион људи, као и да се повећа јавна и приватна потрошња за истраживање и развој.

9.6 Подржати развој домаће технологије, истраживања и иновације у земљама у развоју.

Циљ 11 Одрживи

Потциљеви:

11.2 Приуштив и одрживи транспортни системи. До 2030. обезбедити приступ сигурним, доступним, приступачним и одрживим транспортним системима за све, побољшати безбедност на путевима, пре свега проширењем јавног превоза, с посебном пажњом на потребе оних у стањима рањивости жена, деце, особа са инвалидитетом и старијих лица.

11.3 До 2030. унапредити инклузивну и одрживу урбанизацију и капацитете за партиципативно, интегрисано и одрживо планирање и управљање људским насељима.

11.6 Смањити негативан утицај градова на животну средину. До 2030. смањити негативан утицај градова на животну средину мерен по глави становника, с посебном пажњом на квалитет ваздуха и управљање отпадом на општинском нивоу и другим нивоима.

МЕРА 7.5.		Унапређивање примене стратешких, програмских и планских докумената у области саобраћаја у АП Војводини					
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година/вредност	Циљне вредности				Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.	
Стратегија унапређивања безбедности саобраћаја АП Војводине	Број	2022/0	0	1	1	1	ПС за енергетику, грађевинарство и саобраћај, Агенција за безбедност саобраћаја
Акциони план безбедности саобраћаја АП Војводине	Број	2022/0	0	1	1	1	ПС за енергетику, грађевинарство и саобраћај, Агенција за безбедност саобраћаја
Стратегија развоја интегрисаног саобраћаја АПВ	Број	2022/0	0	0	0	1	ПС за енергетику, грађевинарство и саобраћај, Агенција за безбедност саобраћаја

Мера 7.6. Унапређивање нивоа безбедности саобраћаја

На основу извештаја Европске комисије, у земљама ЕУ, просек погинулих у саобраћајним незгодама на милион становника у 2019. години био је – 51 лице. Према последњем попису становништва, АП Војводина је у 2011. години имала 1,93 милиона становника, а у 2019. години 155 погинулих лица у саобраћајним незгодама, што указује на то да показатељ погинулих на милион становника износи 80 лица. Може се закључити да просек од 80 погинулих на милион становника представља значајно већу вредност у односу на просек ЕУ. Страдање деце (0–14 година) у последњих десет година (у периоду 2012–2021. година) у АП Војводини даје следеће бројке: број лако повређене деце је 3.170, тешко повређено 486, док је погинуло 32. Укупно је настрадало 3.688 деце. У истом периоду, број лако

повређених младих (15–30 година) јесте 14.851, тешко повређених 2.410, док је погинуло 373. Укупно је настрадало 17.634 младих. Код обе старосне групе, преко 70% страдања се дешава у насељеном месту, што указује на потребу спровођења ефикаснијих анализа, припрему и реализацију пројеката и мера на нивоу локалних самоуправа у АП Војводини. Побољшање безбедности рањивих категорија у саобраћају, а пре свега деце и младих, мора да буде један од стратешких циљева АП Војводине.

У наредном периоду, циљеви подизања нивоа безбедности саобраћаја у АПВ, треба да су базирани на следећим активностима:

Унапређивање примене стратешког оквира безбедности саобраћаја

- Припрема, усвајање и реализација Стратегије безбедности саобраћаја АПВ
- Припрема, усвајање и реализација Акционог плана за безбедност саобраћаја АПВ

Унапређивање безбедности деце и младих у саобраћају

- Системско истраживање страдања деце и младих у саобраћају на подручју АПВ
- Припрема и реализација пројеката за уређење зона школа у АПВ
- Припрема, организација и реализација активности за унапређивање саобраћајног образовања и васпитања, деце и младих на подручју АПВ
- Припрема Водича за успостављање безбедних школских путева на подручју АПВ
- Припрема Водича за рад школских саобраћајних патрола на подручју АПВ

Унапређивање безбедности посебно рањивих учесника у саобраћају на подручју АПВ

- Припрема и реализација Програма унапређивања безбедности пешака на подручју АПВ
- Припрема и реализација Програма унапређивања безбедности бициклиста на подручју АПВ
- Припрема и реализација Програма унапређивања безбедности возача трактора и пољопривредне механизације на подручју АПВ

Унапређивање безбедности саобраћаја на локацијама повећане угрожености

- Припрема и реализација Програма третмана опасних места у насељеним местима на подручју АПВ
- Припрема и реализација програма третмана опасних деоница путева на подручју АПВ
- Припрема и реализација програма третмана пружних прелаза на подручју АПВ

Унапређивање и интензивирање превентивно пропагандног деловања

- Праћење нивоа знања, ставова и безбедног понашања учесника/ца у саобраћају
- Припрема и реализација Кампања безбедности саобраћаја

Оптимистички сценарио би представљао да годишњи број погинулих на милион становника у Војводини у циљној 2030. години падне на 50% тренутне вредности, односно да се просечан годишњи број настрададе деце и настрадалих младих, посматрано у периоду 2021–2030. година, смањи за 50% у односу на просек за претходни десетогодишњи период.

Институција задужена за координацију спровођења и праћења спровођења мера и за извештавање јесте Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај.

Извори података и партнерске институције: Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај, Агенција за безбедност саобраћаја, „Инфраструктура железнице Србије” АД.

Реализација ове мере допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 3: Добро
здравље

Потциљ:

3.6 Смањити број смртних случајева и повреда у друмском саобраћају. До 2020. преполовити број смртних случајева и повреда у друмском саобраћају на глобалном нивоу.

Циљ 11: Одрживи
градови и заједнице

Потциљ:

11.2 Приуштити и одрживи транспортни системи. До 2030. обезбедити приступ сигурним, доступним, приступачним и одрживим транспортним системима за све, побољшати безбедност на путевима, пре свега проширењем јавног превоза, с посебном пажњом на потребе оних у стањима рањивости жена, деце, особа са инвалидитетом и старијих лица.

МЕРА 7.6.		Унапређивање нивоа безбедности саобраћаја					
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година/вредност	Циљне вредности				Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.	
Број настрадалих у саобраћајним незгодама на путевима у АП Војводини	број	2021/5737	5400	5000	4600	4200	ПС за енергетику, грађевинарство и саобраћај, Агенција за безбедност саобраћаја
Број настрадале деце и младих (збир старосне структуре 0–30) у саобраћајним незгодама на путевима у АП Војводини	број	2021/2232	1800	1400	1000	600	ПС за енергетику, грађевинарство и саобраћај, Агенција за безбедност саобраћаја,
Број саобраћајних несрећа на путно-пругним прелазима у АПВ	број	2021/17	15	13	11	9	ПС за енергетику, грађевинарство и саобраћај, Агенција за безбедност саобраћаја, „Инфраструктура железнице Србије” АД

4.3. Развојни правац 3. Зелена Војводина отпорна на климатске промене

На територији АП Војводине идентификовано је 27 зона негативних утицаја са израженом концентрацијом деградационих пунктова у којима је потребно прописати одређене мере заштите.

Квалитет **ваздуха** у урбаним срединама у Војводини условљен је радом енергетских постројења, порастом броја моторних возила и индустријском производњом, а зависи и од врсте, броја и извора загађења. Загађење ваздуха на територији покрајине углавном потиче од стационарних и покретних (мобилних) извора загађења. Главни стационарни извори загађивања ваздуха јесу рафинерије нафте, термоелектране, топлане, објекти хемијске индустрије, продукти сагоревања горива у домаћинствима, индустрији, индивидуалним котларницама, грађевинска делатност, неодговарајуће складиштење сировина и депоније отпада. Када је у питању квалитет ваздуха на територији Војводине, резултати мониторинга указују да су повишене концентрације суспендованих честица највећи узрок загађења ваздуха у Војводини, као последица емисија из процеса производње енергије, сагоревања у домаћинствима, саобраћаја и пољопривреде. Према подацима Агенције за заштиту животне средине, током 2020. године званична оцена квалитета ваздуха је да је у Зони Војводина ваздух био чист или незнатно загађен осим у Суботици, Зрењанину и агломерацији Панчево где је био прекомерно загађен ваздух због прекорачења граничних вредности. У Панчеву, као резултат концентрисаности петрохемијских, рафинеријских комплекса и азотаре, ваздух се кумулативно загађује.

Контрола нивоа **буке** у животној средини један је од показатеља квалитета животне средине и захтева континуално праћење стања. У периоду од 2009. до 2019. године, нешто више од половине јединица локалне самоуправе у Војводини (24 ЈЛС) финансира и спроводи мониторинг буке у животној средини. Реализовани мониторинг је у већини ЈЛС, према броју мерних места, скромног обима. У посматраном периоду мониторинг буке се спроводи у континуитету у 6 ЈЛС: у Новом Саду, Панчеву, Суботици, Вршцу, Зрењанину и Инђији, док је приближно 30% територије Војводине акустички зонирано (13 јединица локалне самоуправе од укупно 45).

Квалитет земљишта је на задовољавајућем нивоу. Квалитет пољопривредног земљишта нарушава се еолском ерозијом (процес обликовања рељефа под утицајем ветра), неадекватном и неконтролисаном применом вештачких ђубрива и пестицида, као и коришћењем загађене воде за наводњавање пољопривредних површина. У околини индустријских центара (Панчево, Нови Сад, Сомбор, Кикинда, Беоцин) значајне површине земљишта контаминирани су загађујућим материјама. Земљишта дуж саобраћајница угрожавају таложне загађујуће материје из издувних гасова саобраћајних возила. Испитивање степена угрожености непољопривредног земљишта од хемијског загађења на 113 локалитета дивљих депонија на подручју Војводине извршено је 2020. године. Анализа садржаја тешких метала у узорцима земљишта показала је да су ремедијационе вредности (вредности које указују да су основне функције земљишта угрожене или озбиљно нарушене) прекорачене за кадмијум, цинк, бакар, никл, живу и арсен, док у узорцима земљишта није идентификован садржај олова, хрома и кобалта изнад прописаних граничних вредности. Укупна површина шума и шумског земљишта у АП Војводини износи 175.136,05 хектара, што представља 8,10% укупне површине Војводине. Међутим, површина шума износи 140.717,68 хектара, тако да се стварна шумовитост налази на нивоу од свега 6,51 посто. Према стандарду развијених европских земаља, оптимална површина под шумом и заштитним засадама процењена је на 0,16 ха по глави

становника. Да би се то остварило, потребно је повећати шумовитост на територији Војводине на 14,32%, односно површину од 308.045 хектара.

Као саставни део система заштите животне средине, **управљање отпадом** у просторном смислу подразумева дефинисање просторне организације функционалних елемената система и одређивање оптималних локација за изградњу објеката. Расположиви подаци указују да се на подручју Војводине генерише 572.589 тона комуналног отпада годишње, при чему градско становништво генерише просечно 1 килограм комуналног отпада по становнику на дан, док сеоско становништво просечно генерише 0,7 килограма отпада по становнику на дан. Значајан проблем представља постојање великог броја неуређених сметлишта које је неопходно санирати и рекултивисати. Постојеће депоније су у већој или мањој мери неуређене, а комунални отпад се најчешће одлаже директно на депонију, на неконтролисан начин, без сабијања или прекривања, односно без уважавања санитарно-хигијенских услова, који су прописани за ову намену. На територији Војводине регистровано је преко 410 већих дивљих депонија, док је број малих (по површини) и расутих дивљих депонија много већи.

Од **природних добара**, под заштитом 2020. године се налазило 138 природних добара на површини од 148.599,6 хектара, што чини око 6,91% територије Војводине. Са идентификованом еколошком мрежом и издвојеним стаништима строго заштићених врста (полигони), као и подручјима у званичном поступку заштите то укупно чини око 14,3% територије покрајине. У званичном поступку прве заштите и у поступку ревизије постојеће заштите налазило се 39 подручја, што захвата површину од око 47.000 хектара. Заштићена подручја могу бити прекогранично повезана са заштићеним подручјима суседних држава. План управљања и мере заштите оваквих подручја, споразумно се утврђују са надлежним органима тих држава, а уз сагласност министарства.

На простору Војводине налази се неколико еколошки „**црних тачака**” (*hot spots*). Велики бачки канал спада међу најзагађеније канале у Европи. На каналу су лоцирани индустријски објекти Црвенке, Куле и Врбаса, који испуштају отпадну воду директно у водоток. Више од 400.000 кубних метара муља у каналу оптерећено је тешким металима, дериватима нафте и патогеним бактеријама. По квалитету ваздуха, Панчево представља „црну тачку” Србије с највећим бројем прекорачења бројних загађујућих материја у ваздух (специфичних загађивача као што су бензен, угљоводоници неметанског типа, суспендоване честице ПМ10) изнад граничних вредности.

Табела 15. **SWOT анализа у области заштите животне средине**

СНАГЕ/ ПРЕДНОСТИ	СЛАБОСТИ/ НЕДОСТАЦИ
- Очувана животна средина на већем делу територије (посебно у мање насељеним и областима без индустријских постројења) - Разноврсни и значајни природни ресурси (воде, земљиште, минералне сировине) - Висок степен биолошке разноврсности и геодиверзитета - Богатство заштићених природних и културних добара	- Деградирани простори због интензивне експлоатације природних ресурса - Постојање еколошких црних тачака - Недостатак инфраструктуре у области заштите животне средине (непречишћавање отпадних вода, неадекватан третман и одлагање отпада, постојање дивљих депонија)

- Унапређена мрежа издвојених станишта заштићених и строго заштићених врста - Значајан потенцијал обновљивих извора енергије - Задовољавајућ квалитет земљишта - Постојање секторских стратешких докумената из области животне средине и заштите природе - Велики број удружења грађана у области животне средине и њихов активизам - Постојање знатног броја секторских стратешких докумената из области животне средине и заштите природе	- Прекомерно загађење ваздуха из сектора индустрије, енергетике и саобраћаја - Загађење земљишта као последица индустријских, пољопривредних, саобраћајних активности из енергетике - Неадекватна и неконтролисана примена вештачких ђубрива и пестицида - Незадовољавајуће стање заштићених подручја - Велики проценат становништва угрожен високим нивоом буке - Недовољан систем мониторинга елемената животне средине и извештавање - Непостојање ефикасног система финансирања заштите животне средине
МОГУЋНОСТИ/ ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ/ ОПАСНОСТИ
- Увођење стандарда ЕУ, којима се обезбеђује квалитет животне средине - Увођење концепта чистије производње (унапређивање енергетске ефикасности, рационалног коришћења сировина и смањење настајања отпада) - Планирање, пројектовање и изградња крупних инфраструктурних објеката с циљем смањења загађења елемената животне средине - Коришћење биомасе у енергетске сврхе - Успостављање система регионалних центара за управљање отпадом (одвојено прикупљање и сепарација отпада, рециклажа, збрињавање опасног отпада по ЕУ стандардима) - Повећање површина под заштићеним природним добрима (према међународним стандардима) - Успостављен и унапређен мониторинг буке у животној средини - Израђене стратешке карте буке - Увећање капацитета јавног градског превоза и његова промоција	- Нерационално коришћење природних ресурса - Оптерећеност пољопривредног земљишта минералним ђубривима и пестицидима - Дивље депоније - Климатске промене (поплаве, суше, пожари) - Притисак урбанизације - Недостатак инвестиционих улагања у заштиту животне средине - Конфликти између заштите животне средине и појединих делатности (пољопривреда, индустрија, енергетика, саобраћај) - Неспровођење законских одредаба и планских и стратешких докумената из области животне средине - Недовољно рестриктивна казнена политика за несавесно угрожавање природе и загађење животне средине

- Примена акустичких баријера између коловоза и стамбених објеката - Доследно спровођење принципа „загађивач плаћа”	
--	--

У области заштите животне средине идентификован је један приоритетни циљ који ће бити остварен реализацијом пет мера.

Табела 16. Приоритетни циљеви и мере у области заштите животне средине

ЗЕЛЕНА ВОЈВОДИНА ОТПОРНА НА КЛИМАТСКЕ ПРОМЕНЕ
Циљ 8. Квалитетна животна средина са очуваним природним вредностима и одрживим коришћењем ресурса, отпорна и прилагођена на измењене климатске услове
Мера 8.1. Унапређивање стања животне средине и њене отпорности и прилагодљивости на измењене климатске услове
Мера 8.2. Одговарајуће управљање отпадом и рационално коришћење ресурса
Мера 8.3. Унапређивање система финансирања животне средине у складу с приоритетним циљевима заштите животне средине и поштовањем принципа “загађивач плаћа”
Мера 8.4. Унапређивање мониторинг и информационог система и механизма контроле загађености животне средине
Мера 8.5. Јачање институционалних капацитета, међусекторско повезивање и сарадња, подизање свести и унапређивање знања у погледу квалитетне животне средине и биодиверзитета

Циљ 8. Квалитетна животна средина са очуваним природним вредностима и одрживим коришћењем ресурса, отпорна и прилагођена на измењене климатске услове

Дефинисање дугорочне стратегије АП Војводине у области заштите животне средине и одрживог развоја подразумева побољшање квалитета живота становништва обезбеђивањем жељених услова животне средине и очувањем природе, смањењем загађења и притисака на животну средину, којим се обезбеђује њихова расположивост за будуће генерације. Кључни кораци у реализацији постављеног циља укључују јачање постојећих и развој нових мера за спровођење политике одрживог развоја, одрживо управљање отпадним водама и отпадом и даљу интеграцију политике животне средине у остале секторске политике. Прихватање веће појединачне одговорности за животну средину, хармонизација националних прописа са законодавством ЕУ и њихова пуна примена, као и активније учешће јавности у процесима доношења одлука, такође су кораци у реализацији постављеног циља.

Заштита и унапређивање квалитета животне средине базираће се на очувању свих елемената животне средине (воде, ваздуха, земљишта, природних и непокретних културних добара, биодиверзитета) уз рационално коришћење природних ресурса и примену санационих мера у деградираним и загађеним подручјима, као и примену принципа предострожности за активности које могу да изазову већи притисак на животну средину. Такође, као основ за планирање мера заштите континуирано ће се контролисати и пратити стање животне средине (мониторинг), као и

процена утицаја планова, програма, објеката и активности на животну средину, уз дефинисање заштитних зона, зона утицаја и заштитних растојања око објеката и активности које емитују значајна загађења (нпр. копови, термоелектране) и с ризиком по животну средину (нпр. изворишта водоснабдевања, SEVESO постројења) и здравље људи.

Већина значајних подручја за очување биодиверзитета у Војводини заштићена је успостављањем просторне заштите на националном и међународном нивоу. Она су уједно значајна и за успостављање еколошке мреже у Србији. Заштићене природне целине имају кључну улогу у очувању природних вредности и биодиверзитета, основни елементи су за ублажавање климатских промена и од пресудног су значаја за пружање екосистемских услуга.

Неадекватно управљање отпадом на територији Војводине представља један од највећих проблема из аспекта заштите животне средине и искључиво је резултат неадекватног става друштва према отпаду.

Као последица испуштања непречишћених индустријских и комуналних отпадних вода и дренажних вода из пољопривреде, квалитет површинских вода у АП Војводини је незадовољавајући, а одступања су најизраженија за хидросистем ДТД и водотокове који имају мању способност биолошког самопречишћавања.

Када је у питању квалитет ваздуха на територији Војводине, резултати мониторинга указују на то да су повишене концентрације суспендованих честица највећи узрок загађења ваздуха у Војводини, као последица емисија из процеса производње енергије, сагоревања у домаћинствима, саобраћаја и пољопривреде.

Поређењем измерених вредности индикатора буке и утицајем на здравље становништва, може се закључити да је велики проценат становништва у Војводини угрожен високим нивоом буке која доминантно потиче из саобраћаја у зони ужег градског језгра. Само 30% територије је акустички зонирано.

Процеси деградације и угроженост непољопривредног земљишта, испољавају се посебно у близини индустријских комплекса и одлагалишта отпада. Региструје се контаминација тешким металима, пестицидима и њиховим метаболитима, РСВ, РАН-овима, минералним уљима, као и другим опасним и штетним материјама.

Реализација постављеног циља треба да допринесе смањењу деградираних простора због непланске експлоатације природних ресурса, санацији еколошких црних тачака и смањењу загађења воде, ваздуха и земљишта, који долазе из сектора индустрије, енергетике, саобраћаја и пољопривреде.

Реализација постављеног циља треба да допринесе следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 2: Свет
без глади

Потциљ:

2.4 - До 2030. обезбедити одрживе системе за производњу хране и применити отпорне пољопривредне праксе за повећање продуктивности и производње, које помажу у одржавању екосистема, које јачају капацитет за прилагођавање климатским променама, екстремним временским условима, сушама, поплавама и осталим катастрофама, и које прогресивно побољшавају квалитет земљишта и тла.

Циљ 3:
Добро
здравље

Циљ 6: Чиста
вода и
санитарни
услови

Циљ 11:
Одрживи
градови и
заједнице

Циљ 12:
Одговорна
потрошња и
производња

Потциљ:

3.9 - До 2030. значајно смањити број смртних случајева и обољења од опасних хемикалија и загађења, и контаминације ваздуха, воде и земљишта.

Потциљеви:

6.1 - До 2030. постићи универзалан и једнак приступ безбедној и приуштивој пијаћој води за све.

6.3 - До 2030. унапредити квалитет отпадних вода ради смањења загађења, елиминисати одлагање и на најмању могућу мери свести испуштање опасних хемикалија и материјала, преполовити удео непречишћених отпадних вода и значајно повећати рециклирање и безбедну поновну употребу на глобалном нивоу.

6.4 - До 2030. битно повећати ефикасност коришћења воде у свим секторима и обезбедити одрживу експлоатацију воде и снабдевање слатком водом како би се одговорило на несташицу воде и у знатној мери смањио број људи који се суочавају са несташицом воде.

6.5 - До 2030. спровести интегрисано управљање водним ресурсима на свим нивоима, укључујући и прекограничну сарадњу, ако је то потребно.

6.6 - До 2020. заштитити и обновити водно повезане екосистеме, укључујући планине, шуме, плавна земљишта, реке, издане (аквифере) и језера.

6.a - До 2030. проширити међународну сарадњу са земљама у развоју и подршку тим земљама у стварању капацитета за активности и програме везане за водоснабдевање и санитацију, укључујући прикупљање воде, десалинацију, ефикасно коришћење воде, третман отпадних вода, рециклирање и технологије поновне употребе воде.

6.b - Подржати и појачати учешће локалних заједница у унапређивању управљања водоснабдевањем и санитацијом.

Потциљеви:

11.a - Подржати позитивне економске, социјалне и еколошке везе између урбаних, периферних и руралних области оснаживањем националног и регионалног развојног планирања.

11.6 - До 2030. смањити негативан утицај градова на животну средину, мерен по глави становника, с посебном пажњом на квалитет ваздуха и управљање отпадом на општинском и другим нивоима.

Потциљеви:

12.2 - До 2030. постићи одрживо управљање и ефикасно коришћење природних ресурса.

12.4 - До 2020. постићи еколошки исправно управљање хемикалијама и свим врстама отпада током читавог њиховог употребног циклуса, у складу с договореним међународним оквирима, и значајно смањити њихово испуштање у ваздух, воду и земљиште како би се што више умањили њихови негативни утицаји на здравље људи и животну средину.

12.5 - До 2030. значајно смањити производњу отпада кроз превенцију, редукцију, рециклирање и поновно коришћење.

Циљ 13:
Акција за
климу

Потциљеви:

- 13.1 - Оснажити отпорност и адаптивни капацитет на опасности повезане с климатским условима и природним катастрофама у свим земљама.
- 13.2 – Интегрисати мере везане за климатске промене у националне политике, стратегије и планирање.
- 13.3 - Побољшати образовање, подизање свести и људске и институционалне капацитете за ублажавање климатских промена и прилагођавање, смањење њиховог утицаја и рано упозоравање.
- 13.6 - Промовисати механизме за подизање капацитета за делотворно планирање и управљање у вези с климатским променама у најмање развијеним земљама, и малим острвским државама у развоју, што подразумева и фокусирање на жене и младе, односно на локалне и маргинализоване заједнице.

Циљ 15:
Живот на
земљи

Потциљеви:

- 15.1 - До 2020. осигурати очување, обнову и одрживо коришћење копнених и унутрашњих слатководних екосистема и њиховог окружења, посебно шума, мочварног земљишта, планина и исушеног земљишта, у складу са обавезама према међународним споразумима.
- 15.2 - До 2020. промовисати имплементацију одрживог управљања свим врстама шума, зауставити крчење шума, обновити уништене шуме и повећати пошумљавање на глобалном нивоу.
- 15.3 - До 2020. борити се против дезертификације, обнављати деградирано земљиште и тло, укључујући земљиште под утицајем дезертификације, суша и поплава, и тежити да се у свету неутрализује деградација земљишта.
- 15.4 - До 2030. осигурати очување планинских екосистема, укључујући њихов биодиверзитет, како би се њихови капацитети унапредили тако да пружају корист која има суштински значај за одрживи развој.
- 15.5 - Предузети хитне и значајне активности за смањивање деградације природних станишта, зауставити губитак биодиверзитета и до 2020. заштитити угрожене врсте и спречити њихово истребљење.
- 15.9 – До 2020. интегрисати вредности екосистема и биодиверзитета у национално и локално планирање, развојне процесе, стратегије за смањење сиромаштва и извештаје.
- 15.a – Мобилисати и значајно повећати финансијска средства из свих извора ради очувања и одрживог коришћења биодиверзитета и екосистема.
- 15.6 - Мобилисати значајна средства из свих извора и на свим нивоима како би се финансирало одрживо управљање шумама и пружили одговарајући подстицаји земљама у развоју за унапређивање таквог управљања, укључујући очување и пошумљавање.

ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 8.	Квалитетна животна средина са очуваним природним вредностима и одрживим коришћењем ресурса, отпорна и прилагођена на измењене климатске услове							
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година/вредност	Циљне вредности				Одговорна институција	Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.		
Удео површина заштићених природних подручја	%	2021/6.9	8	9	10	11	Покрајински секретаријат за урбанизам и заштиту	Покрајински завод за заштиту природе

							животне средине	
Дневна производња комуналног отпада по становнику	kg	2021/1,14 *	1,12	1,10	1,08	1,06	Покрајински секретарија т за урбанизам и заштиту животне средине	Агенција за заштиту животне средине
Стопа рециклирања комуналног отпада	%	2021/15,5 *	16,5	20	25	30	Покрајински секретарија т за урбанизам и заштиту животне средине	Агенција за заштиту животне средине
Урбано становништво изложено нивоима буке изнад 55 dB	%	2021/40	38	36	34	32	Покрајински секретарија т за урбанизам и заштиту животне средине	ПСУЗЖС

* податак за територију РС.

Мера 8.1. Унапређивање стања животне средине и њене отпорности и прилагодљивости на измењене климатске услове

Брига о природи и природним вредностима на подручју Војводине основни је задатак и законска обавеза Покрајинског завода за заштиту природе. Губитак површина, фрагментација, изолација и неравномеран просторни распоред доводи до деградације постојећих природних станишта, угрожавајући биолошку разноврсност Војводине. Према подацима из Програма за заштиту природних добара Покрајинског завода за заштиту природе за 2022. годину, на територији АП Војводине налази се 139 заштићених подручја на површини од 149.123 ha (6,97% површине Војводине), станишта строго заштићених и заштићених дивљих врста налазе се на површини од 114.947 ha (5,35% површине Војводине), а површина подручја у поступку заштите је 52.558,07 ha (2,45% површине Војводине).

Оцена квалитета ваздуха на територији АП Војводине у 2020. години извршена је за седам загађујућих материја (сумпор-диоксид, азот-диоксид, суспендоване честице-фракција PM_{10} , суспендоване честице-фракција $PM_{2.5}$, бензен, угљен-моноксид и озон), на укупно 52 мерна места на територији 15 јединица локалне самоуправе у АП Војводини (19 мерних места – аутоматски мониторинг; 33 мерна места – мануални мониторинг). Према подацима Агенције за заштиту животне средине, током 2020.године званична оцена квалитета ваздуха је да је у Војводини ваздух био чист или незнатно загађен, осим у градовима Суботици и Зрењанину и агломерацији (ширем градском подручју) Панчево, где је услед прекорачења граничних вредности за суспендоване честице ваздух био прекомерно загађен. У наредном периоду неопходно је успостављање континуираног мониторинга загађујућих материја у амбијенталном ваздуху, а посебно

суспендованих честица (фракције PM_{10} , $PM_{2.5}$ и фракције мањег промера). Конкретне активности подразумевају израду планова квалитета ваздуха у зонама и агломерацијама у којима је ваздух треће категорије, јачање институционалних капацитета у домену заштите ваздуха на свим нивоима власти (локални/покрајински/државни), као и међуинституционално повезивање, заједничко деловање и сарадњу свих сектора који су значајни за заштиту ваздуха, у оквиру њихових надлежности и одговорности. Активности треба усмерити на смањење штетних емисија из саобраћаја афирмацијом јавног превоза, промовисањем алтернативних и економичних видова превоза, као што је еко возња, уз поступно увођење и ширење пешачких зона и подручја с рестриктивним саобраћајем, али и на замену средњих и малих ложишта која користе фосилна горива.

Током 2020. године, на подручју Војводине испитан је степен угрожености непољопривредног земљишта од хемијског загађења на подручју 30 општина и градова, на 113 дивљих депонија. Укупно је анализирано 1.130 узорак. Анализа садржаја тешких метала у узорцима земљишта показује да су ремедијационе вредности (вредности загађујућих, штетних и опасних материја у земљишту) прекорачене за кадмијум, цинк, бакар, никл, живу и арсен. Анализа садржаја пестицида и њихових метаболита у узорцима земљишта показује да су ремедијационе вредности прекорачене за DDE/DDD/DDT и атразин. Концентрације укупних PCB-а, PAH и минералних уља прекорачиле су граничне, али нису прекорачиле ремедијационе вредности.

У АП Војводини се може идентификовати 27 зона негативних утицаја са израженом концентрацијом деградационих пунктова у којима је потребно прописати одређене мере заштите, како превентивне тако и санационе. На основу Прелиминарног списка IPPC постројења за које се издаје интегрисана дозвола, у АП Војводини постоји 65 постројења. Према прелиминарном списку, на подручју АП Војводине су регистрована 33 постројења која подлежу обавезама из SEVESO II директиве и која су у обавези да израде Политику превенције удеса или Извештај о безбедности и План заштите од удеса.

Анализом резултата мониторинга буке у агломерацијама Нови Сад и Суботица, утврђено је да је око 23% становништва угрожено високим нивоима буке која доминантно потиче из друмског саобраћаја. Неопходно је да се значајно унапреде административни капацитети за израду стратешких карата буке и акционих планова. Сprovedен мониторинг буке у већини јединица локалне самоуправе скромног је обима, с веома малом поузданошћу података. У посматраном периоду, мониторинг буке се у континуитету спроводи само у шест јединица локалне самоуправе: Новом Саду, Панчеву, Суботици, Вршцу, Зрењанину и Инђији, док је само 30% територије АП Војводине акустички зонирано (13 од укупно 45 јединица локалне самоуправе). Могућа решења за смањење саобраћајне буке подразумевају доношење адекватних урбанистичких планова, планирање саобраћајница, ограничавање теретног саобраћаја, увођење посебног режима за возила за испоруку, преусмеравање саобраћаја, увећање капацитета јавног градског превоза и његову промоцију, као и примену акустичких баријера између коловоза и стамбених објеката.

Институција задужена за координацију спровођења и праћења спровођења мера и за извештавање јесте Покрајински секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине.

Извори података и партнерске институције: Покрајински секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине, Покрајински завод за заштиту природе, јединице локалне самоуправе.

Реализација ове мере допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 6: Чиста вода и санитарни услови

Потциљ:

6.3 - До 2030. унапредити квалитет отпадних вода ради смањења загађења, елиминисати одлагање и на најмању могућу мери свести испуштање опасних хемикалија и материјала, преполовити удео непречишћених отпадних вода и значајно повећати рециклирање и безбедну поновну употребу на глобалном нивоу.

Циљ 11:
Одрживи градови и заједнице

Потциљ:

11.a - Подржати позитивне економске, социјалне и еколошке везе између урбаних, периферних и руралних области оснаживањем националног и регионалног развојног планирања.

11.6 - До 2030. смањити негативан утицај градова на животну средину мерен по глави становника, с посебном пажњом на квалитет ваздуха и управљање отпадом на општинском и другим нивоима.

Циљ 12:
Одговорна

потрошња и производња:
Одговорна потрошња и производња

Потциљ:

12.2. - До 2030. постићи одрживо управљање и ефикасно коришћење природних ресурса.

Циљ 13:
Акција за климу

Потциљеви:

13.1 - Оснажити отпорност и адаптивни капацитет на опасности повезане с климатским условима и природним катастрофама у свим земљама.

13.2. – Интегрисати мере у вези с климатским променама у националне политике, стратегије и планирање.

Циљ 15:
Живот на земљи

Потциљеви:

15.1 - До 2020. осигурати очување, обнову и одрживо коришћење копнених и унутрашњих слатководних екосистема и њиховог окружења, посебно шума, мочварног земљишта, планина и исушеног земљишта, у складу са обавезама према међународним споразумима.

15.2 - До 2020. промовисати имплементацију одрживог управљања свим врстама шума, зауставити крчење шума, обновити уништене шуме и повећати пошумљавање на глобалном нивоу.

15.3 - До 2020. борити се против дезертификације, обнављати деградирано земљиште и тло, укључујући земљиште под утицајем дезертификације, суша и поплава, и тежити да се у свету неутрализује деградација земљишта.

15.5 - Предузети хитне и значајне активности за смањивање деградације природних станишта, зауставити губитак биодиверзитета и до 2020. заштитити угрожене врсте и спречити њихово истребљење.

15.7 - Предузети хитне активности како би се окончали криволов и трговина заштићеним животињским и биљним врстама и бавити се питањима потражње и понуде незаконитих производа израђених од дивљих животиња.

15.8 - До 2020. увести мере како би се спречио улазак и значајно умањио утицај инвазивних страних врста на копнене и водне екосистеме, и контролисати или искоренити приоритетне врсте.

МЕРА 8.1.		Унапређивање стања животне средине и њене отпорности и прилагодљивости на измењене климатске услове					
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година/вредност	Циљне вредности				Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.	
Заштићена природна подручја	број	2021/139	143	148	153	158	Покрајински завод за заштиту природе
Удео површина станишта строго заштићених, заштићених и дивљих врста	%	2021/5,35	5,55	5,85	6,25	6,75	Покрајински завод за заштиту природе
Израђена документа за оцену и управљање квалитетом ваздуха (планови квалитета ваздуха, краткорочни акциони планови)	број	2022/0	1	1	1	1	Правна акта ЈЛС
Израђена документа за оцену и управљање буком у животној средини (стратешке карте буке, акциони планови) – агломерације Нови Сад и Суботица	број	2022/0	1	1	1	1	Правна акта ЈЛС
ЈЛС које су извршиле акустичко зонирање	број	2022/13	14	15	16	17	Правна акта ЈЛС
Издата акта у области интегрисаног спречавања и контроле загађивања	Број	2022/2	4	4	4	4	ПСУЗЖС

животне средине (Издате дозволе и ревизије дозволе за IPPC постројења)							
Третиране површине с циљем смањења бројности штетних организама у животној средини – комараца	ha	2022/125.700	126.000	130.000	132.000	135.000	ПСУЗЖС
Третиране површине с циљем смањења бројности штетних организама у животној средини – крпеља	ha	2022/3.190	7.000	8.500	10.000	12.000	ПСУЗЖС
Третиране површине с циљем смањења бројности штетних организама у животној средини – амброзије	ha	2022/1.400	1.400	1600	1800	2000	ПСУЗЖС
Издата акта у области процене утицаја на животну средину (сагласности, решења, мишљења, услови и мере)	број	2021/236	146	146	146	146	ПСУЗЖС

Мера 8.2. Одговарајуће управљање отпадом и рационално коришћење ресурса

На подручју АП Војводине годишње се генерише 572.589 тона комуналног отпада. Према морфолошком саставу, органски отпад (баштенски отпад и остали биоразградиви отпад) заузима 40% у укупној маси комуналног отпада. Укупни отпад од пластике чини 12,1%, док укупна количина папира и картона износи 13%, затим следе стакло (4,1%), текстил (2,8%) и метал (5,2%). Постојеће депоније су у већој или мањој мери неуређене, а комунални отпад се најчешће одлаже директно на депонију на неконтролисан начин, без сабијања или прекривања, односно без уважавања санитарно-хигијенских услова, који су прописани за ову намену.

На територији Војводине предвиђено је успостављање девет регионалних центара за управљање комуналним чврстим отпадом, и то Сремска Митровица, Панчево, Инђија, Кикинда, Суботица, Зрењанин, Нови Сад, Сомбор и Вршац. На нивоу ових региона успоставиће се сви или само неки од садржаја, у зависности од показатеља, а у складу са економском оправданошћу, и то: санитарне касете, постројења за сепарацију рециклабилног отпада, постројења за компостирање, постројења за третман отпада и где је неопходно трансфер станице за претовар отпада ради даљег транспорта

на депонију. На територији АП Војводине су у функцији следеће регионалне санитарне депоније – Суботица, Кикинда, Сремска Митровица и Панчево. Регионална санитарна депонија у Инђији је тренутно у изградњи. Планирано је санирање и затварање постојећих депонија/сметлишта, јер је њихов капацитет у већини општина већ попуњен, а већина не задовољава ни минимум техничких стандарда. На територији Војводине регистровано је преко 410 већих дивљих депонија, док је број малих (по површини) и расутих дивљих депонија много већи. Поједини градови и општине у АП Војводини већ дужи низ година раде на успостављању рециклаже и постоји значајна приватна иницијатива за рециклажу појединих токова отпада.

У складу са Законом о управљању отпадом, јединица локалне самоуправе дужна је да изврши евиденцију дивљих депонија и постојећих несанитарних депонија-сметлишта на својој територији и да обезбеди њихово уклањање и санацију. Уколико буду испуњени сви услови за финансирање развоја инфраструктуре, до краја 2034. године биће успостављене све санитарне депоније. Затварање и рекултивација свих несанитарних депонија биће извршени након пуштања у рад нових регионалних санитарних депонија. Програмом управљања отпадом у Републици Србији 2022-2031. утврђени су стратешки циљеви за унапређење система управљања отпадом и основна начела којима треба да се руководе сви актери у управљању отпадом за остваривање тих циљева.

На основу Катастра контаминираних локација, који води Агенција за заштиту животне средине, за све локације које су потенцијално контаминирани и које представљају ризик по животну средину, постоји хитна потреба за санацијом и ремедијацијом. Реализација ове мере подразумева израду техничке документације и реализацију пројекта санације и ремедијације. Такође, подразумева и пројекте ремедијације локација са историјским опасним отпадом.

Претпоставке за одрживо управљање отпадом јесу улагања у развој инфраструктуре за управљање отпадом и примена одговарајућих прописа и мера. У том смислу, потребно је континуирано унапређивати одрживост система управљања отпадом с циљем прелаза с линеарног модела на модел циркуларне економије, што је у складу и с новим изменама Директива ЕУ у области управљања отпадом. Примена мера за смањење количине отпада који се одлаже на депоније, попут смањења биоразградивог отпада, повећања степена рециклаже, доприноси уједно смањењу притисака на простор у вези са складиштењем и одлагањем отпада.

Управљање отпадом потребно је у свим сегментима спроводити тако да се не доводи у опасност здравље људи и да не буде штетних утицаја на животну средину. Код одређивања услова за смештај у простору и код избора локација потребно је размотрити однос према насељима на која могу имати утицај (удаљеност, утицај на микроклиму, успостава визуелних баријера) и уклапање у пејзаж. При одређивању локација постројења за управљање отпадом треба испитати могућности коришћења већ деградираног простора, односно могућности реконструкције постојећих одлагалишта где је то могуће и дати приоритет таквим решењима у поређењу са заузимањем нових површина.

Потребно је успостављање система за прикупљање отпада са две одвојене „линије” – једном за мешани отпад и другом за рециклабилан отпад, који би покривао целокупно становништво. Планирано је постепено унапређивање овог система, повећањем обима одвојеног сакупљања материјала за рециклажу. Секундарно раздвајање отпада биће омогућено постојањем регионалних центара за управљање отпадом с линијама за секундарно одвајање рециклабилног отпада и одвојено сакупљање биоотпада. До краја 2029. године, Република Србија треба да успостави одвојено сакупљање за папир, метал, пластику, стакло и текстил. Тежиће се успостављању мреже центара за сакупљање отпада у целој земљи, у зависности од густине насељености. Ти центри ће се користити као „рециклажна дворишта”, где ће грађани и грађанке доносити отпад који се не сме одлагати у посуде за отпад из домаћинства, укључујући на пример кабасти отпад (стари намештај и

слично), посебне врсте отпада, зелени отпад, опасан отпад из домаћинства, отпад од електричне и електронске опреме, батерије, отпадно уље и слично.

Циљана вредност је повећање стопе рециклаже отпада из домаћинства на укупних 25% по маси до 2025. године и 35% до 2030. године, а коначни циљ је 50% до краја 2039. и 65% до краја 2054. године. До 2025. године припрема за поновну употребу и рециклажу комуналног отпада повећаће се на минимално 55% по тежини, а до 2030. године на 60% по тежини.

Потребно је успоставити одвојено сакупљање биоразградивог отпада и изградити потребну инфраструктуру, укључујући и регионе који раде по моделу јавно-приватног партнерства. Циљана вредност је смањење одлагања биоразградивог отпада на депоније до 2028. године, на 75% укупне количине биоразградивог отпада створеног 2008. године, односно 50% до краја 2032. године и коначно на 35% до краја 2039. године.

Смањење одлагања комуналног отпада на депоније на највише 10% до краја 2049. године, биће осигурано економским мерама за спречавање и смањење генерисања отпада, високим степеном примарне сепарације и третмана отпада, кућним компостирањем и стабилизацијом преостале фракције биоразградивог отпада.

Компостирање је планирано као најприуштивија опција за третман биоразградивог отпада. Планирано је одвојено сакупљање и изградња једне локације по општини за компостирање зеленог отпада на отвореном. Овај модел би се проширио на биолошки третман у регионима Новог Сада и Суботице.

Активности у оквиру ове мере подразумевају: формирање међуопштинских споразума о заједничком управљању отпадом у регионима који немају споразум; успостављање локалних и регионалних институција за управљање отпадом са одговарајућим капацитетима; доношење регионалних и локалних планова управљања отпадом; подизање свести јавности о потреби и условима за изградњу регионалних центара за управљање отпадом. Тамо где је то економски одрживо, могу се увести трансфер-станице с циљем смањења трошкова превоза и – у неким случајевима – броја возила која пролазе кроз насељено место. Преостали отпад ће бити одлаган на регионалне санитарне депоније изграђене према захтевима из Директиве о депонијама. До 2030. године планира се отварање регионалних центара у Новом Саду, Инђији, Сомбору, Панчеву, Зрењанину и Вршцу.

Предвиђено је да се опасан отпад из центара за сакупљање опасног отпада из домаћинства, из продавница (повраћај специфичног опасног отпада из домаћинства) и разних предузећа (опасан индустријски отпад), превози у складишта из којих се даље отпрема у постројења за третман опасног отпада или се извози.

Институција задужена за координацију спровођења и праћења спровођења мера и за извештавање јесте Покрајински секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине.

Извори података и партнерске институције: Покрајински секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине, јединице локалне самоуправе.

Реализација ове мере допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 12:
Одговорна
потрошња и
производња

Потциљ:
12.2. - До 2030. постићи одрживо управљање и ефикасно коришћење природних ресурса.
12.3 - До 2030. преполовити глобални отпад од хране по глави становника на нивоу малопродаје и потрошача и смањити губитке хране у производњи и ланцима снабдевања, укључујући губитке после жетве.
12.4 - До 2020. постићи еколошки исправно управљање хемикалијама и свим врстама отпада током читавог њиховог употребног циклуса, у складу с договореним међународним оквирима, и значајно смањити њихово испуштање у ваздух, воду и земљиште како би се што више умањили њихови негативни утицаји на здравље људи и животну средину.
12.5 - До 2030. значајно смањити производњу отпада превенцијом, редукцијом, рециклирањем и поновним коришћењем.
12.8 - До 2030. осигурати да људи свуда имају релевантне информације и свест о одрживом развоју и стилу живота у хармонији с природом.

Циљ 8:
Достојанствен
рад и
економски раст

Потциљ:
8.4 - Прогресивно унапредити, до 2030, глобалну ефикасност ресурса у потрошњи и производњи и уложити напоре да се економски раст раздвоји од деградације животне средине у складу са десетогодишњим оквиром програма одрживе потрошње и производње, уз водећу улогу развијених земаља.

Циљ 9:
Индустрија,
иновације и
инфраструктура

Потциљ:
9.4 - До 2030. унапредити инфраструктуру и прилагодити индустрије како би постале одрживе, уз већу ефикасност у коришћењу ресурса и веће усвајање чистих и еколошки исправних технологија и индустријских процеса, при чему ће све земље предузети активности у складу са својим одговарајућим капацитетима.

МЕРА 8.2.	Одговарајуће управљање отпадом и рационално коришћење ресурса						
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година/вредност	Циљне вредности				Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.	
Успостављене регионалне санитарне депоније	Број	2022/0	2	1	2	2	ПСУЗЖС
Издата акта за сакупљање, транспорт, складиштење и третман отпада (дозволе и измене дозвола)	Број	2021/38	40	40	40	40	ПСУЗЖС

Мера 8.3. Унапређивање система финансирања животне средине у складу с приоритетним циљевима заштите животне средине и поштовањем принципа „загађивач плаћа“

Главни извори финансирања животне средине јесу буџет Републике Србије, АП Војводине и локалних самоуправа, као и накнаде и таксе које су приходи буџетских фондова за животну средину. Средства

су намењена финансирању заштите животне средине и користе се за заштиту, очување и побољшање квалитета ваздуха, земљишта, вода, ублажавање климатских промена и заштиту озонског омотача, за заштиту и очување биолошке и предеоне разноликости, као и за подстицање одрживог коришћења природних добара. Средства за финансирање заштићеног подручја обезбеђују се из накнада за коришћење заштићеног подручја, прихода остварених у обављању делатности и управљања заштићеним подручјем, средстава обезбеђених за реализацију програма, планова и пројеката у области заштите природе, донација, поклона, помоћи и других извора у складу са Законом о заштити природе.

Министарство заштите животне средине и институције обухваћене Кластером 4 (раније Поглављем 27) израдили су МИФП (вишегодишњи инвестициони и финансијски план), као национални стратешки оквир за финансирање инвестиција у животној средини, а који укључује преглед инвестиција потребних за усаглашавање, трошкове пројеката, процене, као и преглед потенцијалних извора финансирања. МИФП се заснива на подацима из Специфичних планова имплементације директива (ДСИП) и даје подршку у захтевима за прелазним периодима, тамо где је она потребна. Значајна очекивана побољшања биће остварена кроз зајам Развојне банке Савета Европе (ЦЕБ) од 200 милиона евра за подршку Националном инвестиционом програму у области заштите животне средине, а у складу с владиним приоритетима у овој области. Тренутно је у припреми преко тридесет пројеката у вредности од преко 500 милиона евра, који се реализују у периоду 2020–2027. година. Даље одређивање приоритета у оквиру МИФП-а, селекција, припрема и спровођење пројеката обављаће се кроз Оперативне програме, а финансираће се из фондова ЕУ и билатералних фондова, међународних зајмова и националних извора.

Финансирање заштите животне средине заснива се на кључним начелима – „загађивач плаћа” и „корисник плаћа”. Начело „загађивач плаћа” подразумева да загађивач плаћа накнаду за загађивање животне средине када својим активностима проузрокује или може проузроковати оптерећење животне средине, односно ако производи, користи или ставља у промет сировину, полупроизвод или производ који садржи штетне материје по животну средину. У складу с прописима, загађивач сноси укупне трошкове мера за спречавање и смањивање загађивања, који укључују трошкове ризика по животну средину и трошкове уклањања штете нанете животној средини. Начело „корисник плаћа” подразумева да је свако ко користи природне вредности дужан да плати реалну цену за њихово коришћење и рекултивацију простора. Како би се ова начела остварила, постоји низ мера, економских, административних и тржишних. Акценат се ставља на економске инструменте и мере. Позитивни учинци економских мера су вишеструки и омогућавају интернализацију трошкова загађивања животне средине и тиме су важан извор финансирања програма заштите животне средине.

Институција задужена за координацију спровођења и праћења спровођења мера и за извештавање јесте Покрајински секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине.

Извори података и партнерске институције: Покрајински секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине, Покрајински секретаријат за финансије, јединице локалне самоуправе.

Реализација ове мере допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 5: Родна
равноправност

Потциљ:

5.a - Спровести реформе како би жене добиле једнака права на економске ресурсе, као и приступ власништву и контроли над земљиштем и осталим облицима својине, финансијским услугама, наследишту и природним ресурсима, у складу с националним законима.

Циљ 15: Живот
на земљи

Потциљеви:

15.a - Мобилисати и значајно повећати финансијска средства из свих извора ради очувања и одрживог коришћења биодиверзитета и екосистема.

15.6 - Мобилисати значајна средства из свих извора и на свим нивоима како би се финансирало одрживо управљање шумама и пружили одговарајући подстицаји земљама у развоју за унапређивање таквог управљања, укључујући очување и пошумљавање.

МЕРА 8.3.		Унапређивање система финансирања животне средине у складу с приоритетним циљевима заштите животне средине и поштовањем принципа “загађивач плаћа”					
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година/вредност	Циљне вредности				Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.	
% издвајања из буџета ПСУЗЖС за управљање отпадом и отпадним водама на годишњем нивоу*	%	2022/22,63	22,63	25	28	31	Покрајинска скупштинска одлука о буџету АПВ/ Покрајинска скупштинска одлука о ребалансу буџета АПВ
% издвајања из буџета ПСУЗЖС за управљање квалитетом ваздуха на годишњем нивоу*	%	2022/3,92	3,92	4,4	5	5,7	Покрајинска скупштинска одлука о буџету АПВ/ Покрајинска скупштинска одлука о ребалансу буџета АПВ
% издвајања из буџета ПСУЗЖС за заштиту природе и биодиверзитета на годишњем нивоу*	%	2022/7,57	8,5	9,6	10,9	12,4	Покрајинска скупштинска одлука о буџету АПВ/ Покрајинска скупштинска одлука о ребалансу буџета АПВ
Суфинансирани програми/пројекти управљача заштићених подручја	број	2022/28	30	32	34	36	ПСУЗЖС

Реализовани уговори за израду пројектно-техничке документације у области управљања комуналним отпадним водама	број	2022/15	15	16	17	18	ПСУЗЖС
Реализовани уговори за санацију и рекултивацију дивљих депонија и деградираних површина	број	2022/21	22	23	24	25	ПСУЗЖС
Реализовани уговори за опремање трансфер станица у области управљања отпадом	број	2022/4	4	4	4	4	ПСУЗЖС

Напомена: удео у буџету ПСИУЗЖС без административних трошкова

Мера 8.4. Унапређивање мониторинг и информационог система и механизма контроле загађености животне средине

Мониторинг квалитета животне средине у Војводини обавља се систематским мерењем, испитивањем и оцењивањем индикатора стања и загађења животне средине, које обухвата праћење стања појединих медијума (ваздух, вода, земљиште, шуме...), као и фактора ризика по животну средину (нејонизујућа зрачења, бука, отпад...). Мониторинг је основ за доношење адекватних и правовремених одлука с циљем спречавања и минимизирања негативних утицаја на здравље људи и животну средину, унапређивање стања и дефинисање приоритета у управљању квалитетом животне средине.

На територији Војводине успостављене су државна и локалне мреже мониторинга квалитета амбијенталног ваздуха. Успостављено је укупно 19 аутоматских станица за мониторинг квалитета ваздуха, а од тога седам аутоматских станица у власништву Покрајинског секретаријата за урбанизам и заштиту животне средине. Квалитет ваздуха прате у континуитету, аутоматским и мануелним мерењима, бројне стручне и научне институције.

Све мреже аутоматског мониторинга на територији АПВ имају значајне проблеме у обезбеђивању континуираног рада и оптималног функционисања. Досадашњим улагањима, систем аутоматског мониторинга за праћење квалитета ваздуха само је делимично усклађен с потребама које произлазе из националне законске регулативе и с препорукама законодавства Европске уније. Зато је неопходно модернизовати системе набавком нове мерне опреме и репозиционирањем појединих мерних станица, а с циљем успостављања пуног програма мерења са опремом која задовољава критеријуме у складу са Уредбом о условима за мониторинг и захтевима квалитета ваздуха. Тиме ће се обезбедити сви предуслови за адекватно, правовремено и транспарентно информисање јавности о стању квалитета ваздуха и извештавање према ЕУ. Такође, унапређивање система мониторинга захтева адекватну финансијску подршку, набавком опреме новије генерације и већу просторну и временску покривеност.

Успостављање и проширење мониторинга с циљем контроле загађености животне средине подразумева модернизацију мреже мониторинга квалитета амбијенталног ваздуха, успостављање аутоматског мониторинга над значајним емитерима, модернизацију лабораторија за испитивање квалитета ваздуха, успостављање мреже мониторинга емисије отпадних вода, развијање мониторинга квалитета земљишта, као и развијање катастра извора загађивања свих медијума на подручју Војводине. Унапређивање система управљања заштићеним природним добрима од националног и међународног значаја укључује и успостављање информационог система заштићених подручја и биодиверзитета, спровођење мера (конзервације, санације-ревитализације, рекултивације и другог), мониторинга стања заштићених подручја и праћење стања и промене популација строго заштићених и заштићених дивљих врста и њихових станишта, уз стално и појачано праћење стања и промена у природи.

Информациони систем је неопходан за јасније, прецизније и брже праћење појава и процеса који су последица климатских промена. Због тога је неопходно унапређивање система мониторинга с континуалним праћењем емисије загађујућих материја, а оптимизацију мониторинга је неопходно усмерити на већи обухват параметара и увођење референтних метода мерења. Приоритет су аутоматска праћења и мерења са адекватном временском и просторном покривеношћу. За реализацију ове мере неопходно је обезбедити адекватна финансијска средства, како за набавку опреме новије генерације, тако и за одржавање целокупног система.

У 2019. успостављен је Геопортал, као јединствени, стандардизовани и обједињени систем геопросторних података за АПВ, као део националне инфраструктуре геопросторних података. Ова дигитална платформа представља јавни сервис који повезује бројне институције као генераторе и кориснике геопросторних података. За сада су на располагању подаци из области животне средине и заштите природе, енергетике, пољопривреде, водопривреде, шумарства и урбанизма.

Институција задужена за координацију спровођења и праћења спровођења мера и за извештавање јесте Покрајински секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине.

Извори података и партнерске институције: Покрајински секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине, Агенција за заштиту животне средине, Покрајински завод за заштиту природе, јединице локалне самоуправе.

Реализација ове мере допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 6:

Чиста вода и
санитарни
услови

Потциљ:

6.4 - До 2030. битно повећати ефикасност коришћења воде у свим секторима и обезбедити одрживу експлоатацију воде и снабдевање слатком водом како би се одговорило на несташицу воде и у знатној мери смањио број људи који се суочавају с несташицом воде.

Циљ 11:
Одрживи
градови и
заједнице

Циљ 13: Акција
за климу

Потциљеви:

11.6 - До 2030. смањити негативан утицај градова на животну средину мерен по глави становника, с посебном пажњом на квалитет ваздуха и управљање отпадом на општинском и другим нивоима.

11.a – Подржати позитивне економске, социјалне и еколошке везе између урбаних, периферних и руралних области оснаживањем националног и регионалног развојног планирања.

Потциљ:

13.3 – Побољшати образовање, подизање свести и људске и институционалне капацитете за ублажавање климатских промена и прилагођавање, смањење њиховог утицаја и рано упозорење.

МЕРА 8.4.		Унапређивање мониторинга и информационог система и механизма контроле загађености животне средине					
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година/вредност	Циљне вредности				Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.	
Институције укључене у Геопортал АПВ	број	2022/7	7	8	8	9	ПСУЗЖС
Сервиси у Геопорталу АПВ	број	2022/49	59	69	79	89	ПСУЗЖС
Скупови података у Геопорталу АПВ	број	2022/11	16	21	26	30	ПСУЗЖС
Објављене карте/мапе у Геопорталу АПВ	број	2022/70	80	90	100	110	ПСУЗЖС
Број web GIS апликација у Геопорталу АПВ	број	2022/6	8	10	12	16	ПСУЗЖС
ЈЛС које спроводе мониторинг квалитета ваздуха	број	2021/16	17	18	19	20	ПСУЗЖС
ЈЛС које спроводе мониторинг буке	број	2021/21	22	23	24	25	ПСУЗЖС
ЈЛС са III категоријом квалитета ваздуха	број	2021/6	5	4	3	2	Агенција за заштиту животне средине
Нове аутоматске станице за праћење квалитета ваздуха	број	2022/0	1	1	0	0	ПСУЗЖС/Агенција за заштиту животне средине/ЈЛС
Унапређене/проширене аутоматске станице за праћење квалитета ваздуха	број	2022/4	2	2	2	2	ПСУЗЖС/Агенција за заштиту животне средине/ЈЛС
Мерна места у мрежи мониторинга нивоа	број	2022/20	21	22	23	24	ПСУЗЖС

буке у животној средини							
Елементи биомониторинга	број	2022/28	29	30	31	32	Покрајински завод за заштиту природе/ПСИЗЖС

Мера 8.5. Јачање институционалних капацитета, међусекторско повезивање и сарадња, подизање свести и унапређивања знања у погледу квалитетне животне средине и биодиверзитета

Неопходно је побољшати рад инспекцијских служби подизањем њихових капацитета за контролу спровођења законске регулативе, као и обезбеђивањем ефикасније међусобне сарадње и протока информација између различитих инспекција и других надлежних служби које врше надзор у области заштите животне средине. Потребан је развој капацитета запошљавањем, пружањем системске допунске обуке и обезбеђивањем њихове адекватне техничке опремљености.

Интеграција заштите животне средине у секторске политике, истовремено, један је од основних инструмената, али и једно од основних начела и циљева савремене праксе заштите животне средине и одрживог развоја. Овај приступ, који настоји спојити заштиту животне средине с развојним иницијативама, у основи је идеја одрживог развоја, те је као такав усвојен као приоритет у свим стратешким/планским документима. Формални оквири кроз који се реализује овај приступ јесу интегрално планирање (просторно уређење интегрисано са заштитом животне средине), процедуре процене утицаја на животну средину (процене утицаја и стратешке процене утицаја које интегрисано сагледавају све елементе животне средине), као и стимулативне мере за друге секторе (увођење принципа чистије производње, стандарда управљања животном средином...).

У складу са Законом о заштити животне средине, државни органи, научне установе, установе у области образовања, здравства, информисања, културе и друге установе, као и други облици удруживања, у оквиру својих делатности, подстичу, усмеравају и обезбеђују јачање свести о значају заштите животне средине. Када је реч о делокругу рада покрајинских органа, кључну улогу у подизању свести и нивоа образовања у погледу квалитетне животне средине и биодиверзитета на територији Војводине има Покрајински секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине. Секретаријат интензивно ради на афирмацији различитих видова едукације с циљем подизања еколошке свести јавности, јачањем сарадње, умрежавањем и изградњом стратешких партнерстава с цивилним сектором, образовним установама и локалним заједницама. Једна од кључних активности које се реализују у континуитету с бројним партнерима из покрајинских и локалних органа управе, невладиног сектора и образовно-васпитних установа, јесте „За чистију и зеленију Војводину”/„За чистије и зеленије школе у АПВ”.

Промовисање заштите и унапређивања животне средине путем свих видова формалног и неформалног образовања изузетно је важно. На тај начин би се, пре свега, најмлађој популацији приближила ова област, чиме би се дугорочно обезбедило свесније опхођење према животној средини.

Континуирана едукација и размена информација важан су чинилац у сензибилисању јавности о потреби заштите животне средине, као и у проналажењу ефикасних начина смањења штетних утицаја на животну средину. Транспарентност и размена информација са широм јавношћу подстиче

грађане и грађанке на активније учешће у активностима заштите природе и успоставља обрасце понашања, усмерене на заштиту животне средине.

У АП Војводини је у 2016. регистровано је око 250 удружења грађана, која се баве заштитом животне средине. Сарадња се проширује и унапређује кроз већ постојећи дијалог, с циљем да се мрежа еколошких удружења равномерно територијално развија и активно укључи у креирање политике заштите животне средине и њену непосредну реализацију. Међутим, само 10–15% еколошких удружења има активну и/или значајну улогу на локалном и регионалном, односно националном нивоу. То указује на значај подржавања активности недовољно афирмисаних удружења у мањим и неразвијеним општинама, нарочито оних које се односе на подизање свести у погледу квалитета и добробити интактне животне средине.

Реализација ове мере такође подразумева чешће и прецизније обавештавање грађана и грађанки о еколошким проблемима, али и о стању јавног здравља, путем средстава јавног информисања (телевизија, новине и друго), посебно оних локалног карактера. У области заштите квалитета ваздуха, едукативне активности треба усмерити на потребу рационалне потрошње енергије у свакодневном животу, примену мера енергетске ефикасности, примену еколошки прихватљивих горива и обновљивих извора енергије, као и коришћење одрживих облика саобраћаја.

Подизање јавне свести у области заштите вода и газдовања водама неопходно је усмерити на унапређивање приступа јавности информацијама о значају водних ресурса, њиховој ограничености и потреби рационалног коришћења и заштите. Неопходно је развијање свести о вредности земљишта као ресурса који обезбеђује кључне услуге у екосистему и о томе како се носити са синергијом и компромисом између вишеструких функција земљишта. Посебан фокус треба да буде на подстицању еколошке пољопривреде, а када је у питању интензивна пољопривреда – на савременим праксама којима је циљ очување квалитета земљишта. Информативне кампање такође треба усмерити на промоцију система превенције, поновне употребе и рециклаже отпада, као и на подизање свести о штетним ефектима буке на здравље и животну средину, као и активније учешће шире јавности у изради планских/стратешких докумената у овој области.

Институција задужена за координацију спровођења и праћења спровођења мера и за извештавање јесте Покрајински секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине.

Извори података и партнерске институције: Покрајински секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине, јединице локалне самоуправе, васпитно-образовне установе.

Реализација ове мере допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 4:

Квалитетно
образовање

Потциљ:

4.7 – До 2030. обезбедити да сви ученици стекну знања и вештине потребне за промовисање одрживог развоја, између осталог и путем едукације о одрживом развоју и одрживим стиливима живота, људским правима, родној равноправности, као и промовисању културе мира и ненасиља, припадности глобалној заједници и поштовања културне разноликости и доприноса културе одрживом развоју.

Циљ 5: Родна
равноправнос
т

Потциљ:

5.a - Спровести реформе како би жене добиле једнака права на економске ресурсе, као и приступ власништву и контроли над земљиштем и осталим облицима својине, финансијским услугама, наследству и природним ресурсима, у складу с националним законима.

Циљ 6:
Чиста вода и
санитарни
услови

Потциљ:

6.4 - До 2030. битно повећати ефикасност коришћења воде у свим секторима и обезбедити одрживу експлоатацију воде и снабдевање слатком водом како би се одговорило на несташицу воде и умногоме смањио број људи који се суочавају с несташицом воде.

Циљ 12:
Одговорна
потрошња и
производња

Потциљеви:

12.6 - Подстицати компаније, посебно велике и међународне компаније, да усвоје одрживе праксе и да интегришу информације о одрживости у своје циклусе извештавања.

12.7 - Промовисати праксе јавних набавки које су одрживе, у складу с националним политикама и приоритетима.

12.8 - До 2030. осигурати да људи свуда имају релевантне информације и свест о одрживом развоју и стилу живота у хармонији с природом.

Циљ 13:
Акција
климу

Потциљ:

13.3 – Побољшати образовање, подизање свести и људске и институционалне капацитете за ублажавање климатских промена и прилагођавање, смањење њиховог утицаја и рано упозорење.

Циљ 15:
Живот
на
земљи

Потциљеви:

15.1 - До 2020. осигурати очување, обнову и одрживо коришћење копнених и слатководних екосистема и њиховог окружења, мочварног земљишта и исушеног земљишта, у складу са обавезама према међународним споразумима.

15.9 - До 2020. интегрисати вредности екосистема и биодиверзитета у национално и локално планирање, развојне процесе, стратегије за смањење сиромаштва и извештаје.

МЕРА 8.5.		Јачање институционалних капацитета, међусекторско повезивање и сарадња, подизање свести и унапређивања знања у погледу квалитетне животне средине и биодиверзитета					
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година/вредност	Циљне вредности				Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.	
Васпитно-образовне установе укључене у пројекат „За чистије и зеленије школе у Војводини”	Број	2022/87	5	5	5	5	ПСУЗЖС
Институције укључене у виртуелну платформу за буку и вибрације	број	2022/45	46	47	48	49	ПСУЗЖС
Међународни пројекти у области заштите животне средине у којима је ПСУЗЖС партнер	број	2022/3	2	2	2	2	ПСУЗЖС
Учешће на промотивним манифестацијама с циљем презентације активности и промоције заштите животне средине	број	2022/2	2	3	4	5	ПСУЗЖС
Израђени промотивни и едукативни материјали (публикације, брошуре, е-брошуре и флајери...)	број	2022/4	2	2	2	2	ПСУЗЖС
Подељени промотивни и едукативни материјали (публикације, брошуре, е-брошуре и флајери...)	број	2022/1500	2000	2000	2000	2000	ПСУЗЖС

4.4. Развојни правац 4. Интеркултурална Војводина по мери грађана

Социјално-друштвени развој АП Војводине у последњој деценији под снажним је утицајем све интензивније **демографске регресије** чији су највидљивији облици: *депопулација, односно пад броја становника, миграциони токови и пражњење руралног и приграничног подручја, негативан природни прираштај у свим општинама и убрзан процес старења*. Комплетно подручје АП Војводине карактеришу слаби демографски ресурси. Демографске процене показују да је у периоду 2011–2021. укупно становништво у АП Војводини смањено за 5,5%, односно за 106.963 становника, односно за женско становништво за 5,8%, а за мушко 5,3%. Због све веће стопе mortalитета (-19,2% у 2021) негативан природни прираштај је удвостручен – са -5,5% у 2011. на -10,1% у 2021. Индекс старења (однос становништва старијег од 60 и оног од 0–19 година), повећан је са 116% у 2011. на 140% у 2021. години. Миграциони токови су изражени на целом подручју АП Војводине изузев Јужнобачке и Севернобачке области. Заправо, једино је у Јужнобачкој области позитиван миграциони салдо већи од негативног природног прираштаја. Мада је регистрован раст стопе фертилитета (са 1,38 деце по жени 2011. на 1,53 у 2021), он је и даље веома низак. Услед тренда смањења фертилног и млађег контингента, старосна пирамида становништва АП Војводине све више добија карактеристике „регресивног” типа, што подразумева раст учешћа старијег становништва. Раст очекиваног трајања живота у периоду 2011–2019. године (мушког становништва са 70,5 у 2011. на 72 године у 2019. и женског са 76,2 на 77,9 година) прекинут је услед пандемије у 2020. и 2021. Очекивано трајање живота код мушкараца пало је на 69,6 година у 2021. години, а код женског становништва на 75,6 година. Регионалну демографску неравномерност АП Војводине најсликовитије приказује податак да трећина становништва живи на 50% територије, трећина на 40%, а трећина на само 10% територије.

Процес демографске транзиције карактеристика је целог европског континента, ниске стопе фертилитета, депопулација и старење обухватили су највећи број развијених земаља и земаља у транзицији. У наредних пола века демографски развитак биће ограничавајући фактор свеукупног развитка, како АП Војводине тако и Србије у целини. Званичне демографске пројекције (РЗС) указују на велику извесност наставка демографске регресије, односно смањења и убрзаног старења становништва АП Војводине. Овим пројекцијама предвиђа се смањење популације за око 20% за наредне две деценије, као и раст популације старије од 65 година које ће се попети са 20% на 23%.

Примери европских држава показују да су најефикасније мере популационе политике финансијска подршка породици и помоћ у усклађивању пословних и родитељских обавеза. За демографски најугроженија подручја креирају се посебни подстицаји. Агенда Уједињених нација о одрживом развоју 2030. посебно наглашава јачање система здравствене подршке, као једног од најважнијих сегмената популационе политике, што је и глобална пандемија 2020. потврдила.

Примарни циљ **социјалне политике** јесте елиминисање, односно ублажавање социјалних неједнакости, помоћ сиромашним и социјално искљученим грађанима и грађанкама. Наиме, социјална политика промовише и примењује друштвене вредности као што су социјална правда, солидарност и социјална сигурност. Истовремено исправља друштвене неједнакости и јачајући социјалну кохезију утиче на одржив економски и социјални развој земље. Према евиденцији центра за социјални рад на подручју АП Војводине, у 2021. години било је укупно је 199.494 корисника социјалне заштите, што је 10,8% укупне популације, при чему предњаче жене (53,7%). Број корисника у последњој деценији бележио је континуиран пораст који је прекинут 2019. године, а за последње три године укупан пад је износио 11% (мање 24 хиљаде корисника). Покривеност територије Покрајине мрежом центара за социјални рад је задовољавајућа, што се испољава доступношћу социјалних услуга осетљивим групама у свим војвођанским општинама. Неопходно је и даље

развијати услуге социјалне заштите, како би систем социјалне заштите адекватно одговорио на потребе жена и мушкараца из вишеструко маргинализованих друштвених група (на пример особе за инвалидитетом, стари, припадници/припаднице ромске популације). Међутим, укупни капацитети за смештај корисника у установама социјалне заштите су недовољни, при чему је стање постојећих објеката и опреме незадовољавајуће. Просечни расходи за социјалну помоћ износе око 3% БДП-а, што је недовољно да би се систематичније усмерили на оне кориснике/кориснице којима је помоћ најпотребнија.

Највеће учешће имају корисници у одраслом добу који чине 47% укупног броја прималаца социјалне помоћи, затим следе деца са учешћем од 27%, старије особе 18% и млади као најмања групација од 8% у укупном броју. У узрасној структури одрасла лица су константно најбројнији корисници са учешћем које се креће око половине од укупног броја корисника, уз постепено повећање удела старијих. У родној структури учешће жена износи 53%, и једино је код деце нешто већи удео дечака у односу на девојчице. Истовремено, са узрастом расте удео женског пола. У току 2021. године, евидентирано је укупно 53,5 хиљада деце корисника/корисница, али је тренд пада од 13% приметан од 2017. У 2021. години поднето је 25,4 хиљаде захтева за новчану социјалну помоћ, што је 5% мање него 2020. године, смањен је и број поднетих захтева за једнократну новчану помоћ, а повећан број захтева за остваривање права по основу инвалидитета. Просечан број корисника/корисница у Војводини, који остварују право на новчану социјалну помоћ, у 2021. години износио је око 72 хиљаде. У току исте године, 29.080 деце је евидентирано у породицама које су оствариле право на новчану социјалну помоћ, а још 2.009 деце је остварило право на материјалну подршку по основу инвалидитета.

Систем **здравствене заштите** АП Војводине обухвата мрежу од 93 здравствене установе у јавној својини у којима је запослен 23.351 радник/радница на неодређено време (18.444 здравствених радника и 4.907 нездравствених радника). Анализом показатеља који мери покривеност становништва бројем лекара у 2021, уочава се позитиван помак у односу на 2020, али и да је регион Војводина испод републичког просека (295 доктора на 100.000 становника у Републици, наспрам 252 лекара у АП Војводини). При томе, идентификоване су велике унутаррегионалне разлике, а изнад просека Републике једино је Јужнобачка област са 310 лекара на 100.000 становника. Скоро две трећине општина има број становника на једног лекара знатно испод просека региона Војводине, што указује на проблем доступности здравствених услуга на руралном подручју. Мрежу стационара чини тридесет здравствених установа с више од десет хиљада постеља. Водећи узрок смрти у АП Војводини у 2021. години биле су кардиоваскуларне болести, односно болести система крвотока (42% умрлих, од чега је 54% женско становништво), следе тумори (17%) и болести система за дисање (5%).

Глобални здравствени индекс позиционира Републику Србију на 33. место у Европи у 2021. **У поређењу с 2019. годином, повећан је подиндекс – Изградња здравствених капацитета.** У АП Војводини у 2021. основана је Ковид болница, као нова организациона јединица Универзитетског клиничког центра Војводине, Нови Сад, због чега је знатно повећан постељни капацитет. Такође, у току је друга фаза изградње и опремања објекта Каменица 3 с Центром за позитронску емисиону томографију (ПЕТ Центар). Циљ поменутог центра јесте побољшање услова за лечење у Институту за онкологију Војводине, Институту за кардиоваскуларне болести Војводине и Институту за плућне болести Војводине.

Здрав начин живота један је од битних фактора за очување здравља, а незаобилазан сегмент за сваког појединца представља физичка активност и кретање. **Спорт има изузетан друштвени и**

социјални значај. Спортске организације (спортска удружења и спортска привредна друштва) основне су ћелије система спорта у АП Војводини. На подручју АП Војводине функционише 4.105 спортских организација, али уз изражену територијалну неравномерност, имајући у виду то да се највећи број спортских организација налази на подручју Јужнобачког округа (35,8%). На основу истраживања из 2014. године, уочено је да више од стотину школа у АП Војводини не поседује физкултурну салу, да недостаје велики број отворених спортских терена, те да је број спортских секција недовољан, као и то да недостају справе за вежбање. Анализа спортских такмичења која се спроводе у школама, указује на потребу за афирмацијом „малих“ спортова за младе који не желе да се такмиче и уопште вежбају у конкуренцији масовних спортова. Када је у питању спорт на нивоу Универзитета у Републици Србији, у свих седам универзитетских спортских савеза спроводе се такмичења у више екипних и појединачних спортова. Издвајања за спорт из општинских и градских буџета АП Војводине су ниска и износе око 3%.

Изазови унапређивања знања и технологија, процес глобализације, демографски трендови, промене потреба тржишта рада, растућа тежња за вишим нивоом образовања и процес евроинтеграције, намећу потребу за **целоживотним учењем** и успостављањем флексибилног система образовања, који ће сваком појединцу понудити различите могућности за образовање и напредовање. У погледу **образовања**, на територији АП Војводине током 2021. године, у одређеном виду образовања учествовало је 313.000 ученика и студената, и то 20% у предшколском (49% девојчице), 43% у основном (49% ученице), 20% у средњем (50% ученице) и 17% у високом (56% студенткиње). Бележи се континуирано повећање обухвата деце програмима предшколског васпитања и образовања. Тако је током 2021. уписано 12% више деце него у школској 2014/15. години. Популација ученика у основном образовању смањује се и поред чињенице да је оно обавезно, при чему обухват деце у АП Војводини и даље није потпун – нето стопа обухвата основним образовањем износи 92 посто. Обухват генерације средњим стручним образовањем је око 83 посто. У 2021, у АП Војводини 17.000 ученика је завршило основно образовање, 15.700 средње и 9.600 високо образовање. У АП Војводини акредитовани су један државни универзитет и три приватна универзитета, 25 факултета (14 државних и 11 приватних). Такође, има шест акредитованих института, три акредитована центра изузетних вредности и 22 регистрована иновациона предузећа. У погледу образовања припадника националних мањина, образовно-васпитни рад остварује се на језику и писму националне мањине, односно двојезички, ако се приликом уписа у први разред за то определи најмање 15 ученика (могуће и за мање од 15 ученика, уз сагласност покрајинског секретаријата надлежног за послове образовања).

Претходних година начињен је знатан помак у реформама и финансирању **науке и истраживања и развоја**. Тако је уведено пројектно финансирање, успостављен је рад Фонда за науку и Фонда за иновациону делатност, формиран су институти за информационе технологије (Крагујевац и Биосенс у Новом Саду), као и мрежа научнотехнолошких паркова у Нишу, Чачку, Новом Саду и Београду. Све то допринело је бољем позиционирању научноистраживачке заједнице на међународним ранг-листама. Међутим, и поред позитивних помака, **у области истраживања и развоја (И&Р) и иновација, Република Србија и АП Војводина знатно заостају за просеком Европске уније**. Укупан удео улагања у истраживање и развој (однос бруто домаћих издатака за И&Р и БДП) износио је 0,91% БДП у 2020. години у Републици, док је у АП Војводини био 0,68% БДП-а. То је два и по пута мање од просека Европске уније који износи 2,31% (удео укупних буџетских средстава за И&Р у БДП-у у Републици у 2021. износио је 0,4%). У укупним средствима из буџета за финансирање И&Р, највећи удео припао је државном сектору и сектору високог образовања 23%, док међународне организације учествују са 11%. **У АП Војводини буџетски издаци за делатност И&Р знатно су мањи од оних у Републици Србији и имају тенденцију опадања**. Бројне студије указују на то да издвајање из буџета од 1% БДП-а

представља праг који једна држава треба да достигне да би пружила адекватну подршку научноистраживачком раду и иновацијама. Учешће истраживача/истраживачица у укупном броју запослених у АП Војводини у 2021. износило је 0,6%, од чега су 50% истраживачице, док је на нивоу републике био незнатно виши – 0,7%. Ови подаци указују на то да је учешће истраживача/истраживачица у укупном броју запослених двоструко мањи од просека Европске уније који износи 1,4%. У АП Војводини 2021. године било је запослено 3,1 хиљада људи у делатности И&Р на милион становника. На републичком нивоу запослено је 3,5 хиљаде, што је три пута мање од просека Европске уније (10,2 хиљаде). У скоро свим аспектима иновација и трансфера технологија, Србија има ограничен капацитет. Број пријава патената је у паду.

Према **иновационим перформансама** Република Србија се са индексом иновативности од 0,335 у 2022. години налази у групи 16 земаља умерених иноватора и знатно заостаје за просеком Европске уније (0,542). Региони у Србији, на основу најновијег *Regional Innovation Scoreboard-a* (јун 2022.) и *Регионалног иновационог индекса за 2021*, припадају групи „Умереног иноватора“ (Београдски регион, RII 80,2% просека Европске уније) и „Иноватора у настајању“ (код остала три региона, RII се креће између 53–58% просека Европске уније). Најиноватнији Београдски регион рангиран је на 152. месту од 240 ранжираних региона у Европској унији. **Регион Војводине на 191. позицији (RII 0,321)**, јужна и источна Србија на 203, док су региони Шумадија и Западна Србија на 206. месту. Важно је напоменути то да су се сви региони у Србији знатно приближили Европској унији од 2014. године. Компаративна анализа регионалних иновационих перформанси показује да АП Војводина највише заостаје за просеком Европске уније у сегментима улагања привреде у И&Р (28% просека ЕУ), у броју пријављених патената (34% просека Европске уније) и у ниском учешћу активног становништва у целоживотним учењу (40% просека Европске уније).

Табела 17. Регионални иновациони профили у Републици Србији 2021. године (ЕУ–27=100)

	Београдски и регион	Регион Војводине	Шумадија и Зап. Србија	Јужна и Источна Србија
Процент становништва 25–34 с терцијарним образовањем	133	60	52	48
Процент становништва 25–64 које је учествовало у целоживотном учењу	56	40	31	31
Број појединаца с дигиталним вештинама 16–74 године	64	55	47	43
Трошкови за И&Р у државном и сектору образовања у БДП-у региона	129	67	14	31
Трошкови за И&Р у привреди у регионалном БДП-у	41	28	1	3
Процент запослених ИКТ стручњака у укупном броју	157	45	19	19
Број пријављених патената у регионалном БДП (PPS)	34	34	34	34
Процент запослених с терцијарним образовањем у укупном броју	112	72	25	57
Регионални иновациони индекс	80,2	58,2	52,9	53,6

Извор: *The regional innovation scoreboard (RIS)*, 2022.

Омладинска политика АП Војводине препознаје младе, као веома важан друштвени ресурс. У складу с негативним демографским трендовима и категорија младог становништва (15–24) бележи континуиран пад, те се самим тим смањује и учешће младе популације на тржишту рада. Контингент младих на подручју АП Војводине у 2021. години бележи смањење за 17.500, односно за 8,5%, у поређењу са 2016. годином (контингент мушког младог становништва пао је за 8,36%, а контингент женског – за 8,4%). Истовремено, због пада смањења броја активних младих, **стопа активности повећана је и износила је 38%** (45% – за мушкарце и 30% – за женско становништво), што је знатно побољшање у поређењу са 2015. годином. Стопа запослености младог становништва у 2021. години

износила је 29% (35% мушког и 23% женског становништва), што је за 10,4 процентних поена више него у 2015. години. Стопа незапослености младих износи 23,2% (23% мушког и 24% женског становништва) и нижа је за 16 процентних поена у односу на 2015. годину. Стопа неактивности знатно је смањена (7,2 п. п.), и у 2021. износила је 62%. Од тога, 55% јесу мушкарци и 70% жене.

АП Војводина располаже богатим **културно-историјским наслеђем**, о чему сведочи 810 непокретних културних добара, од чега 704 споменика културе, 41 археолошки локалитет, 38 знаменитих места и 27 просторно-културно историјских целина. Упркос релативно скромном броју установа културе (288), од којих је већина јавног типа, спрам броја насеља и становника, културни живот становништва не заостаје претерано за републичким просеком. У прилог томе говори и чињеница да је Нови Сад изабран за Европску престоницу културе 2021, што је подстакло развој културе на покрајинском нивоу, али и на локалном нивоу.

Табела 18. **SWOT анализа у области друштвеног развоја**

СНАГЕ/ПРЕДНОСТИ	СЛАБОСТИ/НЕДОСТАЦИ
- Постојање програма развоја популационе политике Војводине; - Задовољавајућа покривеност мрежом центара за социјални рад; - Висококвалификован медицински кадар; - Тренд унапређивања инфраструктуре за развој спорта; - Квалитет и број образовних институција; - Раст степена иновативности; - Развијена мрежа институција за пружање подршке научноистраживачкој делатности; - Пројектно финансирање у области науке и истраживања; - Развијен антидискриминациони нормативни оквир у вези с родном равноправношћу и заштитом од дискриминације; - Покренута родно буџетска иницијатива на националном и покрајинском нивоу и родно осетљива статистика у многим областима; - Развијене родне студије на универзитету; - Богато културно-историјско наслеђе; - Развијена мрежа установа културе; - Ојачана међународна културна и уметничка сарадња (Нови Сад – европска престоница културе 2021).	- Слаби демографски ресурси (депопулација, негативан природни прираштај, ниске стопе фертилитета, регионална демографска неравномерност); - Слаб капацитет људских ресурса у системима јавних сервиса у руралним подручјима (на пример социјални, здравствени, комунални, образовни); - Регионалне неједнакости у доступности здравствених услуга; - Недовољни капацитети и лоше стање постојећих објеката и опреме институција социјалне заштите и установа које се баве збрињавањем социјално угрожених група; - Недовољан обухват деце предшколским и основношколским образовањем; - Недовољан број спортских центара и неадекватна опремљеност спортских објеката; - Ниско учешће активног становништва у целоживотном учењу; - Ниско учешће истраживача у укупном броју запослених и ниски буџетски издаци за делатност И&Р; - Неусклађеност образовних профила и понуде с потребама тржишта рада; - Низак степен иноватности и слаба сарадња између јавног и приватног сектора у развијању иновација.

МОГУЋНОСТИ/ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ/ОПАСНОСТИ
- Коришћење фондова Европске уније за развојне; - Увођење нових мера популационе политике и прерасподела средстава између постојећих програма ради побољшања адекватности социјалних давања за становништво испод прага сиромаштва; - Развој креативних вештина и талената; - Јачање сарадње између образовних и културних институција; - Афирмација „мањих” спортова који не захтевају велике ресурсе за одржавање; - Развој економије засноване на знању и иновацијама и повећање издвајања из јавних извора за финансирање научних истраживања; - Успостављање дигиталног концепта Индустрија 4.0 путем кога би се омогућио приступ образовним ресурсима и шанси за рад свима, без дискриминације и предрасуда. - Родна равноправност као део наставног плана и као део програма стручне обуке државних службеника/службеница; - Јачање сарадње између образовних институција и привреде.	- Миграциони токови; - Убрзан процес демографског старења; - Феномен недовољног рађања; - Пораст сиромаштва и висок степен социјалне неједнакости; - Пораст насиља у породици; - Просторна централизованост културних садржаја; - Тенденција пада буџетских издатака за делатност И&Р; - Недовољна сензибилност послодаваца у вези са запошљавањем рањивих група; - Велика раширеност родних стереотипа и предрасуда.

У области друштвеног развоја идентификована су четири приоритетна циља која ће бити остварена реализацијом 14 мера.

Табела 19. Приоритетни циљеви и мере у области друштвеног развоја

ИНТЕРКУЛТУРНА ВОЈВОДИНА ПО МЕРИ ГРАЂАНА
Циљ 9. Делотворне, ефикасне, доступне и приступачне здравствене и социјалне услуге које омогућавају квалитетнији животни стандард, побољшање јавног здравља и здраве стилове живота свих становника и становница АП Војводине Мера 9.1. Унапређивање институционалног одговора на негативне демографске трендове и популациону политику Мера 9.2. Обезбеђење доступних и приступачних услуга социјалне заштите свим грађанима и грађанкама на територији АП Војводине

Мера 9.3. Допринос АП Војводине обезбеђењу приступачне и свеобухватне здравствене заштите свих грађанки и грађана на територији АП Војводине
Мера 9.4. Обезбеђење услова за повећање доступности спорта и рекреације свим грађанима и грађанкама АП Војводине
Циљ 10. Успостављено доступно и функционално образовање, као и целоживотно учење усклађено с потребама тржишта рада и изазовима технолошког развоја
Мера 10.1. Унапређивање доступности предуниверзитетског образовања и васпитања у АП Војводини
Мера 10.2. Развој и унапређивање образовне инфраструктуре и приступ ресурсима
Мера 10.3. Унапређивање запошљивости младих и њихових компетенција и стварање културе и доступности целоживотног учења
Циљ 11. Висок квалитет и ефикасност високог образовања и научноистраживачке делатности прилагођени стварању потенцијала за убрзан развој и технолошки напредак АП Војводине
Мера 11.1. Континуирано подизање квалитета високог образовања применом резултата заснованих на врхунској науци и примени дигиталних технологија
Мера 11.2. Обезбеђење компатибилности студијских програма с потребама привреде
Мера 11.3. Развој и унапређивање научноистраживачке инфраструктуре, услова за рад и материјалног положаја истраживача у високообразовним и научноистраживачким институцијама
Мера 11.4. Обезбеђивање услова за јачање интернационалне научне сарадње и сарадње науке с привредом
Циљ 12. Унапређен утицај културе, наслеђа и стваралаштва на креирање друштвених вредности и кохезије
Мера 12.1. Унапређивање приступачности културе грађанима и грађанкама јачањем система и установа културе, заштите културног наслеђа и посебности културног диверзитета
Мера 12.2. Унапређивање културног стваралаштва, продукције и приступачности културе грађанима и грађанкама
Мера 12.3. Подршка дигитализацији културе и културног наслеђа

Циљ 9. Делотворне, ефикасне, доступне и приступачне здравствене и социјалне услуге које омогућавају квалитетнији животни стандард, побољшање јавног здравља и здраве стилове живота свих становника и становница АП Војводине

Демографске прилике у АП Војводини огледају се у врло неповољним трендовима као што су укупна депопулација и природна девастација, као и у негативним миграционим токовима, односно миграцијама из неразвијених руралних подручја у регионалне урбане центре. Овакви трендови додатно продубљују неповољне промене у структури становништва, а најизраженије су у старосној и економској. АП Војводину карактерише дугорочна тенденција смањења учешћа младог становништва и повећања учешћа старог становништва. Пад наталитета и старење становништва изазвали су и промене у полној структури, чија је основна одлика смањење мушког удела у укупном становништву.

У наредних пола века, демографски развитак биће ограничавајући фактор свеукупног развоја АП Војводине, као и Републике Србије у целини. Званичне демографске пројекције указују на велику извесност наставка смањења становништва АП Војводине, као и његовог убрзаног старења. Убрзаном старењу становништва знатно доприноси и одлив младог становништва („одлив мозга“),

са чиме се Србија суочава последњих година. Иако је процес популационог старења увелико присутан и у целој Европи захваљујући миграцијама, број становника Европске уније бележи константан раст. Стратегијом о економским миграцијама Републике Србије 2021–2027. године,⁵¹ први пут у Републици Србији уређује се област економских миграција, тако да ће се и ефекти поменуте стратегије сагледати у дужем року.

Популациона политика и ублажавање феномена недовољног рађања, приоритет су у оквиру одговора Владе Републике Србије на демографске изазове. Доношењем стратегије подстицања рађања⁵² обезбеђен је институционални оквир за решавање проблема, уз предвиђено повећавање финансијских давања којима се олакшава економски терет подизања деце. Такође, две директне мере популационе политике важне за подстицање рађања у Србији односе се на родитељски додатак и одсуство поводом рођења детета, што је прописано Законом о финансијској подршци породицама са децом⁵³ и Законом о раду.⁵⁴ Као одговор на евидентне проблеме у демографском развоју, Скупштина АП Војводине усвојила је Програм демографског развоја АП Војводине с мерама за његово спровођење. У прилог сузбијању негативних демографских трендова, АП Војводине обезбеђује новчану помоћ незапосленим мајкама које роде треће и четврто дете. Такође, додељује бесповратна средства за решавање стамбеног питања или унапређивање услова становања породицама у којима се роди треће или четврто дете, док поједине општине обезбеђују додатну новчану подршку за новорођенчад.

У складу са Законом о социјалној заштити,⁵⁵ постављени циљ треба да допринесе унапређивању заштите свих социјално рањивих категорија становништва, као и унапређивању квалитета живота оних грађана којима је помоћ потребна. Овај циљ биће остварен стварањем мреже разноврсних и доступних услуга у заједници, а у складу с потребама корисника и с њиховим најбољим интересом.

Институционални оквир здравства у АП Војводини укључује Закон о здравственој заштити⁵⁶ и Стратегију јавног здравља у Републици Србији за период 2018–2026. године.⁵⁷ Стратегија јавног здравља усклађена је с препорукама Европске уније и Светске здравствене организације, а обухвата физичко, ментално и социјално здравље становништва, промоцију здравља и превенцију болести, као и очување животне средине. Према Светској здравственој организацији, предуслови доброг здравља јесу чист ваздух, стабилна клима, адекватна вода, санитација и хигијена, безбедно коришћење хемикалија, заштита од радијације, добре пољопривредне праксе, очување природе и слично.

Здравство и реконструкција здравственог система наглашени су као најважнији општи и програмски циљеви у експозеу председника Покрајинске владе из 2020. године. Друштвена брига за здравље остварује се обезбеђивањем здравствене заштите групацијама становништва које су изложене

⁵¹ „Службени гласник РС”, број 21/2020.

⁵² „Службени гласник РС”, број 25/2018.

⁵³ „Службени гласник РС”, бр. 13/2017, 50/2018, 46/2021 – одлука УС, 51/2021 – одлука УС, 53/2021 – одлука УС, 66/2021 и 130/2021.

⁵⁴ „Службени гласник РС”, бр. 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013, 75/2014, 13/2017 – одлука УС, 113/2017 и 95/2018 – аутентично тумачење.

⁵⁵ „Службени гласник РС”, бр. 24/2011 и 117/2022 – одлука УС.

⁵⁶ „Службени гласник РС”, бр. 25/2019.

⁵⁷ „Службени гласник РС”, бр. 8/2018.

повећаном ризику оболевања, здравствене заштите лица у вези са спречавањем, сузбијањем, раним откривањем и лечењем болести и стања од већег јавноздравственог значаја, као и здравствене заштите социјално угроженог становништва. Реализација постављеног циља допринеће унапређивању квалитета здравствене заштите у АП Војводини путем капиталних инвестиција, које су, пре свега, у вези с набавком и обнављањем медицинске опреме, повећањем броја и капацитета служби намењених здравственој заштити, нарочито осетљивих категорија становништва које су изложене повећаном ризику оболевања, као и перманентном едукацијом становништва о здравим стиливима живота и важности здравих животних навика.

У складу с горенаведеним, развој и унапређивање области спорта треба посматрати као развојну и одрживу категорију када је у питању целокупно друштво у АП Војводини. Спорт баштини велику традицију у АП Војводини, одувек је имао и данас има посебан утицај и значај на развој целокупног друштва. Унапређивањем свих области спорта омогућиће боље услове младима за живот у Војводини, мотивисати их да остану и граде свој живот, а развојем рекреације и посебно програма намењених старима, обезбедили би све бројнијем и растућем броју наше популације здравију и виталнију старост. Унапређивањем реализације програма и пројеката из фондова ЕУ, област спорта додатно би се подигли сви капацитети спорта и целокупног друштва и стекли већи услови да „Европа дође код нас”.

Реализација овог циља допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 1: Свет без сиромаштва

Потциљеви:

1.3 – Применити одговарајуће националне системе социјалне заштите и мере за све, укључујући најугроженије, и до 2030. године постићи довољно велики обухват сиромашних и рањивих.

1.6 – Креирати јасне оквири политика на националном, регионалном и међународном нивоу, засноване на развојним стратегијама за борбу против сиромаштва и родну осетљивост, како би се подржало убрзано инвестирање у акције на искорењивању сиромаштва.

Циљ 3: Добро здравље

Потциљеви:

3.7 – До 2030. обезбедити универзални приступ услугама које се односе на полну и репродуктивну здравствену заштиту укључујући планирање породице, информисање и образовање, као и интеграцију репродуктивног здравља у националне стратегије и програме.

3.8 – Постићи универзални обухват здравственом заштитом, укључујући заштиту од финансијског ризика, доступност квалитетних основних здравствених услуга и доступност безбедних, делотворних, квалитетних и приступачних основних лекова и вакцина за све.

3. ц – Знатно повећати финансирање у области здравства, као и регрутовање, развијање, обучавање и задржавање здравствених радника у земљама у развоју, посебно у најмање развијеним земљама и малим острвским државама у развоју.

Циљ 10: Смањење неједнакости

Потциљеви:

10.2 – До 2030. оснажити и промовисати социјалну, економску и политичку инклузију свих, без обзира на старост, пол, инвалидитет, расу, етничку припадност, порекло, религију или економски и неки други статус.

10.4 – Усвојити политике, посебно фискалне, политике у области зарада и социјалне заштите, и прогресивно постићи већу равноправност.

ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 9.		Делотворне, ефикасне, доступне и приступачне здравствене и социјалне услуге које омогућавају квалитетнији животни стандард, побољшање јавног здравља и здраве стилове живота свих становника и становница АП Војводине						
Показатељи на нивоу посебног циља (показатељи исхода)	Јединица мере	Базна година/ вредност	Циљна година/вредност				Одговорна институција	Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.		
Стопа природног прираштаја	‰	-10,1	-10,1	-10,2	-10,3	-10,4	Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова	РЗС
Учешће корисника социјалне заштите у укупном становништву АП Војводине	%	11	11	11	12	12	Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова	Извештај Покрајинског завода за социјалну заштиту

Мера 9.1. Унапређивање институционалног одговора на негативне демографске трендове и популациону политику

Поред финансијске подршке која подразумева родитељски додатак, новчану помоћ незапосленим мајкама које роде треће и четврто дете, бесповратна средства за решавање стамбеног питања или унапређивање услова становања породицама у којима се роди треће или четврто дете, у складу с постојећим институционалним оквиром, дефинисана је и мера усмерена на помоћ државе породици регулисањем радног статуса родитеља и одсуства с посла, што би умногоме допринело стварању подстицајних услова за родитељство. Такође, активностима које су усмерене на подизање информисаности о демографским проблемима допринело би се повећању свести појединца о његовој улози у решавању овог питања.

Ради постизања одрживог економског и демографског развоја, неопходно је (краткорочно и дугорочно) планирати миграционе токове. Приоритет код спољних миграција јесте заустављање емиграције, а као неизбежан начин намеће се економски напредак који би допринео смањењу економске и психолошке несигурности младих. Треба нагласити и то да би улагање у инфраструктуру и привлачење страних инвестиција, посебно у неразвијеним и девастираним подручјима, успорило даље унутрашње миграције и релативно смањило регионалне демографске диспропорције.

Ефикаснији, праведнији и инклузивнији образовни систем кључни је механизам за развој људских ресурса популације која се смањује. Значај неједнакости у образовању утолико је већи уколико се имају у виду смањење ученичке популације и генерално људских ресурса, који су под додатним притиском миграционих токова. Такође, унапређивање система предшколских установа додатни је

допринос институционалне подршке родитељству, што укључује и изградњу, реконструкцију или рехабилитацију инфраструктурних објеката.

Унапређивање репродуктивног здравља заснива се на превентиви и развоју свести о индивидуалној одговорности за сопствено здравље. Посебно је важно уједначавање доступности свеобухватној и квалитетној здравственој заштити и у ту сврху – евентуално формирање мобилних тимова за пружање здравствене подршке. У многим стратешким документима, на директан или индиректан начин, инсистира се на промоцији здравља и прихватања здравог начина живота у здоровој животној средини.

Имајући у виду суочавање становништва с последицама пандемије Ковид 19 и последично раста смртности и глобалне демографске регресије, јачање система здравствене подршке посебно је важан сегмент популационе политике. Потреба за активирањем локалне самоуправе у популационој политици произлази из чињенице да само државна популациона политика није у стању да одговори на све потребе и очекивања становништва, нити може да изрази специфичност живота у свакој средини. У складу с тим, успешна популациона политика треба да садржи мере органа локалне самоуправе, што би свакако делом било финансирано из локалног буџета.

Институција задужена за координацију спровођења и праћења спровођења мера и за извештавање јесте Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова.

Извори података и партнерске институције: Републички завод за статистику, Покрајински секретаријат за здравство, Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице, Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут” и јединице локалне самоуправе.

Реализација ове мере допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 3: Добро здравље

Потциљ:

3.7 – До 2030. обезбедити универзални приступ услугама које се односе на полну и репродуктивну здравствену заштиту укључујући планирање породице, информисање и образовање, као и интеграцију репродуктивног здравља у националне стратегије и програме.

Циљ 5: Родна равноправност

Потциљеви:

5.4 – Препознати и вредновати неплаћено старање и рад у домаћинству обезбеђивањем јавних услуга, инфраструктуре и политике социјалне заштите, те промовисањем заједничке одговорности у домаћинству и породици, на национално прикладан начин.

5.6 – Обезбедити универзалну доступност сексуалног и репродуктивног здравља и репродуктивних права, како је договорено у складу с „Програмом акције Међународне конференције о становништву и развоју” и „Пекиншком платформом за акцију”, односно с документима који су настали као резултат њихових аналитичких конференција.

МЕРА 9.1.	Унапређивање институционалног одговора на негативне демографске трендове и популациону политику						
			Циљне вредности				Извор провере
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година / вредност	2024.	2026.	2028.	2030.	
Број корисника (дечака и девојчица) предшколских установа	Број	63.457	65.000	70.000	80.000	90.000	РЗС

Мера 9.2. Обезбеђење доступних и приступачних услуга социјалне заштите свим грађанима и грађанкама на територији АП Војводине

У складу са Законом о социјалној заштити⁵⁸ и чланом 33, Начелом доступности и индивидуалности социјалне заштите, реализација мере ће додатно ојачати и унапредити равномерно пружање услуга социјалне заштите и обезбедити њихову физичку, географску и економску доступност. Ова мера ће се спроводити у складу са уважавањем полних, културолошких и других разлика. Равномерна доступност и приступачност социјалних услуга доприноси смањењу ризика од социјалне искључености (стопа ризика од сиромаштва или социјалне искључености 31,7%), као и постизање довољно великог обухвата сиромашних и рањивих категорија одговарајућим системом социјалне заштите и подршке (стопа ризика од сиромаштва од 23,2%). Услуге социјалне заштите на подручју АП Војводине равномерно су географски доступне.⁵⁹ Њихов квалитет и разноврсност додатно ће се повећати реализацијом поменуте мере – развијањем нових услуга подршке у заједници осетљивој на потребе жена и мушкараца, дечака и девојчица из осетљивих група (особе са инвалидитетом, из ромске заједнице – с посебним освртом на популацију старију од 65 година, из сеоских и депривираних крајева, сиромашне старије жене).

Укупни капацитети за смештај корисника и корисница у установе социјалне заштите недовољни су да задовоље све потребе на територији АП Војводине, имајући у виду то да удео старих особа у укупној популацији становништва АП Војводине износи 20,3%, а свега је 1% смештајних капацитета у односу на популацију старих лица. У складу са Законом о утврђивању надлежности АП Војводине,⁶⁰ АП Војводина путем својих органа, у области социјалне заштите оснива установе социјалне заштите за смештај корисника на својој територији,⁶¹ осим установа које оснива локална самоуправа, у складу с мрежом установа социјалне заштите коју утврђује Република Србија и даје мишљење на предлог одлуке о мрежи установа на својој територији. На територији АП Војводине налази се и једно домско одељење при Центру за социјални рад, а поред ових у Војводини, ради и 59 приватних пружалаца услуге социјалне заштите за домски смештај одраслих и старијих,⁶² као и 44 центра за социјални рад.⁶³ Сходно постојећим потребама, циљ поменуте мере јесте да омогући јачање капацитета мреже

⁵⁸ „Службени гласник РС”, бр. 24/2011 и 117/2022 – одлука УС.

⁵⁹ Број корисника на подручју АП Војводине с градског подручја готово је једнак (51%) броју корисника из осталих средина.

⁶⁰ „Службени гласник РС”, бр. 99/2009, 67/2012 – одлука УС, 18/2020 – др. закон и 111/2021 – др. закон.

⁶¹ Социјалне услуге обезбеђења смештаја корисницима пружа 27 установа и то 22 установе за одрасле и старије и пет домова за децу и младе, при чему је капацитет поменутих установа социјалне заштите – 5.750 корисника.

⁶² Капацитет од 1.780 корисника.

⁶³ Социјалне услуге обезбеђења смештаја корисницима пружа 27 установа и то 22 установе за одрасле и старије и пет домова за децу и младе, при чему је капацитет поменутих установа социјалне заштите 5.750 корисника. На територији АП Војводине налази се и једно домско одељење при центру за социјални рад. Такође, у Војводини ради и 59 приватних пружалаца услуге социјалне заштите за домски смештај одраслих и старијих, с капацитетом од 1.780 корисника, као и 44 центра за социјални рад.

социјалних установа, између осталог, и укључивањем и подршком невладиног сектора и програма едукације маргинализованих група, укључивањем у пројекте с циљем образовања, запошљавања и јачања личних и професионалних капацитета особа из осетљивих група становништва. Реализација мере ће омогућити да сви грађани/грађанке АП Војводине користе услуге установа социјалне заштите, што ближе свом животном окружењу, као и да оне буду у складу с потребама жена и мушкараца из различитих друштвених група и узрасних категорија, као и у складу с бројем становника на одређеном подручју АП Војводине.

АП Војводина, путем својих органа, у складу са законом, утврђује виши степен заштите породице, права деце, трудница, мајки током породичног одсуства и самохраних родитеља с децом. Резултат ове мере јесте освешћивање и укључивање свих рањивих категорија становништва који живе у сиромаштву у осмишљене програме социјалне подршке. Мера ће омогућити и креирање и спровођење програма за подстицање прерасподеле неплаћеног рада у домаћинству и послова неге и старања између жена и мушкараца, развијање различитих услуга старања, повећање њихове доступности и обухвата корисника/корисница, деце, старијих и болесних чланова/чланица домаћинства, особа са инвалидитетом и друго. Такође, мера ће узимати у обзир и положај и потребе сиромашних жена и других рањивих група. На овај начин, директно се доприноси смањењу сиромаштва и дискриминације које представљају главне компоненте социјалне искључености у АП Војводини.

Реализација мере обезбедиће да сви мушкарци и жене, а посебно сиромашни и припадници/припаднице других рањивих група (особе са инвалидитетом, припадници/припаднице ромске заједнице – с посебним освртом на популацију старију од 65 година, из сеоских и сиромашних крајева, сиромашне старије жене), смање ризик од сиромаштва и да имају једнака права на економске ресурсе. Такође, улагања и сарадња са организацијама цивилног друштва, посебно у домену волонтерске подршке и развијања и пилотирања различитих услуга у оквиру ове мере, може имати значајну улогу у оснаживању припадника и припадница рањивих друштвених група, као и локалних заједница. Реализација ове мере осигураће једнаке могућности за квалитетнији живот свих социјално рањивих категорија становништва, посебно деце, жена (51,2% становника АПВ), старије популације (20,3% становника АПВ) и Рома (42.391 становник, од чега 48,6% Ромкиња и 51,4% Рома). Старосно-полна структура становништва указује на чињеницу да у старосној групи људи старијих од 65 година доминирају жене са 58,4%, док мушкарци чине 41,6%. Мера укључује наставак континуираног обезбеђивања материјалних давања корисницима, посебно онима који су у већем ризику од сиромаштва, укључујући и побољшање адекватних социјалних давања за становништво испод прага сиромаштва.

Институција задужена за координацију спровођења и праћења спровођења мера и за извештавање јесте Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова.

Извори података и партнерске институције: Републички завод за статистику, Покрајински завод за социјалну заштиту, Покрајински секретаријат за здравство, Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице, Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут” и јединице локалне самоуправе.

Реализација ове мере допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 1: Свет без сиромаштва

Потциљеви:

1.3 – Применити одговарајуће националне системе социјалне заштите за све, укључујући најугроженије, и до 2030. године постићи довољно велики обухват сиромашних и рањивих.

1.6 – Креирати јасне оквире политика на националном, регионалном и међународном нивоу, засноване на развојним стратегијама за борбу против сиромаштва и родну осетљивост, како би се подржало убрзано инвестирање у акције на искорењивању сиромаштва.

Циљ 5: Родна равноправност

Потциљ:

5.4 – Препознати и вредновати неплаћени рад, бригу и старање у домаћинству, обезбеђивањем јавних услуга, инфраструктуре и политике социјалне заштите, и промовисањем заједничке одговорности у домаћинству и породици, на национално прикладан начин.

Циљ 10: Смањење неједнакости

Потциљеви:

10.2 – До 2030. оснажити и промовисати социјалну, економску и политичку инклузију свих, без обзира на старост, пол, инвалидитет, расу, етничку припадност, порекло, религију или економски и неки други статус.

10.3 – Осигурати једнаке могућности и смањити неједнакост исхода, укључујући елиминисање дискриминаторних закона, политика и пракси и промовисање одговарајућег законодавства, политика и деловања у том погледу.

МЕРА 9.2.		Обезбеђење доступних и приступачних услуга социјалне заштите свим грађанима и грађанкама на територији АП Војводине					
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година/ вредност	Циљне вредности				Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.	
Број корисника услуга система социјалне заштите у АП Војводини	Број	208.307	215.000	225.000	235.000	250.000	Извештај Покрајинског завода за социјалну заштиту
Удео жена корисница услуга социјалне заштите	%	53	52	52	50	50	Извештај Покрајинског завода за социјалну заштиту

Мера 9.3. Допринос АП Војводине обезбеђењу приступачне и свеобухватне здравствене заштите свих грађанки и грађана на територији АП Војводине

У 2022. години, на територији АП Војводине, у систему здравствене заштите, постоје 93 здравствене установе у јавној својини, с тим што Клинички центар Војводине, од ступања на снагу Одлуке о

промени назива Клиничког центра Војводине („Службени лист АПВ”, број 44/21), мења назив у Универзитетски клинички центар Војводине. У 2021. години основана је и Ковид болница, као нова организациона јединица Универзитетског клиничког центра Војводине, Нови Сад, због чега је знатно повећан капацитет постеља наведене здравствене установе.

Мера ће бити реализована спровођењем пројеката и програма у овир надлежности АП Војводине и обезбедиће унапређивање услова у здравственим установама у погледу простора и опреме, унапређивање здравствене заштите појединих групација становништва које су изложене повећаном ризику оболевања, унапређивање здравствене просвећености становништва, едукацију о здравим стиливима живота и подизање свести о важности здравих животних навика.

У експозеу председника Покрајинске владе из 2020. године, здравство и реконструкција здравственог система наглашени су као најважнији општи и програмски циљ. У овом документу, такође, наводи се да је у периоду од 2016. до 2020. године улагање у здравствени систем у јавној својини на територији АП Војводине износило десет милијарди динара. Планирано унапређивање услова у здравственим установама чији је оснивач АП Војводина до 2030. године се односи на завршетак започетих радова на изградњи и опремању Каменице 3, чиме ће се омогућити коришћење додатног простора и опреме, као и побољшање услова за лечење у Институту за онкологију Војводине, Институту за кардиоваскуларне болести Војводине и Институту за плућне болести Војводине. Планирана су и континуирана капитална улагања у изградњу, одржавање и опремање здравствених установа свих нивоа здравствене заштите чији је оснивач АП Војводина. Реч је, пре свега о набавци и обнављању медицинске опреме, посебно опреме високе технолошке вредности, која је изузетно значајна за унапређивање квалитета здравствене заштите, односно безбедности и доступности здравствене услуге. Проценат обезбеђених средстава за капитална улагања за изградњу, одржавање и опремање за здравствене установе чији је оснивач АП Војводина – у односу на укупну вредност исказаних потреба – износила је 10% у 2013. години (што није обухватало установе примарне здравствене заштите), а 21% у 2021. години. Поред наведеног, унапређивање услова у здравственим установама подразумева и унапређивање просторних услова и опремљености Института за здравствену заштиту деце и омладине Војводине, Нови Сад, Клинике за стоматологију Војводине, Нови Сад и Завода за трансфузију крви Војводине, Нови Сад, као и прилагођеност капацитета здравствених установа променама у вези са епидемиолошком ситуацијом.

У погледу друштвене бриге за здравље, која се остварује обезбеђивањем здравствене заштите групацијама становништва које су изложене повећаном ризику оболевања, здравствене заштите лица у вези са спречавањем, сузбијањем, раним откривањем и лечењем болести и стања од већег јавноздравственог значаја, као и здравствене заштите социјално угроженог становништва, реализација мере подразумева унапређивање здравствене заштите нарочито осетљивих група, односно групација становништва које су изложене повећаном ризику оболевања. У те групе спадају старије жене и мушкарци, жене из руралних подручја, пушачи, дечаци и девојчице, младе жене и мушкарци, труднице, породиље, Роми (посебно Роми старији од 65 година) и Ромкиње, жене и мушкарци са инвалидитетом и други. Пројекти и програми у овој области обухватају све или део из следећег сета активности: анализу потреба групације, анализу доступних здравствених услуга, едукацију стручњака, едукацију групација становништва које су изложене повећаном ризику оболевања и лица која се старају о њима, организовање превентивних прегледа (скрининга) и

подршке за лечење. Повећањем броја и подизањем капацитета служби које су намењене здравственој заштити нарочито осетљивих група становништва, као што су саветовалишта за децу и младе, саветовалишта за репродуктивно здравље, службе за ментално здравље, патронаже, кућног лечења, палијативне и друге службе, омогућава се пружање додатне, пре свега, превентивне здравствене заштите прилагођене појединим групама. Ради унапређивања услуга које пружају наведене службе, важно је континуирано праћење и процена њиховог рада у погледу прилагођености потребама појединих групација.

Перманентна едукација становништва о здравим стиливима живота и подизање свести о важности здравих животних навика морају бити континуирани и треба их спроводити путем кампања и пласирањем едукативних садржаја како би се подигла одговорност појединаца за сопствено здравље, као и у погледу репродуктивног здравља, савремених облика контрацепције и побољшања приступа контрацепцији, стварања здравих навика, те изазова родитељства, здравог старења, здравих стилова комуникације, важности вакцинације, хигијене, као и других тема. То подразумева организовање научно заснованих предавања, трибина и других јавних догађаја, као и израду и емитовање здравствено-васпитних материјала, едукативних материјала, видеоматеријала, као и штампаних научно заснованих материјала у форми емисија, прилога, спотова, текстова и чланака. Наведено се односи и на пласирање таквих материјала у масовним медијима као што су телевизија, електронски и штампани медији, будући да доступност таквих садржаја знатно може допринети здравственој просвећености становништва и подизању нивоа свести појединаца о одговорности за сопствено здравље.

Институција задужена за координацију спровођења и праћења спровођења мера и за извештавање јесте Покрајински секретаријат за здравство.

Извори података и партнерске институције: Покрајински секретаријат за здравство, Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова, Управа за капитална улагања, Институт за јавно здравље Војводине, Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут” и Републички фонд за здравствено осигурање.

Реализација ове мере допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 3 : Добро
здравље

Потциљеви:

3.4 – До 2030. смањити за једну трећину превремени морталитет од непрениосивих болести путем превенције и лечења и промовисати ментално здравље и благостање.

3.5 – Појачати превенцију и лечење од злоупотребе супстанци, укључујући и злоупотребу наркотика и штетну употребу алкохола.

3.7 – До 2030. обезбедити универзални приступ услугама које се односе на полну и репродуктивну здравствену заштиту, укључујући планирање породице, информисање и образовање, као и интеграцију репродуктивног здравља у националне стратегије и програме.

3.8 – Постићи универзални обухват здравственом заштитом, укључујући заштиту од финансијског ризика, доступност квалитетних основних здравствених услуга и доступност безбедних, делотворних, квалитетних и приступачних основних лекова и вакцина за све.

3.9 – До 2030. знатно смањити број смртних случајева и обољења од опасних хемикалија и загађења, као и од контаминације ваздуха, воде и земљишта.

МЕРА 9.3.		Допринос АП Војводине у обезбеђењу приступачне и свеобухватне здравствене заштите свих грађанки и грађана на територији АП Војводине					
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година/вредност	Циљне вредности				Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.	
Проценат здравствених установа чији је оснивач АПВ за које су у буџетској години обезбеђена средства из буџета АПВ у вредности већој од 4 милиона за установе примарног, 22 милиона за установе секундарног и 200 милиона за установе терцијарног нивоа здравствене заштите*	%	2021/29	32	32	35	35	Евиденције Покрајинског секретаријата за здравство и Управе за капитална улагања АПВ
Број програма и пројеката за које су у једној буџетској години обезбеђена средства из буџета АПВ у износу од најмање 100.000,00 динара за превенцију или лечење група становништва које имају отежан приступ остваривању права на здравствену заштиту или су изложене повећаном ризику оболевања	Број	2021/22	22	22	22	22	Евиденције Покрајинског секретаријата за здравство
Број програма/пројекат а за које су обезбеђена средства из буџета	Број	2021/27	27	27	27	27	Евиденције Покрајинског секретаријата за здравство

АПВ у једној буџетској години који садрже активности усмерене на здравствено просвећивање становништва, посебно становништва из рањивих и маргинализованих група (здравствене едукације или кампање)							
Стопа инциденције код особа женског пола, односно број новооболелих жена од водећих ХНБ (акутног коронарног синдрома, малигних болести и шећерне болести) регистрованих на 100.000 становника у АПВ	Стопа инциденције	2017. године за малигне болести и 2018. године за коронарни синдром и шећерну болест/ 1.086,9	1.250	1.400	1.550	1.700	Покрајински секретаријат за здравство, Институт за јавно здравље Војводине „Здравствено стање становништва АПВ”
Стопа инциденције код особа мушког пола, односно број новооболелих мушкараца од водећих ХНБ (акутног коронарног синдрома, малигних болести и шећерне болести) регистрованих на 100.000 становника у АПВ	Стопа инциденције	2017. године за малигне болести и 2018. године за коронарни синдром и шећерну болест/ 1.322,6	1.520	1.720	1.920	2.100	Покрајински секретаријат за здравство, Институт за јавно здравље Војводине „Здравствено стање становништва АПВ”
Просечан број лица на 15 листа чекања (1) на нивоу пет дана из последњег квартала у години	Просечан број	2022.г /5.314	5.250	5.200	5.150	5.100	Покрајински секретаријат за здравство, Сајт РФЗО

ХНБ – хроничне незаразне болести

* Вредности средстава у индикатору су у 2021. години из буџета АПВ додељена средства установама, и то просечни износи за установе примарног, секундарног и терцијарног нивоа здравствене заштите.

(1) Правилник о листама чекања „Службени гласник РС”, број 75/2013.

Мера 9.4. Обезбеђење услова за повећање доступности спорта и рекреације свим грађанима и грађанкама АП Војводине

Предложена мера подразумева најшири концепт уређења и унапређивања спорта у АП Војводини, при чему се конципира у складу са унапређивањем јавног здравља и друштва у АП Војводини. Програмско опредељење АП Војводине у области развоја спорта и здравих навика живота биће усмерено на унапређивање система спорта. С обзиром на то што су документи јавних политика на националном и покрајинском нивоу који дефинишу конкретне приоритета развоја спорта истекли, План развоја АП Војводине до 2030. године поставиће оквире за унапређивање услова за активан живот кроз спорт и рекреацију.

У складу са Законом о утврђивању надлежности АП Војводине,⁶⁴ АП Војводина преко својих органа утврђује потребе и интересе грађана у области спорта на територији АПВ и обезбеђује средства за њихово остваривање. Здрави стилови живота представљају један од значајнијих фактора ради очувања здравља, а незаобилазан сегмент за сваког појединца представља физичка активност и кретање. Омогућити свима да се баве спортом и спортском рекреацијом тј. да буду физички активни представља полазни оквир у целокупном развоју друштва, а самим тим представља и најширу базу за развоја и унапређивање области спорта. Велики број грађана Војводине, њих 23%, је физички неактиван, односно не вежба ни један дан у недељи, док 20% вежба три пута недељно. Удео рекреативаца који се баве рекреацијом у укупном броју становника АП Војводине према подацима еСавеза износи 5–6%, док за жене тај податак износи 3–4%. Близу 40 % грађана на послу, факултету, у школи седи више од седам часова, при чему близу три часа дневно седе у стану уз ТВ, рачунар и слично. Наведено износи близу десет часова дневног седентарног живота.⁶⁵ Реализацијом мере настојаће се да се време активности грађанки и грађана повећа, а њихова неактивност знатно смањи.

Спорт је делатност од посебног значаја у Републици Србији, а Законом о спорту⁶⁶ се дефинише да мора бити доступан свима и да свим грађанима и грађанкама треба омогућити да се баве спортом у најширем смислу. Реализација мере доприноси јачању свести о важности редовне физичке активности и здравих стилова живота у функцији унапређивања и очувања здравља младих и старих, жена и мушкараца, девојчица и дечака, мушкараца и жена са инвалидитетом. Мере укључују и едукацију становништва о важности редовне физичке активности. Редовне физичке активности доприносе личном и друштвеном развоју путем креативних активности и рекреације и служе задовољењу човекове потребе за физичким вежбањем ради личног, физичког и менталног благостања. С друге стране, оне доприносе и социјалној кохезији, превазилажењу предрасуда, повећању позитивног утицаја на јавно мњење и ширење етичких и општих принципа.

На основу истраживања које је спровео Покрајински секретаријат за спорт и омладину 2014. године о стању школске спортке инфраструктуре, уочава се да више од стотину⁶⁷ школа у АП Војводини не поседује филскултурну салу, те да недостаје велики број отворених спортских терена, да је број спортских секција које се реализују довољан тек за сваког четвртог ученика/ученицу, као и то да недостају справе за вежбање. Недостатак спортских објеката евидентан је у свим локалним самоуправама у оквиру образовних и васпитних институција, те ће остваривање мере допринети

⁶⁴ „Службени гласник РС”, бр. 99/2009, 67/2012 – одлука УС, 18/2020 – др. закон и 111/2021 – др. закон.

⁶⁵ Савез „Спорт за све Војводине”, Истраживање о стању физичке активности грађана АПВ (2016).

⁶⁶ Закон о спорту („Службени гласник РС”, број 10/2016).

⁶⁷ Покрајински секретаријат за спорт и омладину, Истраживање о стању школске инфраструктуре (2014).

побољшању материјално-техничких услова за реализацију активности предшколског, школског и универзитетског спорта. Побољшањем спортске инфраструктуре и опремљености у свим васпитно-образовним институцијама, повећаће се број ваннаставних облика рада који доприносе повећању броја ученика који редовно вежбају путем секција, спортско-рекреативних кампова, нових модела такмичења (Буди фер).

Циљ ове мере јесте афирмација учешћа ученика/ученица и студената/студенткиња на школским и универзитетским спортским приредбама повећањем медијског праћења и промоцијом школског и универзитетског спорта ради неговања културе спортског понашања, фер-плеја, сарадње и толеранције. Афирмација спорта ће се постићи јачањем везе између школа и организација у области спорта, подстицањем програма у нижим разредима – базични спортови, подстицањем промоције мноштва спортова у вишим разредима, као и укључивањем јединица локалне самоуправе у реализацију и унапређивање предшколског, школског и универзитетског спорта.

Путем поменутих мере посебна пажња ће се посветити уравнотеженој заступљености полова и једнаким могућностима за бављење спортским активностима, као и спровођењу поступка уродњавања (интегрисања родне перспективе) приликом финансирања свих активности. Улагање у спорт и спортске активности, поред буџетског финансирања, обавља се из средстава буџета АП Војводине, као и из буџета јединица локалне самоуправе, при чему Покрајински секретаријат за спорт и омладину учествује у финансирању годишњих и посебних програма спортских организација АП Војводине. Мера подразумева наставак улагања у спорт – у инфраструктуру, промоцију и нове програме, као и подизањем организационих и стручних капацитета спортских организација с територије покрајине и стварање услова за квалитетнију међународну сарадњу ради реализације програма и пројеката Европске уније.

Институција задужена за координацију спровођења и праћења спровођења мера и за извештавање јесте Покрајински секретаријат за спорт и омладину.

Извори података и партнерске институције: Покрајински секретаријат за спорт и омладину, Републички завод за статистику и јединице локалне самоуправе.

Реализација ове мере допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 16: Мир,
правда и снажне
институције

Потциљ:

16.б – Промовисати и спроводити недискриминаторске законе и политике, ради постизања одрживог развоја.

МЕРА 9.4.		Обезбеђење услова за повећање доступности спорта и рекреације свим грађанима и грађанкама АП Војводине					
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година/ вредност	Циљне вредности				Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.	
Број деце и омладине која се организовано бави школским спортом	Број	2014/ 36.200	36.800	37.400	37.700	38.000	ПС за спорт и омладину
Број женске деце и омладине која се организовано бави школским спортом	Број	2014/ 13.600	13.900	14.450	14.800	15.000	ПС за спорт и омладину
Проценат рекреативаца који се баве рекреацијом (извор: Попис из 2002. године – 2.031.992 становника / Информациони систем спорта у АПВ – еСавези подаци из 2019. године (112.505))	%	2019/ 5-6	6	6-7	7	8	ПС за спорт и омладину
Проценат рекреативаца који се баве рекреацијом (Ж) – 74.008	%	2019/ 3-4	4	4	4-5	5	ПС за спорт и омладину
Просечан број становника по броју спортске инфраструктуре (извор: Попис из 2002. године – 2.031.992 становника)	Број	2002/ 1.080	1.010	990	975	967	ПС за спорт и омладину
Просечан број становника по спортској организацији (извор: Попис из 2002. године – 2.031.992 становника / извор АПР од 1.4.2017. године)	Број	2002/ 574	570	562	555	550	ПС за спорт и омладину
Проценат издвајања из буџета ПССО намењен финансирању спортске инфраструктуре у АПВ	%	28,6	30	32	34	36	ПССО
Проценат становништва АПВ који се рекреативно бави спортом, разврстано по полу и врсти рекреативне активности/спорта	%	6,38 од тога 60% (М) 40% (Ж)	6,5	6,65	6,80	6,95	ПССО
Број спортских организација, друштава и клубова на територији АПВ	Број	2.084	2.100	2.115	2.130	2.145	ПССО
Број женских спортских друштава и клубова на територији АПВ	Број	149	154	159	164	169	ПССО
Проценат издвајања из буџета ПССО намењен финансирању спортских организација, друштава и клубова	%	45,77	46	46,25	46,50	46,75	ПССО
Проценат издвајања из буџета ПССО намењен финансирању женских спортских друштава и клубова	%	1,7	1,8	2,0	2,2	2,4	ПССО
Број програма и јавних кампања којима се промовишу спортске и рекреативне активности на територији АПВ	Број	15	20	25	30	35	ПССО

Циљ 10. Успостављено доступно и функционално образовање, као и целоживотно учење усклађено с потребама тржишта рада и изазовима технолошког развоја

Стратегијом образовања Републике Србије до 2030. предвиђено је повећање квалитета, обухвата и ефикасности образовања путем свих нивоа образовања и свих области, од предшколског васпитања и образовања до високог образовања и целоживотног учења – све ради стварања услова за лични и професионални развој сваког појединца, односно развој друштва и државе засноване на знању.

Систем образовања и развој друштва подразумевају и јачање међусекторског приступа ради координисаног спровођења политика и мера које су директно или индиректно у вези са образовањем и васпитањем, јачањем веза између сектора образовања и других сектора (као што су сектори надлежни за науку, омладину, социјалну политику и запошљавање, привреду, финансије, људска и мањинска права, културу).

За реализацију постављеног циља, неопходно је омогућити оптимизацију мреже предшколских установа, основних и средњих школа, која обезбеђује свим субјектима образовања да остваре право доступности предуниверзитетског образовања на матерњем језику, уз перманентно повећање квалитета и ефикасности образовања, али и стварања услова за целоживотно учење и учење које прати технолошки развој.

За децу и ученике припаднике националних мањина – националних заједница, неопходно је подстицати даљи развој модела двојезичког васпитно-образовног рада у предшколским установама, као и наставе у основним и средњим школама, затим развијање програма наставе и учења где ученици већинског народа упознају културу националних мањина које живе на простору Републике Србије, али и развијање услова за развој интеркултуралног образовања путем примене међупредметног приступа у редовној настави, као и у ваннаставним активностима.

На нивоу предшколског васпитања и образовања и даље је присутна разлика у погледу обухвата у зависности од старосне групе деце, као и мањак капацитета установа да приме сву децу. И даље је неопходно јачати свест грађана о улози предшколског васпитања и образовања, као и његовој улози и месту у јединственом систему образовања и васпитања.

Реализација овог циља подразумева даљу оптимизацију мреже основних школа, као и доступност средњег образовања, али и преквалификације и доквалификације након завршетка школовања, формално и неформално образовање и обуке.

Енглеска скраћеница „*NEET*” (*Not in employment, education or training*) представља ознаку за друштвену групу младих који нису у образовном систему, запослени или на обуци. Ова социјална група углавном је искључена с тржишта рада и у исто време често невидљива за државне институције. Већина „*NEET*” младих живи у руралним подручјима, а неки од њих су рано напустили школовање. Према подацима Евростата за 2021. годину, у Европској унији 13,1% младих старости 15–29 година нису у образовном систему, запослени или на обуци. Статистика по полу показује да је тај удео већи код жена (14,5%) него код мушкараца (11,8%). Рурална подручја бележе заступљеност „*NEET*” младих са 13,7%, при чему је више младих жена (16,3%) од младих мушкараца (11,3%) део те друштвене категорије. Према истом извору, у Републици Србији 18,8% младих старости 15–29 година нису у образовном систему, запослени или на обуци, при чему је младих жена (20,4%) него младих мушкараца (17,3%) у „*NEET*” категорији. Рурална подручја у Републици Србији, као и у Европској унији, бележе већи удео „*NEET*” младих него на нивоу целе територије, са 21,1%. Младе жене у

„NEET” категорији у руралним подручјима више су заступљене (24,4%) од младих мушкараца (18,1%). Важна препрека у погледу „NEET” младих жена и мушкараца односи се на њихову невидљивост за државне институције. Проблем настаје због тога што велики број „NEET” младих жена и мушкараца није регистрован ни код једне државне агенције. То су „недостајући” „NEET”, до којих је веома тешко доћи и, последично, тешко их је интегрисати на тржиште рада.

Подаци који су прикупљени Анкетом о образовању одраслих⁶⁸ показују да је Србија далеко од просека Европске уније – стопа учешћа одраслих у неком облику формалног или неформалног образовања или обука, на националном нивоу износила је 19,8% у 2016. години (што је нешто више него 2011. године, када је износила 16,5%), али је и знатно ниже од просека земаља чланица Европске уније који је 2016. године износио 45,2%.

Остваривање постављеног циља и својих надлежности у процесима креирања и спровођења јавних политика и закона, АП Војводина ће постићи јачањем и развојем образовне инфраструктуре и унапређивањем приступа ресурсима, развијањем досадашњих услуга подршке и увођењем нових услуга подршке у области образовања, науке, технолошког и целоживотног учења.

Све мере које су наведене у оквиру овог циља у потпуности се односе на жене и мушкарце, на младе и одрасле особе свих старосних група, припаднике свих националних мањина – националних заједница, као и на све осетљиве групе, у складу са уважавањем свих полних, културолошких и других разлика, те ће се применити на њих на начин који обезбеђује њихову физичку, географску и економску доступност.

Реализација овог циља допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 4:
Квалитетно
образовање

Потциљеви:

4.1 – До 2030. обезбедити да све девојчице и дечаци заврше бесплатно, равноправно и квалитетно основно и средње образовање које води ка релевантним и ефикасним исходима учења.

4.2 – До 2030. обезбедити да све девојчице и дечаци имају приступ квалитетном развоју у раном детињству, бризи и предшколском образовању како би били спремни за основно образовање.

4.3 – До 2030. обезбедити једнаку доступност приступачног и квалитетног стручног образовања на свим нивоима, укључујући и универзитетско образовање, за све жене и мушкарце.

4.4 – До 2030. знатно повећати број младих и одраслих који имају релевантне вештине, укључујући техничке и стручне вештине, за запошљавање, достојне послове и предузетништво.

4.5 – До 2030. елиминисати родну неједнакост у образовању и обезбедити једнак приступ свим нивоима образовања и стручном оспособљавању за рањиве групе.

4.6 – До 2030. обезбедити да сви млади и знатан део одраслих (мушкараца и жена) постигну језичку и нумеричку писменост.

4.7 – До 2030. обезбедити да сви ученици стекну знања и вештине потребне за промовисање одрживог развоја, између осталог и путем едукације о одрживом развоју и одрживим стиливима живота, људским правима, родној равноправности, као и о промовисању културе мира и ненасиља, припадности глобалној заједници и поштовања културне разноликости и доприноса културе одрживом развоју.

⁶⁸ Републички завод за статистику – Анкета о образовању одраслих, бр. 131 год. LXVIII, од 30.05.2018.

Циљ 5: Родна
равноправност

Потциљ:

5.ц – Усвојити и оснажити добру политику и извршно законодавство за промовисање родне равноправности и оснаживање свих жена и девојчица на свим нивоима.

Циљ 8:
Достојанствен
рад и економски
раст

Потциљ:

8.5 – До 2030. постићи пуну и продуктивну запосленост и достојанствен рад за све жене и мушкарце, укључујући и младе људе и особе са инвалидитетом, као и једнаку плату за рад једнаке вредности.

ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 10.	Успостављено доступно и функционално образовање, као и целоживотно учење усклађено с потребама тржишта рада и изазовима технолошког развоја							
	Јединица а мере	Базна година/ 2021. вредност	Циљна година/вредност				Одговорна институција	Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.		
Стопа завршавања основне школе у АПВ	%	2021/2022. година – 91	92	93	94	95	ПС за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице	ПС за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице
Стопа завршавања трогодишње средње школе у АПВ	%	2021/2022. година – 84,6	86	87	89	90	ПС за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице	ПС за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице
Стопа завршавања четворогодишње средње школе у АПВ	%	2021/2022. година – 92,9	93	94	95	96	ПС за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице	ПС за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице
							националне заједнице	националне заједнице

Мера 10.1. Унапређивање доступности предуниверзитетског образовања и васпитања у АП Војводини

У школској 2022/2023. години, предшколско васпитање и образовање деце узраста од шест месеци до поласка у основну школу, остварује се у 149 установа и то у 45 јавних предшколских установа, 49 основних школа (које у својој организацији реализују предшколски програм) и 55 приватних предшколских установа, за укупно 64.973 деце.

Основно образовање и васпитање реализује се у 348 јавних основних школа за 134.737 ученика и четири приватне основне школе које похађа 467 ученика. У 43 школе остварује се основно образовање за ученике са сметњама у развоју, које похађа 1.559 ученика, а постоји и двадесет школа за основно образовање одраслих које похађа 1.587 полазника.

Средње образовање и васпитање одвија се у 40 локалних самоуправа (од укупно 45), постоји 129 јавних средњих школа (20 гимназија, 72 стручне школе, 17 мешовитих школа, десет уметничких школа и десет школа за средње образовање ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом), у којима се образује укупно 57.583 ученика. У 27 приватних средњих школа, образује се укупно 1.925 редовних ученика.

У погледу образовања припадника националних мањина, образовно-васпитни рад остварује се на језику и писму националне мањине, односно двојезички, ако се приликом уписа у први разред за то определи најмање 15 ученика. Школе на територији АП Војводине могу да остварују образовно-васпитни рад на језику и писму националне мањине, односно двојезички и за мање од 15 ученика уписаних у први разред, уз сагласност покрајинског секретаријата надлежног за послове образовања.

У складу са Уредбом о критеријумима за доношење акта о мрежи јавних предшколских установа и акта о мрежи јавних основних школа и Одлуком о мрежи јавних средњих школа, установе предуниверзитетског образовања осниваће се и просторно распоређивати на начин који ће омогућити уважавање принципа једнаког права и доступности образовања и васпитања свих учесника у образовном процесу, без дискриминације у остваривању индивидуалних и колективних права у образовању, уважавајући демографске, националне, културне и друге специфичности јединица локалне самоуправе.

Сходно постојећим и планираним потребама, циљ ове мере јесте да омогући стварање и јачање капацитета мреже одговарајућих установа, између осталог и програме едукације за припаднике осетљивих група, као и за припаднике националних мањина – националних заједница и њихово укључивање у пројекте чији је циљ целоживотно учење, образовање, запошљавање и јачање личних и професионалних капацитета свих грађана, а посебно жена и мушкараца из осетљивих група. Реализација ове мере помоћи ће да сви грађани и грађанке АП Војводине могу користити успостављене образовно-едукативне мреже, што ближе свом животном окружењу, као и да оне буду усклађене с просторном расподелом становништва на територији АПВ.

Институција задужена за координацију спровођења и праћења спровођења мера и за извештавање јесте Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице.

Извори података и партнерске институције: Покрајински секретаријат за привреду и туризам, Покрајински секретаријат за високо образовање и научноистраживачку делатност, Покрајински секретаријат за финансије, Републички завод за статистику, Анкета о образовању одраслих, Министарство просвете, Агенција за квалификације итд.

Реализација ове мере допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Потциљеви:

4.1 – До 2030. обезбедити да све девојчице и дечаци заврше бесплатно, равноправно и квалитетно основно и средње образовање које води ка релевантним и ефикасним исходима учења.

4.2 – До 2030. обезбедити да све девојчице и дечаци имају приступ квалитетном развоју у раном детињству, бризи и предшколском образовању како би били спремни за основно образовање.

4.3 – До 2030. обезбедити једнаку доступност приступачног и квалитетног стручног образовања на свим нивоима, укључујући и универзитетско, за све жене и мушкарце.

4.4. – До 2030. знатно повећати број младих жена и мушкараца и одраслих који имају релевантне вештине, укључујући техничке и стручне вештине, за запошљавање, достојне послове и предузетништво.

4.5 – До 2030. елиминисати родну неједнакост у образовању и обезбедити једнак приступ свим нивоима образовања и стручном оспособљавању за рањиве групе.

4.6 – До 2030. обезбедити да сви млади и знатан део одраслих (мушкараца и жена) постигну језичку и нумеричку писменост.

4.7 – До 2030. обезбедити да сви ученици стекну знања и вештине потребне за промовисање одрживог развоја, између осталог и путем едукације о одрживом развоју и одрживим стиливима живота, људским правима, родној равноправности, као и о промовисању културе мира и ненасиља, припадности глобалној заједници и поштовања културне разноликости и доприноса културе одрживом развоју.

4.ц – До 2030. знатно повећати број квалификованих учитеља, између осталог и путем међународне сарадње за обуку учитеља у земљама у развоју.

Потциљ:

5.ц – Усвојити и оснажити добру политику и извршно законодавство за промовисање родне равноправности и оснаживање свих жена и девојчица на свим нивоима.

Циљ 4: Квалитетно
образовање

Циљ 5: Родна
равноправност

МЕРА 10.1. Унапређивање доступности предуниверзитетског образовања и васпитања у АП Војводини							
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година/ вредност	Циљне вредности				Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.	
Број ОВУ верификованих за реализацију припремног предшколског програма	Број	2022/2023 – 143	145	147	149	150	ПС за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице
Број одељења у основним и средњим школама у АПВ на језицима националних мањина – нац. заједница	Број	2022/2023 – 1423	1440	1453	1467	1480	ПС за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице

Мера 10.2. Развој и унапређивање образовне инфраструктуре и приступ ресурсима

Програмски циљеви Покрајинске владе Војводине који су у вези са образовањем јесу побољшање услова рада ученика и запослених у образовању, модернизација и опремање образовно-васпитних установа у складу са савременим потребама наставе и учења, као и дигитализација образовног процеса.

Унапређивање и модернизација инфраструктуре у предуниверзитетском образовању и васпитању подразумеваће повећање процента образовно-васпитних установа које ће задовољити критеријуме техничке опремљености путем активности утврђивања приоритета за финансирање пројеката адаптације, реконструкције, надоградње, изградње и опремања објеката.

Такође, сагледаће се опремљеност рачунарских кабинета и дигиталних учионица, како би се унапредила школска инфраструктура за приступ интернету у свим учионицама.

У области предшколског, основног и средњег образовања, у сарадњи с локалним самоуправама, наставиће се изградња, реконструкција и додатно опремање образовно-васпитних установа.

Много тога је урађено када је реч о коришћењу предности информационо-комуникационих технологија и различитих облика учења у онлајн окружењу (образовни систем Републике Србије реаговао је правовремено у смислу обезбеђивања праћења наставе на даљину у време пандемије болести изазване корона вирусом), али има и доста простора за унапређивање.

Иако систем формалног образовања (од предшколског до високошколског) релативно равномерно покрива територију АП Војводине, нове услуге у области формалног и неформалног образовања и целоживотног учења углавном су доступне и груписане у већим градовима и универзитетским центрима. Нове информационо-комуникационе технологије омогућавају онлајн стицање знања и вештина и док је образовни систем релативно добро опремљен, део становништва, посебно

припадници осетљивих друштвених група, нижег материјалног статуса и удаљени региони, немају адекватну опрему, квалитетан приступ интернету и/или немају релевантна знања и/или нису довољно информисани о тим могућностима.

Мера подржава анализу потреба, финансирање и унапређивање, као и инвестиционо опремање и одржавање ИКТ инфраструктуре на свим нивоима образовања и васпитања.

Институција задужена за координацију спровођења и праћења спровођења мера и за извештавање јесте Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице.

Реализација ове мере допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 4: Квалитетно образовање

Потциљеви:

4.1 – До 2030. обезбедити да све девојчице и дечаци заврше бесплатно, равноправно и квалитетно основно и средње образовање које води ка релевантним и ефикасним исходима учења.

4.2 – До 2030. обезбедити да све девојчице и дечаци имају приступ квалитетном развоју у раном детињству, бризи и предшколском образовању како би били спремни за основно образовање.

4.3 – До 2030. обезбедити једнаку доступност приступачног и квалитетног стручног образовања на свим нивоима, укључујући и универзитетско, за све жене и мушкарце.

4.4. – До 2030. знатно повећати број младих и одраслих који имају релевантне вештине, укључујући техничке и стручне вештине, за запошљавање, достојне послове и предузетништво.

4.5 – До 2030. елиминисати родну неједнакост у образовању и обезбедити једнак приступ свим нивоима образовања и стручном оспособљавању за рањиве групе.

4.6 – До 2030. обезбедити да сви млади и знатан део одраслих (мушкараца и жена) постигну језичку и нумеричку писменост.

4.7 До 2030. обезбедити да сви ученици стекну знања и вештине потребне за промовисање одрживог развоја, између осталог и путем едукације о одрживом развоју и одрживим стиливима живота, људским правима, родној равноправности, као и о промовисању културе мира и ненасиља, припадности глобалној заједници и поштовања културне разноликости и доприноса културе одрживом развоју.

4.а Изградити и побољшати образовне установе које су прилагођене деци, особама са инвалидитетом и припадницима различитог пола, као и обезбедити безбедно, ненасилно, инклузивно и делотворно окружење за учење за све.

4.ц До 2030. знатно повећати број квалификованих учитеља, између осталог и путем међународне сарадње за обуку учитеља у земљама у развоју.

Циљ 5: Родна равноправност

Потциљ:

5.ц – Усвојити и оснажити добру политику и извршно законодавство за промовисање родне равноправности и оснаживање свих жена и девојчица на свим нивоима.

Циљ 8:
Достојанствен рад и
економски раст

Потциљ:
8.3 – Промовисати развојно оријентисане политике које подржавају продуктивне активности, стварање достојанствених послова, предузетништво, креативност и иновативност и подстицати формализацију и раст микропредузећа, односно малих и средњих предузећа, укључујући и приступ финансијским услугама.

Циљ 9: Индустрија,
иновације и
инфраструктура

Потциљ:
9.1 – Развити квалитетну, поуздану, одрживу и отпорну инфраструктуру, укључујући регионалну и прекограничну инфраструктуру, како би се подржали економски развој и људско благостање, са фокусом на јефтином и једнаком приступу за све.

МЕРА 10.2.		Развој и унапређивање образовне инфраструктуре и приступ ресурсима					
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година/ вредност	Циљне вредности				Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.	
Проценат уложених средстава за реализацију пројеката за подизање нивоа квалитета опремљености, техничких и просторних услова у установама предшколског васпитања на територији АПВ у односу на укупно потребна средства према поднетим захтевима	%	2021/41,7	43	45	47	49	ПС за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице
Проценат уложених средстава за реализацију пројеката за подизање нивоа квалитета опремљености, техничких и просторних услова у установама основног образовања на територији АПВ у односу на укупно потребна средства према поднетим захтевима	%	2021/17,7	19	21	23	25	ПС за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице
Проценат уложених средстава за реализацију пројеката за подизање нивоа квалитета опремљености, техничких и просторних услова у установама средњег	%	2021/22,9	24	26	28	30	ПС за образовање, прописе, управу и националне мањине –

образовања на територији АПВ у односу на укупно потребна средства према поднетим захтевима							националне заједнице
Проценат школа за образовање одраслих чије захтеве финансијски подржава наведени секретаријат у односу на број школа које су поднеле захтеве	%	2021/98	98	99	99	100	ПС за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице

Мера 10.3. Унапређивање запошљивости младих и њихових компетенција и стварање културе и доступности целоживотног учења

Република Србија препознаје младе и њихову посебну и важну улогу у друштву. Млади су садашњост и будућност друштва, ресурс иновација и покретачка снага развоја друштва. Због тога је неопходно континуирано и систематско улагање у лични развој младих, образовање, стицање и развој компетенција, квалификација.

Целоживотно учење, које укључује све облике учења и учествовања у различитим облицима образовних активности током целог живота, јесте континуирано унапређивање личних, грађанских, друштвених и других компетенција. Стратегија образовања Републике Србије до 2030. године на тему целоживотног учења издваја следеће:

- Један од приоритета образовања јесте развој културе целоживотног учења, што подразумева трансформацију учења и наставе ради јачања критичког мишљења, медијске и информатичке писмености, научних, техничких и технолошких достигнућа, одрживог развоја и учешћа на свим нивоима образовања.
- Целоживотно учење јесте део идеје нефрагментисаног приступа образовању, што значи да се квалитет образовања континуирано побољшава од предшколског до високог образовања и образовања одраслих.
- Потребно је обезбедити унапређивање система у смислу успостављања јасних процедура у оквиру признавања претходног учења, транспарентности и упоредивости система квалификација, као и развоја дијалога и социјалног партнерства.

Приметан је помак у понуди програма, које реализују јавно признати организатори активности образовања одраслих (ЈПОА), а који одговарају на потребе тржишта рада, али је према извештајима о спровођењу годишњих планова образовања одраслих видљиво да програма нема довољно, те да програми не одговарају у потпуности на потребе тржишта рада (нпр. број полазника програма преквалификације, доквалификације и специјализације је низак и постоји огромна диспропорција између броја планираних и уписаних полазника што је, између осталог, резултат планирања које није усклађено с потребама тржишта рада). Такође, нема промоције акредитације ЈПОА и неформалног образовања одраслих, као флексибилног начина прилагођавања образовања брзим технолошким променама и потребама тржишта рада, информисање привредника о условима, предностима и значају стицања статуса ЈПОА, унапређивање стандарда, односно услова за обављање активности образовања одраслих (прилагођавање законске и подзаконске регулативе), пружање подршке ЈПОА у примени и унапређивању система квалитета, оснивање регионалних тренинг центара и понуда

обука/тренинга који су у складу с потребама тржишта рада с циљем побољшања квалификационе структуре активног становништва (запослених и незапослених лица).

Подаци РЗС-а показују и да је стопа оних који нису у процесу образовања или обуке, а који нису запослени износила 18,9% у 2019. години. Ипак, иако нема званичних података, може се очекивати да се број незапослених одраслих који учествују у стручном образовању повећава, јер се повећавају могућности које ова група одраслих има за стручно образовање у смислу повећања броја ЈПОА, а НСЗ нуди и могућности да оствари одређене обуке за које постоји потреба на тржишту рада уколико за њих нема програма које нуде ЈПОА.

У Стратегији запошљавања у Републици Србији у периоду 2021–2026. године, наводи се да је развој концепта признавања претходног учења у току, али је изостала његова примена у периоду 2011–2020. године. Овај концепт од изузетне је важности имајући у виду да на евиденцији Националне службе за запошљавање у децембру 2021. године око трећине (34,4%) свих регистрованих незапослених чине лица без завршеног средњег образовања (код мушкараца удео износи 35,5%, а код жене 33,6%) и да би њихове шансе за проналажење запослења биле знатно боље да су им се претходно стечена знања и искуства верификовала на одговарајући начин, процесом признавања претходног учења. Такође, наводи се да повећање компетенција – стицањем додатних знања и вештина путем обука које спроводе јавно признати организатори активности (ЈПОА) образовања одраслих – није реализовано у пуном обиму и да је број одобрених активности и програма за неформално образовање још увек недовољан.

Званична статистика не омогућава адекватну процену квантитативних показатеља у целоживотном учењу, што указује на то да је неопходно развити и ојачати системе за праћење и евалуацију целоживотног учења. Неразвијеност индикатора праћења је у корелацији са одсуством спровођења кључних мера за унапређивање обухвата, квалитета, релевантности и ефикасности у целоживотном учењу, јер спровођење мера и пројеката увек за собом повлачи и праћење резултата. Ова мера (у складу са Стратегијом образовања Републике Србије до 2030. године), треба да допринесе развоју кључних компетенција за целоживотно учење (компетенција за целоживотно учење заснива се на развоју знања, вештина и ставова о управљању сопственим процесом учења). Неговањем културе целоживотног учења и повећањем његове доступности путем информисања и промоције, мера ће подстицати програме целоживотног учења, укључујући и могућности преквалификације и доквалификација. Она ће помоћи освешћивању и укључивању у систем целоживотног учења и оних осетљивих категорија становништва који нису завршили редовне циклусе образовања, без обзира на пол и старосну групу, што ће као резултат имати њихово веће запошљавање и директно смањивање ризика од сиромаштва и дискриминације. Заступљеност и доступност целоживотног учења треба остварити и унапређивањем и оснаживањем информационо-комуникационе опреме у општинама и локалним заједницама, широм територије АП Војводине.

Постоје и изазови у погледу организације и квалитета формалног образовања одраслих. Уочени су проблеми у информисаности, доступности, превозу, компетенцијама, реализацији стручних обука, вертикалној и хоризонталној повезаности унутар система образовања одраслих, успостављању оквира за праћење и вредновање итд.

Образовање одраслих путем средњег стручног образовања и васпитања још увек није прилагођено потребама, односно нису препознате све формалне препреке за признавање квалификације, за преквалификацију или доквалификацију, чијим би отклањањем могао да буде повећан број корисника. Стога, важно је усвојити и modele финансирања ради доступности образовања одраслих

и успоставити јединствену базу, односно регистар расположивих обука и институција у образовању одраслих с циљем постизања веће доступности.

Потребно је повећати број обука које одговарају различитим потребама одраслих као и потребама тржишта рада, унапређивањем понуда кратких курсева и учења на даљину.

Међусекторска сарадња и сарадња с привредним актерима, поспешује континуирано унапређивање и развој образовних програма у складу с потребама целокупног друштва, као и усклађивање знања, вештина и компетенција с потребама тржишта рада.

Институција задужена за координацију и спровођење ове мере јесте Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице.

Извори података и партнерске институције: Национална служба за запошљавање, Републички завод за статистику, Привредна комора Србије и Покрајински секретаријат за спорт и омладину.

Реализација ове мере допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 4: Квалитетно образовање

Потциљеви:

4.1 – До 2030. обезбедити да све девојчице и дечаци заврше бесплатно, равноправно и квалитетно основно и средње образовање које води ка релевантним и ефикасним исходима учења.

4.2 – До 2030. обезбедити да све девојчице и дечаци имају приступ квалитетном развоју у раном детињству, бризи и предшколском образовању како би били спремни за основно образовање.

4.3 – До 2030. обезбедити једнаку доступност приступачног и квалитетног стручног образовања на свим нивоима, укључујући и универзитетско образовање, за све жене и мушкарце.

4.4. – До 2030. знатно повећати број младих и одраслих који имају релевантне вештине, укључујући техничке и стручне вештине, за запошљавање, достојне послове и предузетништво.

4.5 – До 2030. елиминисати родну неједнакост у образовању и обезбедити једнак приступ свим нивоима образовања и стручном оспособљавању за рањиве групе.

4.6 – До 2030. обезбедити да сви млади и знатан део одраслих (мушкараца и жена) постигну језичку и нумеричку писменост.

Циљ 5: Родна равноправност

Потциљ:

5.ц – Усвојити и оснажити добру политику и извршно законодавство за промовисање родне равноправности и оснаживање свих жена и девојчица на свим нивоима.

МЕРА 10.3.		Унапређивање запошљивости младих и њихових компетенција и стварање културе и доступности целоживотног учења					
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година/ вредност	Циљне вредности				Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.	
Број јавних образовно-васпитних установа у којима се остварује основно образовање одраслих	Број	2022/2023 – 20	20	21	21	22	ПС за образовање, прописе, управу и националне мањине— националне заједнице
Број средњих школа којима је дата сагласност за преквалификацију, доквалификацију и специјализацију кандидата	Број	2021/2022 – 40	42	44	46	48	ПС за образовање, прописе, управу и националне мањине— националне заједнице
Број образовно-васпитних установа које су добиле статус јавно признатих организатора активности за образовање одраслих (ЈПОА)	Број	2021/2022 – 3	3	3	3	3	ПС за образовање, прописе, управу и националне мањине— националне заједнице

Циљ 11. Висок квалитет и ефикасност високог образовања и научноистраживачке делатности прилагођени стварању потенцијала за убрзан развој и технолошки напредак АП Војводине

Да би АП Војводина јачала националну и међународну препознатљивост као регија с квалитетним високим образовањем и значајним научноистраживачким потенцијалом и ресурсима, неопходно је континуирано привлачење домаћих и страних инвестиција високог технолошког и развојног карактера. Развој високотехнолошке привреде, уз подршку научноистраживачких организација, у које спадају универзитети, факултети и институти (НИО – научноистраживачке организације), утиче на смањење одлива високообразованих кадрова из земље, што доприноси додатном јачању научноистраживачког потенцијала АП Војводине. Јачање научноистраживачког потенцијала директно убрзава даљу интеграцију НИО с територије АП Војводине у Европски истраживачки простор.

Област високог образовања и научноистраживачке делатности Републике Србије регулисана је Законом о високом образовању,⁶⁹ Законом о научноистраживачкој делатности,⁷⁰ Законом о науци и истраживањима,⁷¹ Законом о иновационој делатности,⁷² Законом о дуалном моделу студија у

⁶⁹ „Службени гласник РС”, бр. 88/2017, 73/2018, 27/2018 – др. закон, 67/2019, 6/2020 – др. закони, 11/2021 – аутентично тумачење, 67/2021 и 67/2021 – др. закон.

⁷⁰ „Службени гласник РС”, бр. 110/2005, 50/2006 – испр., 18/2010 и 112/2015.

⁷¹ „Службени гласник РС”, број 49/2019.

⁷² „Службени гласник РС”, број 129/2021.

високом образовању,⁷³ Законом о Националном оквиру квалификација Републике Србије,⁷⁴ Стратегијом развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године,⁷⁵ Стратегијом научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2021. до 2025. године – Моћ знања,⁷⁶ Националном стратегијом одрживог развоја,⁷⁷ Стратегијом паметне специјализације у Републици Србији за период од 2020. до 2027. године,⁷⁸ Стратегијом развоја вештачке интелигенције у Републици Србији за период 2020–2025. године⁷⁹ и Стратегијом индустријске политике Републике Србије од 2021. до 2030. године.⁸⁰ Такође, у току је израда и Програма развоја високог образовања и научноистраживачке делатности АП Војводине од 2022. године до 2030. године.

Анализа постојећег стања високог образовања у АП Војводини урађена је на основу података за школску 2020/21. годину, а који су преузети од Републичког завода за статистику.⁸¹ Укупан број студената на свим нивоима и свим врстама студија у школској 2020/21. износио је 242.550 у Републици Србији⁸² (103.123 студената и 139.427 студенткиња) од којих је 52.161, односно 21,5%, студирало у високошколским установама на територији АП Војводине (23.226 студената и 28.935 студенткиња). Јужнобачка област, тачније Нови Сад, центар је високошколског образовања, при чему 84,2% студената и студенткиња своје академско образовање стиче на високошколским установама у Новом Саду.

Одустајање од студија изазов је за велики број земаља, међу којима је и Република Србија. Подаци показују да је јак негативан тренд смањења броја студената и студенткиња кроз године студија, као и у односу на старост студената/студенткиња. Разлози за одустајање јесу различити, али један од разлога јесте и недовољна припремљеност средњошколаца и средњошколки за захтеве који се постављају у области високог образовања. Недостатак капацитета студенских домована, пре свега у Новом Саду, додатно оптерећује студентски стандард, јер свега 5,5% студената и студенткиња живи у студентским домовима, а остали су у изнајмљеним становима или код родитеља.

Као највећа слабост националног научноистраживачког и иновационог система издваја се недовољно улагање државног, као и приватног пословног сектора у истраживања и развој. Укупно улагање у истраживање и развој у Србији у 2020. години износило је 0,91% од БДП-а. Србија – према Глобалном индексу иновативности у 2021. години – налази се на 54. месту (од 132 земље).⁸³ Високо учешће улагања у истраживање и развој путем јавних извора и система високог образовања подразумева и значајан удео улагања у теоријска и фундаментална истраживања која се не могу директно применити у пракси, за разлику од улагања пословног сектора – која су претежно оријентисана на развој примењених иновација. Укупан износ буџетских средстава за истраживање и развој у 2020. години износио је 25,2 милиона динара, односно 0,46% од БДП-а. У укупним средствима из буџета за финансирање истраживања и развоја у 2020. години највећи удео имала је држава 64,4%, као и у сектору високог образовања где је учествовала са 23%. Истовремено, међународне организације учествују 9,4%. Буџетска издвајања за научноистраживачку делатност у Војводини знатно су мања од оних у републици и имају тенденцију опадања. Бројне студије указују

⁷³ „Службени гласник РС”, број 66/2019.

⁷⁴ „Службени гласник РС”, бр. 27/2018, 6/2020 и 129/2021 – др. закон.

⁷⁵ „Службени гласник РС”, број 63/2021.

⁷⁶ „Службени гласник РС”, број 10/2021.

⁷⁷ „Службени гласник РС”, број 57/2008.

⁷⁸ „Службени гласник РС”, број 21/2020.

⁷⁹ „Службени гласник РС”, број 96/2019.

⁸⁰ „Службени гласник РС”, број 35/2020.

⁸¹ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G20216006.pdf>

⁸² Подаци Републичког завода за статистику за Републику Србију не обухватају податке за АП Косово и Метохију.

⁸³ Global Innovation Index 2021 https://www.wipo.int/global_innovation_index/en/2021/

на то да издвајање из буџета од 1% БДП-а представља праг који једна држава треба да достигне да би пружила адекватну подршку научноистраживачкој делатности.

Према подацима Евростата за 2020. годину по учешћу истраживача и истраживачица у укупном броју запослених, Србија са 0,7% заостаје за државама Европске уније (1,4%), а боља је у односу на неке државе из окружења попут Северне Македоније и Румуније. У Војводини проценат истраживача и истраживачица износи свега 0,5% од укупног броја запослених на територији покрајине. У току 2020. године, у Републици Србији било је запослено 16.662 истраживача (7.853 истраживача и 8.809 истраживачица), од чега 3.841 у Војводини (1.786 истраживача и 2.055 истраживачица). Закључак ових анализа јесте да у области научноистраживачке делатности недостају људски ресурси, што ограничава економски раст и иновативност. Знатна разлика између научноистраживачке делатности у Србији и научноистраживачке делатности у Европској унији јесте веома мала заступљеност истраживача/истраживачица и научноистраживачке делатности у привредним организацијама, што је свакако један од кључних структурних проблема научноистраживачке делатности и привредног развоја Србије.

Када је научна продукција у питању, од укупно 6.027 научних радова које су објавили истраживачи и истраживачице с територије Србије у међународним часописима са импакт фактором (часописи рангирани на *SCI* листи), око 16 % чине радови истраживача и истраживачица из Војводине.

Све мере које су наведене у оквиру овог циља у потпуности се односе на жене и мушкарце, на младе и одрасле особе свих старосних група, као и на све осетљиве групе – у складу са уважавањем свих полних, културолошких и других разлика – на начин који обезбеђује њихову физичку, географску и економску доступност и примениће се на њих.

Реализација овог циља допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 4: Квалитетно образовање

Потциљеви:

4.3 – До 2030. обезбедити једнаку доступност приступачног и квалитетног стручног образовања на свим нивоима, укључујући и универзитетско, за све жене и мушкарце.

4.4 – До 2030. знатно повећати број младих и одраслих који имају одговарајуће вештине, укључујући техничке и стручне вештине, за запошљавање, достојне послове и предузетништво.

4.5 – До 2030. елиминисати родну неједнакост у образовању и обезбедити једнак приступ свим нивоима образовања и стручном оспособљавању за рањиве групе

4.a – Изградити и побољшати образовне установе које су прилагођене деци, особама са инвалидитетом и припадницима различитог пола, као и обезбедити безбедно, ненасилно, инклузивно и делотворно окружење за учење за све.

Циљ 8:
Достојанствен рад
и економски раст

Потциљ:

8.2 – Постизање виших нивоа економске продуктивности путем диверсификације, технолошке надоградње и иновација, укључујући фокусирање на радно интензивне и високо профитабилне секторе.

Циљ 9: Индустрија, иновације и инфраструктура

Потциљ:

9.5 – Унапредити научна истраживања, побољшати технолошке могућности индустријских сектора у свим земљама, посебно у земљама у развоју, што подразумева да се до 2030. подстичу иновације и знатно повећа број запослених у области истраживања и развоја на милион људи, као и да се повећа јавна и приватна потрошња за истраживање и развој.

ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 11.		Висок квалитет и ефикасност високог образовања и научноистраживачке делатности прилагођени стварању потенцијала за убрзан развој и технолошки напредак АП Војводине						
Показатељи на нивоу посебног циља (показатељи исхода)	Јединица мере	Базна година/ вредност	Циљна година/вредност				Одговорна институција	Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.		
Проценат издвајања из буџета АП Војводине за високо образовање у односу на буџет ресорног секретаријата	%	2022/ 43,83	44	44,20	44,60	45	ПС за високо образовање и научноистраживачку делатност	ПС за високо образовање и научноистраживачку делатност
Проценат издвајања из буџета АП Војводине за научно-истраживачку делатност у односу на буџет ресорног секретаријата	%	2022/ 43,66	44	44,20	44,60	45	ПС за високо образовање и научноистраживачку делатност	ПС за високо образовање и научноистраживачку делатност
Број научних радова објављених у часописима са СЦИ листе које су објавили истраживачи и истраживачице с територије АП Војводине	Број	2021 / 1699	1800	1900	2000	2200	Универзитет у Новом Саду	Универзитет у Новом Саду

Мера 11.1. Континуирано подизање квалитета високог образовања применом резултата заснованих на врхунској науци и примени дигиталних технологија

Научноистраживачка делатност и настава – с једне стране – чине нераздвојне сегменте високог образовања, будући да је за квалитет високошколске наставе неопходно присуство актуелних и квалитетних научних садржаја. С друге стране, образовање засновано на врхунској науци у је функцији развоја наставног и научног подмлатка, што представља један од кључних задатака у области високог образовања који подстиче изврсност. Развој наставничких компетенција, поред стручних и научних компетенција, мора постати стална активност свих високошколских установа, јер је то предуслов за изврсност у настави. Такође, потребно је неговати и изврсност у студирању и пружити финансијску и институционалну подршку студентима и студенткињама који показују изузетне резултате у току студија, јер се тиме стичу предуслови за развијање талената у одговарајућим условима. Ради постизања изврсности, један од приоритета треба да буде повезивање студената/студенткиња, пре свега докторских студија и младих истраживача/истраживачица, путем мобилности и заједничких пројеката, са истраживачима/истраживачама с високоранжираних универзитета. Поред тога, треба одржавати контакт и организовати активности усмерене ка свршеним студентима/студенткињама и повезивању санаучном дијаспором. Поред наведеног, мера предвиђа и финансијску подршку за усавршавање наставног особља и за објављивање научних резултата у високо категорисаним научним часописима са отвореним приступом (*Open Access*).

С једне стране, значај дигиталних технологија недвосмислено је јасан свим учесницима у савременом високом образовању, те се оне на том нивоу широко примењују. С друге стране, ниво употребе дигиталних технологија знатно се разликује у зависности од места и начина коришћења, тако да су често примењена решења скупа, имајући у виду степен искоришћености наспрам цене имплементације, односно укупног трошка поседовања (*Total Cost of Ownership*). Постоји неколико препрека свеобухватној дигитализацији, у чијем отклањању високо школство мора преузети водећу улогу приликом образовања стручњака и стручњакиња, будућих наставника и наставница и креатора политика примене будућих дигиталних решења. Такође, мора се посветити пажња подизању нивоа дигиталних компетенција код постојећих наставника и наставница, као и код старијих у склопу целоживотног учења.

Приоритет високог образовања на пољу дигитализације треба да буде обезбеђивање компетенција потребних за свеprisутну примену дигиталних технологија у свакодневном пословању, школовању и приватном животу, као и на формирању исправних ставова у погледу примене дигиталних технологија. Неопходно је увести електронска документа (нпр. индекси, матичне књиге студената, записници, пријаве испита) ради подстицања употребе дигиталних технологија и преласка на Еразмус без папира (*Erasmus Without Paper*).

Институција задужена за координацију спровођења и праћења спровођења мера, као и за извештавање јесте Покрајински секретаријат за високо образовање и научноистраживачку делатност.

Извори података и партнерске институције: Покрајински секретаријат за високо образовање и научноистраживачку делатност и Универзитет у Новом Саду.

Реализација ове мере допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 4: Квалитетно образовање

Потциљеви:

4.3 – До 2030. обезбедити једнаку доступност приступачног и квалитетног стручног образовања на свим нивоима, укључујући и универзитетско образовање, за све жене и мушкарце.

4.5 – До 2030. елиминисати родну неједнакост у образовању и обезбедити једнак приступ свим нивоима образовања и стручном оспособљавању за рањиве групе.

Циљ 5: Родна равноправност

Потциљ:

5.ц – Усвојити и оснажити добру политику и извршно законодавство за промовисање родне равноправности и оснаживање свих жена и девојчица на свим нивоима.

Циљ 9: Индустрија, иновације и инфраструктура

Потциљ:

9.ц – Знатно повећати приступ информационим и комуникационим технологијама и уложити напоре да се обезбеди универзалан и приуштив приступ интернету у најмање развијеним земљама до 2030. године.

МЕРА 11.1. Континуирано подизање квалитета високог образовања применом резултата заснованих на врхунској науци и примени дигиталних технологија							
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година/ вредност	Циљне вредности				Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.	
Проценат износа средстава додељених високошколским установама као подршка објављивању радова у високо категорисаним научним часописима са отвореним приступом, у односу	%	2022/ 4,99	5,20	5,40	5,60	5,80	ПС за високо образовање и научноистраживачку делатност

на буџет ресорног секретаријата							
Проценат издвојених средстава додељених високошколским установама као финансијска подршка за усавршавање наставног особља у односу на буџет ресорног секретаријата	%	2022/ 24,42	24,80	25,10	25,40	25,70	ПС за високо образовање и научноистраживачку делатност
Број остварених међународних размена наставног кадра	Број	2022 / 89	120	150	180	250	Универзитет у Новом Саду
Број додељених стипендија за најбоље студенте и студенткиње, разврстано по полу	Број	2022 / 76 23 – студента 53 – студенткиње	76	80	80	90	Универзитет у Новом Саду
Проценат ВШУ које користе е-сервис студената	%	2022 / 66,67	70	80	90	100	Универзитет у Новом Саду
Број мера за подстицање укључивања жена и мушкараца из друштвено осетљивих група на више нивое студија, које испуњавају стандарде приступачности и доступности	Број	2022 / 6	6	8	8	10	Универзитет у Новом Саду

Мера 11.2. Обезбеђење компатибилности студијских програма с потребама привреде

Слично као у већини источноевропских земаља и код нас је изражен одлив свршених студената и студенткиња у иностранство, негативан наталитет, као и интерне миграције ка већим градовима. У складу са европским трендовима, потребно је приближити академско и струковно образовање, те повећати доступност високог образовања и интерну мобилност унутар система високог образовања. Универзитет у Новом Саду представља јединствену институцију академског високог образовања чији је оснивач АП Војводина, који обједињује факултете у четири града – Нови Сад, Суботица, Сомбор и Зрењанин. Овакав модел универзитета на веома економичан начин обезбеђује развој високог образовања на целој територији АП Војводине. Одговарајућим улагањима и мотивацијом, уз већ

постојећу добру инфраструктуру, факултете и пратеће садржаје, потребно је обезбедити уједињен квалитет и могућности студирања у Новом Саду, као и у осталим градовима АП Војводине.

Инсистирањем на интердисциплинарности може се побољшати квалитет и опсег понуде студијских програма. Високошколске установе треба да развијају своју научну изврност и да је активно укључују у наставни процес како би – путем атрактивних студијских програма – задржали студенте и студенткиње да на тим установама похађају и више нивое студија. Поред тога, требало би радити на осмишљавању посебних мера за привлачење младих жена и мушкараца из друштвено осетљивих група за похађање виших нивоа студија. Паралелно с неговањем научне изврности, студијски програми морају бити прилагођени потребама привредних субјеката с територије Војводине и то тренутним и будућим. Обезбеђивање компатибилности студијских програма с потребама привреде може се остварити континуираним испитивањем ставова послодаваца о применљивости стеченог знања свршених студената и студенткиња у реалном окружењу и прилагођавањем студијских програма, како би се боље одговорило на захтеве савремене привреде и како би се обезбедио њен развој. Ова мера требало би да обезбеди веће запошљавање свршених студената и студенткиња. Неопходно је пратити савремене трендове у индустрији и науци у иностранству и преузимати позитивна искуства, с посебним освртом на специфичности домаћег образовног система.

Институција задужена за координацију спровођења и праћења спровођења мера и за извештавање јесте Покрајински секретаријат за високо образовање и научноистраживачку делатност.

Извор података и партнерска институција: Универзитет у Новом Саду.

Реализација ове мере допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 4: Квалитетно образовање

Потциљеви:

4.4. – До 2030. знатно повећати број младих и одраслих који имају релевантне вештине, укључујући техничке и стручне вештине, за запошљавање, достојне послове и предузетништво.

4.5 – До 2030. елиминисати родну неједнакост у образовању и обезбедити једнак приступ свим нивоима образовања и стручном оспособљавању за рањиве групе.

4.6 – До 2030. обезбедити да сви млади и знатан део одраслих (мушкараца и жена) постигну језичку и нумеричку писменост.

Циљ 5: Родна равноправност

Потциљ:

5.ц – Усвојити и оснажити добру политику и извршно законодавство за промовисање родне равноправности и оснаживање свих жена и девојчица на свим нивоима.

Циљ 8:
Достојанствен рад
и економски раст

Потциљеви:

8.5 – До 2030. постићи пуну и продуктивну запосленост и достојанствен рад за све жене и мушкарце, укључујући и младе људе и особе са инвалидитетом, као и једнаку плату за рад једнаке вредности.

8.6 – До 2030. битно смањити удео младих који нису запослени нити су у процесу образовања или обуке.

Циљ 17:
Партнерством до
циљева

Потциљ:

17.8 – Унапредити глобално партнерство за постизање одрживог развоја, употпуњено вишестраним партнерствима која мобилишу и деле знања, стручност, технологију и финансијска средства, како би се пружила подршка за постизање циљева одрживог развоја у свим земљама, а посебно у земљама у развоју.

МЕРА 11.2. Обезбеђење компатибилности студијских програма с потребама привреде							
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година/вредност	Циљне вредности				Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.	
Однос броја свршених студената на основним студијама и броја уписаних студената и студенткиња на мастер студије	%	2021/ 70,1	75	80	85	90	Универзитет у Новом Саду
Број младих жена и мушкараца који похађају више нивое студија	Број	2022/ 131	140	150	160	170	Универзитет у Новом Саду

Мера 11.3. Развој и унапређивање научноистраживачке инфраструктуре, услова за рад и материјалног положаја истраживача у високообразовним и научноистраживачким институцијама

Програмски циљеви покрајинске владе у области образовања јесу континуитет у издвајању, улагању у услове живота и рада ученика и запослених у образовању, као и у дигитализацији образовног процеса.

У практичним дисциплинама, које се изучавају на високошколским институцијама у АП Војводини, веома значајно јесте улагање у модерну опрему, будући да се без ње не може замислити ни квалитетно образовање студената и студенткиња, нити врхунска наука. Стога, неопходно је стратешки улагати средства у куповину нове опреме, из средстава покрајинских секретаријата, преко фондова на националном нивоу, али и путем пројеката које финансира Европска комисија (Хоризонт). Синергијски ефекат, обједињавања или укрупњавања фондова из различитих извора може донети видљив помак у новој научној инфраструктури и ресурсима у АП Војводини.

Једна од специфичности научноистраживачке делатности у Војводини јесте чињеница да је највећи део научноистраживачког потенцијала сконцентрисан на факултетима. Обезбеђивањем свих

неопходних услова за подстицање научноистраживачке делатности у високошколским институцијама омогућило би се да се с постојећим потенцијалима остваре значајни резултати у периоду знатно краћем од периода неопходног за покретање нових НИО.

Неопходно је у што краћем периоду проширити просторну инфраструктуру факултета и обезбедити адекватан простор за формирање истраживачких лабораторија које су неопходан предуслов за повећање обима научноистраживачке и иновационе делатности у АП Војводини.

Најважнији чинилац развоја научноистраживачке делатности у Војводини јесу људски ресурси, који – и у условима скромне научне инфраструктуре – успевају да остваре врхунске научне резултате. Исељавање младих из Србије свакако утиче на тренутно стање људских ресурса, али много значајније ће утицати на стање људских ресурса у будућности. Стога, широке друштвене акције, усмерене на поправљање положаја истраживача и истраживачица, пре свега у државним НИО, представљају приоритет развоја научноистраживачке делатности. Материјални положај истраживача и истраживачица у државним НИО знатно је лошији од положаја високообразованог кадра у привредном сектору, а потпуно је неупоредив с материјалним положајем истраживача и истраживачица у иностранству. Стога, поправљање материјалног положаја истраживача и истраживачица неопходан је услов за спречавање њиховог одлива у ненаучне организације у Србији или у иностранство.

Институција задужена за координацију спровођења и праћења спровођења мера и за извештавање јесте Покрајински секретаријат за високо образовање и научноистраживачку делатност.

Извори података и партнерске институције: Покрајински секретаријат за високо образовање и научноистраживачку делатност и Универзитет у Новом Саду.

Реализација ове мере допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 4: Квалитетно
образовање

Потциљ:

4.a – Изградити и побољшати образовне установе које су прилагођене деци, особама са инвалидитетом и припадницима различитог пола, као и обезбедити безбедно, ненасилно, инклузивно и делотворно окружење за учење за све.

Циљ9: Индустрија,
иновације и
инфраструктура

Потциљеви:

9.1 – Развити квалитетну, поуздану, одрживу и отпорну инфраструктуру, укључујући регионалну и прекограничну инфраструктуру, како би се подржали економски развој и људско благостање, с фокусом на јефтином и једнаком приступу за све.

9.5 – Унапредити научна истраживања, побољшати технолошке могућности индустријских сектора у свим земљама, посебно у земљама у развоју, што подразумева да се до 2030. подстичу иновације и знатно повећа број запослених у области истраживања и развоја на милион људи, као и да се повећа јавна и приватна потрошња за истраживање и развој.

МЕРА 11.3.		Развој и унапређивање научноистраживачке инфраструктуре, услова за рад и материјалног положаја истраживача у високообразовним и научноистраживачким институцијама					
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година/вредност	Циљне вредности				Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.	
Проценат издвајања из буџета АП Војводине за развој инфраструктуре за потребе високог образовања и научноистраживачке делатности, у односу на буџет ресорног секретаријата	%	2022/ 11,3	12	12,5	13	13,5	ПС за високо образовање и научноистраживачку делатност
Израђен каталог постојеће модерне опреме на Универзитету у Новом Саду	Број	2022/ 0	0	1	1	1	Универзитет у Новом Саду

Мера 11.4. Обезбеђивање услова за јачање интернационалне научне сарадње и сарадње науке с привредом

У свету у коме су технолошка достигнућа омогућила брзу размену информација и у ери глобализације, значај концепта интернационализације добија своје пуно значење. Ово је посебно важно за АП Војводину. Научноистраживачка делатност данас и у будућности биће све више интернационална, интерсекторска и интердисциплинарна. То је последица чињенице да изазови и проблеми човечанства могу бити решени једино путем интернационализације и путем уједињења знања и напора мултидисциплинарних истраживачких тимова.

Покрајинска влада је и до сада стављала акценат на успостављање добрих односа и сарадње с регионима из Европе (као што су Баден-Виртемберг, Баварија или Ломбардија). Остваривање ових оквирних споразума сарадње неопходно је наставити и у наредном периоду и одредити конкретне области сарадње у високом образовању и научноистраживачкој делатности. Ови споразуми представљају одличну прилику за научноистраживачке институције, али и за иновативне компаније из Војводине да прошире спектар институција с којима сарађују, али и да пласирају своја иновативна решења, што може донети додатна финансијска средства за даљи развој појединаца, институција и покрајине у целини.

Универзитет у Новом Саду има потписане билатералне споразуме о сарадњи с више од 130 институција из читавог света. У наредном периоду, потребно је наставити рад на постављеним циљевима – како у вези с потписивањем поменутих споразума с водећим институцијама из читавог света, тако и у вези са стратешким приступањем одређеним мрежама или алијансама чије чланице чине реномиране високошколске установе или истраживачке организације попут Европских универзитета (потпрограма Европске комисије у оквиру програма Еразмус+). Наведени уговори

поспешиће размену знања, омогућиће пренос нових знања и експертиза на институције у Војводини, али ће донети и додатна финансијска средства која се могу искористити за набавку опреме и за даљи развој знања. Успешно спроведен концепт интернационализације не само што ће допринети економској користи АП Војводине, него ће пружити и већу видљивост високообразовних и научноистраживачких институција из АП Војводине и побољшати позицију високошколских институција на Шангајској листи, као и на другим релевантним листама рангирања светских универзитета.

Саставни део концепта интернационализације представља и проактивно укључивање високошколских институција и научноистраживачких институција из Војводине, као и њихово активно учешће у конзорцијумима међународних пројеката путем којих се обезбеђују знатна средства за развој научноистраживачке делатности и високог образовања.

Према подацима Евростата и Републичког завода за статистику, улагање привреде у научноистраживачку делатност, иновације и развој у 2019. години у Републици Србији износи свега 9,1%, док је просек на нивоу Европске уније 58,6%. Наведени податак, као и чињеница да се научноистраживачка делатност у Војводини и Србији у највећем делу финансира из државног буџета, пружа могућност да се – уз одговарајуће мере и подстицаје – повећа ниво истраживања и развоја у самој привреди, а да се, пре свега, покрену научни пројекти у НИО за потребе проширења и побољшања производних програма привредних субјеката. Свакако, позитиван помак јесу мере пореских подстицаја за иновациону делатност које је донела Влада Републике Србије програмом мера подршке развоја иновативне привреде.

Институција задужена за координацију спровођења и праћења спровођења мера и за извештавање јесте Покрајински секретаријат за високо образовање и научноистраживачку делатност.

Извор података и партнерска институција: Универзитет у Новом Саду.

Реализација ове мере допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 8:

Достојанствен рад
и економски раст

Потциљ:

8.2 – Постизање виших нивоа економске продуктивности путем диверсификације, технолошке надоградње и иновација, укључујући фокусирање на радно интензивне и високо профитабилне секторе.

Циљ 9: Индустрија,
иновације и
инфраструктура

Потциљ:

9.5 – Унапредити научна истраживања, побољшати технолошке могућности индустријских сектора у свим земљама, посебно у земљама у развоју, што подразумева да се до 2030. подстичу иновације и знатно повећа број запослених у области истраживања и развоја на милион људи, као и да се повећа јавна и приватна потрошња за истраживање и развој.

МЕРА 11.4. Обезбеђивање услова за јачање интернационалне научне сарадње и сарадње науке с привредом							
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година/вредност	Циљне вредности				Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.	
Број међународних научних пројеката чланица Универзитета у Новом Саду	Број	2022 / 373	380	390	400	420	Универзитет у Новом Саду
Број пројеката сарадње НИО с привредом, који се реализују на територији АП Војводине	Број	2022 / 169	190	220	250	300	Универзитет у Новом Саду
Број истраживача и истраживачица ангажованих на пројектима сарадње с привредом	Број	2022 / 521	550	600	650	700	Универзитет у Новом Саду

Циљ 12. Унапређен утицај културе, наслеђа и стваралаштва на креирање друштвених вредности и кохезије

Дефинисање дугорочног плана развоја културе у АП Војводини ослања се на вредности и богатство вишенационалности, вишејезичности и мултикултуралности које у целини чине градивни елемент који подстиче осећај благостања, кохезије и припадности. Унапређивање културног наслеђа и подстицање културног стваралаштва треба да буде постављено тако да унапреди квалитет животног и културног простора Војводине, доступног свим друштвеним групама, подстичући вредности које изграђују једно друштво, не заборављајући економске потенцијале културног стваралаштва и културног наслеђа. Додатно, културни изрази у разним облицима – биоскоп, сценска уметност, визуелне уметности, књижевност, дизајн – утичу на перцепцију родних односа у друштву, историјски и у савременом времену, па самим тим утичу и на родну равноправност, а тај утицај може бити директан или индиректан. Културним садржајима може се утицати на разградњу стереотипа, на преиспитивање родних улога у друштву, на указивање на лошији положај жена, посебно жена из

маргинализованих друштвених група, као и на друге феномене, укључујући и оне који могу да ограниче могућности жена и мушкараца да делују у свом културном контексту.

Поред тога, дугорочни план развоја културе АП Војводине мора да се прилагоди и сустигне токове светске дигиталне трансформације, који се пореде с тектонским цивилизацијским променама. У супротном, губитак овог тока може проузроковати губитке вредности, достигнућа и традиције читавих генерација новог доба, а првенствено младих.

Кључни кораци у реализацији овог циља обухватају унапређивање развоја јавних установа културе и невладиног сектора у унапређивању услова за рад и стваралаштво. Поред тога, подршка свим сегментима културно-уметничког стваралаштва, културне делатности и културног живота дефинисани су мерама подршке у напредном периоду. Такође, предвиђа се и подршка унапређивању знања и подстицању сарадње свих актера културно-уметничког деловања како би се одговорило на изазове савремених токова.

Реализација циља допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 4: Квалитетно образовање

Потциљ:

4.7 – До 2030. обезбедити да сви ученици стекну знања и вештине потребне за промовисање одрживог развоја, између осталог и путем едукације о одрживом развоју и одрживим стиливима живота, људским правима, родној равноправности, као и о промовисању културе мира и ненасиља, припадности глобалној заједници и поштовања културне разноликости и доприноса културе одрживом развоју.

Циљ 5: Родна равноправност

Потциљ:

5.ц – Усвојити и оснажити добру политику и извршно законодавство за промовисање родне равноправности и оснаживање свих жена и девојчица на свим нивоима.

Циљ 11: Одрживи градови и заједнице

Потциљ:

11.4 – Појачати напоре да се заштити и очува светска културна и природна баштина.

ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 12.		Унапређен утицај културе, наслеђа и стваралаштва на креирање друштвених вредности и кохезије						
Показатељи на нивоу посебног циља (показатељи исхода)	Јединица мере	Базна година/ вредност	Циљна година/вредност				Одговорна институција	Извор провере
			2024	2026	2028	2030		
Број реализованих културних	Број	2021/ 2150	2185	2225	2270	2305	ПСКЈИОС ВЗ	Интерне евиденције

садржаја у АПВ којима се доприноси унапређењу истражености, заштите и презентације и културног наслеђа, развој савременог уметничког стваралаштва и заштита права националних мањина – националних заједница								е ПС за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама; извештаји корисника
--	--	--	--	--	--	--	--	--

Мера 12.1. Унапређивање приступачности културе грађанима и грађанкама јачањем система и установа културе, заштите културног наслеђа и посебности културног диверзитета

Овом мером планира се превазилажење неуједначеног квалитет културне понуде, који представља изазов не само у погледу неадекватности постојећих установа културе да одговоре на изазове у погледу разноврсне понуде и активног рада с публиком, већ и с физичком доступношћу бројим друштвеним групама територијално, као и садржински. Модернизација установа културе, укључујући оне које се брину о културном наслеђу, подразумеваће унапређивања културне инфраструктуре (односно пројекте адаптације, обнове, доградње, изградње, реконструкције, рестаурације, конзервације, санације и инвестиционо одржавање) објеката културе. Исто тако, у плану је и подстицање јединица локалне самоуправе да неискоришћене просторе и објекте уступају за потребе културе и стварање повољнијих услова за стваралаштво самосталних уметника.

Глобална пандемија посебно је указала на неопходност брзог прилагођавања традиционалне културе која је усмерена на публику, а која је у условима пандемије највише трпела економске штете. Стога, иначе постављени приоритет показао се још важнијим. Реч је о томе да се културно наслеђе, сценска и визуелна уметност дигитализују онолико колико је то могуће, те да се пројекти опремања новом опремом установа културе умногоме морају ослањати на алате за дигитализацију како би културно наслеђе и стваралаштво постало доступно. Иако дигитализација донекле омогућава унапређивање културне доступности, она у појединим сегментима није могућа или чак није довољна. Стога, потребно је даље радити на уклањању архитектонских и информационих баријера које ограничавају поједине установе, али и сагледати улогу установа културе, као места где се поједини сегменти могу користити за решавање изазова модерног друштва. То подразумева сарадњу младих и старијих, као и укључивање деце и омладине у културне токове, промовисање женског културног стваралаштва.

Лоша финансијска ситуација у појединим локалним самоуправама указује на потребу да се фокус подршке усмери ка раној припреми пројеката да би се локалним самоуправама – које иначе имају ограничена средства за инфраструктуру и опрему, а нарочито за дигитализацију – омогућила већа доступност културе и како би се креирале једнаке могућности за све становнике и становнице АП Војводине, укључујући и националне мањине.

Децентрализација културног производа један је од принципа којим се омогућава да култура буде више доступна грађанима и грађанкама. С тим у вези, подстицаће се даља децентрализација културе у локалним самоуправама и подршка у изради докумената којима се постављају локални циљеви, како би се подстакле различитости и специфичности средина за које се та документа припремају. Пример израде Стратегије развоја културе Новог Сада, између осталог, допринео је и проглашењу Града Новог Сада за Европску престоницу културе 2021.

Улога невладиних организација у унапређивању културне понуде и активног културног учешћа грађана и грађанки нарочито је важна и тренутно се недовољно подстиче ангажман НВО. Посебну улогу управо ове организације могу имати у креирању и промовисању културних садржаја за друштвене групе и локације које немају толико изражен приступ култури, те ће бити потребно да се јавни конкурси прилагоде овим ситуацијама, како би се појачала улога невладиног сектора.

У наредном периоду, посебну пажњу потребно је посветити повезивању установа културе и образовања на нивоу јединица локалне самоуправе. Потребно је подстицати њихову сарадњу с циљем стварања и размене добре праксе, припреме заједничких пројеката у области културног наслеђа и стваралаштва и обједињавања с туристичким потенцијалима који су у вези с појединим туристичким територијалним целинама.

Савремени изазови у култури, дигитализација, тржишна оријентација појединих грана у култури указују на потребу јачања људских капацитета и свих актера установа културе, али и културних стваралаца на изградњи вештина савременог доба. Знања стечена формалним образовањем нису довољна да би се одговорило на све изазове новог доба у коме је потребно целоживотно учење и стицање нових вештина, као што су планирање, управљање, дигитализација, нови начини презентације и интерпретације културног наслеђа и стваралаштва.

Институција задужена за координацију спровођења и праћења спровођења мера и за извештавање јесте Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама.

Извори података и партнерске институције: Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама, Покрајински секретаријат за финансије и установе културе.

Реализација ове мере допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 4: Квалитетно образовање

Потциљеви:

4.7 – До 2030. обезбедити да сви ученици стекну знања и вештине потребне за промовисање одрживог развоја, између осталог и путем едукације о одрживом развоју и одрживим стиливима живота, људским правима, родној равноправности, као и о промовисању културе мира и ненасиља, припадности глобалној заједници и поштовања културне разноликости и доприноса културе одрживом развоју.

Циљ 5: Родна равноправност

Потциљ:

5.ц – Усвојити и оснажити добру политику и извршно законодавство за промовисање родне равноправности и оснаживање свих жена и девојчица на свим нивоима.

Циљ 10: Смањење неједнакости

Потциљ:

10.2 – До 2030. оснажити и промовисати социјалну, економску и политичку инклузију свих, без обзира на старост, пол, инвалидитет, расу, етничку припадност, порекло, религију или економски и неки други статус.

Циљ 11: Одрживи градови и заједнице

Потциљ:

11.4 – Појачати напоре да се заштити и очува светска културна и природна баштина.

МЕРА 12.1.		Унапређивање приступачности културе грађанима и грађанкама јачањем система и установа културе, заштите културног наслеђа и посебности културног диверзитета					
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година/ вредност	Циљне вредности				Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.	
Учешће програмских активности у буџетима установа културе чији је оснивач АПВ	%	2022/ 18,63	19,00	19,40	19,80	20,20	Интерне евиденције ПС за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама, програми рада установа на годишњем нивоу, Буџет АПВ
Број подржаних установа културе у мање развијеним ЈЛС чији рад превазилази локални значај и трајније задовољава културне потребе грађана подржаних из буџета АПВ за културу	Број	2022/ 8	9	10	11	12	Интерне евиденције ПС за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама; извештаји корисника
Број пројеката конзервације, рестаурације, презентације и одрживог коришћења непокретног културног наслеђа у АПВ доступног јавности	Број	2021/ 46	46	46	46	46	Интерне евиденције ПС за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама; извештаји корисника

Мера 12.2. Унапређивање културног стваралаштва, продукције и приступачности културе грађанима и грађанкама

Стварање услова за културне садржаје и заштиту културног наслеђа мора да прати подршка стваралаштву и продукцији, што је фокус ове мере. На тај начин, омогућиће се – не само да грађани и грађанке буду конзументи културе, већ и да активно учествују у њеном стварању, што опет представља помак у домену приступачности културе, овог пута из аспекта културне понуде. У подршци културном стваралаштву потребно је подједнако укључити развој стваралаштва ван јавних установа културе. Овај део стваралаштва, такође, треба подржати као равноправан сегмент укупне продукције и стваралаштва, јер су невладине организације које окупљају културне стараоце често у неповољнијем положају, иако пружају исте услуге, као и јавне установе. Поред стабилних и предвидивих конкурса подршке свим секторима стваралаштва и продукције, јасно се мора направити разлика за подршку уметницима/уметницама почетницима/почетницама, подршку новооснованим организацијама и пројектима, које често могу представљати генераторе нових приступа културног изражавања које одговара савременом добу и бројним друштвеним групама до којих је теже доћи путем уобичајених културних образаца.

Осим професионалног стваралаштва, потребно је пружити подршку аматерским или непрофесионалним уметничким активностима које подстичу развој креативности становника Војводине и снажно утичу на јачање локалних културних разноликости, укључујући стваралаштво деце и омладине.

Комуникација са спољним светом и међусобна инспирација јесу храна за културно стваралаштво. Због тога ће се – посебним програмима подршке – подстицати развој људског капитала и умрежавање уметника и уметница међу собом, али и с другим субјектима, нарочито путем интернационализације културе и укључивања у глобалне токове.

Поред бриге о постојећем културном стваралаштву, потребно је радити на обогаћивању јавних колекција тако што ће се подстицати и развијати набавка библиотеке, музеја, галерија и других институција. Без ове подршке, њихова улога у даљем развоју културног стваралаштва била би доведена у питање.

Као и када је било речи о претходној мери, у оквиру наведене мере унапређивање доступности стваралаштва може се остварити дигитализацијом. Интернет и дигитални медији постали су део заједничког јавног простора за нове облике културе, повећавајући доступност и размену понуде и активности, укључујући и оне понуде и активности културних актера и институција јавних установа. То већини грађана омогућава вишеструку корист.

Покрајинска влада оснивач је пет установа културе у области савременог стваралаштва и још пет завода за културу националних заједница – националних мањина.

Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама подржава све манифестације значајне за развој културе у Војводини. На јавним конкурсима, током 2021, поменути секретаријат подржао је 103 манифестације.

На територији АП Војводине постоји 35 позоришта (11 професионалних, 19 аматерских и пет дечјих), која изводе представе на српском (24 позоришта), мађарском (13 позоришта), хрватском (једно

позориште), румунском (три позоришта) и словачком (три позоришта) језику. У сталној дворани, годишње се изведе око 1200 представа. Број посетилаца у сталној дворани је 109.203. Број гостовања у иностранству је 47, док је број посетилаца у иностранству 6.181.

Када је реч о визуелној уметности и мултимедији – у Војводини има 34 изложбене галерије, с годишњом продукцијом од око 370 изложби и око 50.000 посетилаца.

Књижевно стваралаштво и издавачка делатност пружају могућност свим установама културе (као што су библиотеке, музеји, архиви, позоришта), привредним друштвима и предузетницима/предузетницама, као и удружењима у култури, који су регистровани за ову делатност, да буду видљиви у стварању културне баштине путем издаваштва.

Секретаријат суфинансира развој и продукцију домаћих кинематографских дела, као и друге пројекте у области кинематографије и аудио-визуелног стваралаштва (манifestације, фестивали, колоније, радионице и остали пројекти у овој области), који се реализују на територији АП Војводине и/или у виду међурегионалне сарадње. Оквиран број филмских продуцената и дистрибутера јесте 22, број биоскопа је 25, с посетом од око 300.000 гледалаца годишње.

У области савременог музичког стваралаштва, на јавним конкурсима суфинансирају се најзначајније манифестације/фестивали, концертна извођења, радионице и остали пројекти у овој области.

Институција задужена за координацију спровођења и праћења спровођења мера и за извештавање јесте Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама.

Извори података и партнерске институције: Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама, Покрајински секретаријат за финансије, установе културе и корисници средстава буџета АП Војводине.

Реализација ове мере допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 4:

Квалитетно
образовање

Потциљ:

4.7 – До 2030. обезбедити да сви ученици стекну знања и вештине потребне за промовисање одрживог развоја, између осталог и путем едукације о одрживом развоју и одрживим стиливима живота, људским правима, родној равноправности, као и о промовисању културе мира и ненасиља, припадности глобалној заједници и поштовања културне разноликости и доприноса културе одрживом развоју.

Циљ 5: Родна
равноправност

Потциљ:

5.ц – Усвојити и оснажити добру политику и извршно законодавство за промовисање родне равноправности и оснаживање свих жена и девојчица на свим нивоима.

Циљ 8:
Достојанствен рад
и економски раст

Циљ 11: Одрживи
градови и заједнице

Потциљ:

8.9 – До 2030. осмислити и применити политике за промовисање одрживог туризма који ствара радна места и промовише локалну културу и производе.

Потциљ:

11.4 – Појачати напоре да се заштити и очува светска културна и природна баштина.

МЕРА 12.2.		Унапређивање културног стваралаштва, продукције и приступачности културе грађанима и грађанкама					
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година/ вредност	Циљне вредности				Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.	
Број пројеката за адаптацију и опремање установа културе	Број	2022/ 17	21	26	31	37	Интерне евиденције ПС за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама; буџет АПВ (на годишњем нивоу); извештаји корисника средстава покрајинског буџета
Број подржаних пројеката промоције културних садржаја који у фокусу имају жене и/или припаднике/це маргинализованих друштвених група	Број	2021/ 101	112	123	135	147	Интерне евиденције ПС за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама; извештаји корисника

Мера 12.3. Подршка дигитализацији културе и културног наслеђа

Један од највећих изазова с којима се култура сусреће јесте проналажење њеног места у виртуелном свету, будући да су нове генерације већ тамо, а то је углавном њихов начин спознаје јавности, па и културе. Дигитална трансформација већ врши притисак на све секторе да се прилагоде новим околностима и да се прилагоде промени навика, очекивања и понашања свих грађана и грађанки. Посебан ризик представља нефлексибилност појединих делова културног стваралаштва да се у кратком року прилагоди овим околностима, те је потребно активно и значајно учешће органа власти да се овај процес доведе до краја. Криза коју је изазвала пандемија показала је да интернет технологија може повећати доступност и привлачност културних институција. Виртуелна стварност или апликације за паметне телефоне чине културу доступном на неприступачним локацијама. Дигитализација културног наслеђа помаже грађанима и грађанкама да сазнају о културним институцијама без посете. Овом мером биће подржане активности на дигитализацији наслеђа у складу са смерницама за дигитализацију културног наслеђа у Републици Србији.

Унапређивање транспарентности и правичности јавних конкурса могуће је унапредити такође процесом дигитализације постављањем конкурса у дигитално окружење, укидањем потреба за коришћењем папира и развојем платформи за информисање, оцену и доделу средстава изабраним пројектима.

Институција задужена за координацију спровођења и праћења спровођења мера и за извештавање јесте Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама.

Извори података и партнерске институције: Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама, Покрајински секретаријат за финансије и установе културе.

Реализација ове мере допринеће следећим циљевима и потциљевима одрживог развоја Агенде 2030:

Циљ 4: Квалитетно образовање

Потциљ:

4.7 – До 2030. обезбедити да сви ученици стекну знања и вештине потребне за промовисање одрживог развоја, између осталог и путем едукације о одрживом развоју и одрживим стиливима живота, људским правима, родној равноправности, као и о промовисању културе мира и ненасиља, припадности глобалној заједници и поштовања културне разноликости и доприноса културе одрживом развоју.

Циљ 5: Родна равноправност

Потциљеви:

5.6 – Повећати употребу иновативних технологија, посебно информационих и комуникационих технологија, како би се промовисало оснаживање жена.

5.ц – Усвојити и оснажити добру политику и извршно законодавство за промовисање родне равноправности и оснаживање свих жена и девојчица на свим нивоима.

Циљ 11: Одрживи градови и заједнице

Потциљ:

11.4 – Појачати напоре да се заштити и очува светска културна и природна баштина.

Циљ 16: Мир, правда и снажне институције

Потциљ:

16.6 – Развити делотворне, одговорне и транспарентне институције на свим нивоима.

МЕРА 12.3. Подршка дигитализацији културе и културног наслеђа							
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година/вре дност	Циљне вредности				Извор провере
			2024.	2026.	2028.	2030.	
Број установа заштите културног наслеђа (музеји, архиви, заводи за заштиту споменика културе, друге поливаленте установе библиотеке) које спроводе дигитализацију у ЈИС РС, уз ревизију културних добара	Број	2021/ 60	65	70	75	80	Интерне евиденције ПС за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама / извештаји установа културе

5. Спровођење плана – начини и институционални оквир

План развоја АП Војводине операционализује се израдом и доношењем докумената јавних политика у складу са Законом о планском систему и Уредбом о методологији управљања јавним политикама⁸⁴ и средњорочних планова органа на покрајинском нивоу у складу са Уредбом о средњорочном планирању⁸⁵, као и планова развоја ЈЛС⁸⁶, докумената јавних политика на локалном нивоу и средњорочних планова ЈЛС на територији АП Војводине.

Са ПРАПВ се усклађује и Просторни план АП Војводине⁸⁷.

Слика 4. Операционализација Плана развоја АП Војводине

Процес спровођења и координације стратешких смерница и политика дефинисаних Планом развоја АП Војводине (ПРАПВ) биће остварен на два нивоа. Први ниво ће бити обезбеђен усаглашавањем докумената јавних политика на покрајинском нивоу и средњорочних планова органа АП Војводине са ПРАПВ као највишим документом развојног планирања на територији АП Војводине. Такође, у документима јавних политика и средњорочним плановима покрајинских органа преузимају се специфични секторски приоритетни циљеви и мере, као и одговарајући показатељи дефинисани Планом развоја АП Војводине. Уколико покрајински органи не предвиђају доношење докумената јавних политика за поједине секторе, ПРАПВ ће се на овом нивоу разрађивати непосредно кроз средњорочне планове.

⁸⁴"Службени гласник РС", број 30 од 20. априла 2018., "Службени гласник РС", број 8 од 8. фебруара 2019.

⁸⁵"Службени гласник РС", број 8 од 8. фебруара 2019.

⁸⁶"Службени гласник РС", број 107 од 14. августа 2020.

⁸⁷У тренутку припрема овог документа Просторни план АП Војводине је на јавном увиду.

Други ниво ће бити остварен усаглашавањем планова развоја јединице локалне самоуправе (ЈЛС) са ПРАПВ, током припреме планова или у процесу ревизије планова развоја, имајући у виду различиту динамику доношења планова развоја у ЈЛС на територији АП Војводина и ПРАПВ. Документи јавних политика ЈЛС и средњорочни планови ЈЛС морају бити усаглашени са ПРАПВ. Садржај и поступак израде средњорочних планова регулисани су Законом о планском систему и Уредбом о средњорочном планирању. Истовремено, детаљан поступак израде објашњен је у оквиру Приручника за израду средњорочних планова за ЈЛС⁸⁸. Уколико општински органи не предвиђају доношење докумената јавних политика, ПРАПВ се непосредно разрађује кроз планове развоја ЈЛС и средњорочне планове ЈЛС.

6. Праћење, вредновање и извештавање – институционални оквир

Праћење (мониторинг) спровођења Плана развоја јесте систем прикупљања и обраде података са сврхом утврђивања напретка у достизању планираних резултата и исхода.

Праћење омогућава да се утврди:

- Да ли се мере и приоритетни циљеви остварују по плану и ефикасно
- Који ризици се јављају или очекују у остварењу учинака Плана развоја
 - Које одлуке треба донети у случају одступања од планираног
- Да ли су планирани и остварени учинци и даље релевантни за остварење визије

Праћење се обавља континуирано, а узимајући у обзир да се операционализација Плана развоја остварује кроз средњорочне планове покрајинских органа и ЈЛС на територији Војводине, као и друге документе јавних политика у појединим секторима, неопходно је јасно дефинисање институционалног оквира за праћење спровођења и за извештавање о напретку у остваривању резултата и приоритетних циљева. На слици која следи приказане су улоге и одговорности у том процесу.

Први ниво праћења обавља се на основу показатеља који су дефинисани за циљеве и мере. Адекватно праћење подразумева успостављање и редовно ажурирање базе података (секундарни и примарни подаци) што раде одговорне институције у складу с надлежностима.

Предуслов не само успешног праћења, него укупног спровођења Плана развоја АПВ јесте јасно дефинисање улога и одговорности у делу прикупљања података, где овај посао треба да буде дефинисан као системска активност, а не као једнократни задатак.

⁸⁸<https://rsjp.gov.rs/wp-content/uploads/Prirucnik-za-izradu-srednjorocnih-planova-JLS.pdf>

Координационо тело за припрему, спровођење, праћење и извештавање о реализацији Плана развоја АП Војводине за период 2023–2030. године као највише формално тело успостављено је одлуком Покрајинске владе, чији је основни задатак координација процеса израде Плана развоја, „праћење спровођења Плана развоја и испуњење показатеља учинака”⁸⁹ и извештавање о постигнутим учинцима.

У сврху обезбеђивања адекватног спровођења и праћења спровођења циљева и мера из Плана развоја неопходно је успоставити систем с јасно дефинисаним улогама и одговорностима. Тело које треба да буде задужено за успостављање таквог система јесте Координационо тело.

Будући да је овај План донет у потпуно новом регулаторном оквиру, те да је као такав пионирски пројекат, захтева потпуно нов начин организације управе.

Успостављање система спровођења и праћења спровођења ПРАПВ подразумева следеће:

⁸⁹ Одлука о образовању Координационог тела за припрему, спровођење, праћење и извештавање о реализацији Плана развоја АП Војводине 2023-2030. година („Сл. лист АП Војводине“, број 8/21, 23/21, 36/21, 19/22 27/22 и 45/22)

- На предлог Координационог тела, Покрајинска влада доноси одлуку којом се формира тим за праћење спровођења појединачних приоритетних циљева и мера. Тим би требало да чине помоћници покрајинских секретара који би имали улогу координатора појединачних циљева и мера. Будући да су за сваки приоритетни циљ и припадајуће мере дефинисани показатељи с почетним и циљним вредностима и изворима података, координатори мера ће бити одговорни за систематично и координисано прикупљање података и извештавања о постигнутим резултатима и исходима.
- Истом одлуком именовано је лице (препорука је да буде заменик секретара), које ће бити главни координатор за праћење и извештавање о спровођењу Плана развоја Војводине.
- Развојна агенција Војводине као пружалац стручне подршке Координационом телу, радиће на прецизнијем дефинисању система и механизма за прикупљање информација потребних за израду годишњег извештаја.

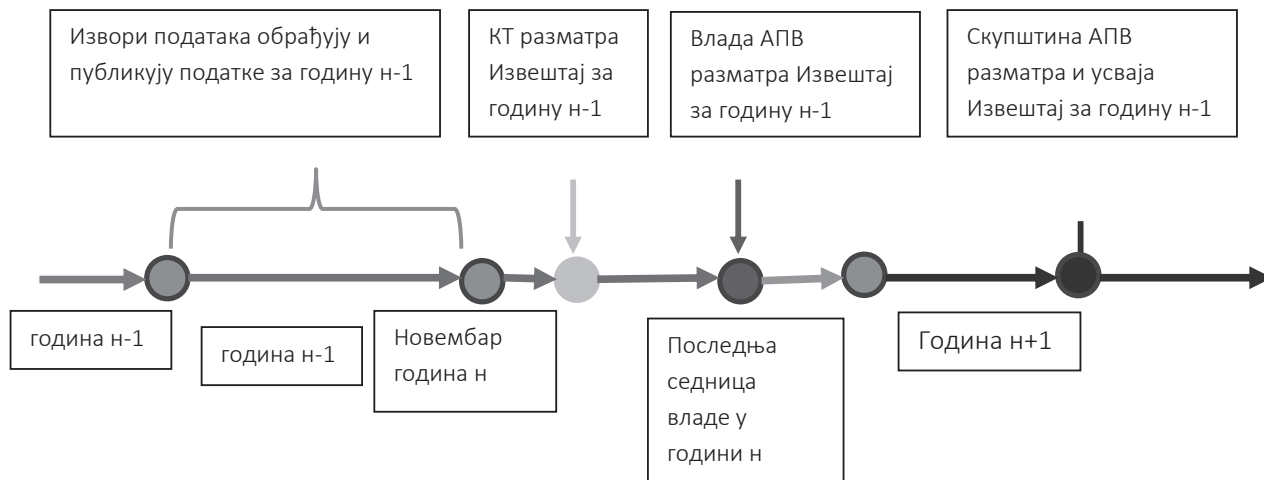
Процес праћења спровођења текао би на следећи начин: прикупљене податке о остваривању циљаних вредности за приоритетне циљеве и мере за претходну годину (n-1) именовани помоћници секретара у новембру наредне календарске године (n) достављају главном координатору за праћење (заменику покрајинског секретара). Он те податке прослеђује Развојној агенцији Војводине (РАВ) која их обједињује и припрема Годишњи извештај о праћењу спровођења ПРАПВ. РАВ доставља овај извештај Координационом телу које га разматра и одобрава и предлаже Покрајинској влади на усвајање крајем сваке календарске године. По усвајању Извештаја за годину n-1 Влада АПВ га доставља Скупштини АПВ на разматрање и усвајање током првог заседања у наредној години (n+1).

Извештавање је поступак израде извештаја путем којих се све заинтересоване стране обавештавају о оствареном напретку у спровођењу Плана развоја, односно остваривању приоритетних циљева и напретка у спровођењу мера. Током процеса извештавања, доносиоци одлука добијају информације о оствареном напретку у спровођењу Плана развоја и разлозима који доводе до значајнијих одступања од планова и у складу с тим доносе одлуке о корективним акцијама.

У складу с тим, формат Извештаја се састоји из табеларног и кратког наративног дела. Табеле приказују приоритетне циљеве и припадајуће мере, показатеље и изворе података, као и планиране и реално постигнуте циљане вредности. Методологијом за израду плана развоја прецизније су дефинисани поступак и садржај извештаја.

Годишњи извештај о спровођењу ПРАПВ по усвајању на Скупштини АП Војводине објављује се на интернет страницама Скупштине и Владе АП Војводине.

Слика 6. Календар припреме и усвајања Годишњег извештаја о праћењу спровођења Плана развоја

Вредновање (евалуација) Плана развоја представља поступак оцене остварених ефеката током и на крају периода спровођења, те овај поступак јесте накнадна (ex-post) процена ефеката Плана. У поступку евалуације оцењују се релевантност, ефективност, ефикасност и одрживост реализованих мера садржаних у Плану развоја с циљем његовог преиспитивања, унапређивања односно ревизије и даљег планирања.

Сходно томе, вредновање се спроводи периодично, у складу са ЗПС којим је предвиђено да по истеку сваке треће календарске године од доношења Плана развоја, Покрајинска влада усваја Извештај о учинцима.

Вредновање учинака Плана развоја може се поверити екстерном експертском тиму и спроводи се уз узимање у обзир података и информација добијених од свих органа и организација које су одговорне за спровођење мера, као и података и информација које су прибављене из других извора (интервјуа, анкета), а које се односе на учинке Плана развоја и других јавних политика креираних у циљу остваривања приоритетних циљева Плана развоја.

7. Извори финансирања Плана развоја АП Војводине 2023-2030. године

План развоја АП Војводине 2023-2030. године у процесу развојног планирања представља хијерерхијски највиши плански документ АП Војводине. У циљу постизања визије развоја АП Војводине дефинисано је 12 приоритетних циљева, груписаних у четири развојна правца, чија ће операционализација и реализација бити омогућена документима јавних политика и осталим планским документима које ће развијати покрајински секретаријати и јединица локалне самоуправе на територији Војводине у периоду до 2030. године. Конкретна операционализација Плана развоја у наредном периоду ће се спроводити кроз документа јавних политика покрајинских органа, планове развоја јединица локалних самоуправа на територији Војводине, као и средњорочне планове покрајинских органа и јединица локалне самоуправе на територији Покрајине.

У претходном периоду су у развој АП Војводине улагана значајна финансијска средства. Најзначајније директне мере подстицајне политике на републичком нивоу од 2001. остварују се кроз средства Фонда за развој Републике Србије, док на покрајинском нивоу кључну улогу имају кредитна и подстицајна средства Развојног фонда АП Војводине, Управе за капитална улагања Аутономне покрајине Војводине и Фонда за развој пољопривреде АП Војводине. Посредством ових институција подршка се реализује по најповољним условима, кроз различите програме намењене стимулисању развоја у следећим областима: просторног планирања и развоја, пољопривреде, водопривреде, шумарства, лова и риболова, туризма, угоститељства, бања и лечилишта, заштите животне средине, индустрије и занатства, друмског, речног и железничког саобраћаја, уређења путева, просвете, спорта, културе, здравствене и социјалне заштите, јавног информисања, енергетике, развоја привреде, укључујући развој микро, малих и средњих предузећа и предузетништва, развоја локалних самоуправа и установа, подстицање извоза, подстицање запошљавања, обезбеђивање финансирања климатски одрживих инвестиција, подстицање равномерног регионалног развоја и развоја мање развијених општина.

Финансирање развоја АП Војводине и спровођења Плана развоја АП Војводине 2023-2030. године одвијаће се директним и индиректним подстицајима из неколико извора:

- буџета Републике Србије;
- буџета АП Војводине и буџета локалних самоуправа;
- наменских средстава развојних и других фондова Републике Србије и АП Војводине;
- средствима привредних субјеката;
- међународним развојним средствима, укључујући бесповратна средства Европске уније као и развојне зајмове међународних финансијских институција и пословних банака.

Спровођење и финансирање Плана развоја АП Војводине ће примарно бити усклађено и координирано са системом планирања јавних финансија у АП Војводини и процесом израде покрајинског буџета, као и буџета јединица локалне самоуправе на територији Војводине. У циљу успешног спровођења Плана развоја биће потребно ефективно и транспарентно планирање развоја и рационално коришћење јавних средстава, јер је примарна сврха Плана развоја управо прилагођавање структуре јавних расхода приоритетним циљевима развоја. Искуство показује да се дугорочном планирању развоја и садржајима различитих планских докумената и система јавних финансија треба приступити свеобухватно и на једнаким основама.

Спровођење Плана развоја ће се заснивати на средњорочном планирању, које ће бити повезано са средњорочним фискалним оквиром АП Војводине и јединица локалне самоуправе на територији Војводине, као и успостављању система планских докумената која морају бити повезана са покрајинским буџетом, као и буџетима локалних самоуправа. Документа јавних политика као и средњорочни планови покрајинских органа као и јединица локалне самоуправе на територији Војводине ће обухватати посебне циљеве и мере засноване на циљевима и мерама постављеним Планом развоја као и одговарајућим хоризонталним и секторским стратешким документима утврђеним на националном нивоу. Покрајински буџет треба да одражава приоритетне циљеве дефинисане Планом развоја АП Војводине 2023-2030. године.

Динамика реформских процеса условљена је обимом расположивих средстава и сходно томе средства за финансирање Плана развоја обезбеђиваће се из међународних развојних средстава, примарно средстава Европске уније као и развојних кредита међународних финансијских институција. Европска унија, у намери да подржи земље потенцијалне и кандидате за чланство и са тим у вези спровођење реформских процеса укључујући и усаглашавање са правним оквиром Уније, обезбеђује претприступну помоћ кроз Инструмент за претприступну помоћ (ИПА). Захваљујући свом географском положају Војводина је у претходном периоду ИПА средства користила кроз програме територијалне и прекограничне сарадње са Мађарском, Румунијом, Хрватском и Босном и Херцеговином. Индикативни буџет ИПА средстава за период 2021-2027. година износи 14,2 млрд евра од чега је програмима територијалне и прекограничне сарадње у овом периоду намењено 485 милиона евра.

План развоја укључује политике које су у надлежности различитих покрајинских секретаријата и органа. Са тим у вези, у наредном периоду ће бити неопходно обезбедити међуресорну координацију и сарадњу између различитих органа и на свим административним нивоима како би се омогућило ефикасно спровођење и финансирање Плана развоја. Вишедимензионалност приоритетних циљева захтева интензивну међуресорну сарадњу и ефективну координацију секторских политика. Стога је паралелно са спровођењем Плана развоја неопходно јачати механизам управљања спровођењем Планом развоја како би се обезбедило постизање развојне синергије и усклађенији регионални развој. Усклађивање планских докумената нижег хијерархијског нивоа (докумената јавних политика, локалних планова развоја, средњорочних планова) са Планом развоја, одговорност је носилаца њихове израде.

Учесници у изради Плана развоја АП Војводине 2023-2030. година

Процес израде Плана развоја АП Војводине 2023-2030. подржали су пројекти Немачко-српске развојне сарадње „Подршка реформи јавне управе у процесу приступања ЕУ“ и „Реформа јавних финансија – Агенда 2030“, које спроводи ГИЗ у сарадњи са Републичким секретаријатом за јавне политике.

План развоја АП Војводине 2023-2030. године рађен је уз консултације са Републичким секретаријатом за јавне политике.

Стручни тим:

Андрија Пејовић, Снежана Суботић, Александра Миленковић Букумировић, Светлана Прерадовић, Маја Сокић Хегер, Стана Тамаш, Тијана Мирковић, Весна Гојковић.

Ауторски тим аналитичких подлога за анализу постојећег стања:

Проф. др Едвард Јакопин, проф. др Благоје Пауновић, Јасмина Јотев, Соња Радисављевић, Наташа Чокорило, Милутин Раденковић, проф. др Дејан Филиповић, мр Соња Тонтић, Луција Симеуновић, проф. др Велимир Шећеров, Миодраг Трајковић, проф. др Небојша Новковић, проф. др Мирослав Кљајић.

Сарадници на изради Плана развоја АП Војводина 2023-2030. година

Институције/установе/удружења:

Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова, Покрајински секретаријат за здравство, Покрајински секретаријат за спорт и омладину, Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и нац. мањине – нац. заједнице, Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе са верским заједницама, Покрајински секретаријат за високо образовање и научноистраживачку делатност, Покрајински секретаријат за привреду и туризам, Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство, Покрајински секретаријат за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу, Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај, Покрајински секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине, Покрајински секретаријат за финансије, Развојна агенција Војводине, Универзитет у Београду, Универзитет у Новом Саду, Гимназија „Јован Јовановић Змај“, Републички завод за статистику, Привредна комора Војводине, Завод за урбанизам АП Војводине, ЈВП „Воде Војводине“, ЈП „Војводинашуме“, Фонд „Европски послови“, РРА Бачка, Национални савет Русина, Форум Рома Србије, Пословни инкубатор Нови Сад, Научно-технолошки парк Нови Сад, Едукативни центар за обуке у професионалним и радним вештинама, Унија послодаваца Војводине, Кластер транспорта и логистике Војводине, Војвођански ИКТ кластер, Институт за медијацију, преговарање и јавне политике, Фондација Ане и Владе Дивац, Национални центар за таленте, Новосадска женска иницијатива, Инжењери заштите животне средине, Синдикат УГС „Независност“, Савез самосталних

синдиката Војводине, *UN Women Serbia, FemPlatz*, Женско архитектонско друштво, Центар за подршку женама, Ирида, Из круга Војводина, Роза, Ђина, *OsCom*, Бечејско удружење младих.

Појединци:

Зорица Вучковић, Андреја Стајшић, Светлана Селаковић, Сања Жујић, Даниел Димитров, Снежана Самарџић, Биљана Делић, др Снежана Бојанић Стојић, Јасминка Ђук, Бранко Вујовић, Мирослав Ковачев, Ласло Кормањош, Снежана Станковић, Дејана Васић, Мерлида Константиновић, Соња Ђато, Татјана Куран, Војин Јованчевић, Адриан Борка, Арон Мадарас, Горана Кукобрат, Јелена Добровић Бојановић, Мирослав Илић, Драган Трапарић, Золтан Кудлик, Милан Мицић, Душица Јурибашић, Наташа Матијевић, Јелена Петровић Глишић, Нела Милишић, Катарина Ковачевић, Владимир Стојановић, Мирјана Крањац, Јасмина Илић, Маријана Четојевић, Милан Јарић, Мирјана Крнчевић, Мирјана Михајловић, Младен Петреш, Петар Самоловац, Јадранка Савин, Иван Петровић, Драгана Шарац, Видосава Ендерић, Олга Кнежевић, Александар Прекодравац, Митар Васиљевић, Мирјана Бубањ, Александра Корпаш, Стефан Давидовић, Маријана Ракић, Дарко Миланковић, Небојша Војновић, Саша Игић, Богдан Ракић, Бранислава Зубић, Клара Балог Арањош, Саболч Фехер, Драган Мићић, Ендре Шурјан, Горан Римац, Светлана Марушић, Тамара Орловић, Лоранд Виг, Оливиа Тешић, Зорана Георгијев, Христина Радовановић Јовин, Софија Шумаруна, Сања Симеунчевић Радуловић, Јелена Вујасиноввић Гркинић, Зорица Вукобрат, Светлана Обрадов, Биљана Инић, Марина Новаковић, Ивана Секицки, Зденка Радаков, Петрана Одавић, Радмила Стикић, Ивана Секицки, Ђорђе Херцег, Никола Јорговановић, Сања Подунавац Кузмановић, Дарко Буљешевић, Иван Боровчанин, Санда Емини, Властимира Рушкуп, Живко Планић, Јарослава Ферко, Звездана Димитријевић Јеноваи, Јованка Кракановић, Милан Травица, Ивана Шупут, Виолета Антић, Светлана Шулиц, Бранислав Мамић, Младен Петковић, Зоран Трповски, Александра Прибић, Борислава Прстојевић, Драгана Дунчић, Зорица Санадер, Милан Жижич, Бранко Миловановић, Иван Тамаш, Тања Топо, Наташа Медић, Игор Колаковић, Оливера Гавриловић, Александра Мирчић, Бојан Тубић, Ивана Лекић, Јелена Радосављевић Ровчанин, Мина Радмиловић Пјевац, Јелена Тошковић, Јелена Петров, Борислав Сакач, Јасмина Дрмаку, Тамара Пушкаревић, Ђорђе Ђелић, Небојша Дракулић, Јелена Станић, Александар Ашоња, Маринко Кресоја, Миљана Стојшић Стојановска, Миљан Радановић, Владимир Лалошевић, Бранислава Ђукић, Гордана Радовић, Мирко Вучинић, Вјекослав Јакић, Вања Бабић, Марија Срдић, Миа Родић, Александар Цимбал, Криловић Милан, Ивона Гвозденовић, Александра Кецојевић, Љубомир Кустудић, Наташа Игић, Милан Вучинић, Миодраг Ђукић, Драгомир Јанков, Милан Шолаја, Никола Глуваковић, Ивана Миловац, Биљана Латић, Никола Тизић, Владимир Гвозденовић, Томислав Стајић, Бојан Јапунџић, Петар Јапунџић, Андријана Човић, Оља Јанковић Лековић, Александра Милетић, Косана Бекер, Биљана Степанов, Наташа Ђурић, Марко Марић, Радивој П. Стојковић, Никола Малетић, Емилија Каћански, Матија Кондић, Софија Герић, Тара Ђилас, Михајло Нинков, Михајло Пешић, Мила Седлар.